

BILATERÁLIS KISEBBSÉGVÉDELEM

BILATERÁLIS KISEBBSÉGVÉDELEM

A magyar-szlovén kisebbségvédelmi egyezmény
hátttere és gyakorlata

Szerkesztette:

Miran Komac & Vizi Balázs

L'Harmattan
Budapest

Szerkesztők: Dr. Miran Komac – Dr. Vizi Balázs
Szakmai lektorok: Dr. Zupančič, Jernej és Dr. Klemenčič, Matjaž
Magyar fordítás: Bálint Čeh Júlia, Harmat Császár Jolanda
Olvasószerkesztő, nyelvi lektor: Fedinec Csilla

© Szerkesztők, szerzők, 2019

© L'Harmattan Kiadó, 2019

ISBN 978-963-414-341-3

A kiadásért felel Gyenes Ádám.

A kiadó kötetei megrendelhetők, illetve kedvezménnyel megvásárolhatók:

L'Harmattan Könyvesbolt

1053 Budapest, Kossuth L. u. 14–16.

harmattan@harmattan.hu; www.harmattan.hu

A könyv megjelenését támogatta:

Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana

MTA TK Kisebbségkutató Intézet, Budapest

Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije

NKFI Alap K120469 – Kétoldalú szerződéses kapcsolatok és kisebbségvédelem Közép- és Dél-kelet-Európában

TARTALOM

ÚTRAVALÓ A KÖNYVHÖZ	7
HAJÓS FERENC: A bilaterális egyezmény létrejötte és visszhangja az Európa Tanácsban	9
I.	
PETRA ROTER: Határon átnyúló együttműködések és kétoldalú kapcsolatok: a kétoldalú kisebbségvédelem esélyei és kelepcéi	14
MITJA ŽAGAR: A kisebbségek az államközi viszonyokban és a kétoldalú egyezmények: a kisebbségi jogok mint egyéni és kollektív jogok	32
VÍZI BALÁZS: Anyaállami felelősség és kétoldalú kisebbségvédelmi szerződések a nemzetközi jogban	49
II.	
MIRAN KOMAC: A kisebbségi kérdés Szlovénia kétoldalú kapcsolataiban, különös tekintettel a magyar-szlovén kisebbségi szerződésre	70
SZILÁGYI IMRE: Magyar kisebbségvédelem és külpolitika a szlovén–magyar kisebbségvédelmi egyezmény tükrében	109
III.	
ROMANA BEŠTER & JANEZ PIRC: A szlovén–magyar kisebbségi vegyes bizottság tevékenységének bemutatása: a bizottsági ülések jegyzőkönyveinek elemzése (1995–2016)	124

IV.

MUNDA HIRNÖK KATALIN: A kétoldalú egyezmény jelentősége – a magyarországi szlovén nemzeti kisebbség szemszögéből	167
KOVÁCS ATTILA: A kisebbségvédelmi egyezmény jelentősége – a szlovéniai magyar nemzeti közösség nézőpontja	184
Jegyzőkönyvek	197
Egyezmény a Magyar Köztársaságban élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaságban élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról	343
Térképek	349

ÚTRAVALÓ A KÖNYVHÖZ

A Mura és a Rába közötti térséget a szocializmus időszakában durván kettészelő, az államhatárt fizikailag is megjelenítő falak és kerítések lebontása 1992-ben nem csak jelképesen érintette a muravidéki magyar és a rábavidéki szlovén kisebbséget. Két olyan közösségről van szó, amelyeket ez a határ mind állami, mind társadalmi, mind közösségi szinten erősen korlátozott a fejlődésben. A nemzeti kisebbségek egy nem könnyű időszakot éltek túl. Ilyen örökséggel különösen fontos, hogy az érintett országokban, a mindenkire egyformán vonatkozó diszkriminációval szembeni védelem mellett, szavatolva legyenek az úgynevezett „nemzeti kisebbségi különjogok” is. Ez biztosítja a kisebbségek számára az esélyegyenlőséget az adott ország többségi nemzetének tagjaival.

A nemzeti identitás megőrzésének számos módja és útja van. Ezekből sosem lehet túl sok. A nemzeti kisebbségek identitásának megőrzésében segítséget jelenthetnek a nemzeti, a kétoldalú államközi és a multilaterális nemzetközi keretek között biztosított eszközök.

Könyvünkben a nemzeti kisebbségi kérdésekkel kapcsolatos tudományos vizsgálódás keretét és alapját egy különleges bilaterális szerződés, a Szlovén Köztársaság és a Magyar Köztársaság között megkötött kisebbségvédelmi egyezmény képezi. A szerződés különlegességét az adja, hogy a közép-európai rendszerváltások után ez a két szomszédos ország az elsők között vállalt felelősséget és kezdeményezett együttműködést a nemzeti kisebbségek védelmében. De különleges azért is, mert egyértelműen rendelkezett a szlovén és a magyar kisebbségek kollektív különjogairól és ezt az elvet az elmúlt negyedszázadban egyik érintett államban sem kérdőjelezték meg.

A Magyarország és Szlovénia közötti harmonikus kapcsolatok jó hatással voltak a kisebbségek helyzetére, ám ez nem jelenti azt, hogy a kétoldalú kisebbségi szerződés rendelkezései mindig maradéktalanul érvényesültek volna. A magyarországi szlovén és a szlovéniai magyar közösség számára a megmaradás és a kisebbségi különjogok érvényesítése sok kihívást tartogatott az eltelt időszakban. Kötetünkben éppen ezért elsősorban a szerződés végrehajtásának elemzésére helyeztük a hangsúlyt. Fontos kiemelni, hogy ez az első olyan elem-

zés, amely az egyezmény rendelkezéseinek a mindennapi életben történő gyakorlatba ültetésével foglalkozik. Ez pozitívum is, ugyanakkor csapdát is rejt, hiszen könnyen lehet felsorolni olyan témákat, amelyek kimaradtak kötetünkéből. Vállaljuk ennek ódiumát, bízva abban, hogy ez a munka folytatódni fog, lesz lehetőség még arra, hogy a kutatók hosszabb távon is foglalkozzanak a témával. Az olvasó asztalára olyan könyvet teszünk le, amely a tudomány logikájával igyekszik segítséget nyújtani a magyar–szlovén vegyes nemzetiségű határtérség kisebbségi szempontú működésében való eligazodáshoz.

Hajós Ferenc

A bilaterális egyezmény létrejötte és visszhangja az Európa Tanácsban

Bevezető

A Szlovén Köztársaság és a Magyar Köztársaság – szem előtt tartva, hogy a kisebbségek jogi helyzetének megfelelő biztosítása nem csupán a demokrácia fokmérője, hanem hozzájárulás a kétoldalú jószomszédi kapcsolatokhoz is – röviddel Szlovénia önállósulását követően megállapodott a *Magyar Köztársaságban élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaságban élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról szóló egyezmény* (a továbbiakban: kétoldalú egyezmény) megkötéséről. Az egyezmény szövegének tervezetét a ljubljana-i Nemzetiségi Kutatóintézetben Miran Komac, Mitja Žagar és Hajós Ferenc, e sorok írója készítette. A magyar fél tárgyalási alapul elfogadta a szövegjavaslatot, és a két külügyminisztérium tárgyalócsoportja nagyobb változtatások nélkül megállapodott a végleges megszövegezésben. A kétoldalú megállapodást 1992. november 6-án Dimitrij Rupel és Jeszenszky Géza külügyminiszterek írták alá. A megállapodás kitért a kisebbségeket érintő összes területre, kiemelt sajátossága, hogy elismerte a kollektív jogokat, és ezzel párhuzamosan biztosította mindkét kisebbség számára az egyezménybe foglaltak megvalósításának nyomon követését. A kétoldalú egyezményt az Európa Tanács elismeréssel és megalégedéssel fogadta, és „non paper”-ként köröztette. Az egyezmény minőségi jogi eszköz, amely a két kisebbség számára lehetővé tette a saját sorsukról szóló döntéshozatalban való részvételt.

A kétoldalú egyezmény születése

A Szlovén Köztársaság önállósulását követően, már 1992-ben megnyílt Budapesten a szlovén nagykövetség. A két ország közötti kapcsolatok szabályozására számos kétoldalú egyezmény jött létre. Már egy évvel a diplomáciai kapcsolatok felvétele után a két állam megegyezett abban, hogy kisebbségvédelmi egyezményt ír alá, ami kétségtelenül bizonyítéka annak, hogy mindkét oldal

érdekelt volt a kisebbségek helyzetének rendezésében, valamint hogy megvolt a politikai akarat a kisebbségi jogok biztosítására, amelyek lehetővé teszik a kisebbségek megmaradását és fejlődését. Mindkét fél tudatában volt annak is, hogy az egyezmény egyúttal hozzájárul a két ország közötti baráti és jószomszédi kapcsolatok további fejlődéséhez. A helyzetükkel elégedett kisebbségek nem biztonságpolitikai kockázatot jelentő tényezők, hanem a kultúra, a gazdaság és az egyéb területeken való együttműködés elmélyítésének és fejlesztésének tényezői. A kisebbségek helyzetének rendezése azonban, főleg két szomszédos ország között, nem csak ebből a szempontból fontos, hanem ezzel egyidejűleg az adott államban a demokrácia helyzetének és a demokratikus intézmények működésének mércéje is.

A későbbiekben Szlovénia és a Magyar Köztársaság között aláírásra került a barátsági és együttműködési szerződés is, amelynek néhány, a kisebbségvédelmi egyezményhez hasonló elveken alapuló szakasza szintén szabályozza mindkét – a magyarországi szlovén és a szlovéniai magyar – kisebbség helyzetét.

A kisebbségvédelmi egyezmény aláírását Magyarország kezdeményezte, amely előtte Ukrajnával is megkötött egy ilyen megállapodást, a szlovén oldal pedig az ötletet azonnal felkarolta és nekilátott az előkészítési munkának. Az egyezmény előkészítéséhez mindkét külügyminisztérium külön munkacsoportot hozott létre. Nagyon büszke vagyok rá és megtiszteltetésnek tartom, hogy részt vehettem ebben a munkában. A szlovén oldali tervezetet a ljubljana-i Etnikai Kutatóintézetben foglalmaztuk meg. A munkában rajtam kívül részt vett Miran Komac, az intézet akkori igazgatója, és Mitja Žagar, az intézet későbbi igazgatója. Fontos kiemelni, hogy a Szlovén Köztársaság Alkotmánya mindkét Szlovéniában élő őshonos közösség – az olasz és a magyar kisebbség – helyzetét olyan magas szinten szabályozta, hogy számos rendelkezést az egyezmény-tervezetbe is be tudtunk emelni. Néhány jó megoldást a magyarországi kisebbségi törvénytervezetből is kölcsönöztünk.

A kétoldalú egyezmény tartalma

Meggyőződésem, hogy az egyezmény a nemzetiségi kisebbségek jogait és helyzetét magas szinten biztosítja. Legjobb bizonyítéka ennek az, hogy a magyar fél a szlovén tervezetet fenntartások nélkül elfogadta a tárgyalások alapjául, az egyezmény szövegének nagyobb vagy jelentősebb módosítására nem került sor. Az egyeztetések konfliktusmentesen zajlottak, mindkét fél azzal az őszinte kí-

vánsággal ült a tárgyalóasztalhoz, hogy az egyezmény minél előbb megkötésre kerüljön.

Az egyezmény részletesen foglalkozik a kultúra, az oktatás, a nyelvhasználat, a tömegtájékoztatás, a tudományos kutatómunka, a politikai részvétel, az anyamemzettel való kapcsolattartás kérdéseivel. Véleményem szerint a legfontosabb eleme az egyezménynek már a preambulumban kifejtésre kerül, s ez pedig a kisebbségek kollektív jogainak elismerése: a Szerződő Felek meggyőződése, „hogy a szlovén, illetve a magyar kisebbség tényleges egyenlősége, a saját identitás megőrzése egyéni és közösségi különjogokkal érhető el.”

Az egyezmény további fontos sajátossága, hogy a Szerződő Felek elkötelezték magukat: területi és gazdasági fejlesztési terveikben figyelembe veszik a kisebbségek külön érdekeit, és az őshonos kisebbségek által lakott területeken biztosítják a gazdasági és társadalmi fejlődést, továbbá az állam, valamint a helyi önkormányzatok közigazgatási és területi szervezeteit nem változtatják meg a kisebbségek kárára. Az ilyen jellegű egyezmények hasonló rendelkezéseket csak ritka esetben tartalmaznak.

És végül, de nem utolsósorban, a Szerződő Felek abban is elkötelezték magukat, hogy a egyezményben meghatározott kötelezettségek megvalósításához megfelelő anyagi és egyéb támogatást biztosítanak.

Minden egyezmény annyit ér, amilyen mértékben megvalósulnak az abban foglalt rendelkezések. Az egyezmény külön mechanizmust és intézményt rendel a szerződéses rendelkezések napi gyakorlatban való megvalósulásának ellenőrzésére. Az intézmény egy kormányközi kisebbségi vegyesbizottság, amely felváltva ülészik mindkét szerződő országban és figyelemmel kíséri az egyezmény rendelkezéseinek a megvalósítását. Ez rendkívül fontos garancia, különösen azért, mert a bizottság munkájában a kisebbségek képviselői is részt vesznek, amelyeknek ily módon lehetőségük van befolyásolni a bizottság döntéseit. A kormányközi bizottság munkájának eredményességével és az egyezmény rendelkezéseinek gyakorlatban való megvalósításával nem kívánok foglalkozni, ezt az illetékes szakemberek és, természetesen, a kisebbségek képviselői hivatottak megtenni. Ettől függetlenül úgy vélem, hogy az egyezmény minden kétséget kizáróan hatékony jogi eszköz, amely az érintett kisebbség számára biztosítja a jogok maradéktalan érvényesítését.

A kisebbségek képviselőinek mint önálló jogalanyoknak a részvétele a belpolitikai és nemzetközi szintű döntéshozatali folyamatban rendkívül fontos. Az egyezmény kifejezetten garantálja a kisebbségek képviseletét mindkét szinten és egyúttal lehetőséget biztosít saját álláspontjuk képviseletére és érdekeik

védelmére. A kisebbségek képviselői a vitákban és a döntéshozatalban is aktívan részt vesznek.

Az, hogy a kisebbségvédelmi egyezmény magas szintű védelmet nyújt úgy a Magyarországon élő szlovén, mint a Szlovéniában élő magyar nemzeti közösség tagjainak, nem csak az én szerény véleményem. Az egyezmény ratifikációját követően a dokumentumot számos nemzetközi intézmény és szakember is hasonlóan értékelte, főleg azért, mert több olyan különjogot tartalmaz, amelyek máshol nem szerepelnek. Ez sok esetben azokra a szakemberekre is vonatkozik, akik az őshonos nemzetiségek kollektív és különjogait, ismert okokból, egyáltalán nem fogadják el.

Mivel tíz évig tagja voltam az Európa Tanács Kisebbségvédelmi Keretegyezmény Tanácsadó Bizottságának, tisztában vagyok azzal, hogy ez az egyezmény „non paper” formában körüljárta az Európa Tanácsot. Az egyezményt a Tanácsadó Bizottság nagyon pozitívan értékelte a Szlovéniában és Magyarországon élő kisebbségek helyzetének megtárgyalásakor, észrevételek csak a gyakorlati megvalósítással kapcsolatban fogalmazódtak meg.

Összegzés

Meggyőződésem, hogy az egyezmény aláírását követő negyed században mindkét kisebbség helyzete lényegesen javult. Az, hogy mindkét ország és mindkét kisebbség képviselői az említett esemény jubileumát méltó módon megünnepelik, azt is mutatja, hogy az egyezmény megítélése mind a mai napig pozitív. Természetesen túlzás lenne azt állítani, hogy a helyzet minden tekintetben ideális. Ennek ellenére megelégedetten állapíthatom meg, hogy az egyezmény magas szintű jogi eszköz, amely a kisebbségek számára széleskörű lehetőségeket nyújt a sorsukra vonatkozó együttdöntési folyamatba való bekapcsolódásra, és biztosítja a megvalósítás hatékony ellenőrzését. Ezen az úton további sikereket kívánok kisebbségeinknek.

I.

Petra Roter

Határon átnyúló együttműködések és kétoldalú kapcsolatok: a kétoldalú kisebbségvédelem esélyei és kelepcei

Összefoglaló

Jelen tanulmány az aktuális nemzetközi nemzeti kisebbségvédelmi rendszer keretén belül vizsgálja a kisebbségi kérdések kétoldalú kezelésének szintjét. Tekintetbe veszi a kétoldalú megállapodásokat, valamint a kisebbségi kérdések bilaterális kezelésének előnyeit és hátrányait. Külön figyelmet szentel a kétoldalú egyezmények megkötésében és végrehajtásában közreműködő szereplők, különösen a nemzeti közösségek szerepének. Rámutat arra, hogy a kisebbségek ne váljanak az érdekelt (harmadik) országok eszközévé és ezzel ne kerüljenek függő viszonyba az adott országokkal, hanem saját önállóságukat megőrző szereplőkként képesek legyenek érvényesíteni saját igényeiket, kívánságait és érdekeiket.

Kulcsszavak: kétoldalú egyezmények, kisebbségi jogok, kisebbségi szerepek, nemzetközi kisebbségvédelmi rendszer, EBESZ Nemzeti Kisebbségi Főbiztos, A nemzeti kisebbségek védelméről szóló Keretegyezmény.

Bevezető

A kétoldalú kisebbségvédelem egyrészt a más országokban élő, elsősorban az azonos etnikai közösséghez tartozás alapját képező, közös nyelvet és kultúrát ápoló, tehát rendszerint a közös etnikai identitást képviselő egyének közötti határon átnyúló szabad kapcsolatok kialakítására és fenntartására vonatkozik. A kisebbségek határon átnyúló kapcsolatait szabályozó a Nemzeti Kisebbségek Védelméről szóló Keretegyezmény¹ 17. cikkébe foglalt alapjog a kisebbségek

¹ Európa Tanács Nemzeti Kisebbségek Védelméről szóló Keretegyezmény 1998.

képviselői számára nem csak a kapcsolattartást teszi lehetővé, hanem a párbeszéd és a tolerancia jegyében a kulturális és a gazdasági együttműködést is. Másrészt a bilaterális kisebbségvédelmi szint vonatkozik az érdekelt ország közötti, határon átnyúló együttműködésre is, beleértve a kétoldalú nemzeti kisebbségvédelmi egyezmények megkötését és a jószomszédi viszonyok fenntartását, amit a Nemzeti Kisebbségek Védelméről szóló Keretegyezmény is ösztönöz (18. cikk).

A Keretegyezmény, mint az egyetlen multilaterális, jogilag kötelező nemzetközi kisebbségvédelmi szerződés az etnikai sokszínűség multilaterális szabályozása keretén belül elismeri a kisebbségi kérdések kétoldalú kezelésének jelentőségét. Noha a bilaterális szint a kisebbségi kérdések rendezésének elismert és fontos szintje (Röter 2003), meg kell említeni, hogy a Nemzeti Kisebbségek Védelméről szóló Keretegyezmény aláírói (a 18. cikkel összhangban) bátorítják kétoldalú egyezmények megkötését „a már létező nemzetközi okmányokon túlmenően és azokon a területeken, ahol a különleges helyzet azt megkívánja”.² Ennek megfelelően tehát a jelenlegi nemzetközi kisebbségvédelmi, azaz a kisebbségi közösségek tagjainak védelmét szolgáló rendszerek alapját egy multilaterális keret képezi, amely kétoldalú megállapodásokkal, illetve egyezményekkel egészíthető ki.

A határon átnyúló kapcsolatok és a kisebbségvédelmi kétoldalú egyezmények ösztönzése abból a fogalmi (és problematikus) feltevésből ered, hogy a kisebbségek a két állam között hidat képeznek (lásd Komac 1992).³ A kisebbségi kérdések kétoldalú kezelése, illetve a kisebbségi jogok biztosítása rendkívül fontos, mivel fennáll annak a veszélye, hogy a határon átnyúló kulturális kapcsolatok politikai dimenzióba lépnek, illetve olyan (napi) politikai célokra használják fel őket, amelyeknek csak kevés vagy semmi köze sincs a kisebbségi közösségek igényeihez vagy elvárásaihoz.

Rendszerint államközi feszültségeket okoz (a kisebbség honos állama és a nemzettárs kisebbségi közösség érdekében fellépő anyaországa között), ha az egyes országok egyoldalúan védelmezik és támogatják a más országokban élő nemzettársaikat, de az ilyen lépések sok esetben a kisebbség számára is kedvezőtlen következményekkel járhatnak. Természetesen ezek az érdekek és politikák azért alakulhatnak ki, mert az ország, ahol a kisebbség vagy a kisebb-

² Európa Tanács Nemzeti Kisebbségek Védelméről szóló Keretegyezmény hivatalos kommentárja (*Explanatory Report*), 85. fejezet.

³ 2016 végén az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ) égisze alatt tartott további értekezleten éppen a kisebbségeknek az államközi kapcsolatokban betöltött összekötő szerepével kapcsolatos jó gyakorlatokról tárgyaltak. EBESZ 2016.

ségek élnek, nem biztosítja a kisebbségi jogok megfelelő védelmét, ami az érdekelt (gyakran szomszédos) országban aggodalmat kelt, következésképpen, ilyen körülmények között, ez az ország könnyen átveszi a határain kívül élő nemzettárs kisebbség (akik rendszerint az állandó lakhelyük szerinti ország állampolgárai) jogai felett őrködő szerepet.

Annak érdekében, hogy a két államot ne terheljék az ilyen feszültségek, tehát hogy a kisebbségek léte és jogaik valóra váltása ne terhelje a kétoldalú kapcsolatokat, a kisebbségvédelmi multilaterális egyezmények mellett, az országok kétoldalú egyezményeket kötnek a jószomszédi kapcsolatokról és a kisebbségek védelméről. A berlini fal leomlása óta igencsak megerősödött a kisebbségvédelem ilyen szintje: a huszadik század kilencvenes éveiben szinte az összes közép- és kelet-európai ország kötött ilyen egyezményt a szomszédaival.⁴ A jószomszédi kapcsolatokról és a kisebbségek védelméről szóló kétoldalú egyezmények kétségkívül a kisebbségi jogvédelem fontos eszközei (Roter 2003, 122–123) és a hidegháború után kialakult többszintű nemzetközi nemzeti kisebbségvédelmi rend kétoldalú alkalmazásának alapját képezik (Roter 2003).

A kétoldalú egyezmények kétségkívül hozzájárulnak a kisebbségi jogok biztosítását szolgáló intézkedések kidolgozásához, ugyanakkor mint minden kétoldalú egyezmény, beleértve a kisebbségi kérdések kétoldalú kezelésére vonatkozóakat is, kelepccét is rejt magában. A tanulmány célja ezeknek a kelepccéknek, illetve a kétoldalú kisebbségvédelem lehetőségeinek, kiemelten a határ két oldalán élő nemzettársak, jelen esetben a magyarországi szlovén nemzeti kisebbség és a szlovéniai magyar nemzeti közösség fennmaradásában érdekelt, két szomszédos ország közötti kisebbségvédelmi egyezmény hatásainak elemzése. A bemutatott kérdések: a kisebbségi kérdések konceptualizálása a kétoldalú kapcsolatokban, a bilaterális szintű kisebbségvédelem rövid történelmi áttekintése, a kisebbségvédelem kétoldalú egyezményekkel való rendezése a berlini fal leomlása után, valamint az anyaországok kisebbségvédelmi külpolitikájának elemzése, azaz a kisebbségi kérdések politikai kezelése, ami gyakran a kétoldalú egyezmények mellőzésével (vagy ezek hiányában) jelenik meg. Az elemzés az elsődleges forrásokon, a szakirodalomon, valamint a szerzőnek a Keretegyezmény alkalmazásában való személyes részvétele során szerzett tapasztalatokon alapul.⁵

⁴ A megállapodások szövegét közli van Bloed és van Dijk (1999).

⁵ A szerző 2014-től 2018-ig tagja, 2014 és 2016 között pedig első alelnöke volt a Keretegyezmény Tanácsadó Bizottságának, majd 2016 és 2018 között elnöke volt a tizennyolc független szakértőből álló testületnek. Az elemzés az Európa Tanács weboldalán, a Keretegyezményről

A kisebbségi kérdések iránti állami érdek elméleti alapjai

A kisebbségi kérdések kezelésével kapcsolatos érdek, és a kisebbségi jogvédelem kétoldalú egyezmények megkötésével történő biztosítása abból a tényből fakad, hogy az állami és az etnikai, nemzetiségi határok nem esnek egybe. Ennek az „egybeesésnek a hiánya” fakadhat a nemzetállamok kialakulásának történelmi folyamatából, amikor a határok kijelölésével nem lehetett a teljes nemzetet lefedni, „maradványai” pedig az új, illetve újonnan kialakított országokban kisebbségi közösségeket alkottak. Ezeket a közösségeket ma klasszikus, hagyományos, illetve történelmi nemzeti kisebbségekként ismerjük, és rájuk nem csak az jellemző, hogy viszonylag egységes területi tömbben élnek, hanem az anyaországhoz való erősebb vagy gyöngébb kapcsolódás is jellemző rájuk.⁶

Az országok akkor is érdeklődést mutatnak etnikailag rokon nemzettársak iránt, ha azok a modernkori migráció következtében élnek harmadik országban, azaz diaszpórában. Az etnikai heterogenitás ugyanis a különböző, az elmúlt évtizedekben, vagy még korábban megjelent, illetve jelenleg is zajló migrációs folyamatok következménye is. A migrációs folyamatok során kialakuló kisebbségi közösségeket rendszerint egyformán a területileg szétszórott letelepedés jellemzi. Ezeket a közösségeket általában úgynevezett új kisebbségeknak, vagy újkori kisebbségeknak (Komac 2002, 13), gyakran viszont diaszpórának (bővebben Surová 2018) is nevezzük.

Mindezek a folyamatok vezettek a különböző kisebbségek kialakulásához, ezeknek a tagjai pedig különböző érdekeket és igényeket képviselnek, illetve igénylik a különböző kisebbségi jogokhoz való hozzáférést (például a kétnyelvű földrajzi megjelölések jellemzően a nemzetiségileg vegyesen lakott területekre korlátozódnak, amelyeken hagyományosan, nagyobb számban élnek a nemzeti kisebbség tagjai (Keretegyezmény, 11(3). cikk)). Ugyanakkor az így létrejött kisebbségi közösségek sorsa iránt más országok is felelősséget érezhetnek. Ezeket a harmadik országokat Szlovéniában anyaországnak nevezzük, az angol nyelvterületen viszont gyakran az úgynevezett *kin-state* fogalmat használják, azaz a határokon túl etnikailag azonos népességgel (kisebbségekkel) bíró or-

szóló oldalon a nyilvánosság számára is elérhető információk alapján készült: <https://www.coe.int/en/web/minorities> (Letöltve: 2018. június 5.).

⁶ Az említett közösségek mellett léteznek úgynevezett kisebbségi nemzetek, illetve kisebbségi közösségek, amelyek teljes egészében egy adott ország területén élnek, viszont nincs etnikailag rokonállamuk. Az európai térség nyugati felében jellemző ezeknek a közösségeknek a jelenléte, például a katalánok, a skótok, a walesiek (bővebben Roter 2003a, 81).

szágoknak, vagy (az úgynevezett etnikai/nemzeti határon átnyúló kapocs miatt) különösen érdekelt országoknak nevezik őket.⁷

Az „anyaország” fogalom, amely Szlovénia esetében a más országokban élő szlovén nemzeti kisebbségek iránti viszonyt, vagy Magyarország esetében a Szlovéniában élő magyar nemzeti közösség iránti viszonyt jellemzi, tükrözi azt a legitim jogot, hogy az adott ország segítse a nemzeti kisebbségi közösségek tagjai nyelvének és identitásának megőrzését, és ezt tükrözi az országok közötti, kétoldalú kisebbségi jogvédelmi érdek. Ugyanakkor maga a fogalom három szemszögből is problematikus.

Először: a kisebbségek nemzetközi védelme azon az elven alapul, hogy azok az államok, ahol kisebbségek élnek, más szóval az etnikailag vegyes lakosságú államok, kötelesek gondoskodni a területükön élő kisebbségek jogainak érvényesítéséről. Ennek kapcsán fontos kiegészítés, hogy a kisebbségi lakosságú államok elsődleges, de nem kizárólagos felelőssége a kisebbségi jogok biztosítása: a kisebbségek védelméről való gondoskodás nemzetközi kérdés (Keretegyezmény, 1. cikk), amely jogosan érinthet különösen érdekelt vagy etnikailag rokon harmadik országokat (*kin-states*).⁸

Másodszor: az „etnikailag rokon” (*kin-state*) kifejezés aggályos – nem csak azért, mert a „rokonság” (*kin*) jelentése nincs meghatározva a nemzetközi jogban (HCNM 2008, 3), hanem azért is, mert a nemzeti kisebbségek védelmének modern megközelítése a nemzeti kisebbséghez tartozó egyén szabad önmeghatározására épül (nem pedig harmadik fél, például egy „anyaország” primordiális meghatározására), ami magában foglalja a meghatározás vagy besorolás elvetésének jogát (Keretegyezmény, 3(1). cikk) és saját kisebbségi identitás kialakításának és megőrzésének jogát is (Keretegyezmény, 5. cikk és különösen 5(1). cikk). Az egyén önmeghatározása valamilyen nemzeti kisebbséghez tartozás vagy nem tartozás tekintetében nem járhat hátrányos következményekkel az adott egyénre (Keretegyezmény, 3(1). cikk). Az önmeghatározás tartalmazza a többes (nyelvi, kulturális, etnikai) identitás egyidejű létezését, valamint a helyzet és idő függvényében változó önmeghatározást (például különböző kisebbségi jogok gyakorlásához).⁹

⁷ Brubaker (1995 és 1996) foglalkozott a kisebbségek, az anyaország (rendszerint a szomszédos ország etnikailag rokon domináns nemzete (*external homeland*)) és a lakóhely szerinti állam közötti hármass (triadikus) viszony kérdésével, szerinte ebből ered a triadikus-viszonyban lévő szereplők mindegyikére jellemző dinamikus nacionalizmus formája.

⁸ HCNM 2008.

⁹ Európa Tanács 2016, 9–14. bek.

Harmadszor: egyes államok önmeghatározása más államokban élő nemzeti kisebbségek anyaországaként és ebből fakadó gondoskodása a nemzeti kisebbség tagjai etnikai azonosságának megőrzéséről gátolhatja az önálló kisebbségi közösségek szabad fejlődését, és olyan egyéb közösségek szabad fejlődését is, amelyek nem egyszerűen az „anyaország” tükörmásai, hanem saját azonossággal bíró más közösségek, amelyek fenntartják a jogukat kettős kapcsolat kialakítására egyrészt saját országukkal (amelyben ténylegesen élnek), másrészt a rájuk „anyaországként” tekintő más országgal, amelyhez etnikai, kulturális, nyelvi és/vagy történelmi szálak fűzik.¹⁰ A kisebbségek fejlődését akadályozó korlátok elhárítása és szubjektivitásuk tagadásának megakadályozása érdekében fontos olyan körülményeket teremteni, amelyek között a kisebbségek tagjai, akár kétoldalú államközi kapcsolatokban is, gyakorolhatják a döntéshozatali folyamatokban való hatékony részvétel jogát – amely a nemzeti kisebbségek védelmének nemzetközi rendszerében az alapjogok közé tartozik (lásd: Keretegyezmény. 15. cikk).

Eltételezve attól, hogy a fogalom meghatározása aggályos, tény, hogy etnikailag rokon kisebbségek más országokban való létezése irántuk való érdeklődést szül azokban az országokban, amelyek többségi lakosságát etnikai (pl. nyelvi) kapcsolatok fűzik a más országok ilyen kisebbségeihez. Ez az érdeklődés már évszázadok óta alapul szolgál kétoldalú kisebbségvédelmi megállapodások és egyezmények kötésére. Ha egy országhatár mindkét oldalán fennáll ilyen érdek, mint az 1992 évi szlovén–magyar egyezmény idején, ez megnöveli a kisebbségvédelmi egyezmény megkötésének és a baráti államközi kapcsolatok kialakulásának valószínűségét. Az ilyen egyezmények azonban nem feltétlenül önmagukban értékesek; jelentőségüket és értéküket a kisebbségi jogok érvényesüléséhez való hozzájárulásukban nem csak az írott jogok érvényesülésével és gyakorlásával mérjük, hanem a kisebbségek tagjainak részvételével is a kisebbségi jogvédelmi politika megvalósításában. A kisebbségek részvétele azért is fontos, hogy a kétoldalú államközi kapcsolatokban az őket érintő kérdésekben ne kerüljenek kétszeresen is hátrányos helyzetbe.

A kétoldalú kisebbségvédelem rövid történelmi áttekintése

A kisebbségvédelem kétoldalú szintje, nemzetközi egyezmények formájában, nem a hidegháború lezárásának köszönhető újdonság. A helyzet éppen fordítva áll. Amíg a nemzetközi közösségben nem lehetett megállapodni arról, hogy az

¹⁰ A kisebbségekről mint „saját fejlődésük szubjektumai”-ról lásd: Komac 1992.

etnikai sokszínűség jobban kezelhető multilaterális keretek között, nevezetesen az egyetemes kisebbségi jogok védelmével, a nemzetközi közösségben két megközelítés uralkodott: egyrészt aszimmetrikus kisebbségvédelmi egyezményeket kötöttek, például az első világháború győztes országaival, másrészt a kisebbségi kérdések kétoldalú kezelése (Roter 2001 és 2014). Az első világháború után kötött klasszikus kétoldalú egyezmények közé tartozik például Ausztria és Csehszlovákia 1920. évi egyezménye, valamint Németország és Lengyelország 1922. évi egyezménye Kelet-Sziléziáról.¹¹ A kisebbségi kérdések kezelése az első világháború után jogi és politikai kisebbségvédelmi dokumentumokra épült, amelyek csupán a vesztes, újonnan létrejött vagy gyenge, és a Népszövetséghez később csatlakozott államok kezét kötötték meg (Roter 2014, 68–69).

A második világháborút követő időszak is hozott némi újítást a kisebbségi kérdések nemzetközi szintű kezelésében. A hidegháború idején kötött kétoldalú kisebbségvédelmi egyezmények azért születtek meg, mert az Egyesült Nemzetek Szervezetének (a továbbiakban ENSZ) tagállamaiból hiányzott a politikai akarat, hogy az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatába (1948) belefoglalják a nemzeti, etnikai, nyelvi és vallási kisebbségek jogait is (Roter 2014, 82).

A Népszövetségben való csatlódás is elvette az államok kedvét ennek az érzékeny kérdésnek a multilaterális megközelítésétől. A nemzetközi (multilaterális) kisebbségvédelemtől való eltávolodásban az első világháború utáni kisebbségvédelmi rendszerben való csatlódás mellett természetesen más tényezők is szerepet játszottak – például a nagyhatalommá vált Egyesült Államok más hozzáállása a kisebbségvédelemhez, vagy az etnikai kisebbségi kártya revizionista célú kijátszása (Németország az első világháború után a Népszövetség égisze alatt aktívan bátorította a lengyelországi német kisebbséget, hogy hangot adjon elégedetlenségének lengyelországi helyzetével kapcsolatban). Mindez 180 fokban fordulatot hozott a nemzetközi közösség hozzáállásában a kisebbségekhez és kisebbségi jogokhoz a második világháború után. Konkrétan a kisebbségi jogok biztosítása helyett az ENSZ általánosan az emberi jogok védelmét szolgáló nemzetközi rendszert alakított ki, amely a megkülönböztetés megakadályozására és az általános emberi jogok – és ezen belül a kisebbségek jogainak – érvényesítésére épül (Roter 2014, 85–86).

Az emberi jogokat általában, s ezen belül a kisebbségi jogokat védő rendszer létrehozása kérdésében való egyetértés ellenére a rendszer alapdokumentumainak kidolgozása során egyes államok, különösen azok, amelyek a szom-

¹¹ Az 1920. június 7-én elfogadott osztrák–csehszlovák egyezmény (*Austrian–Czechoslovak treaty*), a ratifikációs okmányok bécsi kicserélése 1921. március 10-én. Az 1922. május 15-én megkötött német–lengyel egyezmény Kelet-Sziléziáról (*German–Polish Accord on East Silesia*).

szédos országokban jelentős etnikailag rokon kisebbségekkel rendelkeztek, mint pl. Jugoszlávia, a Szovjetunió és Dánia, felvetették, hogy az ENSZ-nek külön kisebbségvédelmi normákat is el kellene fogadnia (Thornberry 1993, 15). Az ENSZ Közgyűlése ugyanazon az 1948. december 10-i ülésén, amelyen elfogadta az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatát, egy másik, rövid határozatot is elfogadott a kisebbségek sorsáról (*Fate of Minorities*),¹² amelyben leszögezte, hogy az ENSZ „nem maradhat közömbös a kisebbségek sorsa iránt”. E téren az első jogilag kötelező rendelkezést az 1966 évi (1976. óta hatályos) Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának¹³ szerény 27. cikke és az ENSZ Oktatási, Tudományos és Kulturális Szervezete (*United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation* – UNESCO) az oktatásban alkalmazott megkülönböztetés elleni küzdelemről szóló Egyezményének 5. cikke tartalmazta.¹⁴

Mivel a nemzetközi közösségben nem alakult ki konszenzus a kisebbségi kérdések kezelésére irányuló multilaterális megközelítés formáiban, a második világháború után, legalábbis bizonyos esetekben, megerősödtek e kérdések kétoldalú megoldására való törekvések (Röter 2014, 89). Ebben az időszakban jött létre néhány nagy visszhangot kiváltó megállapodás, például Olaszország és Ausztria között (1946. szeptember 6.) az 1947. évi olasz békeszerződéshez mellékelként csatolt Gruber-De Gasperi Megállapodás, amely szabályozta az olaszországi Dél-Tirolban (Alto Adige) élő német közösség helyzetét; Olaszország és Jugoszlávia között az 1954. október 5-i londoni memorandumhoz csatolt különleges státútum; valamint Dánia és Németország 1955. március 29-i kölcsönös nyilatkozata a németországi dán és a dániai német kisebbség helyzetéről (Decaux 1991, 79–80).

E kétoldalú megállapodások ellenére azonban általában úgy vélték, hogy a hidegháború túl hideg a kisebbségek védelméhez, s ezen belül a kisebbségi kérdések többoldalú megoldásához (Helgesen 1992, 160). Ezek a kétoldalú megállapodások valójában kiváltották az államok hiányzó politikai akaratát általános nemzetközi normák elfogadására a kisebbségi jogokról és az államok kötelességeiről a kisebbségi kérdések kezelésében. Ezt az akaratot csak a berlini fal ledőlését követő drámai változások hozták meg, amelyek a felszínre hoztak számos új és régi kisebbségi kérdést, például a nemzeti kisebbségek helyzetének közös kezelését. Többszintű nemzetközi rendszer jött létre, európai intézmények égisze alatt (pl. Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (a to-

¹² ENSZ 1948.

¹³ A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 1976.

¹⁴ Az oktatásban alkalmazott megkülönböztetés elleni küzdelemről szóló Egyezmény 1962.

vábbiakban: EBESZ), az Európa Tanács és az Európai Unió), nemzetközi téren pedig az ENSZ keretében,¹⁵ ahol a kétoldalú szint a nemzeti kisebbségek védelmének egyik szintjévé vált (Roter 2003).

E rendszer üdvözlendő újdonsága (szemben az 1990-es évek elejének gyakorlatával) a kisebbségi kérdések többoldalú – multilaterális – kezelése. A kétoldalú szint tehát nem helyettesíti, hanem kiegészíti a multilateralizmust. A jelenlegi nemzetközi rendszer a kisebbségek védelmére vonatkozó általános normákon alapul, amelyek a kisebbségi jogokat a nemzeti kisebbség minden tagját megillető emberi jogok közé sorolják (Keretegyezmény, 1. cikk). Az államoknak érvényesíteniük kell ezeket a jogokat annak érdekében, hogy biztosítsák az egyének egyenlőségét – függetlenül etnikai, nyelvi, vallási és egyéb különbözőségeiktől – és ezáltal elősegítsék a különböző társadalmak integrációját, valamint a nemzetközi közösség stabilitását és békéjét. A multilaterális normák univerzálisak és az állam kötelessége tiszteletben tartani és végrehajtani őket, a kisebbségi kérdések kétoldalú kezelése viszont számos (politikai) problémát vet fel.

A kisebbségek védelme a hidegháború után kötött kétoldalú megállapodások által

Az 1990-es évek első fele a kisebbségi kérdések kétoldalú kisebbségvédelmi megállapodásokkal való kezelésének aranykora. Ez különösen igaz Közép- és Kelet-Európára, mivel a berlini fal leomlása után megkötött ilyen megállapodások hálójában ebben a térségben különösen sűrű.¹⁶

A nemzeti kisebbségek tagjainak vagy maguknak a nemzeti kisebbségeknek a jogait védő kétoldalú megállapodások fontosak és üdvözlendők, mivel képesek kezelni az egyes nemzeti kisebbségek és e kisebbségek tagjainak sajátos szükségleteit és helyzetét. E minőségükben az ilyen megállapodások jelentősen meghaladják a multilaterális nemzetközi eszközök – nyilatkozatok, megállapodások és többoldalú nemzetközi szerződések – kisebbségjog-védelmi szintjét. Ezek a dokumentumok általában a kisebbségvédelem legkisebb közös nevezőjének biztosításán alapulnak. Ezáltal meghatározzák a nemzeti kisebbségek védelmének kereteit, ahogy például a Nemzeti Kisebbségek Védelméről szóló Keretegyezmény neve is jelzi. A kétoldalú egyezmények kiváló lehetőséget kí-

¹⁵ További részletekkel szolgál e nemzetközi rendszerről Roter 2003 és 2014.

¹⁶ A megállapodásokat lásd: van Bloed és van Dijk 1999.

nálnak pontosan meghatározott közösségek sajátos igényeinek és helyzetének kezelésére. A Keretegyezmény elfogadása előtt két évvel Szlovénia és Magyarország között létrejött megállapodás például tartalmaz néhány olyan rendelkezést, amelyek nem szerepelnek a Keretegyezményben, ilyen például a kisebbségi kérdések tudományos kutatásának szükségessége.

Azonban a kétoldalú megállapodásoknak a kisebbségek védelmében játszott szerepével kapcsolatos kezdeti optimizmust számos elemzés e kétoldalú megállapodások korlátozott hatásköre és indokoltsága miatt megkérdőjelezi. Az ilyen megállapodások egyik veszélye a különböző közösségek tagjait illető jogok védelme közötti eltérés. Az EBESZ első nemzeti kisebbségi főbiztosa, Max van der Stoep például hangsúlyozta, hogy a kétoldalú megállapodásoknak „megalapozott nemzetközi normákon kell alapulniuk”, és „kerülniük kell egyes kisebbségek kiemelt kezelését a társadalom más csoportjaival vagy egyéneivel szemben” (van der Stoep 2000, 4), Alfredsson (1999, 169) pedig a legelőnyösebb elbánás záradékát vetette fel összehasonlításként (a különböző kisebbségi közösségek minden tagja élvezhesse az egyik közösség tagjait megillető jogokat) a megkötött kétoldalú megállapodás kapcsán, illetve az etnikailag rokon (különösen érdekelt) állam aggodalma (sőt, hatalma) miatt. Ez különösen fontos olyan közösségek tagjainak, amelyeknek nincs ilyen rokon államuk, például a romáknak.

Bár a kétoldalú egyezmények figyelembe veszik a nemzeti kisebbségek sajátos történelmi és hagyományos szükségleteit (Gál 1999, 80), ami pozitív dolog, alapvetően kormányközi (államközi) természetűek, ami a kisebbségek kizárásához vezethet már a megfogalmazásuk során (Huber és Mickey 1999, 38). Ez az államközpontság olyan megállapodások megkötéséhez vezetett, amelyek csupán „véletlenszerűen tükrözik a kisebbségi közösségek céljait” (Gál 1999, 86). Igaz, hogy ilyen kétoldalú megállapodások levezethetik az államok és a közösségek közötti feszültségeket, ami egyik fő előnyük, de mint ilyenek nem garantálják automatikusan a kisebbségek részvételét az őket érintő döntések meghozatalában, hanem „felhatalmazzák az etnikailag rokon országokat hogy védőjükként lépjenek fel” (Röter 2003, 123). Az ilyen „fellépés” aggályos volta már bebizonyosodott (Gál 1999, 74; Huber és Mickey 1999, 19), ezért a szakemberek továbbra is szkeptikusak a különösen érdekelt (etnikailag rokon) országok szerepéről más országok kisebbségi kérdéseinek kezelésében (Alfredsson 1999; Huber és Mickey 1999).

Ez a gond részben orvosolható a kisebbségek tagjainak bevonásával a megállapodások – például az 1992-es szlovén–magyar megállapodás – végrehajtását felügyelő bizottságokba. E tekintetben különösen fontos figyelembe venni

két dolgot: a kisebbségi közösségek legyenek képesek kifejezni szükségleteiket és érdekeiket, amelyeknek alapul kell szolgálniuk a megállapodás rendelkezéseinek végrehajtásához, és ebbe a folyamatba kapcsolódjanak be az adott kisebbségi közösség különböző szegmensei, nem csak az a része, amely (politikailag) megfelel a harmadik (különösen érdekelt, etnikailag rokon) ország kormánya pillanatnyi hatalmi viszonyainak. Így nemcsak elkerülhetjük a kisebbség és az érdekelt harmadik ország képviselői között az ügyféli viszony kialakulását, hanem a kisebbségi közösségekhez tartozó személyek eltérő szükségleteinek fedezésére is lehetőség van, hiszen mint minden társadalmi közösség, a kisebbségi közösség is eltérő érdekű és szükségletű egyénekből áll (eltérnek a fiatalabb és idősebb generációk, a nők, a vidékiek és a városlakók stb. érdekei és szükségletei).

A kisebbségek szerepe a különösen érdekelt, illetve etnikailag rokon államok külpolitikájában

A kétoldalú megállapodások kilencvenes években történő megkötése keretelt kellett volna, hogy adjon a kisebbségi jogok biztosításával kapcsolatos konkrét kérdések megoldásához, és ezáltal az országok kisebbségvédelmi aggályainak kezeléséhez. Negyed századdal később azonban úgy látszik, hogy ezek a megállapodások (összességükben) nem váltak a fennálló kérdések kölcsönös megoldásának valódi keretévé, sajnos nem biztosították hosszú távon azt a pozitív hozzáállást a nemzeti kisebbségekhez és a kisebbségi jogokhoz, amit megkötésük idején vártak tőlük. Különösen aktív etnikailag rokon ország Magyarország, amely a Státustörvény 2001. évi elfogadásával kifejezetten ösztönözte a kisebbségi kérdések politikai bilaterizálását (lásd Kántor és mások, 2004). (A Státustörvény személyi és területi hatálya a más országokban állandó lakhellyel rendelkező, nem magyar állampolgárságú magyarokra terjed ki.) Az utóbbi években előtérbe került az Ukrajnában élő kisebbségek helyzetének kétoldalú rendezése.

Az ilyen megállapodásokat megkötő országok súlyosan sérült kapcsolatainak egyik utolsó példája az új ukrán oktatási törvény körüli huzavona. E törvényt 2017. szeptember 5-én fogadta el az Ukrán Legfelsőbb Tanács (Verhovna Rada). A törvény 7. cikke korlátozza a nem ukrán nyelvek használatát a közoktatásban. A törvény elfogadása viharos tiltakozást váltott ki azokban az országokban, amelyeknek etnikai kisebbségei élnek Ukrajnában, s amelyek kisebbségeknak az anyanyelvi oktatását részben vagy jelentősen korlátozza a törvény. (A jogsza-

bályt a Joggal a Demokráciáért Európai Bizottság (Velencei Bizottság) is összeegyeztethetetlennek találta a kisebbségi jogok védelmére vonatkozó nemzetközi normákkal.¹⁷) A törvény ellen hivatalosan felszólalt Oroszország, Magyarország, Románia és Bulgária.

Mivel a kisebbségi kérdések kétoldalú (politikai) kezelése iránti érdeklődés nem csökken, és mivel az ilyen „etnikai” külpolitika nemcsak, hogy aszimmetrikus hatalmi viszonyok függvénye, hanem kifejezetten aggályos is lehet a jószomszédi kapcsolatok, a más országok belügyeibe való be nem avatkozás és a kisebbségi közösségek eszközként való felhasználása szempontjából, továbbra is szükség van a kisebbségi kérdések megoldásában a kétoldalú megközelítés aktív kezelésére. Ebben a szellemben éppen tíz éve (2008-ban) adta ki az EBESZ nemzeti kisebbségi főbiztosa (*High Commissioner on National Minorities* – HCNM) mandátumával összhangban a Bolzanói Ajánlásokat a nemzeti kisebbségekről az államközi kapcsolatokban (HCNM 2008), hogy jogszerű mederbe terelje az egyoldalú intézkedéseket és megakadályozza, hogy a különösen érdekelt (etnikailag rokon) országok jogellenesen nyújtsanak segítséget a más országokban élő nemzettársaiknak.

A kisebbségi kérdések kezelésének fokozott bilateralizálódása fényében különösen fontosak a főbiztos ajánlásai (HCNM 2008): a kisebbségek védelme elsődlegesen annak az országnak a feladata, ahol a kisebbségek élnek; más országnak is fűződhetnek jogos érdekei harmadik országokban élő kisebbségeiről való gondoskodáshoz, de minden intézkedését azzal az országgal egyetértésben kell meghoznia, amelyben a kisebbségek élnek, és nem szabad kiterjesztenie joghatóságát a harmadik országban élő nemzettársi kisebbsége tagjaira. Elengedhetetlen, hogy minden intézkedés a társadalom integrációját erősítse, nem pedig a nemzeti kisebbségekkel szerves egységben élő sokszínű társadalom integrációjának szétaprózását. Az EBESZ nemzeti kisebbségi főbiztosa jogosult figyelni, hogy bizonyos állami politikák összhangban vannak-e a Bolzanói Ajánlásokkal.

A kisebbségek (illetve nemzeti kisebbségek) lakóhely szerinti állama gondoskodik a nemzeti kisebbségekhez tartozó lakosai/polgárai kisebbségi jogainak érvényesüléséről. E felelősség átruházása más államra, sőt, különösen érdekelt (etnikailag rokon) országra – az érintett országok közötti egyeztetés nélkül – nem csak jogellenes, hanem felelőtlen is, mert erősítheti a kisebbségek kötődését a különösen érdekelt (etnikailag rokon) harmadik ország iránt (például importált tankönyvek és médiatartalom révén) és ezzel gyengítheti a hazai

¹⁷ Velencei Bizottság 2017.

társadalom kohézióját. Számos országban egy ideje például a Keretegyezmény Tanácsadó Bizottsága is felfigyelt erre a jelenségre.

A Bolzanói Ajánlások azért is fontosak, mert azt is meghatározzák, milyen kedvezményeket adhatnak az országok más országokban élő kisebbségeknek (HCNM 2008, III. rész). Ilyen kedvezmények – többek között – a kulturális és oktatási lehetőségek és hasonlók. Ezeket a kedvezményeket diszkrimináció nélkül kell adni. A lakóhely szerinti államnak nem szabad megakadályoznia az olyan kedvezmények átvételét, illetve élvezetét, amelyek megfelelnek a nemzetközi jognak. Az államoknak tartózkodniuk kell olyan egyoldalú lépésektől, beleértve a kedvezmények kiterjesztését külföldiekre etnikai, kulturális, nyelvi, vallási vagy történelmi kötődés alapján, amelyeknek a területi integritás elvének kikezdése a szándéka vagy a hatása. Az államok a külföldön élő egyének esetében az állampolgárság megadásáról való döntésükben figyelembe vehetik a preferált nyelvtudást, valamint kulturális, történelmi vagy családi kötődéseket. De az államoknak biztosítaniuk kell, hogy az állampolgárság ilyesfajta megadása tiszteletben tartja a baráti – beleértve a jószomszédi – kapcsolatokat és a területi szuverenitás elveit, és tartózkodniuk kell az állampolgárság tömeges megadásától. Az államok segítséget nyújthatnak az oktatás támogatására külföldön. Ez a támogatás azonban nem lehet diszkriminatív, és szükséges hozzá a lakóhely szerinti állam beleegyezése, valamint összhangban kell lennie az alkalmazandó belföldi és nemzetközi oktatási standardokkal. Az államok támogathatják az olyan nem kormányzati szervezeteket – annak az országnak a beleegyezésével, amelyben működnek –, amelyek tiszteletben tartják a törvényeket. De az államoknak tartózkodniuk kell az etnikai vagy vallási jellegű politikai pártok finanszírozásától külföldön. A határokon átnyúló rádió- vagy televízióadások (médiatartalom) szabad vételét nem szabad etnikai, kulturális, nyelvi vagy vallási alapon megtiltani. Csak az olyan műsorok korlátozhatók, amelyek gyűlöletkeltő beszédet sugároznak, vagy ösztönzik az erőszakot, a rasszizmust vagy a diszkriminációt. Amennyiben a külföldön élő nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeket az állam kedvezményekben részesíti, biztosítania kell, hogy ezek megfeleljenek annak a támogatásnak, amelyet a saját joghatósága alá tartozó nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeknek ad. Ha az állam a külföldön élő kisebbségek iránt több érdeklődést mutat, mint az otthoniak iránt, vagy aktívan támogat egy bizonyos kisebbséget az országban, miközben máshol ezt elhanyagolja, cselekedeteinek ösztönzése megkérdőjelezhetővé válik.

Összegzés

Egyes kisebbségi jogokat természetesen más államok segítségével vagy közreműködésével kell biztosítani. Például küldhetők kisebbségieknek tankönyvek és megkönnyíthető médiatartalmakhoz való hozzáférésük. A Tanácsadó Bizottság és az EBESZ nemzeti kisebbségek főbiztosa folyamatos figyelmeztetése szerint azonban az ilyen segítség nem helyettesítheti a lakóhely szerinti ország felelősségét és gondoskodását a kisebbségi jogok érvényesítéséről. Mi több, a túlzott kötődés a kisebbség úgynevezett „anyaországából” érkező segítséghez megnövelheti a kisebbség tagjainak kötődését az idegen államhoz, otthon pedig a közösségek eltávolodását egymástól, amennyiben egy (kisebbségi) közösség szorosabban kapcsolódik a másik ország rádió- és televízióadásaihoz és oktatási anyagaihoz. A hazai kisebbségi média és a hazai kisebbségekről szóló, jól hozzáférhető médiatartalom rendkívül fontos szerepet játszik a társadalmi integrációban, a kisebbségek védelmét szolgáló kétoldalú együttműködés pedig nem válhat a hazai feladatok külföldre – különösen érdekelt (etnikailag rokon) országba – exportálásának alapjává.

A kisebbségi kérdések megfelelő kezeléséhez a kétoldalú egyezményeknél sokkal több minden kell. A megromlott kétoldalú kapcsolatrendszer (például az ukrán–oros viszony és Ukrajna viszonya néhány más állammal az iskolai nyelvhasználat és más ügyek miatt) etnikai alapú politizáláshoz vezet és a domináns nemzetet erősíti, ami különösen a nyilvános nyelvhasználat terén érhető tetten. Ez nem meglepő, hiszen a nyelv nemcsak kommunikációs eszköz, hanem erős szimbolikus jelentőséggel is bír (Bourdieu 1982). A nyelv az önazonosság és a közösséghez tartozás jelképe. Pontosan ez az azonosulási dimenziója erősíti a nyelv szimbolikus és nem kommunikációs aspektusait – mutat rá Edwards (2010, 3). Mindezek a szempontok kiemelt, sőt államszervező fontosságot kölcsönöznek a nyelvpolitikának. Ezért nem meglepő, hogy a kétoldalú jószomszédi és kisebbségvédelmi megállapodások nem képesek megakadályozni az ilyen etnicizációt, különösen ha a domináns nemzet fenyegetve érzi magát.

A fentiek miatt a határokon átnyúló együttműködést és a kétoldalú kapcsolatokat számos olyan csapda szempontjából is értékelni kell, amelyek különböző esetekben a kisebbségi kérdések kezelésében bilaterális szinten lesekednek. A kétoldalú megállapodásokkal óvatosan kell bánni, akkor is, ha egyértelműek a szabályozott jószomszédi kapcsolatok, és ezen belül a kisebbségi kérdések közös kezelésének előnyei. Ezek a megállapodások természetüknél fogva (és a két állam konkrét érdekei miatt) meghatározott nemzeti kisebbségi kérdésekre, illetve meghatározott közösségekre korlátozódnak. Azok a közösségek, ame-

lyeknek nincs úgynevezett etnikailag rokon állama, nem meríthetnek segítséget kétoldalú megállapodásból nyitott kérdéseik megoldásához és a kisebbségi jogaik érvényesítése útjában álló akadályok elhárításához.

A kisebbségi kérdések kétoldalú kezelésének talán a legnagyobb csapdája az a lehetséges eset, amit még a kisebbségi kérdések tanulmányozása során is gyakran figyelmen kívül hagynak: a nemzeti kisebbség elveszti önállóságát, és pusztá eszközzé válik a különösen érdekelt (etnikailag rokon) állam kezében. Vigyázni kell az „anyaország” kifejezés helyes használatára is. Az anyaországnak figyelnie kell arra, hogy atyáskodó viszonyulásával és egyes kisebbségi képviselők (politikai alapú) kliensükké tételével hosszú távon egyenesen aláássák a kisebbségi közösség önállóságát, és a szomszéd ország többségi nemzete tükkörképévé változtatják. Az igazi érték ezzel szemben az etnikai heterogenitás, a különböző identitások, nyelvek, kultúrák megőrzése – beleértve a többnyelvűséget és a multikulturalizmust is.

A kisebbségi kérdések kétoldalú kezelésének csapdái miatt nem felesleges megismételni, hogy a kisebbségi jogok biztosításának keretrendszere multilaterális, az Európa Tanácsnak a Nemzeti Kisebbségek Védelméről szóló Keretegyezményére épül, a kisebbségek védelme elsődlegesen a lakóhely szerinti állam feladata, és hogy ebben a rendszerben a kétoldalú megállapodások csak kiegészítik az egyéb nemzetközi kisebbségvédelmi eszközöket és többoldalú egyezményeket.

Irodalom

- Alfredsson, G., 1999. Identifying possible disadvantages of bilateral agreements and advancing the ‚most-favoured minority clause’. In: A. Bloed in P. van Dijk (szerk.), *Protection of minority rights through bilateral treaties: the case of Central and Eastern Europe*, 165–175. The Hague, London in Boston: Kluwer Law International.
- Bloed, A. – van Dijk, P. (szerk.), 1999. *Protection of minority rights through bilateral treaties: the case of Central and Eastern Europe*. Kluwer Law International, The Hague, London in Boston.
- Bourdieu, P., 1982. *Ce que parler veut dire. L'économie des échanges linguistiques*. Fayard, Paris.
- Brubaker, R., 1995. National minorities, nationalizing states, and external national homelands in the new Europe. *Daedalus* 124(2), 107–132.
- Brubaker, R., 1996. *Nationalism reframed. Nationhood and the national question in the New Europe*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Decaux, E., 1991. International law and the protection of minorities. *Contemporary European Affairs* 4(4), 73–93.
- Edwards, J., 2010. *Minority Languages and Group Identity. Cases and Categories*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam.

- Gál, K., 1999. The role of bilateral treaties in the protection of national minorities in Central and Eastern Europe. *Helsinki Monitor* 10(3), 73–90.
- Helgesen, J., 1992. Protecting minorities in the Conference on Security and Co-operation in Europe (CSCE) process. In: A. Rosas in J. Helgesen (ur.), *The strength of diversity: human rights and pluralist democracy*. Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht, Boston in London, 159–186.
- Huber, K. in Mickey, R. W., 1999. Defining the kin-state: an analysis of its role and prescriptions for moderating its impact. In: A. Bloed in P. van Dijk (szerk.), *Protection of minority rights through bilateral treaties: the case of Central and Eastern Europe*. Kluwer Law International, The Hague, London in Boston, 17–51.
- Kántor, Z., Majtényi, B., Ieda, O., Vizi, B., Halász, I. (szerk.), 2004. *The Hungarian Status Law: Nation Building and/or Minority Protection*. Slavic Eurasian Studies No. 4. Slavic Research Centre, University of Hokkaido, Hokkaido. online elérhető: http://src-h.slav.hokudai.ac.jp/coe21/publish/no4_ses/contents.html (Letöltve: 2018. július 10.).
- Komac, M., 1992. Narodne manjšine – most med narodi ali subjekti lastnega razvoja. *Teorija in praksa* 29(7–8), 671–681.
- Komac, M., 2002. Varstvo narodnih skupnosti v Sloveniji. In: *Slovenija in evropski standardi varstva narodnih manjšin*, 13–62. Zbirka Slovenija in Svet Evrope, 21. szám, Információs dokumentációs center Sveta Evrope pri NUK, Intitut za narodnostna vprašanja in Avstrijski intitut za vzhodno in jugovzhodno Evropo, Ljubljana. Online elérhető: http://www.svetevrope.si/res/dokument/download159c.pdf?id=/res/dokument/1356-_1.pdf&url=/res/dokument/1356-_1.pdf&title=slovenija_in_evropski_standardi_varstva_pdf (Letöltve: 2018. június 20.).
- Röter, P., 2001. Locating the “minority problem” in Europe: a historical perspective. *Journal of International Relations and Development* 4(3), 221–249.
- Röter, P., 2003. Managing the „minority problem“ in Post-Cold War Europe within the framework of a multilayered regime for the protection of national minorities. In: A. Bloed et al. (ur.) *European Yearbook of Minority Issues* 1(2001/2). Kluwer Law International, The Hague, London, New York, 85–129.
- Röter, P., 2003a. *Rethinking minority protection in Europe – towards an international regime*. Doktori disszertáció. University of Cambridge, Cambridge.
- Röter, P., 2014. *Narodne manjšine v mednarodnih odnosih* (Zbirka Mednarodni odnosi). Dopolnjena izdaja. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
- Surová, S., 2018. *Conceptualizing diaspora: methodological challenges for empirical research*. ASN 2018 European Conference Nationalism in Times of Uncertainty, University of Graz, Graz, 2018. július 4–6.
- Thornberry, P., 1993. The UN Declaration on the Rights of Persons belonging to National or Ethnic, Religious and Linguistic Minorities: background, analysis and observations. In: A. Phillips – A. Rosas (szerk.), *The UN minority rights declaration*. Abo Akademi University, London, 11–71.
- van der Stoep, M., 2000. Minority rights, participation and bilateral agreements. Address to an international seminar on Legal Aspects of Minority Rights: Participation in Decision-Making Processes and Bilateral Agreements on Minority Rights, Zagreb, 4 December 2000. <https://www.osce.org/hcnm/42346?download=true> (Letöltve: 2018. június 20.)

Források

- Az oktatásban alkalmazott megkülönböztetés elleni küzdelemről szóló egyezmény, 1962. *Convention on Elimination of Discrimination in Education*, elfogadva 1960. december 14-én, hatályba lépett 1962. május 22-én. http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=12949&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html (Letöltve: 2018. július 15.).
- A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya, 1976. *International Covenant on Civil and Political Rights*, elfogadva 1966. december 16-án, hatályba lépés 1976. március 23. Elérhető: <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CCPR.aspx> (Letöltve: 2018. július 16.).
- EBESZ, 2016. OSCE Supplementary Human Dimension Meeting, *National Minorities, Bridge Building and Integration*, 10–11 November 2016, Hofburg, Vienna, Final Report, 22 March 2017. <https://www.osce.org/office-for-democratic-institutions-and-human-rights/306461?download=true> (Letöltve: 2018. június 10.).
- ENSZ, 1948. ENSZ Közgyűlés 217 C (III) nyilatkozata. A kisebbségek sorsáról (*Resolution adopted by the General Assembly 217 C (III). Fate of Minorities*), 1948. december 10.
- Európa Tanács Nemzeti Kisebbségek Védelméről szóló Keretegyezmény, 1998. *Framework Convention for the Protection of National Minorities (with Explanatory Report)*, elfogadva 1994 novemberében, aláírásra megnyitva 1995. február 1-én, hatályba lépés 1998. február 1. A szerződés adatai az European Treaty Series (ETS) weboldalán, a 157. szám alatt találhatók. https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/157/signatures?p_auth=L17DOUN1 (Letöltve: 2018. június 10.). A hivatalos szlovén fordítás megtalálható a Nemzeti Kisebbségek Védelméről szóló Keretegyezményről szóló törvényben (MKUNM), *Uradni list RS – MP*, 4/1998, amit a Szlovén Köztársaság parlamentje 1998. február 25-én fogadott el. A magyar fordítás a szerződést kihirdető 1999. évi XXXIV. törvény szövegében olvasható.
- Európa Tanács, 2016. *A nemzeti kisebbségek védelméről szóló Keretegyezmény Tanácsadó Bizottsága, 4. tematikus kommentárja, a nemzeti kisebbségek védelméről szóló Keretegyezmény alkalmazási területe; a Keretegyezmény a sokféleség kisebbségi jogokkal történő kezelésének kulcsfontosságú eszköze* (Advisory Committee, Thematic Commentary No. 4 Scope of Application of the Framework Convention for the Protection of National Minorities; The Framework Convention: a key tool to managing diversity through minority rights), 27. 05. 2016. <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806a4811> (Letöltve: 2018. június 23.). Magyarul megjelent a *Pro Minoritate* 2016/Ősz számában <https://prominoritate.hu/wp-content/uploads/2019/05/ProMino-1603-07-Keretegyezmény.pdf> (Letöltve: 2018. június 23.).
- HCNM, 2008. Az EBESZ Nemzeti Kisebbségi Főbiztosának Bozeni/Bolzano-i Ajánlásai a nemzeti kisebbségekről az államközi kapcsolatokban (Bolzano/Bozen Recommendations on National Minorities in Inter-State Relations), Az EBESZ nemzeti kisebbségi főbiztosa, 2008. Elérhető: <https://www.osce.org/hcnm/bolzano-bozen/?download=true> (2018. május 10.). Az Ajánlások magyar szövege elérhető: <https://kisebbségkutato.tk.mta.hu/uploads/files/archive/94.pdf> (Letöltve: 2018. december 11.).
- Velencei Bizottság, 2017. Európa Tanács Joggal a Demokráciáért Bizottság (Velencei Bizottság) 902/2017. számú véleménye – 2017. szeptember 5-ei Vélemény az Oktatási

törvénynek az állami nyelv, valamint a kisebbségi és egyéb nyelvek használatával kapcsolatos rendelkezéseiről, 2017. december 8–9. (Venice Commission for Democracy Though Law, *Opinion No. 902/2017 – Opinion on the provisions of the Law on Education of 5 September 2017 which concern the use of the state language and minority and other languages in education*, 8.–9. december 2017). [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2017\)030-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2017)030-e) (Letöltve: 2018. május 25.).

Mitja Žagar

A kisebbségek az államközi viszonyokban és a kétoldalú egyezmények: a kisebbségi jogok mint egyéni és kollektív jogok

Összefoglaló

A kisebbségek, a kisebbségi jogok és a kisebbségvédelem a nemzetközi együttműködés és azon országok kapcsolatainak fontos kérdésköre, amelyek a kisebbségeket és a kisebbségi témákat gyakran problémaként kezelték, és visszaéltek velük. A hidegháború végétől ez a megközelítés változik. A kisebbségek az országok közötti jó viszony és együttműködés tényezőivé válhatnak. Erről tanúskodnak az Ausztria és Olaszország, Dánia és Németország, valamint a Magyarország és Szlovénia közötti kisebbségvédelmi egyezmények. A globális, kontinentális és regionális politikai és jogi dokumentumok mellett, a kétoldalú egyezmények azok a források, amelyek kijelölik a kisebbségvédelem nemzetközi kereteit és sztenderdjeit. Noha ezek a dokumentumok a kisebbségi jogokat a nemzeti közösségek tagjai esetében többnyire egyéni jogokként kezelik, egyre inkább érvényesül a felismerés, hogy ezek a jogok kollektív dimenzióval is bírnak.

Kulcsszavak: kétoldalú egyezmények, nemzeti kisebbségi jogok és kisebbségvédelem, kisebbségvédelmi sztenderdek, egyéni és kollektív jogok, felzárkóztatás és integráció

Bevezető

A múlt század nyolcvanas éveinek második fele és a kilencvenes évek eleje, különösen Szlovénia önállósulása tükrében, különleges és érdekes időszak volt. Ahogy az első és a második világháború utáni időszak, és a viharos hatvanas évek is optimizmussal, reménnyel és elvárásokkal voltak teli, ugyanez elmondható az említett időszak szemléletéről és eseményeiről is. Ez alól a ljubljanai

Nemzetiségi Kutatóintézet (INV) sem volt kivétel, ahol mintegy negyed évszázada Hajós Ferencsel és az INV akkori igazgatójával, Miran Komac kollégákkal elkészítettük a nemzeti kisebbségek jogairól és védelméről szóló bilaterális (álmkőzi) szlovén–magyar egyezmény első tervezetét. Hajós Ferencet nevezték ki Szlovénia magyarországi nagykövetévé, ami nem csak azért számított jelképes cselekedetnek, mert ő lett Szlovénia első nagykövete a szomszédos országban, hanem elsősorban azért, mert kinevezése nem csak a szlovén államnak a magyar kisebbség iránti pozitív viszonyáról szólt, hanem arról is, hogy a szlovén állam a kisebbséget a szlovén társadalom és a szlovén–magyar államközi kapcsolatok fontos részének tekinti. Mindez összhangban volt annak a kornak a szellemével, amelyben az olasz és a magyar kisebbség tagjai aktívan és teljes mértékben részt vettek a szlovén állam politikai életében és új alkotmányos rendjének megteremtésében is.¹ A két állam közötti diplomáciai kapcsolatok felvétele és a szlovén nagykövet Budapestre érkezése jó alkalmat szolgáltatott ahhoz a kezdeményezéshez, hogy a két ország kössön bilaterális egyezményt a kisebbségi jogok biztosításáról. Eldöntöttük, hogy kidolgozzuk a dokumentum első munkatervezetét. Mielőtt azonban elkezdtük volna az írást, beszélgettünk az emberi és kisebbségi jogokra vonatkozó aktuális nemzetközi sztenderdekről, valamint a nemzeti kisebbségek védelméről, a kisebbségvédelem perspektíváiról és fejlesztési lehetőségeiről, a két országban élő, valamint az európai nemzeti kisebbségek helyzetéről, státusáról és társadalmi szerepéről, a nemzetközi kapcsolatokról, mindenekelőtt pedig az államok közötti bilaterális együttműködésről. Bízunk abban, hogy a kisebbségi különjogokról és a kisebbségvédelemről szóló szlovén–magyar bilaterális egyezmény hozzájárul a kisebbségi különjogok és az európai kisebbségvédelmi sztenderdek fejlődéséhez, és ennek érdekében a dokumentum tervezetébe megpróbáltuk bevonni a kisebbségi jogok teljességét, figyelemmel minden olyan területre, amelyek a kisebbségi közösségek fennmaradása és fejlődése szempontjából döntő fontosságúak.

Mivel ismertük a történelmi körülményeket és Európa huszadik századi fejlődését, az európai nacionalizmusokat és ezeknek a kisebbségek iránti viszonyát, valamint a két ország és a szélesebb térség akkori (társadalmi, politikai és gazdasági) viszonyait, tudatában voltunk a korlátoknak, de a kisebbségi jogok és a kisebbségvédelem fejlesztési lehetőségeinek is. Úgy ítéltük meg, hogy az optimizmussal átszőtt aktuális történelmi pillanat kedvez a kisebbségi jogok fejlődésének.

¹ Az INV szakértőjeként, Roberto Batellivel és Hajós Ferencsel, az olasz és a magyar kisebbség képviselőivel, közösen vettünk részt a Szlovén Köztársaság akkori képviselőháza alkotmányügyi bizottsága szakmai csoportjának munkájában, a Szlovén Köztársaság új alkotmányának kidolgozási folyamatában.

désének és bővítésének, illetve a kisebbségvédelemnek. További optimizmusra adott okot Szlovénia és Magyarország akkori hivatalos politikája, amely mindkét ország fejlődésének hangsúlyát az európai perspektívákra, az európai demokratikus sztenderdekre és az emberi jogok érvényesülésére, valamint az európai és euro-atlanti kapcsolatokra helyezte. A két országban zajló demokratikus átmenetet és átalakulást, valamint az (európai) demokratizálódást és európai integrációs folyamatokat, amelyekhez mind Szlovénia, mind Magyarország csatlakozni kívánt, idealista módon az emberi és kisebbségi jogok fejlődése és megvalósulása optimális kereteinek és biztosítékának tartottuk. Akkor úgy tűnt, hogy a demokrácia iránti lelkesedés és a demokratizálódási folyamat globális világtrenddé válik, amit csak megerősített a Dél-Afrikában az apartheid korszaka utáni elindult demokratikus átmenet. Az igazgatói irodában zajló értekezlet első szakaszát követően, miután meghatároztuk az egyezmény kereteit és tartalmát, külön hangsúllyal a kisebbségi jogokon, amelyeket mindenképpen tartalmaznia kell a dokumentumnak, Hajós Ferenc kollégával a titkárságra vonultunk, ahol az INV akkoriban egyetlen, nagyobb teljesítményű számítógépén, leírtuk mindazt, amiben megállapodtunk. Az ülés folytatásában, már az igazgatói irodában, a leírt szöveget javítottuk és kiegészítettük. Így született meg a szöveg, amely szakmai anyaggá lett, és ez lett a későbbi bilaterális egyezmény végleges meg-szövegezésének alapja is.

Optimizmusunkat azonban hamarosan kikezdték a felbomló egykori Jugoszlávia területén zajló katonai összecsapások és a menekültválság. Ennek ellenére Európában a kilencvenes évek a (nemzeti) kisebbségi jogok fejlődése és a kisebbségvédelem szempontjából fontos és sikeres időszaknak mondhatók. Ezt csak megerősítette az Európa Tanács által elfogadott két döntő fontosságú jogi dokumentum: a Nemzeti Kisebbségek Védelméről szóló Keretegyezmény² és a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája.³

A Szlovén Köztársaságban élő magyar nemzeti közösség és a Magyar Köztársaságban élő szlovén nemzeti kisebbség különjogainak biztosításáról szóló egyezmény⁴ is jelentősen hozzájárult az (akkori) európai kisebbségi jogok és a nemzeti kisebbségvédelmi sztenderdek fejlesztéséhez, és hatályba lépését követően a két kisebbség helyzetének és státuszának javulásához. Ezt az álláspontot erősíti meg az egyezménynek Európa legismertebb kisebbségvédelmi és nem-

² A nemzeti kisebbségek védelméről szóló keretegyezmény ratifikálásáról szóló törvény, 1998.

³ A regionális vagy kisebbségi nyelvek európai chartájának ratifikálásáról szóló törvény, 2000.

⁴ A Szlovén Köztársaságban élő magyar nemzeti közösség és a Magyar Köztársaságban élő szlovén nemzeti kisebbség különjogainak biztosításáról szóló egyezmény ratifikálásáról szóló törvény, 1993.

zeti kisebbségi jogvédelmi rendezésével, az osztrák –olasz és a dán–német egyezményekkel történő összehasonlítása.

Sajnos azonban a múlt század nyolcvanas éveinek végéhez, illetve a kilencvenes évek elejéhez hasonlítva, lényegesen megváltozott, sőt romlott az emberi és kisebbségi jogok, a nemzeti és egyéb kisebbségek védelme, a kisebbségek és a kisebbségi közösségek tagjainak, valamint a bevándorlóknak a felzárkóztatása és integrációja. Világszerte megerősödött a nacionalizmus, az intolerancia, a kirekesztés és az idegengyűlölet, ami a mindennapi életben és a politikában Szlovéniában is, Magyarországon pedig még inkább tapasztalható. A negatív trendek különösen a 2001. szeptember 11-ei terrortámadásokat követően erősödtek, amikor a hatóságok arról győzködték az embereket, hogy a „terrorizmus elleni harcban”, a biztonság érdekében korlátozni szükséges (egyes) emberi jogokat és szabadságokat, a 21. század első évtizedének végén kitört gazdasági válság idejében és azt követően pedig egyre nagyobbak a társadalmi különbségek, a gazdagság egy szűkebb (gazdasági) elit kezében halmozódik, a lakosság többségét a kirekesztés érinti, az emberi jogok és a demokrácia hagyományos hordozóinak számító középrétegek pedig eltűnőben vannak. A „terrorizmus elleni harc” nem járt sikerrel, hiszen még a biztonsági szervek megítélése szerint is, az egyes országokban nagy a terrortámadások veszélye, az emberi jogok korlátozása nem hozott nagyobb biztonságot, a marginalizálás és a kirekesztés, valamint a (bal- és jobboldali, valamint vallási) szélsőségek és nacionalizmus pedig negatív hatással van a demokráciára, a demokratikus politikai folyamatokra és egyes környezetekben a demokratikus intézmények működésére is. Noha időnként felvillan a remény (például a kirekesztés, az erőszak és a visszaélések elleni mozgalmak vagy akciók, a nemi egyenlőségről és a nemi gyakorlatokról szóló törvények és politikák képében), mégis megállapíthatjuk, hogy a mai idők nem kedveznek sem az emberi és kisebbségi jogok fejlődésének, sem a kisebbségvédelemnek.

Ebben az írásban a kisebbségeket komplex társadalmi jelenségként határozta meg, miközben a plurális és belsőleg eltérő társadalmak etnikai dimenziójára, a másság rendezésére és kezelésére, az államoknak a kisebbségek iránti viszonyára, valamint a kisebbségek és a kisebbségi közösségek tagjai sikeres felzárkóztatására és integrálására összpontosítok. A kisebbségi jogok, a nemzetközi sztenderdek és a kisebbségvédelem rövid ismertetésének kontextusában bemutatom az ezekkel kapcsolatos bilaterális egyezmények szerepét, valamint összehasonlítom a kisebbségi kérdések bilaterális kezelését Ausztria és Olaszország, Dánia és Németország, valamint Szlovénia és Magyarország viszonylatában.

A kisebbségek

Mint a társadalmi folyamatok általában, a kisebbségek is számos, akár külsőleg nem látható, és ezért nem tudatosítható dimenziót hordozó, összetett dinamikus jelenségek. Az összes természeti és társadalmi jelenséget jellemző dimenziókkal⁵ kapcsolatos meggyőződése, hogy meghatározásuk, elemzésük és értelmezésük szempontjából elsősorban ezek, rendszerint szintén összetett, relációs (viszonyaiban megjelenő), térbeli és időbeni dimenzióját szükséges vizsgálni.

A jelenség belső és külső relációs dimenziója a jelenséget alkotó elemek közötti (belső) viszonyra vonatkozik, míg a külső viszonyokat a különböző jelenségek közötti interakció során létrejövő viszonyokként határozhatjuk meg. Ami a belső viszonyokat illeti, a kisebbségi közösségekhez tartozó egyének közötti viszonyokat, az általuk létrejövő szervezeti és szerveződési viszonyokat, azaz a belső pluralitást és sokszínűséget vizsgáljuk. A létrejövő, alakuló és folyamatosan átalakuló többségek és kisebbségek fennállásuk idejében, egy adott társadalmi környezetben belsőleg sem homogének, monolitok és szimmetrikusak, ahogy azt egyesek idealizáltan próbálják bemutatni, hanem rendszerint összetettek, belsőleg strukturáltak vagy akár belső viszályok között élnek, aszimmetrikusak, lehetnek egalitáriusak vagy még gyakrabban hierarchikusan szervezettek, azonban minden esetben kell hogy létezzen bennük a legalább impliciten meglévő szolidaritás, hovatartozás és identifikáció, amit kollektív entitásokként – csoportokként vagy közösségekként hoznak létre. Ami a külső viszonyokat, tehát a jelenség külső relációs dimenzióját illeti, ebben a kisebbség mint kollektív entitás és tagjai, valamint a szintén kollektív entitást képező egyéb társadalmi csoportokkal és közösségekkel, illetve ezek tagjaival kialakított viszonyok jelennek meg. Ebből következően a szélesebb társadalmi kontextusban elsősorban a többség és a (specifikus) kisebbség, a többség és a környezetükben lévő különböző kisebbségek, valamint az adott társadalmi környezetben lévő, különböző kisebbségek közötti viszonyokat vizsgáljuk. A közbeszédben a társadalmi jelenségek relációs dimenzióját gyakran a jelenség társadalmi dimenziójaként értelmezzük, ami arra utal, hogy milyen nagy jelentőséget tulajdonítunk az (egyének és a különböző kollektív entitások kö-

⁵ A társadalmi jelenségeket általában természetes jelenségeknek tekintjük, sajátosságuk viszont, hogy az (emberi) társadalom, pontosabban azon csoportok és közösségek kontextusába helyezzük el őket, amelyek keretén belül létrejönnek, és az őket alkotó emberek közötti interakcióban zajlanak.

zötti) társadalmi viszonyoknak mint az együttélés és a társadalmi szervezettség specifikus formájának.⁶

A jelenségek térbeli dimenzióját az a terület határozza meg, amelyen ezek a jelenségek léteznek és változnak, és rendszerint a tényleges területre – esetünkben a konkrét földrajzi és társadalmi térre, vagyis arra a valós területre vonatkozik, ahol a kisebbségek léteznek, ugyanakkor pedig kapcsolódhat egy imaginárius vagy mitikus területhez is, mint például az egykori mitikus őshaza, ami rendszerint egy adott közösség eredetmítoszához fűződik. A jelenségek időbeni dimenzióját és életciklusát a kezdetektől a végéig, a létrejöttük pillanatától vagy időszakától, a létezésük időszakában és a pillanatig, illetve időszakig, amikor megszűnnek létezni, és létezésük időbeni kontextusát az idő határozza meg. Ilyenkor az időt rendszerint lineárisan mint az idő egyenesen megjelölt, a múltból a jövőbe tartó időszakát értelmezzük, és nem mindig tudatosítjuk az idő mulandóságát és végességét. Léteznek az időnek ciklikus, rendszerint a különböző természeti ciklusokra, például a napokra vagy az évszakokra kivetített magyarázatai és értelmezései is, amelyek szintén befolyásolják az idő általunk történő értelmezését és mérését. A kisebbségek esetében az időbeni dimenzióban határozzuk meg, hogy egy adott környezetben mikor jöttek létre ezek a közösségek, valamint létezésük, fejlődésük és átalakulásuk időtartamát, illetve megszűnésüket vagy egy új jelenséggé történő átalakulásukat.

A társadalmi jelenségek időbeni dimenziójának ilyen jellegű meghatározásában, különösen pedig vég(leg)ességükben keresendő annak az oka, hogy egyesek, tekintet nélkül az ezeket megalapozó argumentumokra, elutasítják a társadalmi jelenségek bemutatott koncepcióját és definícióját. A lelkes és feltétel nélkül hívók és nacionalisták, akik (saját) vallásukat és/vagy etnikai mivoltukat örökként és legnagyobb értéként értelmezik, egyszerűen nem hajlandók elfogadni az olyan megközelítéseket és koncepciókat, amelyek nem felelnek meg saját meggyőződéseiknek és vallásuknak.

Amikor a mai társadalmak kisebbségeiről beszélünk, akkor leginkább a nemzeti, etnikai, kulturális, nyelvi és/vagy vallási kisebbségekre gondolunk.

⁶ Ezzel kapcsolatosan megállapítható, hogy az egyének, a közbeszéd és a tudósok többsége nem problematizálja a társadalom fogalmát és létezését, noha a társadalmat, különböző kontextusokban rendkívül eltérően, rendszerint szervezett, belsőleg összefüggő és szolidáris közösségeként definiáljuk és értelmezzük, miközben ennek leggyakoribb kerete és tanulmányozási egysége is a (nemzet)állam. Az irodalomban egész sor meghatározást és definíciót találunk a társadalomra (mint társadalmi jelenségre) vonatkozóan, de felmerül néhány, ezt a koncepciót problematizáló, sőt – a koncepciót és társadalmi jelenséget tagadó eset is, ezek között is valószínűleg a legismertebb Margaret Thatcher (1987), egykori brit miniszterelnök kijelentése, miszerint a társadalom nem létezik (*“There is no such thing!”*).

A hagyományos nemzeti kisebbségekre, mint az etnikai kisebbségekre specifikus típusára, az etnikai és nyelvi kisebbségekre vonatkozóan, általánosságban elmondható, hogy történelmi szempontból akkor jelentek meg, amikor az államok (egy)nemzetállamokká kezdtek átalakulni, amikor elkezdték érvényesíteni saját hivatalos nyelvüket és jelképeiket, amelyek rendszerint a titulárisnak nevezett nemzet, a domináns etnikai közösség nyelve és jelképei voltak.⁷ Azokat a közösségeket és egyéneket, akik nem tartoztak a tituláris nemzethez, amelyek anyanyelve nem a tituláris nemzet nyelve volt, (nemzeti) kisebbségeknek és a kisebbséghez tartozóknak határozták meg. Egyes európai térségekben ennek a történelmi folyamatnak a gyökerei és kezdeményei már a tizenötödik és a tizenhatodik században is felfedezhetők uralkodó trendként, egyes országokban a tizennyolcadik század második felében érvényesül, míg az országok többségében a tizenkilencedik és a huszadik században válik intenzívvé. A nemzetállamok koncepciója és gyakorlata fejlődési folyamatában fontos, gyakran kulcs szerepe volt a nacionalizmusoknak, amelyek az adott környezetben élő más csoportok és közösségek iránt *általában* kirekesztőek és hegemónok voltak – rendszerint azokban az esetekben is, amikor az adott nacionalizmust védekezőnek nyilvánították. Következésképpen a nemzetállamoknak a kisebbségek, a kisebbségi közösségek tagjai, és általában a másság iránti koncepciói és gyakorlatai barátságtalannak és kirekesztőnek bizonyultak.

Mivel bizonyos mértékig minden egyes terület etnikai szempontból plurális és sokszínű, (új) kisebbségek jönnek létre minden olyan esetben, amikor változik az adott terület adminisztratív szervezettsége és státusa,⁸ az újabb történelem során pedig az új etnikai kisebbségi közösségek létrejöttének alapját az egyre intenzívebb nemzetközi migráció képezi.

Ahogy az a társadalmakra és a társadalmi jelenségekre általánosságban érvényes, társadalmi jelenségként a konkrét nemzeti és egyéb kisebbségek is dinamikusak és összetettek, belsőleg strukturáltak, plurálisak és sokszínűek, rendszerint aszimmetrikusak és nem homogének, soraikban különböző érdekek, esetenként érdekellentétek vannak jelen. Az etnikai dimenzió csak egyike a társadalmak társadalmilag releváns *összetettségének, pluralitásának és sokszínűségének*, amely viszont gyakran nagy jelentőséggel bír a viszonyok, kapcsolatok és megoszlások, felzárkóztatás és kirekesztés, valamint az adott plu-

⁷ Az egy-nemzetállamok hagyományos koncepciója és értelmezése a legegyszerűbben az alábbi egyenletekkel mutatható ki: állam = nép = nemzet (Lásd pl.: Hobsbawm 1990, 23) és állam = (egy)nemzetállam = náció = (tituláris) nemzet = nép.

⁸ Például az államok egyesülése és különválása, illetve (új államok) önállósulása, valamint az országok közötti határok kijelölése, illetve módosítása esetében.

rális környezet határainak alakulásában, ugyanakkor az egyik mérce és határvonal, amely jelentőséggel bír a plurális és belsőleg sokszínű társadalmak etnikai többségének és kisebbségeinek alakulásában. Az etnikai dimenzió és a (belső) másság elismerése, elfogadása, figyelembe vétele és tiszteletben tartása, valamint társadalmi hatásainak elismerése gyakran kulcsfontosságú a hosszú távú társadalmi stabilitás és az adott plurális környezet sikeres fejlődése szempontjából.

A társadalmakat, társadalmi többségeket és kisebbségeket úgy is jellemezhetjük, mint az egyének és különböző kollektív társadalmi entitások interakcióját, közösségbe szerveződését és szervezettségét, vagyis egyfajta koalíciót, amelynek célja bizonyos célok elérése és érdekek érvényesítése, beleértve a többség elérését is. Mondhatnánk akár, hogy mind a kisebbségek, mind pedig a többségek saját specifikus szegmenseik, azaz a belső kisebbségek egyfajta koalíciója. A kisebbségek mint dinamikus társadalmi jelenségek összetettsége az egyik oka annak, hogy a kisebbségeket a szakmai és a közbeszédben is egész sor meghatározással és definícióval illetik, mindig abban a kontextusban és azon mércék alapján, amelyeket a fogalom és az adott társadalmi jelenség definiálására alkalmazunk. Mindezek a fogalmak és definíciók társadalmi konstrukciók, amelyek ideális esetben (társadalmi) konszenzuson alapulnak, de semmiképp sem (és nem is lehetnek) objektívek, mivel minden esetben társadalom (és értékrend) függőek (Žagar, 2014). A fentiek a nemzeti kisebbségekre, mint az etnikai kisebbségek egy specifikus változatára is vonatkoznak. Ahogy nem létezik a társadalmi kisebbségekre vonatkozó, általánosan elfogadott, egyetemes definíció, úgy a nemzeti kisebbségekre mint annak specifikus szegmensére vonatkozóan sincs ilyen. A jogtudományban, és pedig a szakmai irodalomban és a különböző dokumentumokban a leggyakrabban Francesco Capotorti professzor (1991, 96) definícióját idézik és használják, amely szerint az (etnikai, ill. nemzeti) kisebbség olyan csoport:

- amelynek létszáma alacsonyabb az ország többi lakosságának létszámához viszonyítva,
- amely az adott közösségben nincs domináns helyzetben,
- amelynek tagjai azon ország állampolgárai, amelyben élnek, viszont etnikai, vallási vagy nyelvi sajátosságaik miatt különböznek az ország többi lakosától,
- amelynek tagjai, hogy megőrizték saját kultúrájukat, hagyományaikat, vallásukat vagy nyelvüket, legalább impliciten szolidaritást tanúsítanak egymás iránt.

Az adott csoportnak egy adott társadalomban domináns szereppel nem bíró mivolta az a kritérium, amely alapján a csoportot társadalmi kisebbségként határozhatjuk meg, noha a számszerűség alapján, egy adott térségben, akár a legnagyobb csoportot, sőt a többségi közösséget is képezheti.⁹ Ugyanakkor a nem domináns társadalmi helyzet a fő oka annak, hogy a társadalmi kisebbségeknek és ezek tagjainak olyan különjogokra és kisebbségvédelemre van szükségük, amelyek biztosítják egyenjogú helyzetüket, vagy legalább az egyenjogú alapokat, valamint a teljes társadalmi felzárkóztatást és integrációt.

Nemzeti kisebbségek védelme és (külön)jogai

A tizenhatodik és tizenhetedik századi európai vallásháborúk idejében kezdődnek a vallási kisebbségek helyzetével és védelmével kapcsolatos elmélkedések, a vesztfáliai békeszerződésekkel (1648) pedig új mechanizmusok alakulnak ki a vallási kisebbségek védelmére, majd később, a tizennyolcadik, a tizenkilencedik és a huszadik században a (hagyományos) nemzeti kisebbségek védelmét szolgáló mechanizmusok a nemzetközi okmányokban (elsősorban a békeszerződésekben) és a nemzetállamokká alakuló egyes országok nemzeti jogszabályaiban, valamint néhány többnemzetiségű birodalomban, mint amilyen például a Habsburg Birodalom és a Szovjetunió volt. A kisebbségvédelem esetenként nehéz, felemelkedésekkel és kudarccal kísért folyamata a kezdeti, többnyire közösségi jogok védelméről, fokozatosan tért át a kisebbségi közösségek tagjai egyéni jogainak védelmére, ami a második világháború utáni nemzetközi jogban is érvényesül, és ami megjelenik a kisebbségi jogokat és védelmet érvényesítő egyes országok nemzeti jogrendjében is. Európában, egyes környezetekben, az említett modern nemzeti és egyéb kisebbségek védelmének kialakulása előtt is működtek a kisebbségi közösségeknek és azok tagjainak védelmüket biztosító mechanizmusok, azonban ezek többnyire közösségi jellegűek voltak, és már az ókortól kezdődően alkalmazták őket, így mai szemmel nézve valójában a korlátozott autonómia és a szegregáció bizonyos formáiként jellemezhetnénk őket. Ezek közül említhetők a városok, illetve vidéki települések elkülönített, bizonyos autonómiával rendelkező negyedei, az egyes vallási, regionális és etnikai csoportok autonóm jogai, a millet-rendszer intézménye

⁹ Példaként megemlíthetjük a Dél-Afrikai Köztársaság színes bőrű lakosságát, amely az apartheid idejében számbeli többségben volt.

az oszmán birodalomban stb. Feltehetőleg ezek a történelmi tapasztalatok befolyásolták a korszerű európai kisebbségvédelem fejlődését.¹⁰

A nemzeti és egyéb kisebbségek védelme, valamint a kisebbségi jogok és védelem sztenderdjei az egyes országok belső jogrendjében és a nemzetközi jogban fokozatosan fejlődtek. Azok az országok, amelyek elismerik és érvényesítik a kisebbségi (külön)jogokat, valamint a kisebbségi közösségek és ezek tagjainak védelmét az alkotmányban, a törvényekben, egyéb jogszabályokban, valamint azon régiók és helyi közösségek előírásaiban rögzíthetik, amelyekben ezek a nemzeti kisebbségek élnek. A nemzeti és egyéb kisebbségi közösségek és ezek tagjainak nemzetközi védelme szempontjából globálisan, kontinéntálisan és az adott nemzetközi régiókban jelentőséggel bírnak a többoldalú nemzetközi szerződések, amelyek között említést érdemelnek a kisebbségvédelem fejlődése szempontjából történelmi kulcsszereppel bíró békeszerződések, valamint az Európa Tanács már említett két jogi kötőerővel bíró szerződése, a különböző diplomáciai és politikai okmányok, mint például az Egyesült Nemzetek és az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ) különböző dokumentumai, bilaterális szinten pedig fontos szerep jut a politikai dokumentumoknak és a bilaterális egyezményeknek. Miközben a nemzeti és egyéb kisebbségi közösségek és ezek tagjai jogainak nemzeti-jogi és nemzetközi védelmét ismertető és elemző irodalom viszonylag gazdag és terjedelmes,¹¹ lényegesen kevesebb anyag foglalkozik a kisebbségi jogok és kisebbségvédelem bilaterális rendezésével és az ezzel kapcsolatos bilaterális egyezményekkel.¹²

A maga módján ez eléggé meglepő, mivel a nemzeti, etnikai és nyelvi kisebbségek fontos témát képviselnek az országok közötti bilaterális kapcsolatokban, amely a múltban nem egyszer volt oka, de legalábbis indítéka a viszonyok kiéleződésének, sőt, az egymásközi háborúskodásoknak is. Következésképpen a második világháborúig, de még utána is, az államok gyakran problémaként és potenciális veszélyként kezelték a nemzeti és egyéb kisebbségeket, így irántuk bizalmatlanok voltak, és gyakran ellenőrizték lojalitásukat. A kisebbségek ilyen jellegű kezelésének okai között találhatóak azok a történelmi tapasztalatok, amikor az (anya)országok rendszerint nacionalista

¹⁰ A kisebbségvédelem történelmi fejlődéséről és koncepcióiról részletesen: Žagar, 2014.

¹¹ Az általam idézett szerzők és művek közt szerepelnek például: Arp, 2008; Baron, 1985; Benoît-Rohmer, és Hardeman, 1994; Komac és Zagorac (szerk.), 2002; Kržišnik-Bukić és Josipović (szerk.), 2014; Kymlicka, 1995; Lantschner és társai (szerk.), 2008; Macartney, 1934; Malloy, 2005; Palermo, és Sabanadze (szerk.), 2011; Pentassuglia, 2002; Petrič, 1977; Roter, 2014; Thornberry és Martín Estébanez, 2004; Weller, (szerk.), 2014; stb.

¹² Lásd pl. Žagar és Novak, 1998.

szemléletű politikusai és elitjei, „nemzeti érdekekre” hivatkozva, a más országokban élő, „saját” kisebbségeiket használták fel a saját, gyakran expanziós politikájuk céljából. Mindehhez hozzájárult az a tény is, hogy az egyes országokra, különösen a háborús vesztesekre, illetve az újonnan létrejött államokra gyakran a nemzetközi közösség és a nagyhatalmak kívülről erőltették rá a kisebbségvédelmi (jogi) rendet, amiben kulcsszerepük volt a békeszerződéseknek.

Amikor a második világháború után az emberi jogok és szabadságok, és ezek keretén belül a kisebbségi jogok és a kisebbségvédelem fejlődésének új szakasza kezdődött, az államoknak a kisebbségi jogok bővítése és fejlesztése iránti bizalmatlansága és ellenállása nagymértékben folytatódott, a kisebbségek és védelmük pedig nagyrészt az országok belügye maradt. Így aztán az úgynevezett „keleti tömbből”, majd később az el nem kötelezett országok részéről érkező különböző nyilatkozatok és kezdeményezések ellenére, a kisebbségi jogokat és a kisebbségvédelmet nem iktatták be sem az emberi jogokról szóló egyetemes okmányokba, sem pedig a későbbi, kötelező jelleggel bíró nemzetközi jogi dokumentumokba. A számos országban létező, már említett kételyek és fenntartások mellett, egyes országok még mindig nem ismerik el a kisebbségek létét és a kulturális sokszínűséget saját területükön, vagyis a kisebbségvédelem szükségességét, köztük még olyan európai országok sem, mint Franciaország és Görögország.

A kisebbségi jogok és védelmük területén az utóbbi évtizedekben fontos szemléleti változást és fejlődést jelent a felismerés, hogy a kisebbségi jogok és a kisebbségvédelem fontos összetevői a plurális társadalmakban jelenlévő különbségek sikeres rendezésének és kezelésének, ami kulcsszereppel bír a plurális és etnikailag sokszínű társadalmak hosszú távú stabilitásában és fejlődésében, ugyanakkor a demokrácia sikerességének mércéje ezekben a környezetekben. Ezt állapította meg a Badinter-bizottság is, amelynek jelentése és ajánlásai alapján a kisebbségvédelmet az EU tagság koppenhágai kritériumainak egyik fontos feltételeként rögzítették.¹³

¹³ Bővebben pl. Žagar, 2007.

Kisebbségek a bilaterális viszonyokban és egyezményekben, valamint a kisebbségi jogok természete

A második világháború utáni időszakban, az európai országok közötti jószomszédi viszonyokban és együttműködésben, az új korszak kezdetét számos bilaterális egyezmény jelzi, amelyeknek köszönhetően az országok közötti együttműködés folyamánként javul a kisebbségek helyzete és társadalmi szerepe, és egyes szegmensekben jelentős szereppel bírnak a nemzeti és egyéb kisebbségi közösségek és azok tagjai jogainak és védelmének fejlődésében. Az aláírók és az egyezményes felek által megkötött, elsősorban az országok közötti barátságról és jó(szomszédi) együttműködésről szóló bilaterális egyezmények a kisebbségek számára is releváns rendelkezéseket tartalmazhatnak. Azonban a jószomszédi kapcsolatok kontextus keretén belül kevés olyan bilaterális dokumentum és egyezmény van érvényben, amelyek kizárólag a nemzeti kisebbségek jogaival és védelmével foglalkoznak. Ezek közül mindenképpen említést érdemel az Ausztria és Olaszország, a Dánia és Németország, valamint a Magyarország és Szlovénia közötti egyezmény, amelyeket alább röviden ismertetek és összehasonlítok.

A Dél-Tirolban élő német nyelvű lakosság jogairól szóló Gruber–De Gaspari egyezményt, illetve párizsi vagy dél-tiroli egyezményt (*Gruber-De-Gaspari-Abkommen; Pariser Abkommen; Südtirol-Abkommen*) 1946. szeptember 5-én, a párizsi békekonferencia keretén belül kötötték meg. Valójában a Karl Gruber akkori osztrák külügyminiszter (Annex I) és Alcide De Gaspari olasz miniszterelnök – őt a konferencián Olaszország párizsi nagykövete képviselte – közötti levélváltásról (Annex II), illetve magáról az osztrák–olasz egyezményről van szó (Annex III), amely teljes jogegyenlőséget biztosít a kisebbségnek, illetve meghatározza a Bolzano és Trento tartományokban élő, olasz állampolgárságú, német anyanyelvű lakosság alapvető kisebbségi jogait, elsősorban a kulturális, nyelvi és oktatási jogokat, valamint megteremti a jelenlegi regionális autonómia alapjait.¹⁴ Érdekességgé megjegyzem, hogy az osztrák levél angol nyelven, az olasz levél és maga az egyezmény pedig a konferencia három hivatalos nyelvén íródott.

Európában ma Dél-Tirolt a (nemzeti) kisebbségi közösség és annak tagjai védelmének és helyzetének, valamint integrációjának követendő példaként tartják számon, ugyanakkor pedig mintapéldája a széles körű regionális autonómiának. A dél-tiroli helyzet sajátossága, hogy a német ajkú kisebbség helyi-

¹⁴ Gruber-De Gaspari Agreement 1946.

leg még mindig többséget és gazdasági szempontból is rendkívül erős, domináns közösséget képez. Azonban ami a kisebbségi jogok megvalósulását és az autonómiát illeti, a régióban a helyzet és a fejlődés nem mindig volt zökkenőmentes, és a második világháború utáni egyes időszakokban többször kiéleződött, sőt erőszakká fajult, amit azonban együttműködéssel, és kompromisszummal sikerült rendezni.

Példásnak tartják a Németországban élő dán, illetve a Dániában élő német kisebbség helyzetét, jogait és védelmét is. A dániai német és a németországi dán kisebbség védelméről szóló 1955-ös egyezmény két olyan ország közötti sikeres tárgyalások eredménye, amelyek kifejezték, hogy érdekelték a két kisebbség megfelelő védelméről szóló megállapodásban. Miután 1955. március 28-án a két ország közötti tárgyalások és a kisebbségi jogokról és védelemről szóló dán–német okmány szövegével kapcsolatos egyeztetések is befejeződtek, Konrad Adenauer akkori német kancellár és Hans Christian Hansen dán miniszterelnök március 29-én aláírta a Bonni-Koppenhágai Nyilatkozatokat, amelyekkel megerősítették a határ két oldalán élő kisebbségi közösség jogait és szabadságait.¹⁵ 1955. április 1-jén a német parlament (Deutsche Bundestag – a Német Szövetségi Parlament Szövetségi Gyűlése) és a dán parlament (Folketing) is jóváhagyta és közzétette a két ország közötti egyezményt. Ez az egyezmény képezi a Schleswig-Holstein német szövetségi államban élő dán kisebbségi közösség és tagjai, és a Dániában élő német kisebbségi közösség és tagjai kisebbségi jogainak és (választási küszöb nélküli) participációjának alapjait. Az egyezmény egyik modellje lehet a kisebbségi jogok és védelem bilaterális rendezésének, és az az alap, amelyen a kitűnő szomszédsági kapcsolatban lévő két ország, és a helyi hatóságok is hatékonyan fejlesztik a kisebbségi jogokat, a kisebbségek védelmét és integrációját, valamint kezelik a gyakorlatban megjelenő esetleges problémákat.¹⁶

Az 1992. november 6-án Ljubljánban aláírt, a kisebbségi különjogokról és a kisebbségvédelemről szóló magyar–szlovén bilaterális egyezmény a két ország közötti hagyományos kétoldalú egyezmények közé tartozik. Szlovénia az egyezményt 1993 márciusában ratifikálta, és ugyanazon év májusában lépett hatályba, megvalósítása 1995-től kezdődött. Amint azt már említettük, az egyezmény saját korszakának és a kisebbségvédelem legmagasabb létező sztenderdjeinek eredménye, az Európa Tanács a kisebbségi jogokat és kisebbségvédelmet pél-

¹⁵ Bonn-Copenhagen Declarations 1955.

¹⁶ Erről szól a német és a dán külügyminiszter közös nyilatkozata, amelyet az egyezmény 60. évfordulója alkalmából több dán és német médiában is megjelent. Lásd: Steinmeier és Lidegaard 2015.

dásan rendező, bilaterális egyezménynek minősítette, és példa a kisebbségi kérdések hatékony bilaterális rendezésére. Az egyezmény az európai nyelvi referenciakeret elfogadása előtt jött létre, és annak idején kimondottan korszerűnek, a kisebbségvédelem hatályos sztenderdjeit meghaladónak tartották. Sajátossága, hogy a nemzeti kisebbségek tagjai hagyományosan érvényes egyéni jogok koncepciója mellett, a szlovén alkotmányos megfogalmazás mintájára, a kollektív kisebbségvédelem dimenzióit is tartalmazza. Az egyezmény, a kisebbségek helyzetének tényleges javítását és hatékonyabb felzárkóztatását szolgáló megfelelő jogalapot biztosít mindkét országban, megvalósításának sikeressége viszont nagymértékben összefügg a szerződő országok kormányzatának akaratával és szerepvállalásával.

Összehasonlítva a nemzeti kisebbségek jogairól és védelméről szóló, fent említett bilaterális egyezményeket, megállapítható, hogy ezek a keletkezésük időszakának szellemét és fejlődését tükrözik, ugyanakkor meg is haladják azokat, így megfelelő alapot képeznek a szerződő országok kisebbségi jogvédelmének jövőbeni fejlődéséhez, ezáltal pedig hozzájárulnak a kisebbségi közösségek és azok tagjai helyzetének javulásához, valamint a társadalmi, politikai és gazdasági fejlődés minden szegmensébe történő teljes és egyenjogú integrációjához. A hagyományos kisebbségi jogokból indulnak ki, hangsúlyozva azok egyéni dimenzióját és jellegét, amelyek a nyelvi, kulturális, oktatási, tájékoztatási és politikai természetű jogokat (elsősorban) az érintett kisebbségi közösségek tagjai jogaiként határozzák meg. Ezzel kapcsolatosan az összes egyetemes okmány, valamint a nemzeti kisebbségek jogairól és védelméről szóló regionális és bilaterális dokumentumok többségének szellemét és alapjait követik, amelyek ezeket a jogokat a kisebbségi közösségek tagjainak egyéni jogaiként határozzák meg és védik.

Ugyanakkor az is megállapítható, hogy az évszázadok alatt, a második világháborúig kialakult kisebbségvédelem a kisebbségek védelmének kollektív, nem pedig egyéni dimenzióját hangsúlyozta. Ezért megfontolandó, hogyan lehetne a nemzetközi jogban és egyes országok nemzeti jogrendszerében a kisebbségi jogok és védelem egyéni koncepciója mellett érvényesíteni a kollektív védelemnek azon elemeit is, amelyek segíthetnék az említett közösségek és azok tagjai helyzetének, felzárkóztatásának és integrációjának javulását.

Ahogy abban a kisebbségi képviselők és aktivisták, de egyre több szakértő is egyetért, a kisebbségi jogok sikeres megvalósulásához, még ha a kisebbségi közösség tagjainak egyéni jogaiként vannak is meghatározva, szükséges a közösség tagjainak együttműködése, mivel ezek a jogok csak a közösség többi tagjával együttműködve valósulhatnak meg, ami viszont egyéni jellegük mellett

kollektív dimenziójukat és jellegüket is kiemeli. Ennek alapján megállapítható, hogy minden kisebbségi jog rendelkezik egyéni és kollektív dimenzióval, következésképpen ténylegesen csak a két dimenzió megfelelő és átfogó megvalósulásával érvényesül.

Néhány záró gondolat

Noha a nemzeti kisebbségek jogairól és védelméről szóló, mindegyik bemutatott bilaterális egyezmény sajátos és saját korának terméke, mindegyik hozzájárult az európai kisebbségi jogok és azok védelmének fejlődéséhez, valamint az aláíró országokban élő kisebbségi közösségek és azok tagjai helyzetének és védelmének javulásához. Az egyezmények megfelelő jogi alapokat és eszközöket biztosítanak a kisebbségi jogok és védelem érvényesüléséhez, és évtizedekkel elfogadásukat és hatályba lépésüket követően is aktuálisak, ugyanakkor fontos a folyamatos újraértelmezésük, hogy valóban a kisebbségi közösségeket és azok tagjait szolgálják. A plurális és belsőleg sokszínű társadalmi környezetben ily módon segítik a kedvezőbb viszonyok alakulását, valamint hasznos eszköznek bizonyulnak a másság sikeres kezelésében és irányításában.

A szlovén–magyar egyezményt, és ennek gyakorlati megvalósítását értékelve megállapítható, hogy ténylegesen is hozzájárult, és még mindig hozzájárul a nemzeti kisebbségek jogainak és védelmének európai szintű fejlődéséhez, és hogy bizonyos szegmenseiben még mindig meghaladja a hatályos nemzetközi sztenderdeket. Jelentőségét és aktualitását tovább növelné, ha megvalósítása még hatékonyabb lenne, és figyelembe venné a kisebbségi közösségek és tagjai aktuális igényeit és érdekeit, ugyanakkor pedig hozzájárulna a normatív kereteket és ezek tényleges gyakorlati megvalósítását elemzők által megállapított, a normatív és a valós állapotok közötti eltérések csökkentéséhez.

Irodalom

- Arp, B., 2008. *International norms and standards for the protection of national minorities: bilateral and multilateral texts with commentary*. M. Nijhoff, Leiden, Boston.
- Baron, S. W., 1985. *Ethnic Minority Rights: Some older and newer trends. The tenth Sacks Lecture delivered on 26th May 1983*. Oxford Centre for Postgraduate Hebrew Studies, Oxford.
- Benoît-Rohmer, F. in Hardeman, H., 1994. *The Minority Question in Europe: Towards the Creation of a Coherent European Regime*. CEPS Paper št. 55, Centre for European Policy Studies, Brussels.

- Capotorti, F., 1991. *Study on the Rights of Persons belonging to Ethnic, Religious and Linguistic Minorities*. United Nations, New York.
- Hobsbawm, E. J., 1990. *Nations and Nationalism since 1789: Programme, Myth, Reality*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Komac, M. in Zagorac, D. (ur.), 2002. *Varstvo manjšin: Uvodna pojasnila & dokumenti*. Društvo Amnesty International Slovenije, Inštitut za narodnostna vprašanja, Solidarnost, Ljubljana, Murska Sobota.
- Kržišnik – Bukič, V. in Josipovič, D. (ur.), 2014. *Zgodovinski, politološki, pravni in kulturološki okvir za definicijo narodne manjšine v Republiki Sloveniji*. Inštitut za narodnostna vprašanja, Demat, Ljubljana.
- Kymlicka, W., 1995. *Multicultural Citizenship: A Liberal Theory of Minority Rights*. Clarendon Press, Oxford.
- Lantschner, E., Marko, J. in Petričušič, A. (ur.), 2008. *European Integration and its Effects on Minority Protection in South Eastern Europe*. Nomos, Baden-Baden.
- Macartney, C. A., 1934. *National States and National Minorities*. Oxford University Press, Humprey Milford, London.
- Malloy, T. H., 2005. *National Minority Rights in Europe*. Oxford University Press, Oxford, New York.
- Palermo, F. in Sabanadze, N. (ur.), 2011. *National Minorities in Inter-state Relations*. Martinus Nijhoff Publishers, OSCE, Leiden, Boston.
- Pentassuglia, G., 2002. *Minorities in International Law: An Introductory Study*. Minority Issues Handbook. European Centre for Minority Issues. Council of Europe Publishing, Strasbourg.
- Petrič, E., 1977. *Mednarodnopravno varstvo narodnih manjšin*. Obzorja, Maribor.
- Roter, P., 2014. *Narodne manjšine v mednarodnih odnosih*. Dopolnjena izdaja. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
- Steinmeier és Lidegaard., 2015. Deutschland und Dänemark: von erfolgreicher Minderheitenpolitik zur echten Freundschaft. Von Frank-Walter Steinmeier und Martin Lidegaard. <https://www.auswaertiges-amt.de/de/newsroom/150326-bm-lidegaard-shz/270374> (Letöltve: 2018. március 10.)
- Thatcher, M., 1987. Interview for *Woman's Own* („no such thing as society“), 1987, Sep 23. Margaret Thatcher Foundation. <http://www.margaretthatcher.org/document/106689> (Letöltve: 2017. december 17.)
- Thornberry, P. in Martín Estébanez, M. A., 2004. *Minority Rights in Europe: A review of the Work and Standards of the Council of Europe*. Council of Europe Publishing, Strasbourg.
- Žagar, M., 2002. Nekateri novejši trendi razvoja varstva manjšin in (posebnih) pravic narodnih in drugih manjšin: evropski kontekst / Some newer trends in the protection and (special) rights of ethnic minorities: European context. V: M. Polzer, L. Kalčina in M. Žagar (ur.), *Slovenija & evropski standardi varstva narodnih manjšin*. (Zbirka Slovenija in Svet Evrope, 21). Informacijsko dokumentacijski center Sveta Evrope pri NUK, Inštitut za narodnostna vprašanja, Avstrijski inštitut za vzhodno in jugovzhodno Evropo, Ljubljana, 71–81, 77–104.
- Žagar, M., 2007/08–©2010. Human and Minority Rights, Reconstruction and Reconciliation in the Process of State- and Nation-Building in the Western Balkans. *European Yearbook of Minority Issues*, 7/2007/8, 353–406.

- Žagar, M., 2014. Definiranje narodne manjšine v pravu in znanosti nasploh: nekaj prispevkov k razmišljanjem o opredeljevanju in definicijah manjšin in narodnih manjšin. V: V. Kržišnik -Bukić in D. Josipović (ur.), *Zgodovinski, politološki, pravni in kulturološki okvir za definicijo narodne manjšine v Republiki Sloveniji*. (Ethnicity, 15) Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana, 35–49.
- Žagar, M. in Novak, A., 1998. La protección de las minorías nacionales en la Europa Central y del este a través del derecho constitucional e internacional. V: *Humana iura* (Suplemento Humana iura de derechos humanos, Servicio de Publicaciones de la Universidad de Navarra, Pamplona), 19–68.
- Weller, M. (ur.), 2014. *The Rights of Minorities in Europe: A Commentary on the European Framework Convention for the Protection of National Minorities*. Oxford University Press, Oxford.

Források

- Bonn-Copenhagen Declarations, 1955. <http://www.ecmi.de/about/history/german-danish-border-region/bonn-copenhagen-declarations/> (Letölve: 2018. február 11.)
- Gruber – De Gaspari Egyezmény, 1946. Note by the Secretariat C.P.(Sec) N.S. 119, 6. september 1946. <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1946vo4/d297> (Letölve: 2018. február 11.)
- A Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek. Európai Chartájának ratifikálásáról szóló törvény, 2000. / Zakon o ratifikaciji Evropske listine o regionalnih ali manjšinskih jeziki (MELRJ), *Uradni list RS – Mednarodne pogodbe*, 17/00, 7/07, 8/14 (04/08/2000).
- A nemzeti kisebbségek védelméről szóló Keretegyezmény ratifikálásáról szóló törvény, 1998. / Zakon o ratifikaciji Okvirne konvencije za varstvo narodnih manjšin (MKUNM), *Uradni list RS – Mednarodne pogodbe*, 4/98 (1998).
- A Szlovén Köztársaságban élő magyar nemzeti közösség és a Magyar Köztársaságban élő szlovén nemzeti kisebbség különjogainak biztosításáról szóló egyezmény ratifikálásáról szóló törvény, 1993. / Zakon o ratifikaciji sporazuma o zagotavljanju posebnih pravic slovenske narodne manjšine v Republiki Madžarski in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji (BHUNS); *Uradni list RS – Mednarodne pogodbe*, 6/93 (1993). <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/1993-02-0034?sop=1993-02-0034> (Letölve: 2018. március 11.)

Vizi Balázs

Anyaállami felelősség és kétoldalú kisebbségvédelmi szerződések a nemzetközi jogban

Összefoglaló

A tanulmány áttekinti a kétoldalú kisebbségvédelmi megállapodások fejlődését a nemzetközi jogban valamint az egyoldalú anyaállami intézkedések jogszerűségének kérdését is. A nemzetközi jogban 1945 után a kisebbségek jogainak védelme a multilaterális emberi jogi egyezmények tükrében jelent meg. 1990 után a kelet-közép-európai országokban zajlott változások és számos multilaterális nemzetközi kisebbségi jogi dokumentum elfogadása új lendületet adott a kétoldalú kisebbségvédelmi szerződések megkötésének. Ugyanakkor felmerült az a kérdés is, hogy egy anyaország milyen mértékig alkalmazhat egyoldalú intézkedéseket külhoni kisebbségei támogatására. A nemzetközi dokumentumok alapján elemzi a tanulmány a kisebbségi jogok biztosításáért viselt állami felelősség kérdését valamint röviden bemutatja a Magyarország és szomszédjai között kötött alapszerződések és kisebbségvédelmi megállapodások jellegzetességeit is.

Kulcsszavak: kisebbségi jogok, nemzetközi jog, anyaállami felelősség, Magyarország, kétoldalú szerződések

Bevezetés és történeti háttér: kisebbségek védelme nemzetközi szerződésekben

Régóta ismert az a gondolat, hogy ha egy államban a többségétől eltérő vallású, nemzetiségű vagy kultúrájú népcsoportok élnek, jogaikat nemzetközi szerződésekben biztosíthatják. Történelmi távlatban a XVII–XVIII. századtól kezdve az európai nagyhatalmak, mindenekelőtt Ausztria és Oroszország, nemzetközi szerződésekben igyekeztek biztosítani az oszmán birodalom területén élő keresztények jogait.¹ Az így biztosított kisebbségi jogok védelme egyrészt annak

¹ Például az 1615-i bécsi szerződésben az Oszmán Birodalom elismerte Ausztria védhatalmi jogát a török uralom alatt élő keresztények felett. 1774-ben pedig hasonló, egyfajta védhatalmi

az államnak a felelőssége volt, amelynek területén a kisebbség élt, másrészt egy külső állam garanciát, védhatalmi szerepet vállalt azért, hogy ezeket a jogokat érvényesítse. Ezek az egyedi szerződések azonban jellemzően egy-egy háborút lezáró békemegállapodás részeként születtek meg és inkább alkalmi kompromisszumok eredményei voltak, mintsem általános jogelveket tükröztek volna.

Az első világháborút követően kialakult új nemzetközi rend hozott fordulatot ezen a téren: a békeszerződésekkel számos két- és többoldalú szerződést fogadtak el, amelyek az új határok elismerése mellett kisebbségvédelmi klauzulákat is tartalmaztak. Ezek a rendelkezések csak egyes kisebbségekre vonatkoztak, és jellemző módon éppen azokra, amelyek a határváltozások révén kerültek új állam fennhatósága alá.² Az Egyesült Államok elnöke, Wodrow Wilson szorgalmazta elsősorban, hogy a Nemzetek Szövetségét alapító államok a „nemzeti, faji” kisebbségek sorsával is foglalkozzanak, mert jól érzékelte, hogy az elnyomott kisebbségek komoly biztonsági kockázatot jelenthetnek az államok számára (Thornberry 1991, 38). A korábbi időszakhoz képest ezeknek a kisebbségvédelmi rendelkezéseknek a betartását nem egy másik állam, hanem a Nemzetek Szövetsége ellenőrizhette. A rendszer kudarca abból eredt, hogy az államok a Nemzetek Szövetségének panaszeljárásait utóbb alkalmatlannak találták arra, hogy külhoni kisebbségeik védelmét biztosítsák (vö.: Szalayné Sándor 2003). Ráadásul a területi revízió és a kisebbségek iránt érzett felelősség a korábban vesztes anyaországok diplomáciai törekvéseiben szorosan összekapcsolódott. A vitás kisebbségi kérdéseket nem sikerült rendezni, ebből az időszakból egyedül az Åland-szigetek sorsát rendező finn–svéd szerződés bizonyult tartósnak (Tóth 2014, 55–61).

A második világháború után a kisebbségek kérdése, a biztonságpolitikai megfontolások miatt is, lekerült a napirendről. A második világháború után az államok elvetették az egyedi megoldásokat és az egyes kisebbségekre szabott politikai kompromisszumokat, ehelyett a kisebbségekhez tartozó személyek jogait, az emberi jogok részeként, egyetemesnek, általánosnak és tulajdonképpen a diszkrimináció tilalmával kielégítően biztosíthatónak tekintették (Thornberry 1991, 113–140). A mai napig ez magyarázza a kisebbségek jogaival szembeni kettősséget: egyfelől az egyetemes emberi jogok individualista nyelvezetében fogalmazzák meg őket (Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya [PPJNE] 27. cikk), másfelől a biztonságpolitikai aggodalmak

helyzetbe került Oroszország is, amikor a Kuçuk Kainardji-i békeszerződésben az ortodox vallású török alattvalók érdekeinek közvetlen képviseletére kapott jogot.

² Így például a Románia és a győztes hatalmak között kötött szerződés egyedül a magyarok és a szászok jogait érintette, de nem terjedt ki például a romákra vagy a lipovánokra.

változatlanul erősek. Érthető, hogy különös figyelem kíséri az anyaállamok tevékenységét és külhoni kisebbségeikkel való kapcsolatukat. Ma is sokan úgy látják, hogy az anyaállamok fellépése a külhoni kisebbségek érdekében akár rejtett területi igényeket és így fenyegetést is jelenthet az államok közötti békés kapcsolatokra. A kisebbségek védelmének kérdése a mai napig ellentmondásos megközelítésben jelenik meg nemzetközi szinten: az egyetemes emberi jogok részeként a nemzetközi közösség felelőssége megkérdőjelezhetetlen, ugyanakkor biztonságpolitikai szempontok miatt az államok óvatossá a nemzetközi felelősségvállalás konkrét formáival szemben.

Mindezek ellenére az egyedi megoldásokra is volt példa: a dél-tiroli autonómia (az 1946-os De Gasperi-Gruber egyezmény,³ vö.: Tóth 2014, 65–68), vagy a német–dán határ mentén élő dán és német kisebbségek helyzetének rendezése (Németország és Dánia kormányainak egyidejű, 1955-ös nyilatkozataiban) a kétoldalú egyezkedések során alakult ki. Egyik esetben sem volt automatikus a kisebbségek helyzetének rendezése: a kétoldalú megállapodásokat megelőző időszakban nem lehetett kizárni a nyílt etnikai konfliktusok veszélyét és a megállapodásokat követően is hosszú időre volt szükség ahhoz, hogy azok a gyakorlatban is érvényesüljenek.

Kinek a felelőssége a kisebbségek védelme?

A mai nemzetközi jogi elvek alapján elmondhatjuk, hogy a kisebbségi jogok biztosítása elsősorban annak az államnak a felelőssége, amelynek területén a kisebbség él. Ráadásul sok államban a kisebbségi jogok csak az állampolgársággal rendelkező személyeket illetik meg és az állami joghatóság ebben az esetben – terület és állampolgárság szerint is – kizárólagosnak látszik. De érdemes feltenni a kérdést, milyen szerepe lehet a nemzetközi közösségnek és különösen az anyaállamoknak a kisebbségek védelmében?

Kardos Gábor négy szereplő felelősségét hangsúlyozza abban, hogy egy kisebbségi csoport megőrizze identitását és élhessen sajátos jogaival: az érintett kisebbséget; a területi államét, ahol a kisebbség él; a nemzetközi kisebbségvédelmi eljárásokat és intézményeket; és az anyaállamét (Kardos 2006, 128). Talán meglepő, de tény, hogy egy kisebbség tagjainak van elsődleges felelősségük, már azzal, hogy lehetőségeikhez mértén, de fellépnek a kisebbségi identitás és a közösség megmaradása érdekében. Nem véletlen, hogy az ENSZ-ben a „kisebb-

³ Gruber – De Gaspari Agreement, 1946.

ség” fogalmának meghatározására tett szakértői javaslatok között a legtöbbet idézett Capotorti-féle definíció a kisebbség tagjai között meglévő összetartozás, szolidaritás igényét is feltételnek tekinti (vö.: Kovács 1995, 36). A területi állam felelőssége természetes, hiszen a kisebbségi jogok az emberi jogokhoz tartoznak, így védelmük szintje az állam saját alkotmányos rendjétől függ.

Azt is széles körben elfogadottnak tekinthetjük, hogy a kisebbségek jogai az emberi jogok részeként nemzetközi védelmet is élveznek. Ahogy a Nemzeti kisebbségek védelméről szóló Keretegyezmény 1. cikke egyértelműen fogalmaz: „A nemzeti kisebbségek és ezen kisebbségekhez tartozó személyek jogainak és szabadságainak védelme az emberi jogok nemzetközi védelmének szerves részét képezi, és mint ilyen, a nemzetközi együttműködés keretébe tartozik.”⁴ Azonban az 1990-es években létrejött nemzetközi kisebbségvédelmi dokumentumok csak irányelveket, *soft-law* normákat tartalmaznak az államok számára. A kisebbségeket érintő két európai szerződés, a Keretegyezmény és a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája⁵ végrehajtását is szakértői monitoring eljárásokban vizsgálják, amelyek eredménye nem kikényszeríthető. Az Európa Tanács tagállamai elvetették, hogy a szerződésekben foglalt jogokat, az Emberi Jogok Európai Egyezményéhez hasonlóan, nemzetközi bírói fórum előtt lehessen érvényesíteni. Így viszonylag nagy szabadsága van az államoknak abban, hogy a kisebbségek jogainak védelmében tett nemzetközi vállalásaikat hogyan és mennyiben tartják be.

A kérdés az, milyen kiegészítő, támogató szerepe lehet az anyaállamnak, anélkül, hogy tevékenysége biztonsági vagy szuverenitási problémákat vetne fel? Meddig terjed, milyen formában jelenhet meg az anyaállam felelőssége?

Az anyaállamok szerepe és a kisebbségek az államközi kapcsolatokban – az egyoldalú fellépés

Rogers Brubaker az 1990-es évek közép- és kelet-európai társadalmi változásait elemezve egy triadikus modellt vázolt fel a kisebbség, a területi állam (az ő szóhasználatában nemzetiesítő állam) és az anyaország között (Brubaker 1996). Ebben a modellben Brubaker a kisebbségi közösségeket három, egyidejűleg ható nemzetépítő befolyás (nacionalizmus) hatása alatt látta. Ebben a szociológiai modellben a három szereplő törekvései kölcsönösen hatnak egymásra,

⁴ Európa Tanács Nemzeti Kisebbségek Védelméről szóló Keretegyezménye, 1998.

⁵ Európa Tanács Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája, 1992.

és a kisebbség politikai stratégiájára egyaránt hat az anyaország és a nemzeti-esítő területi állam nemzeti stratégiája. A két állam politikája egyszerre alakítja a kisebbség társadalmi dinamikáit. Politikailag-társadalmilag az anyaállam szerepe is hatással van a kisebbségi nemzettudat alakulására, de jogilag egyértelműen a területi állam felelőssége, hogy milyen jogokat biztosít a kisebbségeknek. Egy anyaországnak jóval korlátozottabb lehetőségei vannak. (Itt most eltekintünk a külhoni állampolgárság intézményétől, amelyet egyes országok nemzetstratégiai eszközként használnak, mivel az állampolgárság megadása kívül esik a kisebbségvédelem nemzetközi jogi keretein.) A kisebbségi jogok védelme ma az emberi jogok részeként az államok közötti együttműködés legitím terepe (lásd fent a Keretegyezmény 1. cikke) és így nem tekinthető egyetlen állam kizárólagos belügyének a kisebbségek helyzete. Ez mégsem jelent automatikus felhatalmazást az anyaállamoknak, többek között nem ad lehetőséget korlátlan egyoldalú intézkedések bevezetésére. Az anyaországok nincsenek privilegizált helyzetben ebben a tekintetben, nem elfogadható például, hogy automatikusan védhatalmi státuszra tartsanak igényt, vagy a külhoni kisebbségeiket érintő kérdésekben bármilyen vétójogot vindikáljanak maguknak.

Számos európai ország biztosít azonban anyagi és politikai támogatást külhoni nemzettársai számára. 2001-ben Magyarország egységes keretben, külön törvényben és szimbolikus elemekkel (magyar igazolvány) megerősítve kívánta a magyar kisebbségeket célzó anyaállami felelősségét és támogatásokat meghatározni (vö.: Kántor 2002). A magyar státustörvény (kedvezménytörvény) elfogadását követő diplomáciai viták során világossá vált, hogy számos európai ország hasonló kedvezményeket biztosít a más országban élő nemzettárs kisebbségei számára (Halász et al. 2004). A vita eredményeként az Európa Tanács Velencei Bizottsága átfogó elemzést készített az anyaállamok által nyújtott kedvezményekről Európában és az alábbi következtetéseket fogalmazta meg: „A nemzeti kisebbségek megfelelő és hatékony védelme, mint az emberi jogok és alapvető szabadságjogok védelmének egyik aspektusa, továbbá az európai stabilitás, demokrácia, biztonság és béke előmozdításában betöltött kiemelkedő fontossága számos esetben megerősítésre és hangsúlyozásra került. [...] Ennek fényében a kisebbségvédelem előtérbe kerülő új és eredeti formái, különösen az anyaállamok által alkalmazottak, kedvező trendet képviselnek, amennyiben hozzá tudnak járulni a kisebbségvédelem céljainak eléréséhez. [...] A Bizottság véleménye szerint az államoknak lehetősége van egyoldalú intézkedések fogantatására a nemzeti kisebbségek védelme érdekében, függetlenül attól, hogy azok a szomszédos országokban, vagy máshol élnek; ez az alábbi elvek tiszteletben tartásától függ: (a) az államok területi szuverenitása; (b) pacta sunt servanda

[kötelezettségek jóhiszemű teljesítése]; (c) *baráti kapcsolatok az államok között;* (d) *az emberi jogok és alapvető szabadságjogok tiszteletben tartása, különösen a hátrányos megkülönböztetés tilalma.*⁶

Az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése pedig (1335) 2003. számú – a magyar kedvezménytörvényről folytatott heves politikai viták után elfogadott – határozatában kimondta:

„A Parlamenti Közgyűlés, elvben, üdvözli az anyaállamok részéről a [más országban élő] nemzetársaiknak azért nyújtott támogatásokat, hogy ezek a nemzetársak megőrizték kulturális, nyelvi és etnikai identitásukat. Mindazonáltal a Közgyűlés alá kívánja húzni, hogy *az ilyen anyaállamoknak óvatosnak kell lenniük, hogy az adott támogatás formája és tartalma azoknak az államoknak is elfogadható legyen, amelyeknek a nemzetközi közösség tagjai állampolgárai, és akikre a Nemzeti kisebbségek védelméről szóló keretegyezmény (ETS. 157) alapvető szabályai alkalmazhatóak.*”⁷ (kiemelés itt)

Az EBESZ Kisebbségi Főbiztosa 2001-ben így fogalmazott:

„A kisebbségi jogok védelme annak az államnak a kötelessége, amelynek területén a kisebbség lakik. A történelem azt mutatja, hogy amikor az Államok a nemzeti rokonság alapján egyoldalú lépéseket tesznek az Állam joghatóságán kívül élő nemzeti kisebbségek védelmére, az olykor feszültségeket, súrlódásokat vagy akár erőszakos konfliktusokat is okozhat.” [...] „A kétoldalú szerződések hasznos szerepet tölthetnek be a nemzeti kisebbségek tekintetében, abban az értelemben, hogy eszközt ajánlanak arra, hogy az Államok legitim módon megoszthatják aggodalmaikat és információikat egymással, követhetik érdekeiket és elveiket, és további védelmet adhatnak egyes kisebbségeknek, annak az államnak a beleegyezésével, amelynek joghatósága alá tartozik a kisebbség. Mindazonáltal a kétoldalú megközelítés nem szabad, hogy aláássa a multilaterális okmányokban lefektetett elveket. Ezen felül az Államoknak óvatosnak kell lenniük, hogy ne teremtsenek egyes csoportok számára olyan privilégiumokat, amelyek dezintegráló hatással lehetnek az Államokra, amelyben élnek.”⁸

Ezek az idézetek pontosan megmutatják az anyaállamok felelősségének nemzetközi korlátait, sőt az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése és az EBESZ

⁶ Velencei Bizottság, 2001.

⁷ Európa Tanács 2003. (kiemelés itt)

⁸ EBESZ Főbiztos 2001.

Kisebbségi Főbiztosa is inkább az egyoldalú anyaországi intézkedések lehetséges politikai és biztonságpolitikai veszélyeire hívták fel a figyelmet.

Az anyaállamok számára jogilag legitim eszközök között a multilaterális emberi jogi szerződések államközi panaszeljárásait említhetjük. Ilyen volt például Írországnak az Egyesült Királysággal szemben benyújtott két beadványa az Emberi Jogok Európai Bíróságához, amelyekben az észak-írországi római katolikus vallásúakat ért jogtiprásokkal szemben lépett fel.⁹ Politikailag az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet, az Európa Tanács vagy akár az Európai Unió is alkalmas nemzetközi fórumot adhatnak az anyaországoknak arra, hogy külhoni kisebbségeik helyzetére felhívják a figyelmet. Sőt arra is volt példa, hogy kétoldalú szerződésben biztosítják az érintett államok az anyaország jogát, hogy nemzetközi fórumokhoz forduljon, ahogy ez a dél-tiroli németekkel kapcsolatban Olaszország és Ausztria között 1946-ban kötött ún. De Gasperi–Gruber-egyezményben történt.¹⁰

Az anyaállam külpolitikájában harmadik államok támogatását is keresheti, annak érdekében, hogy a kisebbségek helyzetére felhívja a figyelmet és a területi államra nyomást tudjon gyakorolni. Diplomáciai kapcsolatait akár csak annak érdekében is mozgósíthatja, hogy a területi államok csatlakozzanak a nemzetközi kisebbségvédelmi vállalásokhoz vagy multilaterális szerződésekhez (Keretegyezmény, Nyelvi Charta). Azonban nagyon sok múlik az ilyen esetekben az anyaország nemzetközi súlyán: az euro-atlanti integráció új keretbe helyezte ebből a szempontból a közép- és kelet-európai országok egymás közötti kapcsolatait. A NATO- és EU-tagság érdekében ezek az országok a kisebbségpolitikájukban is késznek bizonyultak komoly kompromisszumokra.

Kétoldalú kisebbségvédelmi szerződések

A kisebbségi ügyek kettős természete, a biztonságpolitikai érdekek és az egyetemes emberi jogok részeként a kisebbségi jogok védelme nehézkessé teszi, hogy az anyaállamok politikai eszközökkel vagy egyoldalú intézkedésekkel tudják a külhoni kisebbségeik védelmét garantálni.

Az 1989 utáni időszakban, az EBESZ és az Európa Tanács keretében megfogalmazott multilaterális kisebbségvédelmi kezdeményezések mellett megnőtt a kétoldalú kapcsolatok jelentősége is. Ennek következtében számos kétoldalú

⁹ EJEB 1971.

¹⁰ Gruber – De Gaspari Agreement 1946.

barátsági, jószomszédsági illetve kisebbségvédelmi szerződés is született az államok között.

A német újraegyesülés miatt Németország élesztette fel újra először a kétoldalú szerződések gyakorlatát, elsősorban azért, hogy szomszédaival megerősítse a második világháború végén kialakult határok sérthetetlenségét. De a közép-európai országokban élő német kisebbség jogainak biztosítása is fontos eleme volt ezeknek a szerződéseknek. A jószomszédsági szerződések mellett Magyarországgal (1992-ben), Bulgáriával (1991-ben) és Romániával (1992-ben) partnerségi és együttműködési szerződéseket is kötött Németország. Ehhez nagyon hasonló stratégiát folytatott Magyarország is az 1990-es években.

Az 1990-es években a nyugati hatalmak a szerződésekben hittek elsősorban és erősen nyomást gyakoroltak a közép- és kelet-európai országokra, hogy a kényes kisebbségi kérdéseket is kétoldalú szerződésekben rendezzék (Pataki 1996). Az elsődleges cél a politikai stabilitás és a nemzetközi biztonság megőrzése volt a térségben, amelyben a bilaterális nemzetközi szerződések megkötésének nagy jelentőséget tulajdonítottak. A nyugati nyomásgyakorlásnak kitűnő példája volt a francia miniszterelnök, Eduard Balladur kezdeményezésére elindított Európai Stabilitási Egyezmény (ESE) 1993-ban. A cél az volt, hogy az érintett országok kétoldalú szerződésekben rögzítsék a jószomszédi kapcsolatokat, a határok sérthetetlenségét és a kisebbségek védelmét. A felkínált jövőbeni EU-tagság reménye valóban vonzó volt, de mivel a Balladur-terv semmilyen konkrét előzetes támogatást, felvételi határidőt nem tartalmazott, nem tudott az Unió részéről a hatékony politikai nyomásgyakorlás eszközévé válni. Az ESE politikai megállapodásként nem is volt alkalmas egy új európai rendezésre, nem véletlen, hogy az egyezmény aláírására már nem az EU, hanem az EBESZ égisze alatt került sor. A vitás kérdésekben, különösen a kisebbségek védelmének ügyén az ESE vajmi keveset tudott lendíteni. A balti államok és Oroszország közötti tárgyalások a mély politikai ellentétek, a történelmi bizalmatlanság és a hatalmi különbségek miatt, egyáltalán nem vezettek eredményre. Ugyanakkor a kezdeményezés lendületet adott a magyar–román és a magyar–szlovák tárgyalásoknak (Gál 1999, 5). Amikor 1995-ben Párizsban az EBESZ 52 tagállamának képviselői kézjegyükkal látták el a közös nyilatkozatot, az egyetlen komoly sikernek az ott helyben aláírt magyar–szlovák alapszerződés számított.¹¹

¹¹ A dokumentum kisebbségi vonatkozású részére még aznap árnyékot vetett a szlovák fél „ultimátuma” a kollektív kisebbségi jogokra történő utalás korlátozó értelmezéséről. Maga az ESE mindössze egy általános hangvételű, jogilag semmire nem kötelező nyilatkozatból és egy 130 kétoldalú szerződést felsoroló mellékletből állt, amelyek legnagyobb részét (az ESE-től függetlenül is) már korábban megkötötték.

A kétoldalú kisebbségvédelmi szerződéseket a nemzetközi szervezetek tettei is támogatták és a mai napig kiemelkedő jelentőséget tulajdonítanak nekik a kisebbségek védelmének biztosításában. A Velencei Bizottság fent idézett jelentése például kimondta:

„A kétoldalú egyezmények alkalmasak voltak arra, hogy számottevően enyhítsék az anyaállamok és a lakóhely szerinti államok közötti feszültségeket, annyira, hogy elvezethettek kötelezettségek vállalásához kényes kérdésekben, míg a többoldalú egyezmények csak az adott kérdések közvetett megközelítésére alkalmasak. Mindezekon túlmenően ezek az egyezmények lehetővé teszik az egyes nemzeti kisebbségek egyedi jellegzetességeinek és szükségleteinek, valamint a sajátos történelmi, politikai és társadalmi környezetnek a közvetlen figyelembe vételét.”¹²

Az EBESZ Nemzeti Kisebbségi Főbiztosa bolzano-i ajánlásaiban foglalkozott bővebben az államközi kapcsolatok és az anyaállamok szerepével a kisebbségvédelemben. A kétoldalú szerződésekkel kapcsolatban így fogalmazott: „az Államokat ösztönözni kell bilaterális szerződések megkötésére és más bilaterális intézkedések megtételére, hogy erősítsék és továbbfejlesszék a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek védelmének színvonalát. Ezek a mechanizmusok olyan eszközök, amelyeken keresztül az Államok megoszthatják az információkat és eszméiket, megvalósíthatják érdekeiket és ötleteiket, és a baráti kapcsolatok alapján még inkább támogathatják a kisebbségeket. A bilaterális megközelítésnek követnie kell a multilaterális okmányokban meghatározott alapvető szabályok és elvek szellemét.”¹³

Az Európa Tanács Nemzeti kisebbségek védelméről szóló Keretegyezménye szintén utal az államok közötti kétoldalú együttműködés fontosságára és ez a Keretegyezmény végrehajtását ellenőrző Tanácsadó Bizottság véleményeiben is tükröződik. A Keretegyezmény Tanácsadó Bizottsága, ahogy maga a Keretegyezmény szövege is alig használja az anyaállam (*kin-state*) kifejezést. Sokkal inkább a praktikus kérdésekre, így a határokon átnyúló kapcsolatokra helyezi a hangsúlyt. A Keretegyezmény 17. cikkének 1. bekezdése kimondja:

„A Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy nem akadályozzák a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeket azon joguk gyakorlásában, hogy szabadon

¹² Velencei Bizottság, 2001, 4.

¹³ EBESZ Bolzanoi Ajánlások 2008, 18. bek.

és békésen határokon átnyúló kapcsolatokat hozzanak létre és tartsanak fenn olyan személyekkel, akik törvényesen tartózkodnak más Államokban, kivált képpen olyanokkal, akikkel etnikai, kulturális, nyelvi és vallási identitásukban osztoznak, vagy kulturális örökségük közös.”

Az Európai Unióhoz csatlakozás sokszor komoly nehézségeket is teremt a kapcsolattartásban, az EU-n kívüli országban élő kisebbségek számára ez elsősorban az uniós beutazási követelményekben jelenik meg. A Tanácsadó Bizottság többször szorgalmazta, hogy az érintett államok biztosítsák a kisebbségek számára a határokon átnyúló kapcsolattartást, könnyítsenek a határok átjárhatóságán (Albánia 2001, 78. bek.; Észtország 2001, 63. bek. és Észtország 2005, 170–172. bek.) A balti államok mellett, a Tanácsadó Bizottság a Szerbiában élő magyar és más kisebbségek miatt is aggodalmát fejezte ki Magyarország uniós csatlakozásakor (Szerbia 2003, 115. bek.).

A Keretegyezmény 18. cikkének 1. bekezdése bátorítja a részes államokat, hogy a kisebbségek érdekében két- és többoldalú szerződéseket kössenek.¹⁴ A Tanácsadó Bizottság rendszerint üdvözölte az ilyen kétoldalú kisebbségvédelmi szerződéseket (Szlovákia 2000, 51. bek.).

Összességében a Tanácsadó Bizottság véleményeiből az derül ki, hogy a kétoldalú megállapodások, az államok közötti együttműködés legitim, hatékony és jó eszközök az anyaállamok és külföldi kisebbségeik közötti kapcsolatok erősítésére (Phillips 2011, 119). Ennek megfelelően más esetekben sürgette is ilyen szerződések megkötését: a Horvátországról szóló első és második országvéleményben is bátorította a horvát kormányt, hogy a kisebbségek védelme érdekében kétoldalú szerződéseket kössön szomszédjaival, különösen Szlovéniával és Szerbia és Montenegróval (Horvátország 2004, 180. bek.). Ugyanígy a Szerbia és Montenegróról szóló országvéleményében a Tanácsadó Bizottság jó példaként hivatkozott arra, hogy az ország kétoldalú kisebbségvédelmi megállapodásokat kötött Magyarországgal és Romániával és ilyen szerződés megkötését ajánlotta Horvátországgal is (Szerbia 2003, 116. bek.). Hasonlóan nagy figyelmet szentelt a Bizottság az Egyesült Királyság és Írország között megkötött Észak-Írország sorsát rendező 1998-as Nagypénteki Egyezménynek, amelyet fontos lépésnek tekintett a béke, a stabilitás és az emberi jogok védelmének megteremtésében a térségben (Egyesült Királyság 2001, 103. bek.).

¹⁴ „A Felek törekednek arra, hogy – amennyiben szükséges – két- és többoldalú egyezményeket kössenek más Államokkal, kiváltképpen a szomszédos Államokkal, annak érdekében, hogy biztosítsák az érintett nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek védelmét.”

A Tanácsadó Bizottság többször is foglalkozott a kétoldalú szerződések alkalmazásának kérdésével. Például a Tanácsadó Bizottság kifejezetten támogatta és hasznosnak találta a kétoldalú szerződések alkalmazását felügyelő kormányközi vegyes bizottságok munkáját (Ukrajna 2002, 79. bek.),¹⁵ ahogy a határmenti helyi önkormányzatok közötti együttműködést, egyeztetési kezdeményezéseket is (Észtország 2001, 64. bek.).

Magyarország és szomszédai közötti szerződések

Az 1989–1990-es rendszerváltás óta Magyarország aktív, kezdeményező szerepet játszott a nemzetközi kisebbségvédelmi kodifikációs kezdeményezésekben. Ezenfelül az 1990-es évek első felétől törekedett arra, hogy minden szomszédos országgal olyan jószomszédsági szerződéseket hozzon tető alá, amelyek az ott élő magyar kisebbség számára is garanciákat nyújthatnak. Az alapszerződések és kisebbségvédelmi egyezmények, amelyeket Magyarország 1991–2003 között – Ausztria kivételével – minden szomszédos országgal megkötött, lényegében a jószomszédsági együttműködés alapjait és a kisebbségi jogok kereteit voltak hivatottak lerakni.¹⁶ Ezen felül Magyarország 1992-ben Szlovéniával, 1995-ben Horvátországgal és 2003-ban Szerbiával külön kisebbségvédelmi egyezményeket is kötött.¹⁷ Az Ukrajnával 1991 decemberében kötött alapszerződés aláírását megelőzően a két ország kormánya már 1991 májusában elfogadta a kisebbségek védelméről szóló nyilatkozatot, amely azonban nem vált a szerződés részévé, ám a felek kötelezettséget vállaltak, hogy »előmozdítsák« annak végrehajtását.¹⁸

A magyar alkotmány 1989 óta kimondja, hogy Magyarország „felelősséget érez” (6. cikk) vagy, ahogy a 2011-es Alaptörvény fogalmaz „felelősséget visel” (D. cikk) a határon túli magyarokért. A politikai közbeszédben az 1990-es években ezt a felelősségérzetet mind a kormányok, mind az ellenzék az ország euro-atlanti integrációs törekvéseivel egyenrangú célkitűzésként értelmezte. Pontosabban 1990-től kezdve (legalábbis a 2004-es EU-csatlakozásig) minden magyar kormány külpolitikájában három prioritást tartott szem előtt: a hatá-

¹⁵ Igaz, azóta az ukrán-magyar kisebbségi vegyesbizottság munkája 2011 után megszakadt.

¹⁶ Magyar–Ukrán Alapszerződés 1991; Magyar–Horvát Alapszerződés 1992; Magyar–Szlovén Alapszerződés 1992; Magyar–Szlovák Alapszerződés 1995 és Magyar–Román Alapszerződés 1996.

¹⁷ Magyar–szlovén kisebbségvédelmi egyezmény 1992; Magyar–horvát kisebbségi egyezmény 1995; Magyar–szerb kisebbségi szerződés 2003.

¹⁸ „Nyilatkozat a Magyar Köztársaság és az Ukrán SZSZK együttműködésének elveiről a nemzeti kisebbségek jogainak biztosítása területén” Magyarországon az alapszerződéssel együtt hirdette ki az 1995. évi XLV. törvény.

ron túli magyarság támogatását, a jószomszédi kapcsolatokat és az európai integrációt (vö. Gazdag 2014, 100–104). A valóságban azonban a NATO- és EU-csatlakozás abszolút prioritásként uralta a magyar külpolitikát. Az alapszerződések megkötését is ebben az összefüggésben érdemes értékelni. A jószomszédsági szerződések (alapszerződések) felépítésükben hasonló struktúrát követnek: megerősítik a meglévő határok kölcsönös elismerését, kinyilvánítják, hogy a felek kölcsönösen támogatják egymást az európai integráció folyamatában, valamint tiszteletben tartják az államok békés együttműködésére, az emberi és kisebbségi jogok védelmére vonatkozó – a szerződésekben felsorolt – nemzetközi jogi standardokat. A magyar–szlovák és a magyar–román alapszerződés konkrétan megemlíti, hogy a felek segíteni fogják egymást az Európai Unióhoz és a NATO-hoz való csatlakozási törekvéseikben. Az alapszerződések a gazdasági kapcsolatok fejlesztésére és külön a kisebbségek jogainak védelmére is kitérnek.

Az euro-atlanti integrációs törekvéseket tükrözi, hogy a szerződések közös jellemzője, hogy a felek kölcsönösen elismerik a meglévő államhatárokat – a Romániával, Ukrajnával és Szlovákiával kötött szerződésekben a szerződő felek bármilyen jövőbeli határváltoztatásról is lemondanak. A határok sérthetetlenségének megerősítése látszólag feleslegesnek tűnik, mert az európai államhatárokat az 1947-es párizsi békeszerződésen kívül számos multilaterális nemzetközi szerződés garantálja. Emellett Magyarország az Európai Unióhoz és a NATO-hoz csatlakozás keretében az 1990-es évek elején egyoldalú nyilatkozatokban is kinyilvánította jelenlegi határainak elismerését. A kezdetektől egyértelmű volt, hogy a határok bármilyen formában való megkérdőjelezése az euro-atlanti integráció folyamatának felfüggesztését vagy megakadályozását vonhatja csak maga után. Ezért nagy jelentőséget tulajdonítottak annak, hogy az alapszerződésekben a határok sérthetetlenségére vonatkozó rendelkezések is megjelenjenek.

A szerződések a kisebbségek jogaira és védelmére vonatkozó kitételei vagy – szlovén–magyar, horvát–magyar és ukrán–magyar viszonylatban – a kisebbségvédelmi megállapodások is ebben a kontextusban értelmezhetőek. A szerződések aláírásával Magyarország lemondott arról, hogy bármilyen védhatalmi szerepet töltsön be, hiszen a szerződések elsősorban nemzetközi okmányokra hivatkoznak és ezzel a magyar kormányok elismerték, hogy a kisebbségek védelmének szabályozása a szomszédos országok kizárólagos jogi felelőssége. Természetesen ez azt is jelenti, hogy az emberi jogok nemzetközi rezsimjének részeként a kisebbségek helyzete a nemzetközi közösség (ennek tagjaként pedig Magyarország) legitim figyelmét élvezi.

A kisebbségi jogokra vonatkozó rendelkezéseket ugyanakkor több kritika érte, elsősorban azért, mert értelmezésük és alkalmazásuk korántsem egyértelmű (vö.: Katona 2011; Bíró 1999).

Kisebbségi jogok az alapszerződésekben

A kisebbségpolitikát illetően Magyarország mind a belső jogi szabályozásában, mind a szomszédos országokban élő magyar közösségek politikai céljainak támogatásában, autonomista álláspontot képviselt. Ezt tükrözte az 1993-as magyarországi kisebbségi törvény, és mai utódja, a 2011-es nemzetiségi törvény is. Ugyanakkor az alapszerződések megkötésekor Szlovákiával és Romániával szemben ebben a kérdésben – akár az érintett magyar kisebbség képviselőinek tiltakozása ellenére is – érzékeny kompromisszumokat fogadott el a magyar kormány. Ezt a kompromisszumkészséget vagy inkább kényszert nyilvánvalóan az euro-atlanti integráció prioritása indokolta.

Az 1990-es években az első kétoldalú szerződés, amely a kisebbségek jogairól is tartalmazott rendelkezéseket az 1991-es német–lengyel barátsági szerződés volt (lásd Arp 2008, 272), amely hivatkozott a kisebbségi identitás megőrzésének jogára, a kisebbségi oktatási és kulturális intézmények fenntartásának jogára, állami finanszírozású kisebbségi nyelvű oktatáshoz való jogra, valamint a kisebbségek és anyaállamaik közötti kapcsolattartásra. Ez valószínűleg modellként szolgált a magyar alapszerződések kisebbségeket érintő cikkeihez is, amelyek általános rendelkezéseket tartalmaznak, jellemzően meglévő multilaterális dokumentumokra hivatkoznak, semmint konkrét és egyedi kétoldalú kötelezettségeket írnának elő. A magyar–szlovák alapszerződés például így fogalmazott: „a Magyar Köztársaságban élő szlovák kisebbséghez, illetve a Szlovák Köztársaságban élő magyar kisebbséghez tartozó személyek jogainak védelme érdekében az alábbi dokumentumokban rögzített normákat és politikai kötelezettségeket jogi kötelezettségként alkalmazzák”.¹⁹ A felsorolásban egyebek mellett szerepel az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének 1201-es Ajánlása (1993), az EBEÉ 1990-es Koppenhágai Okmánya és az ENSZ Közgyűlés 1992-es kisebbségi jogi Nyilatkozata. Az ET 1201-es ajánlására való hivatkozás a román–magyar és a szlovák–magyar tárgyalások során heves vitákat váltott ki. A román kormány elérte azt is, hogy a felek értelmező lábjegyzetet fűzzenek hozzá, amely szerint „a Szerződő Felek egyetértének abban, hogy az 1201-es ajánlás nem hi-

¹⁹ Magyar-Szlovák Alapszerződés 1995.

vatkozik a kollektív jogokra és nem kötelezi a Feleket arra, hogy az említett személyek számára biztosítsák a jogot az etnikai alapú területi autonómia speciális státusára”.²⁰ Ez nyilvánvalóan az ajánlás 11. cikkének olyan szűkítő értelmezése, amely annak szövegéből nem vezethető le.²¹

A külön kisebbségi szerződések is inkább keretszerződések, amelyek alkalmazása nagyban függ a szerződő államok belső jogrendjétől és a szerződő államok közötti együttműködéstől is. Amíg a kisebbségvédelmi megállapodások jellemzően az alapszerződések megkötése előtt születtek, egyedül a magyar–horvát kisebbségi szerződés az, amely az alapszerződés megkötése után pontosította annak kisebbségvédelmi rendelkezéseit. A szerződésekben megfogalmazott kisebbségi jogok a nemzetközi standardokat követve csoportosíthatóak: általánosságban a kisebbségi identitás megőrzéséhez és fejlesztéséhez való jog, az anyanyelvű oktatáshoz való jog, a nyelvhasználati jogok és a döntéshozatalban való hatékony részvétel joga jellemző leginkább. A magyar–szlovén kisebbségi szerződés (10. cikk), ahogy a magyar–horvát kisebbségi szerződés (11. cikk) is rögzíti, hogy a felek biztosítják a kisebbségek számára a sokoldalú, szabad és közvetlen kapcsolatok lehetőségét a velük azonos nyelvet beszélő és kultúrát valló nemzettel, valamint állami intézményeivel is.

Az egyes szerződések között azonban komoly különbségek is vannak. Fontos kérdés, hogy mennyire vonták be a felek a kisebbségi közösségeket a szerződés őket érintő rendelkezéseinek megfogalmazásába. Természetesen Magyarország nem várhatta el, hogy az államközi szerződések megkötésének folyamatában az érintett kisebbségek képviselői közvetlenül és formálisan részt vehessenek. Ugyanakkor a magyar kormányok rendszeresen konzultáltak a magyar kisebbségek szervezeteivel a szerződéskötés előtt és után is. A mindenkori magyar kormány ugyan igyekezett a szomszédos országokban élő magyar kisebbségek legitim szervezeteit bevonni és az érdekeiket a kétoldalú egyeztetéseken figyelembe venni, de sokszor a kisebbségek számára hátrányos kompromisszumokat fogadott el. Ennek ékes példája volt a román–magyar alapszerződés, amelyet az RMDSZ nyílt és egyértelmű tiltakozása ellenére kötött meg az akkori magyar kormány (Szabó 2014, 95). Pozitív ellenpélda viszont a szlo-

²⁰ Magyar–Román Alapszerződés 1996.

²¹ A 11. cikk így szól: „Azokban a körzetekben, ahol egy nemzeti kisebbséghez tartozó személyek többséget alkotnak ezen személyeknek jogukban áll, hogy sajátos történelmi és területi helyzetüknek megfelelő és az állam nemzeti törvénykezésével összhangban álló helyi vagy autonóm közigazgatási szervekkel, vagy különleges státusszal rendelkezzenek.” Erről lásd bővebben: Zsigmond 1996.

vén–magyar kisebbségi szerződés, amelynek már az előkészítésében – mégha informálisan is – részt vettek az érintett kisebbségekhez tartozó szakértők.

Szintén mindegyik szerződés rendelkezik arról, hogy a kisebbségi jogok alkalmazását kormányközi vegyes bizottságokon keresztül ellenőrzik. De ebben is nagy különbségek mutatkoznak: a magyar–román szerződésben egy kormányközi szakértői bizottságról van szó, anélkül, hogy ebben az érintett kisebbségek képviselőinek részvételét garantálnák.²² A magyar–szlovák alapszerződés nyitva hagyja ezt a kérdést, amikor úgy fogalmaz, hogy a felek által „szükségesnek tartott összetételű tagozatokból álló”²³ vegyesbizottság létrehozását említi. A szlovén–magyar kisebbségi szerződés viszont nevesíti is, hogy a kormányközi kisebbségi bizottság „kisebbségi tagjait a kormányok kisebbségi szervezetek javaslatára nevezik ki.”²⁴

Záró gondolatok

A közép-kelet-európai rendszerváltást követően a multilaterális kezdeményezések mellett az 1990-es években, ahogy láttuk, az Európa Tanács, az EBESZ és az EU is nagy jelentőséget tulajdonított a kétoldalú megállapodásoknak. Magyarország példája azt mutatja, hogy az euro-atlanti integráció külpolitikai célja nyilvánvalóan lökést adott, hogy a feszültségektől terhes kétoldalú kapcsolatokban (magyar–román és magyar–szlovák viszonyban) is áttörés történjen. A kisebbségek jogainak rendezésében viszont komoly eltérések mutatkoznak ezen a téren. A nemzetközi jogi standardok – amelyeket a kétoldalú szerződések rendre megerősítenek – értelmezését és alkalmazását ma is politikai megfontolások határozzák meg az egyes országokban.

Nem lehet figyelmen kívül hagyni a kisebbségek demográfiai helyzetét sem: azokban az országokban, ahol a magyarok jelentős számban élnek (az 1991-es népszámlálások szerint Szlovákiában a lakosság 10,6%-a, Romániában 7,1%-a) és politikailag aktívak, a szerződések megkötése is nehézkes volt. Szlovéniával vagy Horvátországgal (1991-ben előbbiben 0,4%, utóbbiban 0,59% volt a magyarok aránya) jóval gördülékenyebben sikerült nemcsak az alapszerződések, de a kisebbségvédelmi szerződések megkötése is. Ebben szerepe volt annak, hogy az ilyen „mikrokisebbségeket” az államok és a többségi társadalom nem tekintik fenyegetésnek az ország területi integritására és mivel Magyarországon

²² Magyar–Román Alapszerződés 1996, 15. cikk 10. bek.

²³ Magyar–Szlovák Alapszerződés 1995, 15. cikk, 6. bek.

²⁴ Magyar–szlovén kisebbségvédelmi egyezmény 1992, 15. cikk.

is hasonló lélekszámban élnek szlovén, illetve horvát kisebbségek, a reciprocitás alapján az anyaállami felelősségvállalás is elfogadottabb volt.

A kisebbségi jogok érvényesítése alapvetően politikai felelősségvállalás kérdése. Az egykori Jugoszlávia utódállamaiban ez a felelősségvállalás már a függetlenség kikiáltása után, az új alkotmányok elfogadásakor megjelent. Kiemelkedő példája ennek a szlovén alkotmány, amely a magyar és az olasz kisebbségeket őshonos közösségként ismerte el és különjogokat biztosított számukra. Fontos támpont lehet az is, milyen közjogi hagyományokra építhetnek az egyes országok. Romániában és Szlovákiában a rendszerváltást követően a nemzetépítő nacionalizmus határozta meg a demokratikus állam kialakítását. Ezzel szemben Szlovéniában vagy Horvátországban a korábbi jugoszláv kisebbségvédelmi intézmények hagyománya még elevenen élt és ez tükröződött a demokratikus átalakulás során is.

Az európai integráció, különösen az EU-csatlakozás megfelelő külső nyomást jelentett ahhoz, hogy a kisebbségek jogaival bilaterális szerződésekben is foglalkozzanak. Az uniós bővítésben alkalmazott kettős mérce (vö.: Nagy 2012) azonban azt is jelentette, hogy az EU-tagság megszerzésével a közép- és kelet-európai államokban élő kisebbségek helyzete lekerült a nemzetközi napirendről. Az elmúlt másfél-két évtized tapasztalata azt mutatja, hogy az 1990-es években megkötött kisebbségeket érintő kétoldalú szerződések nem hoztak igazi áttörést a kisebbségek jogainak rendezésében. Például a Magyarország és szomszédai között megkötött szerződések alkalmazását a szerződő felek időszakonként gyökeresen eltérően értelmezik, a megoldatlan ügyek vagy a politikai hangulat változásai miatt előfordul, hogy a vegyesbizottságok évekig nem üléseznek, vagy a kormányok manipulálni próbálják a kisebbségek képviselőit a vegyesbizottságban. A nehézségek ellenére egyik esetben sem merült fel a kétoldalú szerződések felülvizsgálata, alkalmazásának hatékonyabb ellenőrzése az érintett országok részéről.

Ebben az összefüggésben üdítő kivételnek számít a szlovén–magyar kisebbségvédelmi szerződés, ahol az elmúlt huszonöt évben mindkét szerződő állam részéről nyilvánvaló politikai akarat volt arra, hogy az érintett kisebbségek helyzetén érdemben javítsanak.

Irodalom

- Arp, B. 2008. *International Norms and Standards for the Protection of National Minorities. Bilateral and Multilateral Texts with Commentary*. Martinus Nijhoff, Dordrecht.
- Bíró, G. 1999. Bilateral Treaties between Hungary and Its Neighbours after 1989. In Romsics, I. – Király, K. B. (eds.) *Geopolitics in the Danube Region. Hungarian Reconciliation Efforts, 1848-1998*. Central European University Press, Budapest. 347-378.
- Gál, K. 1999. *Bilateral Agreements in Central and Eastern Europe: A New Inter-State Framework for Minority Protection?* ECMI, Flensburg.
- Halász I. – Majtényi B. – Szarka L. (szerk). 2004. *Ami összeköt? Státustörvények közel s távol*. Gondolat Kiadó, Budapest.
- Kántor Z. (szerk.) 2002. *A státustörvény*. Teleki László Alapítvány, Budapest.
- Katona F. 2011. A magyar-szlovák alapszerződés másfél évtized távlatából. *Pro Minoritate* 2011/tavaszi, 123-147.
- Nagy N. 2012. Double Standard in a Peripheral Policy of the European Union: The Issue of Minority Protection. In Andrassy, Gy. – Kakönen, J. – Nagy, N. (szerk.) *European Peripheries*. Publikon Kiadó, Pécs. 159-173.
- Palermo, F. – Sabanadze, N. (eds.) *National Minorities in Inter-State Relations*. Martinus Nijhoff, The Hague.
- Phillips, A. 2011. The Rights of Minorities and their Interstate Dimension. Interrelationship between the HCNM Recommendations and the Framework Convention. In F. Palermo – N. Sabanadze (eds.) *National Minorities in Inter-State Relations*. Martinus Nijhoff, The Hague. 111-127.
- Pataki G. Zs., 1996. Az alapszerződések stratégiai háttere: kényszer és kompromisszum, avagy az euroatlanti integráció lehetősége. *Magyar Kisebbség* 1996/4, <http://www.jakabffy.ro/magyarkisebbsseg/index.php?action=cimek&lapid=5&cikk=m960403.html> (Letöltve: 2019. március 13.)
- Szabó T., 2014. Magyarország, Románia és az RMDSZ kapcsolatrendszere az alapszerződés tárgyalásának időszakában (1992–1996). *Külgügyi Szemle*, 2014/Tél, 77-110.
- Szalayné Sándor E., 2003. *A kisebbségvédelem nemzetközi jogi intézményrendszere a 20. században*. MTA Kisebbségkutató Intézet – Gondolat Kiadói Kör, Budapest.
- Thornberry, P., 1991. *International Law and the Rights of Minorities*. Clarendon Press, Oxford.
- Varga A., 2009. Illúziók, tapasztalatok, tanulságok. Románia kisebbségpolitikája az uniós csatlakozás után. In Szarka L. et al. (szerk.): *Etnopolitikai modellek a gyakorlatban*. Gondolat Kiadó, Budapest. 191-201.
- Zsigmond B., 1996. Az 1201-es Ajánlás 11. és 12. cikke és a román–magyar alap-szerződés kapcsolata. *Magyar Kisebbség* 1996/4, <http://www.jakabffy.ro/magyarkisebbsseg/index.php?action=cimek&lapid=5&cikk=m960406.html> (Letöltve: 2019. március 12.)

Források

- Albánia 2001, Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities, Opinion on Albania, adopted on 12 September 2002, ACFC/INF/OP/I(2003)004

- EBESZ Főbiztos, 2001. *Sovereignty, Responsibility, and National Minorities*: Statement by Rolf Ekeus, OSCE High Commissioner on National Minorities. Hague, 26 October 2001.
- EBESZ Bolzanoi Ajánlások 2008. Az EBESZ Nemzeti Kisebbségi Főbiztosának Bozeni/Bolzano-i Ajánlásai a nemzeti kisebbségekről az államközi kapcsolatokban. A magyar változat elérhető: <https://kisebbségkutato.tk.mta.hu/uploads/files/archive/94.pdf> (Letöltve: 2018. december 2.)
- Egyesült Királyság 2001. Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities, Opinion on the United Kingdom, adopted on 30 November 2001, ACFC/INF/OP/I(2002)6
- EJEB 1971. Case of Ireland vs. the United Kingdom, Application n. 5310/71
- EJEB 1972. Case of Ireland vs. the United Kingdom, Application n. 5451/72
- Észtország 2001. Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities, Opinion on Estonia, adopted on 14 September 2001, ACFC/INF/OP/I(2002)5
- Észtország 2005. Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities, Opinion on Estonia, adopted on 24 February 2005, ACFC/INF/OP/II(2005)001
- Európa Tanács 2003. Council of Europe Parliamentary Assembly Resolution 1335 (2003): *Preferential Treatment of National Minorities by the Kin-state: The Case of the Hungarian Law on Hungarians Living in Neighbouring Countries ('Magyars')* of 19 June 2001. 25 June 2003.
- Európa Tanács Nemzeti Kisebbségek Védelméről szóló Keretegyezmény, 1995. Magyarországon kihirdette az 1999. évi XXXIV. törvény.
- Európa Tanács Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája, 1992. E.T.S. 148. Magyarországon kihirdette az 1999. évi XL. törvény
- Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének 1201 (1993) Ajánlása az emberi jogok európai egyezményének a kisebbségi jogokra vonatkozó kiegészítő jegyzőkönyvével kapcsolatban, 1993. február 1. <http://adattar.adatbank.transindex.ro/nemzetkozi/rec1201h.htm> (Letöltve: 2018. november 13.)
- Gruber – De Gaspari Agreement, 1946. Note by the Secretariat C.P.(Sec) N.S. 119, 6 September 1946. <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1946v04/d297> (Letöltve: 2018. november 2.).
- Horvátország 2004. Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities, Opinion on Croatia, adopted on 1 October 2004, ACFC/INF/OP/II(2004)002
- Magyar-Horvát Alapszerződés 1992. A Magyar Köztársaság és a Horvát Köztársaság között 1992. december 16-án Budapesten aláírt szerződés a baráti kapcsolatokról és együttműködésről. Magyarországon kihirdette az 1995. évi XLVII. törvény.
- Magyar-horvát kisebbségi egyezmény 1995. A Magyar Köztársaság és a Horvát Köztársaság között a Magyar Köztársaságban élő horvát kisebbség és a Horvát Köztársaságban élő magyar kisebbség jogainak védelméről Eszéken, 1995. április 5-én aláírt Egyezmény. Magyarországon kihirdette az 1997. évi XVI. törvény.
- Magyar-Román Alapszerződés 1996. A Magyar Köztársaság és Románia között Temesvárott, 1996. szeptember 16-án aláírt, a megértésről, az együttműködésről és a

- jószomszédságról szóló Szerződés. Magyarországon kihirdette az 1997. évi XLIV. törvény.
- Magyar-szerb kisebbségi szerződés 2003. A Magyar Köztársaság és Szerbia és Montenegró között a Magyar Köztársaságban élő szerb kisebbség és a Szerbia és Montenegróban élő magyar kisebbség jogainak védelméről szóló, Budapesten, 2003. október 21-én aláírt Egyezmény. Magyarországon kihirdette a 2005. évi IV. törvény.
- Magyar-Szlovák Alapszerződés 1995. A Magyar Köztársaság és a Szlovák Köztársaság között Párizsban 1995. március 19-én aláírt a jószomszédi kapcsolatokról és a baráti együttműködésről szóló Szerződés. Magyarországon kihirdette az 1997. évi XLIII. törvény.
- Magyar-Szlovén Alapszerződés 1992. A Magyar Köztársaság és a Szlovén Köztársaság között Budapesten, 1992. december 1-jén aláírt barátsági és együttműködési Szerződés. Magyarországon kihirdette az 1995. évi XLVI. törvény.
- Magyar-szlovén kisebbségvédelmi egyezmény 1992. A Magyar Köztársaság és a Szlovén Köztársaság között Ljubljanában 1992. november 6-án aláírt, a Magyar Köztársaságban élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaságban élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról szóló Egyezmény. Magyarországon kihirdette az 1996. évi VI. törvény.
- Magyar-Ukrán Alapszerződés 1991. A Magyar Köztársaság és Ukrajna között a jószomszédság és az együttműködés alapjairól Kijevben, az 1991. évi december hó 6. napján aláírt Szerződés (ennek részét képező Nyilatkozat a Magyar Köztársaság és az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság együttműködésének elveiről a nemzeti kisebbségek jogainak biztosítása területén). Magyarországon kihirdette az 1995. évi XLV. törvény.
- Szerbia 2003. Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities, Opinion on Serbia and Montenegro, adopted on 27 November 2003, ACFC/INF/OP/I(2004)002
- Szlovákia 2000. Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities, Opinion on Slovakia, adopted on 22 September 2000, ACFC/INF/OP/I(2001)1
- Ukrajna 2002. Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities, Opinion on Ukraine, adopted on 1 March 2002, ACFC/INF/OP/I(2002)010
- Velencei Bizottság, 2001. Európa Tanács Joggal a Demokráciáért Bizottság *A nemzeti kisebbségek számára az anyaállamok által biztosított kedvezményes bánásmódról. c. jelentése, jóváhagyta a Velencei Bizottság 48. Plenáris Ülése (Velence, 2001. október 19-20.) Report on the Preferential Treatment of National Minorities by their Kin-State, adopted by the Venice Commission at its 48th Plenary Meeting (Venice, 19-20 October 2001)* Elérhető: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-INF\(2001\)019-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-INF(2001)019-e) (Letöltve: 2018. december 11.)

II.

Miran Komac

A kisebbségi kérdés Szlovénia kétoldalú kapcsolataiban, különös tekintettel a magyar-szlovén kisebbségi szerződésre¹

*„Mit lehet várni egy ilyen világtalan koldustól, mindég
oda pártol, ahol jóltartják. Azoknak, akiknek maguk-
nak sincs mit enni, kevés reményük lehet az igazsághoz.”*

(Lakatos M. 1979, 215)

Összefoglaló

A dolgozat három témakör elemzésére épül. Az első kérdés: a nemzeti kisebbségvédelem szlovén modelljéből indult-e ki a bilaterális egyezmény? A második kérdés: a kétoldalú egyezmény eredményeként jött-e létre a nemzeti kisebbségvédelem szlovén modellje? A harmadik kérdés: megállapítható, illetve mérhető-e a kétoldalú egyezménynek a kisebbségi közösségek életére gyakorolt hatása? A különböző források elemzése alapján túl ambiciózus lenne arra a következtetésre jutni, hogy csak a kétoldalú egyezmény segített hozzá a kisebbségek életének javulásához. Ahogy szintén hibás lenne azt állítani, hogy az egyezmény csupán holt betű, és semmilyen módon nem befolyásolta a két nemzeti kisebbség életkörülményeinek javulását.

Kulcsszavak: nemzeti kisebbségvédelem, Szlovénia, Magyarország, bilaterális egyezmény, kisebbségvédelmi szabályozás

Bevezető megjegyzések

Szlovénia fennállása óta nemzetközi szerződéseken keresztül is folyamatosan foglalkozik a nemzeti kisebbségek helyzetének rendezésével. Az első világháború után az Szerb-Horvát-Szlovén Állam (a továbbiakban SZHSZ Állam) nemzetközi kötelezettségeit a nemzeti közösségek védelmét illetően a saint-germaini béke-

¹ Magyar-szlovén kisebbségvédelmi egyezmény 1992.

szerződés² és a trianoni békeszerződés³ rögzítette. Mindkét békeszerződés külön rendelkezéseket is tartalmazott a nemzeti kisebbségek védelméről.⁴

A második világháborút követően a nemzeti kisebbségek védelmére vonatkozó rendelkezéseket felvették az Olaszország és Jugoszlávia között megkötött békeszerződésbe, valamint később, 1954-ben a londoni memorandum külön statútumába is. Ebben meghatározták azt is, hogy milyen mechanizmussal felügyelik a szerződés rendelkezéseinek megvalósítását. Ezt a feladatot látta el a jugoszláv–olasz vegyesbizottság (Murko 1975, 336–368).

A külön statútum rendelkezései az osimói szerződés⁵ aláírása után is hatályban maradtak, amit a dokumentum 8. cikke rögzített:

„Az 1954. október 5-i londoni egyetértési megállapodáshoz csatolt külön statútum hatálya megszűnését követően, a felek kijelentik, hogy az említett statútum megvalósításánál elfogadott belső intézkedéseket továbbra is fenntartják és, hogy belső jogszabályaikkal összhangban az érintett kisebbségek tagjai számára ugyanolyan szintű védelmet biztosítanak, mint amilyenről a hatályát veszítő külön statútum rendelkezett.”

Az osimói szerződés egyike azoknak a volt Jugoszlávia és az Olasz Köztársaság között kötött egyezményeknek, amelyekkel kapcsolatban a független Szlovénia külön nyilatkozatban ismerte el jogutódlását, így az ma is érvényben van.⁶

Szlovénia és Horvátország függetlenségének elismerése előtt Olaszország igyekezett bebiztosítani, hogy mindkét új állam területén őrizze meg az olasz kisebbség egységét és egységes védelmét. E célból az olasz kormány háromoldalú dokumentum aláírására tett javaslatot. 1992. január 9-én és 10-én Hor-

² 51. cikk, 1. bekezdés: „A Szerb-Horvát-Szlovén Állam elfogadja és hozzájárul ahhoz, hogy a Szövetséges és Társult Főhatalmakkal kötött szerződésben olyan rendelkezéseket is rögzítsen, amelyeket ezek a hatalmak szükségesnek tartanak, az államnak a többségtől a faji, nyelvi, vagy vallási szempontból különböző lakosai védelmére.”

³ 44. cikk: „A Szerb-Horvát-Szlovén Állam Magyarországgal szemben elismeri és megerősíti azt a kötelezettséget, hogy hozzájárult a Szövetséges és Társult Főhatalmakkal kötött szerződésbe oly rendelkezéseknek felvételéhez, amelyeket ezek a Hatalmak szükségeseknek ítélték abból a célból, hogy a Szerb-Horvát-Szlovén Államban a népesség többségétől eltérő fajú, nyelvű és vallású lakók érdekei, valamint a forgalom szabadsága és más Nemzetek kereskedelmének méltányos szabályozása védelemben részesüljenek.”

⁴ Saint-Germain-en-Laye 1919; Trianon 1920.

⁵ Az 1975-ben Jugoszlávia és Olaszország között megkötött kétoldalú szerződésben rendezték a felek az 1954-es (Nagy-Britannia és az USA által is aláírt) londoni memorandumban nyitva maradt olasz-jugoszláv határkérdést. (A szerk.)

⁶ Osimo 1975.

vátország, Szlovénia és Olaszország külügyminisztériumi delegációi Zágrábban találkoztak, ahol egy háromoldalú megállapodás szövegét fogalmazták meg és azt parafálták is, amely szerint:

„A három kormány kötelezettséget vállal, hogy a két országban élő olasz kisebbség védelme érdekében a lehető leghamarabb kétoldalú megállapodást kötnek Olaszország és Horvátország, Olaszország és Szlovénia, valamint Horvátország és Szlovénia között, amely a vonatkozó nemzetközi egyezményeken és az EBEÉ kötelezettségeken, valamint a következő elveken alapulnak: 1. az olasz kisebbség őshonosságának, egységének és különleges jellegének elismerése, az egyenlő bánásmód elvén mindkét országban; 2. az Olasz Unió jogalanyiségének elismerése, amely az egyetlen olyan szervezet, amely mindkét országban a kisebbség egészét képviseli; 3. az olasz kisebbséggel való egyenlő (*uniformity*) jogi bánásmód, amely a már meglévő jogakon, valamint Horvátország és Szlovénia alkotmányos rendelkezéseiből és más jogszabályaikból eredő újonnan megerősített jogokon alapul; 4. mindkét országban a kisebbségek által lakott területeken, a kisebbségek horvát vagy szlovén állampolgárságú tagjai szabad mozgásának elvén, a horvát és a szlovén állampolgárságú kisebbséghez tartozó személyek szabad munkavállalásának elvén, akik a kisebbséggel kapcsolatos tevékenységgel foglalkoznak (pl. intézményekben, iskolákban, a médiában), azzal a garanciával, hogy a kisebbséghez tartozó alkalmazottak nem részesülnek horvát vagy szlovén állampolgárságuk miatt hátrányosan megkülönböztetésben.” (Kosin 2000, 66-67)

A tárgyalások során az olasz kormány megpróbálta elérni, hogy a dokumentumban sorolják fel az olasz kisebbség által lakott településeket, hogy ismerjék el a kisebbség jogalanyiségát és kollektív jogait, a kisebbségi intézmények autonóm igazgatásához való jogot, a kisebbség által lakott területeken az olasz nyelv egyenrangú hivatalos nyelvként való bevezetését, az olasz konzuli hatóságok jogát a memorandum végrehajtása és az olasz kisebbség védelmének ellenőrzésére stb. Azonban ezeket az igényeket a horvát és a szlovén küldöttség is határozottan elutasította.

A háromoldalú memorandum parafálása után a szlovén és az olasz küldöttség megkezdte az Olaszországban élő szlovén kisebbség helyzetére és védelmére vonatkozó kétoldalú jegyzőkönyv megfogalmazását. Az olasz fél kezdetben ellene volt a jegyzőkönyvnek, arra hivatkozva, hogy az szükségtelen, hiszen Jugoszlávia szétesése után semmi sem változott az olaszországi szlovén kisebbség tekintetében, miközben az isztriai olasz kisebbség, amely történelmi szem-

pontból mindig egy közösséget alkotott, most megosztottá válik a két ország között, s ez jelentősen meggyengíti (Kosin 2000, 68).

Az olasz delegáció a szlovén kisebbség védelmére vonatkozó kétoldalú megállapodás kiindulópontjai megfogalmazásába csak azután egyezett bele, miután a szlovén küldöttség határozottan kinyilvánította azt az álláspontját, hogy – a parafálás dacára – nem írja alá a háromoldalú egyezményt. Mivel Olaszország nem volt hajlandó elfogadni az Olaszországban élő szlovén kisebbség védelméről szóló egyezményt, Szlovénia kivonta magát a Szlovéniában és Horvátországban élő olasz nemzeti kisebbség védelméről szóló háromoldalú megállapodás aláírása alól. A határozatot a szlovén külügyminiszter az olasz külügyminiszternek 1992. január 15-én küldött levelében indokolta meg:

„A Szlovén Köztársaság Parlamentjének Nemzetközi Kapcsolatok Bizottsága megvitatta Vitalone helyettes államtitkárral Görzben folytatott tegnapi tárgyalásról szóló beszámolómat. Sajnálkozással állapította meg, hogy az olasz fél kivonta magát az Olaszország és Szlovénia közötti, az olaszországi szlovén kisebbség védelméről szóló, már parafált egyetértési nyilatkozat alól, és hogy a Szlovén Köztársaság várákozásai nem valósultak meg, abban a tekintetben, hogy a Szlovéniában és Horvátországban élő olasz kisebbség védelméről szóló memorandum aláírásakor lehetőség nyílik majd az olaszországi szlovén kisebbség védelméről történő megállapodásra is. Ezért a Bizottság úgy határozott, hogy ilyen feltételek mellett a Szlovén Köztársaság nem áll készen a Szlovéniában és Horvátországban élő olasz kisebbség védelméről szóló háromoldalú memorandum aláírására. Annak érdekében, hogy az Olasz Köztársasággal folytatott együttműködés a Szlovén Köztársaság alkotmányának a kisebbségek védelméről szóló rendelkezéseinek következetes végrehajtása fényében minél jobban elmélyüljön, szeretném Önt, Miniszter úr, biztosítani arról, hogy a Szlovén Köztársaság készen áll a háromoldalú memorandum tiszteletben tartására és végrehajtására, ugyanúgy mintha annak aláírásában részt vett volna. A Szlovén Köztársaság ezúton szeretné kifejezni elkötelezettségét a nemzeti kisebbségek legmagasabb szintű védelmét szolgáló elvek iránt, amely az országaink közötti barátság és együttműködés egyik alapköve. Meggyőződésünk, hogy ezek a kérdések megfelelő súlyt kapnak jövőbeli kölcsönös együttműködésünk során.” (Kosin 2000, 73-74)

Az olasz kisebbség védelméről szóló memorandumot így végül csak Horvátország és Olaszország írta alá 1992. január 15-én. A megállapodáshoz csatolták, hogy az akkor lép hatályba, miután legalább két szerződő fél aláírja, és egyben nyitott, ahhoz harmadik fél is csatlakozhat aláírásával. Az aláírásokat követően

azonban a memorandum hivatalos közzétételére sem Horvátországban, sem Olaszországban nem került sor.

Itt kell megemlíteni még, hogy a nemzeti kisebbségi kérdések szabályozása az Osztrák Köztársaság viszonyában is felmerült. Jugoszlávia fennállásának idején Ausztria a szlovéniai német kisebbség kérdéseit nem érintette. A Szlovéniában élő német kisebbség elismerése (leggyakrabban az „óausztriaiak” kifejezést használják) iránti igényt: „[...] elsőként a karintiai tartományi kormányzó Haider nyilvánította ki a szlovén országgyűlés elnökével, dr. France Bučarral való találkozó alkalmával, 1991. március 21-én Klagenfurtban. Az Osztrák Köztársaság kormánya már 1992-ben memorandumot nyújtott át Szlovéniának a Szlovén Köztársaságban élő osztrák és német kisebbségekről. Abban az időben a szlovén-osztrák kapcsolatokban ez a kérdés állandó szerepet kapott. Szlovéniában sokáig ellenezték, hogy a Szlovéniában élő németekre kisebbségként hivatkozzanak, Szlovénia azért egyezett bele, hogy a kérdést mégis megvitassák, mivel tartott attól, hogy Ausztria megvétózza az EU-hoz való csatlakozását. Ezt a témakört Szlovéniában az osztrák állampolgárok kárpótlási igényeivel is összefüggésbe hozták.” (Jesih 2007, 72.; lásd még Nečak 1998 és Grafenauer 2014) Ebben a tekintetben figyelmet érdemel az *Osztrák Köztársaság Kormánya és a Szlovén Köztársaság Kormánya között a kultúra, az oktatás és a tudományok terén való Együttműködésről szóló Egyezmény*, amelyet 2001. április 30-án írtak alá Ljubljanában. Az egyezményt a Szlovén Köztársaság parlamentje 2002. február 15-én erősítette meg, a Hivatalos Közlönyben pedig 2002. március 8-án tették közzé. A kisebbségi kérdéseket a szerződés 14.,⁷ 15.⁸ és 16.⁹ cikkei érintik.

⁷ Zakon Slovenije-Avstrije 2002. 14. cikk: »Az Ausztriában élő szlovén kisebbség meglévő jogainak sérelme nélkül a szerződő felek a Vegyes Bizottság programjaiba, a 20. cikk első bekezdése alapján, és adott esetben a két fél minisztériumainak közös munkaprogramjaiba, a 20. cikk harmadik bekezdése alapján, az Ausztriában élő szlovén kisebbség kulturális, valamint oktatási és tudományos szempontból fontos igényeit és szükségleteit szolgáló projekteket is felvesznek (pl. nyelvtanulás és műemlékvédelem, ösztöndíjak és hasonló projektek).«

⁸ 15. cikk: »A szerződő felek a Vegyes Bizottság programjaiba, a 20. cikk első bekezdése alapján, és adott esetben a két fél minisztériumainak közös munkaprogramjaiba, a 20. cikk harmadik bekezdése alapján, a Szlovéniában élő németajkú etnikai csoportok tagjai kulturális, valamint oktatási és tudományos szempontból fontos igényeit és szükségleteit szolgáló projekteket is felvesznek (pl. nyelvtanulás és műemlékvédelem, ösztöndíjak és hasonló projektek).«

⁹ 16. cikk: »A szerződő felek a Vegyes bizottság programjaiba, a 20. cikk első bekezdése alapján, és adott esetben a két fél minisztériumainak közös munkaprogramjaiba, a 20. cikk harmadik bekezdése alapján, az Ausztriában, a szlovén kisebbség lakóterületén kívül élő szlovénajkú személyek kulturális, valamint oktatási és tudományos szempontból fontos igényeit és szükségleteit szolgáló projekteket is felvesznek (pl. nyelvtanulás és műemlékvédelem, ösztöndíjak és hasonló projektek).«

Szlovénia függetlenné válását követő első évtizedben a németajkú közösség identitásának „újraélesztésére” irányuló igényhez a szlovénok gyakran a történelmi szlovén-német nemzeti küzdelmek fényében viszonyultak. A németajkú közösség védelme iránti igényt gyakran a német (osztrák) expanzív érdekek újjáéledése első lépéseként értelmezték a szlovén nemzeti területen. A szlovén parlament annak érdekében, hogy kiküszöbölje, hogy a kulturális egyezmény úgymond a hátsóajton hozza be a a német kisebbség státuszának kérdését, a Szlovén Köztársaság kormánya és az Osztrák Köztársaság kormánya közötti, a kultúra, az oktatás és a tudományok területén való együttműködésről szóló egyezmény ratifikálásáról szóló törvény 3. cikkében kimondta: „Az egyezmény 15. cikkében, a magyarázó nyilatkozattal összhangban,¹⁰ az említett „németajkú etnikai csoport tagjai” a Szlovén Köztársaság Alkotmányának 61. cikke szerinti jogokat élvezik.” Az Egyezmény 15. cikkében, a német szövegben a „németajkú etnikai csoport tagja” szókapcsolat „Angehörigen der deutschsprachigen Volksgruppe“-ként szerepel.

Szlovénia önállóvá válása és a nemzeti kisebbségek

A két *klasszikus* nemzeti kisebbség (az olasz és a magyar) védelmére vonatkozó kötelezettségvállalás fellelhető mindazokban a dokumentumokban, amelyek Szlovénia függetlenségéről szólnak. Megtaláljuk a politikai pártok és a parlamenti képviselőcsoportok különleges megállapodásában, a függetlenségi népszavazáson való közös fellépésről szóló megállapodásban, amelyet 1990. december 6-án írt alá az összes parlamenti párt, a nemzeti közösségek képviselői és a független képviselők csoportja. A megállapodásban az aláírók elkötelezték magukat, hogy

„[...] a Szlovén Köztársaság az olasz és a *magyar* [kiemelés itt] nemzeti közösségek számára, ugyanígy az összes, Szlovéniában élő más jugoszláv nemzet tagjai számára is biztosítja, hogy a népszavazási döntés következtében politikai státuszuk nem fog megváltozni. Az egyezményben külön kiemelik, hogy a Szlovén Köztársaság köteles az olasz és a magyar nemzeti közösséget védelmezni és hogy más, Szlovéniában állandó lakóhellyel rendelkező jugoszláv polgár szá-

¹⁰ A magyarázó nyilatkozatot a szlovén Országgyűlés Külpolitikai Bizottsága 2001. december 20-i ülésén fogadta el és ez a következőkről rendelkezik: »[...] függetlenül a szlovén és német nyelvben szereplő eltérő megnevezéstől, a szlovén alkotmány 61. cikke szerinti jogokat élvezik, amely egyéni védelmet biztosít számukra, nem pedig a Szlovéniában élő olasz és magyar nemzeti közösségek tagjait megillető kollektív védelmet.«

mára, lehetővé teszi, hogy az megszerezze a Szlovén Köztársaság állampolgárságát, ha azt úgy kívánja”. (Ribičič 1992, 33)

Az alapvető függetlenségi okmányok így megtartják az 1945-1989 közti időszakban megteremtett kisebbségvédelmi hagyományokat. Az 1990. december 6-i Jószándékról szóló nyilatkozat kimondja:

„A szlovén nép, az olasz és a *magyar* [kiemelés itt] nemzetiségek, valamint a Szlovén Köztársaság összes többi választópolgárának a népszavazáson kinyilvánított akaratával, váljon Szlovénia végre és ténylegesen, szuverén, demokratikus, jog- és szociális állammá. Mindez munkán és vállalkozáson alapuljon, épüljön a mindenkit megillető társadalmi igazságosságra és biztonságra, ökológiai felelősségre, valamint a legnemesebb szlovén és európai hagyományokra. E szellemben teremti meg a politikai parlamentáris demokráciát, a modern ismeretek szintjén védelmezi az emberi és polgári jogokat és szabadságjogokat, saját gazdasági rendszert hoz létre, saját gazdaságpolitikát folytat és önállóan rendelkezik a megtermelt jövedelemmel. Ez elősegíti a felmerülő problémák jobb és hatékonyabb megoldását, valamint a jövőbeli jólét elérését.

A szlovén állam a független Szlovén Köztársaságban is biztosítja az olasz és a *magyar* [kiemelés itt] nemzetiségeknek az Alkotmányban, jogszabályokban rögzített és a JSZSZK által megkötött és elismert nemzetközi okmányokban garantált összes jogot. Biztosítja továbbá a többi népcsoport és nemzetiség összes tagjának a teljeskörű kulturális és nyelvi fejlődéshez való jogot, valamint a Szlovéniában állandó lakhellyel rendelkező polgárok számára, hogy megszerezzék a szlovén állampolgárságot, ha kívánják.”¹¹

A Szlovén Köztársaság önállóságáról és függetlenségéről szóló alapokmány (1991. június 25.) rendelkezései szerint:

„A Szlovén Köztársaságban élő olasz és a *magyar* [kiemelés itt] nemzeti közösségnek és tagjainak biztosítottak a Szlovén Köztársaság alkotmányában és a hatályos nemzetközi szerződésekben rögzített jogok.”¹²

A Függetlenségi Kiáltvány (1991. június 25.) pedig a következőképpen rendelkezik:

¹¹ Jószándék Nyilatkozat 1991.

¹² Alapokmány 1991.

„[...] A Szlovén Köztársaság a környezeti lehetőségeinek megfelelő piacgazdasággal rendelkező jogi és jóléti állam, amelyben tiszteletben tartják az emberi jogokat és a polgári szabadságjogokat, a Szlovén Köztársaságban élő őshonos, olasz és magyar [kiemelés itt] nemzeti közösségek különjogait [...]”.¹³

A nemzeti kisebbségi jogok érvényesítése a hagyományos (őshonos) nemzeti kisebbségek esetében, a rendszerváltáskor, az 1990-es évek elején nem volt olyan pozitívan előremutató, mint ahogy azt ma szeretnék feltüntetni. Számos *elhajlás* volt, nagy volt a veszély, hogy az 1990 előtt megteremtett jogintézmények összeomlanak. A Nemzetiségi Kutatóintézet (*Inštitut za narodnostna vprašanja*) *Razprave in gradivo* c. kiadványának 24. számában (Narodnost 1990) amelyben a *Nemzetiség – kisebbség vagy közösség. A nemzetiségek (nemzeti kisebbségek) jogainak szabályozása, gyakorlása és védelme a Szlovén Köztársaságban* című tanácskozás értekezései jelentek meg, a következőket írtuk:

„A választások utáni időszakban [1990, *megj. MK*], illetve az új kormány megalakulása után [1990. május, *megj. MK*] gyakran voltak nyilvánosan manifesztálódó konfliktushelyzetek, amelyek a nemzeti kisebbségek tagjai körében elmélyítették a félelemérzetet, azzal kapcsolatban, hogy veszítenek a már elért védelem szintjéből. Jóváhagyhatnánk azokat az állításokat, miszerint a viták csak félreértés következményei voltak; ugyanakkor igaz az is, hogy éppen a kerekasztal előkészítésének idején a Parti Olasz Közösség értesítést kapott, hogy törölték őket a bírósági nyilvántartásból!

Annak alátámasztása, hogy ezek a lépések pusztán „bürokratikus mulasztás” következményei voltak, és ellentételek a szlovén hatóságok alapvető politikai szándékaival a kisebbségek helyzetével kapcsolatban, fontos mozgatórugója volt a kerekasztal előkészítésének és összehívásának.

Arra is törekedtünk, hogy a tanácskozás hozzájáruljon ahhoz, hogy a Szlovén Köztársaságban élő nemzeti kisebbségekben feloldódjon a másodrangúság érzése a szomszédos országokban élő szlovén kisebbségekhez képest. Ez a Szlovén Köztársaságban élő kisebbségi lakosság körében szintén elterjedt jelenség.

Végül, de nem utolsósorban, a jelen pillanatban a legfontosabb, hogy a kerekasztal előkészítésével, megvalósításával és az anyagok közzétételével szerettünk volna szakmai kiindulópontot adni a problematika rendezésére a Szlovén Köztársaság új alkotmányában, valamint a nemzeti kisebbségek különjogaira vonatkozó későbbi jogszabályok megalkotásával kapcsolatban.” (Narodnost 1990, 5-6)

¹³ Függetlenségi Kiáltvány 1991.

Szlovénia az Európa Tanács mindkét alapvető okmányát ratifikálta, amelyek a kisebbségek védelmét érintik: A Nemzeti Kisebbségek Védelméről szóló Keretegyezményt és a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartáját is. Szlovénia a Keretegyezményt 1995. február 1-jén írta alá és 1998. március 23-án ratifikálta, az 1998. július 1-jétől lépett hatályba. A ratifikációs dokumentumok letétbe helyezésekor (1998. március 28-án) Szlovénia külön nyilatkozatot is tett, miszerint:

„Tekintettel arra, hogy a Nemzeti Kisebbségek Védelméről szóló Keretegyezmény nem tartalmazza a nemzeti kisebbség fogalmának meghatározását, és ezért az aláíró tagállamok határozzák meg a nemzeti kisebbségként kezelendő csoportokat, a Szlovén Köztársaság Kormánya az Alkotmánnyal és a nemzeti jogszabályokkal összhangban kijelenti, hogy ez az őshonos olasz és magyar nemzeti kisebbség. A Szlovén Köztársaság Alkotmányának és belső jogszabályainak megfelelően a Keretegyezmény rendelkezései a Szlovén Köztársaságban élő roma közösség tagjaira is érvényesek.”¹⁴

A Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartáját Szlovénia 1997. július 3-án írta alá, 2000. július 19-én ratifikálta, a szlovén Hivatalos Közlönyben pedig 2000. augusztus 4-én tették közzé. A ratifikációs dokumentumok letétbe helyezésekor 2000. október 4-én Szlovénia nyilatkozatot tett, mely szerint a Charta rendelkezései 2001. január 1-től lépnek hatályba (*the period covered*).

A Szlovén Köztársaság a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája ratifikáló okmányai letétbe helyezésekor értesítette az Európa Tanács Főtitkárát, hogy a Szlovén Köztársaság területén *az olasz és a magyar nyelv* tekintendő regionális vagy kisebbségi nyelvnek. Azt is közölte, hogy a 7. cikk (1) – (4) bekezdésének rendelkezései értelemszerűen alkalmazandók a roma nyelvre is. Ezt, a Charta hatálya alatt, területhez nem köthető nyelvként kezelik.¹⁵

¹⁴ Elérhető: <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeDeclarations.asp?NT=157&CM=8&DF=30/11/2014&CL=ENG&VL=1> (Letöltve: 2017. november 29.).

¹⁵ A Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartájában területhez nem köthető nyelvként az adott állam polgárai által beszélt olyan nyelvek értendők, amelyek különböznek az állam lakosságának többi része által beszélt nyelvtől vagy nyelvektől; de amelyeket, bár az állam területén hagyományosan beszélnek, nem lehet egy külön földrajzi területhez kötni. A Nyelvi Chartához tartozó Magyarázó Jelentésben olvasható, hogy a területhez nem köthető nyelvek közé tartozik, például a jiddis és a roma nyelv. A Szlovéniában élő németajkú közösség helyzetének szabályozására vonatkozó jelenlegi dilemmákkal kapcsolatban érdemes lenne megfontolni, hogy a probléma megoldható lenne-e éppen a területhez nem köthető nyelvek fogalmával.

A roma nyelvre vonatkozó rendelkezés nem maradt sokáig a Szlovénia által a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartájának rendelkezéseivel összhangban védett nyelvek körében. A Parlament 2007-ben elfogadta a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartájának megerősítéséről szóló törvény módosításáról szóló törvényt, amely *a roma nyelv értelemszerű használatáról szóló rendelkezést eltörölte*.¹⁶

Zárjuk ezt a fejezetet azzal, hogy a magyar-szlovén kisebbségi egyezmény a korabeli nemzetközi okmányok fényében is igazán előremutató dokumentum volt. Az ENSZ Közgyűlése 1992. december 18-án fogadta el a nemzeti vagy etnikai, vallási és nyelvi kisebbségekhez tartozó személyek jogairól szóló Nyilatkozatot. A Magyar Köztársaságban élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaságban élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról szóló Egyezmény (Magyar-szlovén kisebbségvédelmi egyezmény 1992; a továbbiakban: kétoldalú egyezmény) és az ENSZ Nyilatkozat szövegének összehasonlítása azt mutatja, hogy mi, a szlovén-magyar egyezménytervezet szerzői, a jövőbe láttunk: a kétoldalú egyezményben megtalálható mindaz, amit az ENSZ Nyilatkozatának kilenc pontja rögzít.

A nemzeti kisebbségek kérdése a Magyar Köztársasággal való kapcsolatokban

Az 1990-es években az Osztrák Köztársasággal és az Olasz Köztársasággal nehézkes volt a nemzeti kisebbségeket érintő kérdések szabályozása. Teljesen más volt a nemzeti kisebbségi ügyek rendezése a Magyar Köztársasággal.

1992-ben jött létre a Magyar Köztársaságban élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaságban élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról szóló Egyezmény, amelyet 1992. november 6-án írtak alá. A kétoldalú egyezmény kifejezetten támogatóan fogalmaz a nemzeti kisebbségekkel kapcsolatban, néha úgy tűnik inkább egy egyetemi tankönyv megfogalmazásaira hajaz, semmint egy politikai szövegére.¹⁷

A szlovéniai magyar nemzeti közösség és a magyarországi szlovén nemzeti kisebbség védelmének szükségességét a Szlovén Köztársaság és a Magyar Köztársaság között megkötött (a Budapesten, 1992. december 1-jén aláírt) barátsági és együttműködési Szerződés is rögzítette.¹⁸

¹⁶ Zakon 2007.

¹⁷ Magyar-szlovén kisebbségvédelmi egyezmény 1992.

¹⁸ Magyar-Szlovén Alapszerződés 1992.

A barátsági és együttműködési Szerződés 16. cikkében a következők szerepelnek:

„A Szerződő Felek megegyeznek abban, hogy az emberi dimenziós koppenhágai EBEÉ találkozó 1990. június 29-én kelt dokumentumában, valamint a további EBEÉ dokumentumokban lefektetett standardok, melyeket a nemzeti kisebbségek védelmében dolgoztak ki, kötelező jogerővel bírnak.

A Szlovén Köztársaságban élő magyar nemzetiség tagjainak joguk van ahhoz, hogy egyénileg vagy közösségük más tagjaival szabadon kifejezésre juttassák, megőrizték és továbbfejlesszék etnikai, kulturális, nyelvi és vallási identitásukat anélkül, hogy őket bárki akaratuk ellenére asszimilációra kényszerítené. Joguk van ahhoz, hogy anyanyelvüket a magánéletben és a nyilvánosság előtt szabadon használják, anyanyelvükön információkat terjesszenek és cseréljenek, és azokhoz hozzáférjenek. Joguk van ahhoz, hogy emberi jogait és alapvető szabadságjogait teljes mértékben és hatékonyan, mindenfajta diszkriminációtól mentesen és a törvény előtt teljes egyenlőségben gyakorolják.

A Magyar Köztársaságban élő szlovén nemzetiség tagjainak joguk van ahhoz, hogy egyénileg vagy közösségük más tagjaival szabadon kifejezésre juttassák, megőrizték és továbbfejlesszék etnikai, kulturális, nyelvi és vallási identitásukat anélkül, hogy őket bárki akaratuk ellenére asszimilációra kényszerítené. Joguk van ahhoz, hogy anyanyelvüket a magánéletben és a nyilvánosság előtt szabadon használják, anyanyelvükön információkat terjesszenek és cseréljenek, és azokhoz hozzáférjenek. Joguk van ahhoz, hogy emberi jogait és alapvető szabadságjogait teljes mértékben és hatékonyan, mindenfajta diszkriminációtól mentesen és a törvény előtt teljes egyenlőségben gyakorolják.

A Szerződő Felek nemzetközi szinten fellépnek azért, hogy a nemzeti kisebbségek védelmére és támogatására az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezleten elfogadott kötelezettségvállalások általános érvényű jogi normaként nyerjenek elfogadást.”

Szlovén-magyar kétoldalú egyezmény és a nemzeti kisebbségek védelmének rendezése Szlovéniában

Mindezzel kapcsolatban érdekes kérdés merülhet fel: a kétoldalú megállapodás a nemzeti kisebbség védelmére vonatkozó szlovén szabályozás eredményeképpen *jött létre*, vagy a szlovén nemzeti kisebbségvédelmi modell *született-e* meg a kétoldalú megállapodás eredményeként? Mielőtt válaszolnánk a kérdésre át kell tekintenünk *a szlovén nemzetiségi kisebbségvédelem fő elemeit*.

Az egyezmény a két nemzeti kisebbségnek biztosítja az a) elismerés iránti jogot b) a létezéshez való jogot és c) a nemzeti kisebbséghez való tartozás jogát.

Az *elismeréshez* való jog azt jelenti, hogy minden társadalmi csoportot, amely más nemzeti jellegű, mint a többségi lakosság, *külön etnikai csoportként* ismerik el. Ez a jog számos nemzetközi okmányban is szerepel. Az Európa Tanács 1134. számú ajánlása (1990), 11. cikkelyében kimondja, hogy „*a nemzeti kisebbségeknek rendelkezniük kell azzal a joggal, hogy őket mint nemzeti kisebbségeket ismerje el az az állam, amelyben élnek*”.

A *létezéshez való jog* azt jelenti, hogy a hatóságoknak, különböző szinteken külön intézkedésekkel kell megelőzniük az erőszakos asszimilációt. Meg kell előzniük a hátrányos megkülönböztetést, egyidőben pedig meg kell teremteniük a nemzeti kisebbségek identitásának megőrzéséhez szükséges feltételeket.

Az identitásválasztás szabadsága (vagy a kisebbséghez tartozás joga) azt jelenti, hogy a nemzeti kisebbség tagja szabadon dönthet arról (magánéletben és a közéletben), hogy pontosan melyik nemzeti kisebbséghez tartozik.

Az alábbiakban két fogalomról érdemes szólnunk: az anyanemzetről / anyaországról valamint az őshonosságról.

Az anyanemzet és az anyaország

Az anyanemzet és anyaország fogalma már évtizedek óta a nemzeti kisebbségi szókinsz részét képezi. Végre fontos helyet kaptak a Szlovén Köztársaság és a határon túli szlovének közötti kapcsolatokról szóló törvényben is. Az 5. cikk a következőkről rendelkezik:

„(1) A határon túl és világszerte élő szlovének az egységes szlovén nemzet egyenrangú részei (2) A Szlovén Köztársaság a határain túl élő összes szlovén anyaországa és a szomszédos országokban élő őshonos szlovén nemzeti közösségek védőállama is.”¹⁹

Az anyaország fogalmát a Szlovén Köztársaság határon túl és világszerte élő szlovének Kormányhivatalának szervezetéről és feladatköréről szóló kormányrendeletben is megtalálhatjuk. A kormányhivatal feladatai közé tartoznak a következők (a rendelet 2. cikke):

¹⁹ Zakon 2006.

- „– a szomszédos országokban élő őshonos szlovén nemzeti közösségekhez tartozó személyek kulturális, oktatási, gazdasági, politikai és egyéb együttműködése az anyaországgal a Szlovén Köztársasággal
- a Szlovén Köztársaság, mint anyaország gondoskodik a határain túl élő szlovén közösségek megfelelő jogi és törvényi védelméről [...]”²⁰

A határon túli szlovénekről szóló törvény szerint „*a határon túli szlovének [...] a szlovén nemzet egyenrangú részei*”²¹ amivel valószínűleg nincs gond, ha a nemzetet kulturális kategóriaként tekintjük. A szlovén esetben, azonban az a probléma, hogy – amint már említettük – a nemzet *származási* kategória.

Úgy tűnik, hogy a Szlovén Köztársaság és a határon túli szlovének közötti kapcsolatokról szóló törvényben a következő rendelkezések okoznak gondot:

„A Szlovén Köztársaság (...) a határain túl élő összes szlovén anyaországa és a szomszédos országokban élő őshonos szlovén nemzeti közösségek védőállama is.”²²

A gond abban rejlik, hogy a szlovén állam önkényesen, a szlovén kisebbségek tagjainak beleegyezése nélkül rendelkezik életükről. Ez abban az országban, ahol élnek, nagyon hátrányos helyzetbe hozhatja őket. De nagyon valószínű, hogy a határon túl élő szlovének túlnyomó része nem is hallott a fent említett szlovén törvényről! A Szlovén Köztársaságra, mint anyaországra vonatkozó rendelkezés megtalálható a Szlovén Köztársaság határon túl és világszerte élő szlovének Kormányhivatalának honlapján is. A kormányhivatal munkájára vonatkozó szövegben többek között az alábbiak szerepelnek: „A szomszédos országokban élő őshonos szlovén nemzeti közösség nagyon szoros kapcsolatban áll a Szlovén Köztársasággal, amely anyaországa és védőállama.”²³

Őshonosság

Az őshonosság fogalma (Stergar 2006) alkotmányos kategória, ezért nem mehetünk el mellette szó nélkül. A Szlovén Köztársaság Alkotmányának 5. cikke így rendelkezik:

²⁰ Uradni List RS (SzK Hivatalos Közlönye), 60/2006 sz.

²¹ Zakon 2006, 5. cikk.

²² Uo. 5. cikk, 2. bek.

²³ Elérhető: http://www.uszs.gov.si/si/delovna_podrocja/slovenci_v_zamejstvu/ (Letöltve: 2018. március 09.)

„Az állam saját területén védi az emberi jogokat és az alapvető szabadságjogokat. Védi és biztosítja az *őshonos* [kiemelés itt] olasz és magyar nemzeti közösség jogait. Gondoskodik az *őshonos* [kiemelés itt] szlovén nemzeti kisebbségekről a szomszédos országokban, a kivándorolt szlovénekről és a vendégmunkásokról, valamint elősegíti hazájukkal való kapcsolataikat. Gondoskodik a természeti kincsek és a kulturális örökség megőrzéséről és lehetőséget teremt Szlovénia harmonikus civilizációs és kulturális fejlődéséhez.

A szlovén állampolgársággal nem rendelkező szlovének Szlovéniában különjogokat és kedvezményeket élvezhetnek. E jogok és kedvezmények jellegéről és terjedelméről törvény rendelkezik.”

Tegyük ehhez még hozzá az Alkotmány 64. cikkét, amely a nemzeti kisebbségek ún. különjogairól rendelkezik. A cikk tartalma, jól jön majd akkor, amikor a kétoldalú egyezmény rendelkezéseit vetjük össze a szlovén Alkotmányban szereplő nemzeti kisebbségi jogokkal.

„64. cikk

(Az *őshonos* [kiemelés itt] olasz és magyar nemzeti közösség különjogai Szlovéniában)

Az alkotmány az *őshonos* [kiemelés itt] olasz és magyar nemzeti közösségnek és ezek tagjainak biztosítja a jogot nemzeti szimbólumaik szabad használatára és arra, hogy nemzeti identitásuk megőrzése céljából szervezeteket alapítsanak, fejlesszék a gazdasági, kulturális és tudományos kutatási tevékenységet, valamint a tömegtájékoztatás és a könyvkiadás terén folytatott tevékenységet. A törvénnyel összhangban e nemzeti közösségeknek és tagjaiknak joguk van saját nyelvükön való nevelésre és oktatásra, valamint e nevelés és oktatás alakítására és fejlesztésére. Törvény határozza meg azokat a területeket, amelyeken a kéttannyelvű oktatás kötelező. Az alkotmány a nemzeti közösségeknek és tagjaiknak biztosítja a jogot az anyanemzetükkel és ezek országával fennálló kapcsolatok ápolására. Az állam anyagilag és erkölcsileg támogatja e jogok gyakorlását.

Azokon a területeken, ahol e közösségek élnek, tagjaik saját jogaik érvényesítése érdekében önkormányzatokat alapítanak. Javaslatukra az állam e nemzeti önkormányzatokat felhatalmazhatja az állam hatáskörébe tartozó meghatározott feladatok ellátására, valamint biztosítja ezek ellátásához szükséges forrásokat.

A két nemzeti közösség közvetlen képvisellel rendelkezik a helyi önkormányzat képviseleti szerveiben és az Országgyűlésben.

Törvény szabályozza az olasz, illetve a magyar nemzeti közösség helyzetét és jogaik érvényesítésének módját azokon a területeken, amelyeken élnek, a helyi önkormányzatok kötelezettségeit e jogok érvényesítésénél, valamint azokat a jogokat, amelyeket e nemzeti közösségek tagjai ezeken a területeken kívül is érvényesítenek. Mindkét nemzeti közösség és tagjainak jogai létszámukra való tekintet nélkül biztosítottak.

Azok a törvények, más előírások és általános okmányok, amelyek kizárólag a nemzeti közösségek alkotmányban meghatározott jogainak érvényesítésére és helyzetére vonatkoznak, a nemzeti közösségek képviselőinek beleegyezése nélkül nem fogadhatók el.”²⁴

A nemzeti kisebbségi politikában és tanulmányokban sokan lelkesednek az őshonosság (Stergar 2006) fogalmának használatáért és azt minden fenntartás nélkül alkalmazzák, mások elutasítják a kifejezést és gúnyolódnak rajta. Az őshonosság szerepéről és jelentőségéről szóló értekezéseket két kategóriában sorolhatjuk, az egyik az őshonosságot a nemzeti kisebbségi védelmi modellből való *kizáró* feltételként tekinti, a másik éppen a kisebbségvédelmi rezsim alá tartozás (*tagsági*) feltételének tekinti.

Az őshonosság és az őshonos nemzeti kisebbségek fogalmáról szólva egy pillanatra vissza kell térnünk a szlovén államnak a szomszédos országokban élő szlovén nemzeti kisebbségek védelmére vonatkozó kötelezettségvállalására. Abban az esetben, amikor az őshonos kisebbség fogalmát a szomszédos országokban élő szlovén kisebbségre alkalmazzuk, akkor *tagsági kritériumról* beszélhetünk. A szlovén állam üzenete az, hogy a szomszédos országok fennhatósága alá tartozó szlovén kisebbségek tagjai már sok-sok évtizeden át ott élnek, nem tegnaptól mára költöztek oda, ezért különleges jogok sora illeti meg őket, amelyek lehetővé teszik számukra, hogy megőrizték identitásukat. Ez az üzenet természetesen könnyebben eljutott Szlovénia lakosaihoz, a szlovén kisebbségek tagjaihoz, mint a szomszédos országokban élő többségi lakossághoz és kormányaikhoz.

A szomszédos országokban élő őshonos szlovén kisebbségek helyzetéről és a Szlovén Köztársaság ezzel kapcsolatos állami feladatairól és egyéb tényezőkről szóló 1996-os parlamenti határozat a *közös szlovén kulturális tér* fogalmát használja. A fogalom nem új, a múlt század hetvenes éveiben jelent meg, az *egyesített Szlovénia* meg nem valósított nemzeti programjának pótlékaként. Az, hogy ez valóban így van, kitűnik a parlamenti határozat rendelkezéseiből, amelyek a közös

²⁴ Szlovénia Alkotmánya 1991.

szlovén kulturális térséget, *földrajzi egységként* határozzák meg – a közös szlovén kulturális térséget a Szlovén Köztársaság területén kívül még, »*az őshonos szlovén kisebbségek által lakott szomszédos országok területei alkotják*«[kiemelés itt].²⁵ Ezek a területek név szerint is szerepelnek a későbbiekben:

„Az Osztrák Köztársaságban az őshonos szlovén kisebbség Karintiában és Stájerországban, az Olasz Köztársaságban Friuli-Venezia-Giulia tartományban, Magyarországon a Rába-vidéken, a Horvát Köztársaságban pedig a horvát-szlovén határ menti területeken, elsősorban Isztrián, Gorski Kotarban és Muraközben él.”²⁶

A közös szlovén kulturális térség földrajzi kiterjedéséről már szóltunk. Fontos a Szlovén Köztársaság és a határon túli szlovének közötti kapcsolatokról szóló törvény következő rendelkezése:

„[...] a szlovénység megőrzésére és megerősítésére irányuló erőfeszítések a közös szlovén kulturális térben a Szlovén Köztársaság fő feladatai közé tartoznak [...]”²⁷

Természetszerű kiegészítése a fentieknek a törvény alábbi rendelkezése:

„[...] a határon túl és a világszerte élő szlovénekről való gondoskodás [...] a Szlovén Köztársaság külpolitikájának elválaszthatatlan és lényeges része [...]”²⁸

Szlovénia harmonikus fejlődése érdekében sokkal jobb lenne, ha az *anyaország* fogalmát a Szlovén Köztársaság valamennyi lakosára vonatkoztatnák, nemzeti hovatartozásuktól függetlenül. Például így: Szlovénia a Szlovén Köztársaság állampolgárságával, a Szlovén Köztársaságban állandó lakhellyel rendelkező és ténylegesen Szlovéniában élő összes nemzeti kisebbségek tagjainak anyaországa.

Az őshonosság fogalma szerepel a kétoldalú egyezmény preambulumban is. Az utolsó bekezdés így hangzik:

„[...] abból a tényből kiindulva, hogy a kisebbségek teljes körű fejlődése, különösen azokon a területeken, ahol őshonos módon élnek a Magyar Köztársaságban a Rába-vidéken és a Szlovén Köztársaságban a Muravidéken, gazdagítja a

²⁵ Resolucija 1996, 1. pont.

²⁶ Resolucija 1996, 2. pont.

²⁷ Zakon 2006, 6(2) cikk.

²⁸ Zakon 2006, 7. cikk.

kulturális életet és a két ország közötti sokoldalú kölcsönös együttműködést az alábbiakban állapodtak meg [...]”

A kétoldalú egyezményben szereplő utalás az egyezmény rendelkezéseinek végrehajtására vonatkozóan területi feltételt jelent. Ezért érdemes lenne folytatni az eszmecserét a két őshonos nemzeti kisebbség által lakott térségről. Különösen azért, mivel a „nemzetiségileg vegyesen lakott terület” a nemzeti kisebbségek szlovén modelljének központi fogalma.

A kétoldalú egyezményben a *szlovén nemzeti kisebbség* és a *magyar nemzeti közösség* fogalmát használják. Ha következtetések akarunk maradni, akkor mondhatnánk, hogy az egyezmény nincs teljesen összhangban a szlovén Alkotmánnyal. Az Alkotmány 5. cikke 1. bekezdése így hangzik:

„[...] Védi és biztosítja az őshonos olasz és magyar nemzeti közösség jogait. Gondoskodik az őshonos szlovén nemzeti kisebbségekről a szomszédos országokban, a kivándorolt szlovénekről és a vendégmunkásokról, valamint serkenti kapcsolataikat hazájukkal [...]”

Mindezek dacára, a kétoldalú egyezmény érdemi rendelkezéseiből kimaradt az őshonosság fogalma.

A nemzeti kisebbségek meghatározása Szlovéniában

Amikor a nemzeti kisebbségek védelméről beszélünk, vajon milyen csoportokra gondolunk? Szükség van-e a nemzeti kisebbségek fogalmának meghatározására? (Roter 2007) Lojze Ude így írt szarkasztikusan azokról, akik a definíciók megrögzött hívei:

„Mit jelent számukra az érzelem, mit a vágyakozás! A fogalom, a meghatározás, ez a lényeg! Ahogy a cipész a cipőt ráhúzza a kaptafára, úgy akarják egy nép életét szavakba foglalni és meghatározni. Az átkozott gyilkosok!” (Ude 1972, 188).

A nemzeti kisebbség fogalmának nincs átfogó, mindenki számára elfogadható meghatározása. Csak totalitárius rezsimekben volt lehetséges, hogy a társadalomtudományokban és a humán tudományokban utasításként kiadott meghatározások egyeduralkodóak legyenek. A választási lehetőségeket kínáló demokratikus rendszerek számára annyi meghatározás létezik a nemzeti ki-

sebbségekről, ahány kutató és kutatási módszertan van. Tekintélyelvű kutatók állíthatják azt, hogy a definíciók sokfélesége a kutatók szakmai gyengeségeinek jele. Valószínűleg nem olvasták Lojze Ude írását. Hiszünk abban, hogy azonnal változtatnának gondolkodásmódjukon, ha a nemzeti kisebbség meghatározására irányuló javaslatukat elutasították volna!

Szlovénia függetlenné válása előtt ritkán esett szó a nemzeti kisebbség fogalmának értelmezéséről. Az, hogy mit takart a fogalom nyilvánvaló volt mindenkinek, így nem volt szükség arra, hogy megvitassanak valamit, amit mindannyian tudunk, ez volt az általánosan elfogadott vélemény. Ez változatlan maradt a függetlenné válást követő első időszakban is. Az általánosan *elfogadott* fogalm meghatározást a Szlovén Enciklopédiában találjuk:

„A nemzeti kisebbség olyan »társadalmi közösség«, amely az országban élő lakosság többségi részétől, etnikai jellemzői, nyelve, kultúrája, vallása szempontjából különbözik. A klasszikus n. k. a nemzetek olyan részei, amelyek a történelmi körülmények miatt az anyanemzet államának határain kívül maradtak (→ nemzeti közösség). Az ilyen n.k. tagjai őshonos lakosokként élnek többé-kevésbé összefüggő területen, amely más államhoz tartozott vagy abban maradt és ennek az országnak az állampolgárai. Szlovének őshonos n. kisebbségként a szomszédos országokban, Olaszországban, Ausztriában és Magyarországon élnek (→ olaszországi szlovének → karintiai szlovének → rába-vidéki szlovének → az osztrák Stájerországban élő szlovének). Szlovénia területén olasz és magyar őshonos n. k. él (→ olasz nemzeti közösség a Szlovén Köztársaságban → magyar nemzeti közösség a Szlovén Köztársaságban). A szlovén alkotmányban, jogszabályokban és publikációkban egy ideig a nemzetiségi vagy a nemzeti közösség kifejezést használták. Gyakran a n.k. kifejezést nem megfelelő módon olyan más társadalmi közösségek elnevezésére is alkalmazzák, amelyek nem rendelkeznek a n.k. minden jellemzőjével.” (Nečak-Lük 1993, 304.)

Érdemes még a *nemzetiség* fogalmának meghatározását is megemlíteni, amelyet néha a *nemzeti kisebbség* fogalmának szinonimájaként említenek. Az enciklopédiai szócikk szerint a nemzetiség:

„[...] egy bizonyos nemzethez való tartozást jelent; a nemzeti kisebbségek megnevezése is egyben, akik más országban az anyanemzettől elválasztva élnek és → nemzeti kisebbségnek is nevezik őket. A kifejezést különösen a korábbi szocialista országokban használják, és politikai konnotációval társul; arra utal, hogy ezek a közösségek magas színvonalú védelemben részesülnek, hogy nem éri

őket hátrányos megkülönböztetés, és hogy nincsenek →asszimilálásra irányuló törekvések a velük folytatott kapcsolatokban, hanem azok az ún. pozitív intézkedések érvényesülnek, amelyek lehetővé teszik és ösztönzik a közösség etnikai, nyelvi, kulturális és egyéb sajátosságainak megőrzését és fejlődésének előmozdítását, valamint a közösség tagjainak tényleges egyenjogúságához vezetnek[...].” (Nečak-Lük 1993a, 334)

Segíthetnek-e nekünk a Szlovéniában élő nemzeti kisebbségek meghatározásában a magyarok? A nemzeti kisebbségek meghatározását Magyarországon a nemzetiségek jogairól szóló törvény tartalmazza:²⁹

I. Fejezet

Általános rendelkezések

Alapvető rendelkezések

1. § (1) E törvény értelmében nemzetiség minden olyan – Magyarország területén legalább egy évszázada honos – népcsoport, amely az állam lakossága körében számszerű kisebbségben van, a lakosság többi részétől saját nyelve, kultúrája és hagyományai különböztetik meg, egyben olyan összetartozástudatról tesz bizonyosságot, amely mindezek megőrzésére, történelmileg kialakult közösségeik érdekeinek kifejezésére és védelmére irányul

(2) A nemzetiségi jogok és kötelezettségek vonatkozásában az (1) bekezdés szerinti nemzetiséghez tartozik az a Magyarországon lakóhellyel rendelkező személy, aki magát valamely nemzetiséghez tartozónak tekinti és ezen nemzetiséghez tartozását az e törvényben meghatározott esetekben és módon kinyilvánítja.

(3) Az (1) bekezdés szerinti nemzetiségeket az 1. melléklet sorolja fel.

1. melléklet a 2011. évi CLXXIX. törvényhez

„E törvény értelmében nemzetiségnek minősül: a bolgár, a görög, a horvát, a lengyel, a német, az örmény, a roma, a román, a ruszin, a szerb, a szlovák, a szlovén és az ukrán.

Szlovéniában a nemzeti kisebbségek fogalmának nincs hivatalos meghatározása. Természetesen az lenne a legjobb, hogyha a kisebbséghez tartozó személyek mondanák meg, milyen jellemzőkkel rendelkezzen az, aki szeretné, hogy az adott nemzeti kisebbség tagjaként ismerjék el. De ez nyilvánvalóan nehéz feladat. Idézzük fel a Szlovén Köztársaság Alkotmánybírósága által már 1992-ben

²⁹ Nemzetiségi törvény 2011.

az önkormányzati nemzeti közösségekre ruházott kötelezettséget. Az Alkotmánybíróság U-I-283/94 számú határozatában megállapította, hogy a választójogi nyilvántartásról szóló törvény:

»[...] nem áll összhangban az Alkotmánnyal, mivel nem határozza meg azokat a kritériumokat, amelyek alapján az olasz és a magyar önkormányzati nemzeti közösségek bizottságai döntést hoznak a választópolgárok különleges választási nyilvántartásába való felvételére az olasz és magyar őshonos nemzeti közösséghez tartozó személyek esetében.« (Alkotmánybíróság 1998)

Az önkormányzati nemzeti közösségekre hagyták, hogy *kidolgozzák a részletesebb kritériumokat* a különleges választói nyilvántartásba való felvételre. Az önkormányzati közösségek a mai napig nem kötöttek ki részletesebb kritériumokat. Szlovéniában az a helyzet, hogy senki sem immunis a színleléssel szemben!

Az önkormányzati nemzeti közösségekre, illetve a roma közösség Tanácsára³⁰ vonatkozó kötelezettség, a különleges választási nyilvántartásba való felvételhez szükséges feltételi kritériumok előkészítéséről, szerepel a 2013. évi a választójogi nyilvántartásáról szóló új törvényben is.

A választójogi nyilvántartásról szóló törvény 12. cikkében kimondja:

„(a szlovén állampolgárságú, őshonos olasz vagy magyar nemzeti közösség vagy a roma közösség tagja szavazati jogának megállapítása)

- (1) Az a szlovén állampolgár, aki az őshonos olasz vagy magyar nemzeti közösség tagjaként vagy a roma közösség tagjaként kíván élni a választójogával, hovatartozásáról köteles nyilatkozatot tenni az előző cikk (1) bekezdésében említett megfelelő nemzeti közösség bizottságának, ill. az előző cikk második bekezdésében említett roma közösség bizottságának.
- (2) A Szlovén Köztársaság állampolgárának, az őshonos olasz vagy magyar nemzeti közösség vagy a roma közösség tagjának szavazati jogát az előző bekezdésben foglaltak szerinti nyilatkozat alapján határozzák meg, valamint az őshonos olasz vagy magyar nemzeti közösség vagy a roma közösség tagjainak szavazati joga meghatározására vonatkozó részletesebb kritériumok alapján, amelyeket a két önkormányzati nemzeti közösség, illetve a Szlovén Köztársaság Roma Közössége Tanácsa határoz meg.

³⁰ A Roma Közösség Tanácsa (*Svet romske skupnosti*) a szlovéniai romák azon szerve, amely legfontosabb feladatai között szerepel az anyanyelv ápolása, az identitás megőrzése, a romák tárgyi és szellemi örökségének megőrzése és fejlesztése, valamint a Szlovén Köztársasággal és annak intézményeivel való együttműködés.

- (3) Az önkormányzati nemzeti közösség, illetve a Szlovén Köztársaság Roma Közössége Tanácsa az előző bekezdés szerinti kritériumokat elsősorban az alábbiak szerint határozza meg:
 - a közösséggel való hosszú távú, szilárd és tartós kapcsolatot fenntartása, vagy
 - gondoskodás az adott közösség közös identitását alkotó elemek megőrzéséről, beleértve kultúráját vagy nyelvét, vagy egyenesági rokon kapcsolatokat második fokig, olyan állampolgárral, akinek már elismerték a szavazati jogát az őshonos olasz, illetve magyar nemzeti közösség tagjaként vagy a roma közösség tagjaként
- (4) Az őshonos olasz vagy magyar nemzeti közösség tagjainak szavazati jogának megállapítására vonatkozó részletesebb kritériumokat az őshonos olasz, illetve magyar nemzeti közösségek által lakott községek hivatalos lapjában kell közzétenni, valamint a Szlovén Köztársaság Hivatalos Közlönyében szlovén nyelven és az őshonos olasz vagy magyar nemzeti közösség nyelvéen.
- (5) A roma közösség tagja szavazati jogának megállapítására vonatkozó részletesebb kritériumokat, azoknak a községeknek a hivatalos lapjában kell közzétenni, ahol a roma közösség tagjai különleges szavazati joggal rendelkeznek, és a Szlovén Köztársaság Hivatalos Közlönyében.
- (6) Az őshonos olasz vagy magyar nemzeti közösség tagjának szavazati jogát az adott kritériumok alapján és az általános közigazgatási eljárásra irányadó törvény alkalmazásával az előző cikk első bekezdése szerinti őshonos olasz vagy magyar nemzeti közösség bizottsága állapítja meg.
- (7) A roma közösség tagjának szavazati jogát az adott kritériumok alapján és az általános közigazgatási eljárásra vonatkozó törvény alkalmazásával az előző cikk második bekezdése szerinti, a Szlovén Köztársaság állampolgárának állandó lakóhelye szerinti község területén alapított roma közösség bizottsága állapítja meg.
- (8) Ha az előző cikk első vagy második bekezdése szerinti bizottság elismeri az őshonos olasz vagy magyar nemzeti közösséghez, illetve a roma közösséghez tartozó szlovén állampolgár választójogát, a közigazgatási egységen kérelmezi a választójogi nyilvántartásba való felvételét. Ha az őshonos olasz vagy magyar nemzeti közösséghez, illetve a roma közösséghez tartozó szlovén állampolgár választójoga elismeréséhez szükséges feltételek nem teljesülnek, a bizottság erről határozatot hoz.
- (9) A kiadott határozat ellen, a törvény 7. cikke szerint biztosított a jogvédelem.”³¹

³¹ Zakon 2013.

A nemzeti kisebbségek megnevezése

A megnevezés nem annyira ártatlan, mint ahogy az első pillantásra tűnik. Hogyan nevezik a nemzeti kisebbségeket a különböző szlovéniai jogforrásokban? Eltérő módon.

1. A Szlovén Köztársaság Alkotmánya *az őshonos magyar és olasz nemzeti közösségről* beszél.³²

2. A Szlovén Köztársaság Alkotmánya és a Roma közösségről szóló törvény *a roma közösségről* beszél.³³

3. Szlovénia és Ausztria közötti Kulturális egyezményben *a Szlovéniában élő németajkú etnikai csoportot* említik. A Szlovén Köztársaság Kulturális Minisztériuma pedig a német etnikai közösségekről beszél;³⁴

4. A Szlovén Köztársaság Kulturális Minisztériumában különböző *kisebbségi etnikai közösségekről* beszélnek;³⁵

5. A Szlovén Köztársaságnak, az egykori JSZSZK Szlovéniában élő nemzeti közösségei tagjainak helyzetéről szóló Nyilatkozat az *egykori JSZSZK nemzeti Szlovéniában élő nemzeti közösségeinek tagjai* kifejezést használja; a nyilatkozatban szerepel az *új nemzeti közösségek* fogalom is.³⁶

6. Változatos a nemzeti közösségek megnevezése a Szlovénia és a felbomlott JSZSZK utódállamai között kötött kétoldalú megállapodásokban.

A szlovén-magyar kétoldalú egyezményben egyidejűleg használják *a szlovén nemzeti kisebbség* fogalmát a Magyar Köztársaságban és *a magyar nemzeti közösséget* a Szlovén Köztársaságban. A megnevezés az egyes országok hivatalos elnevezéseit követi, tehát helyes.

Tegyük fel még egy kérdést, hogy a nemzeti kisebbségek *közösségek* vagy csupán *kisebbségek*? A nemzeti közösség fogalmának használatával kapcsolatos fenntartások a nemzeti kisebbségek leírására megalapozottnak tűnnek.

Etzioni a közösséget az érzelmi kapcsolatokkal és a közösséghez való tartozással társítja: „a közösséget két jellemző határozza meg: az első, az adott csoporthoz tartozó egyén érzelmi (angolban *affect-laden*) kapcsolatainak hálózata, az egymást gyakran keresztező és erősítő kapcsolatoké [...], a második pedig a közös értékekhez, normákhoz és eszményekhez, valamint a közös múlt

³² Szlovénia Alkotmánya 1991.

³³ Zakon o romski 2007.

³⁴ Zakon Slovenija-Avstrija 2002.

³⁵ Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije: <http://www.mk.gov.si/>

³⁶ Deklaracija 2011.

és identitáshoz – röviden, egy adott kultúrához való tartozás.” (idézi Filipovič Hrast 2009, 487).

A közösségekre, Etzioni meglátása szerint, érvényes, hogy: „[...] a modern társadalomban lassan eltűnőfélben vannak és az emberek egyre kevésbé kötődnek egymáshoz (Gergen, 1991, Bauman, 2000), és kevésbé kapcsolódnak egy adott térséghez (Harvey, 1996), illetve a térség jelentése intenzíven változik a posztmodern társadalomban (lásd pl. Mlinar, 1986, Hočevár, 2000). A technológiai és gazdasági fejlődés, az iparosodás és az urbanizáció csökkenti a térbeli közelség és a közvetlen környezet relatív jelentőségét, a térbeli közelség egyre kevésbé determinálja és szabja meg a szűkebb vagy tágabb térség lakói közötti kapcsolat határait, alanyait és tartalmát (Mlinar, 1986: 154, 174). Az ún. felszabadított közösség, ill. elveszett közösség (Wellman és Leighton, 1979) felé irányuló tendenciáról van szó, ahol a közösségi kapcsolatok (már) nem fontosak, és nem teszik lehetővé a szolidaritást [...]” (Filipovič Hrast 2009, 487).

Ebből a szempontból tehát a kisebbségeket *nehezen határozhatnánk meg* közösségként.

Nemzetiségileg vegyesen lakott terület (területileg korlátozott védettség)

Az őshonos nemzeti közösségek védelme területileg korlátozott; olyan *területekhez* kötött, *ahol az olasz és a magyar nemzeti közösségek élnek*. Ezek a területek, azokban a községekben található települések területéből állnak, ahol az olasz és/vagy a magyar nemzetiség tagjai évszázadok óta élnek. Nem tudták őket elűzni sem a háború viharai, sem az etnikai tisztogatás, sem pedig a járványok. A nemzetiségileg vegyesen lakott területeket az önkormányzatok alapító okirata határozza meg:

1. táblázat: Nemzetiségileg vegyesen lakott területek az önkormányzatok alapító okirataiban

Község	Az alapító okirat rendelkezései	Megjelenés/ forrás
Hodoš/ Hodos	1. cikk: Hodos Község a törvény szerint alapított helyi önkormányzati közösség az alábbi nemzetiségileg vegyesen lakott települések területén. – Hodoš – Hodos – Krplivnik – Kapornak	SzK Hivatalos Közlönye, 84. sz (2011)
Moravske Toplice	1. cikk: (1) Moravske Toplice község a törvény szerint alapított helyi önkormányzati közösség az alábbi települések területén: Andrejci, Berkovci, Bogojina, Bukovnica, Čikečka vas, Filovci, Fokovci, Ivanci, Ivanjševci, Ivanovci, Kančevci, Krnci, Lončarovci, Lukačevci, Martjanci, Mlajtinci, Moravske Toplice, Motvarjevci, Noršinci, Pordašinci, Prosenjakovci, Ratkovci, Sebeborci, Selo, Središče, Suhi Vrh, Tešanovci és Vučja Gomila. Čikečka vas – Csekefa, Motvarjevci – Szentlászló, Pordašinci – Kisfalu, Prosenjakovci – Pártosfalva és Središče – Szerdahely településeken a magyar nemzeti közösség tagjai élnek.	SzK Hivatalos Közlönye, 35. sz (2014)
Šalovci/Sal	2. cikk: (1) A község területének az a része, ahol a magyar nemzeti közösség tagja élnek nemzetiségileg vegyesen lakott terület. (2) Nemzetiségileg vegyesen lakott területhez tartozik Domanjševci-Domonkosfa település.	SzK Hivatalos Közlönye, 38. sz. (2006)
Lendava/ Lendva	1. cikk, 1. bekezdés: Lendava Község törvénnyel létrehozott helyi önkormányzati közösség az alábbi települések területén: Banuta – Bánuta, Benica, Čentiba – Csente, Dolga vas – Hosszúfalu, Dolgovaške gorice – Hosszúfaluhegy, Dolina pri Lendavi – Völgyifalu, Dolnji Lakoš – Alsólakos, Gaberje – Gyertyános, Genterovci – Göntérháza, Gornji Lakoš – Felsőlakos, Hotiza, Kamovci – Kámaháza, Kapca – Kapca, Kot – Kót, Lendava – Lendva, Lendavske gorice – Lendvahegy, Mostje – Hidvég, Petišovci – Petesháza, Pince – Pince, Pince Marof – Pince major, Radmožanci – Radamos, Trimlini – Hármasmalom, Brezovec del. A községnek a magyar nemzeti közösség tagjai által is lakott nemzetiségileg vegyesen lakott területéhez tartoznak a fenti települések, Benica, Hotiza és Brezovec del települések kivételével	SzK Hivatalos Közlönye, 75. sz (2010)
Dobrovnik/ Dobronak	2.cikk: (1) A községnek az a területe, ahol a magyar nemzeti közösség tagja élnek nemzetiségileg vegyesen lakott terület (2) A község nemzetiségileg vegyesen lakott területéhez tartoznak Dobrovnik – Dobronak és Žitkovci – Zsitkóc települések.	SzK Hivatalos Közlönye, 35. sz (2007)

Ez a szabályozás összhangban van a kétoldalú egyezmény 9. cikkének rendelkezéseivel: „A Szerződő Felek kötelezik magukat, hogy az állam, valamint a helyi önkormányzat közigazgatási és területi szervezeteit nem alakítják ki a kisebbségek kárára. Törekedni fognak arra, hogy a közigazgatási, a választóköri és a két kisebbség által lakott területek határai minél inkább egybeessenek. Belső jogrendjükkel összhangban biztosítják a kisebbségek országos érdekképviseleti szervezetei számára a működési feltételeket.”

Talán itt van lehetőség arra, hogy szóljunk arról, hogy a helyi önkormányzatok (községek) alapító okirataikban, miként rögzítik a magyar nemzeti kisebbség védelmére vonatkozó kötelezettségeket.

2. táblázat: Kötelezettségvállalás a magyar nemzeti kisebbségek identitásának megőrzésére
(községi alapító okiratok rendelkezései)

Község	Alapító okirat rendelkezései	Megjelenés/forrás
Hodoš/ Hodos	65. cikk (1) A község ápolja nemzetiségi jellegét, biztosítja a magyar nemzeti közösségnek és tagjainak egyenjogúságát és különjogaikat megvalósítását, valamint gondoskodik a nemzeti közösség teljeskörű fejlődéséről.	SzK Hivatalos Közlönye, 84/2011
Moravske Toplice	95. cikk (1) A község ápolja nemzetiségi jellegét, biztosítja a magyar nemzeti közösségnek és tagjainak egyenjogúságát és megvalósítja különjogaikat, valamint gondoskodik teljeskörű fejlődésükről.	SzK Hivatalos Közlönye, 35/2014
Šalovci/Sal	66.cikk (1) A község ápolja nemzetiségi jellegét, a magyar nemzeti közösség és tagjainak egyenjogúságát és megvalósítja különjogaikat.	SzK Hivatalos Közlönye, 38/2006
Lendava/ Lendva	5. cikk A község biztosítja a nemzetiségileg vegyesen lakott területén élő őshonos magyar nemzeti közösség polgárainak egyenjogúságát és alkotmányos jogait.	SzK Hivatalos Közlönye, 32/2017
Dobrovnik/ Dobronak	82. cikk A község ápolja nemzetiségi jellegét, biztosítja a magyar nemzeti közösség és tagjainak egyenjogúságát és megvalósítja különjogaikat.	SzK Hivatalos Közlönye, 35/2007

Ki a nemzetiségi kisebbségvédelem alanya: az egyén vagy a csoport?

Az alkotmány az őshonos olasz és magyar nemzeti közösségről, valamint tagjairól szól, ezért megalapozott a kérdés, miszerint: *ki a kisebbségi jogok alanya? Az egyén vagy a közösség?* A szlovén szakmai közegben az a meggyőződés uralkodik, hogy „[...] minden kisebbség sajátos jellemzőkkel, akár nemzetiségi, etnikai, nyelvi, saját kultúrával rendelkező közösség stb. Ezért nyilvánvaló, hogy nem lehet abból az álláspontból kiindulni, hogy a kisebbségek védelme csak az egyének jogaira vonatkozna. Szükséges – és alapvető fontosságú – a kisebbségi közösség egyenjogúságának, létének és egyenjogú fejlődési lehetőségének biztosítása. Anélkül, hogy garantálnánk a lehetőségeket, hogy a kisebbségi közösség, közösségként őrzi meg sajátosságait, hogy zavartalanul biztosított a léte és fejlődése, nem lehetséges garantálni, hogy tagjai valóban egyenjogú helyzetben legyenek, ha nem biztosítottak azok a kisebbségi jogok, amelyek e kisebbségi egyes tagjait megilletik. A kisebbségi közösség önazonosságát éppen azoknak a jogoknak a révén őrzi meg, amelyeket a társadalmi élet különböző területein az egyének gyakorolnak; az egyén pedig csak egy olyan közösségben tudja megvalósítani egyenjogúságát, amelynek garantálják a létezés lehetőségét, és annak lehetőségét, hogy megőrizze identitását, sajátosságait.” (Petrič 1997, 99)

Ebben a szellemben íródott a kétoldalú egyezmény is. A különleges védelem alanya, a nemzeti kisebbség/közösség, mint objektív alany. Az egyénektől, illetve a nemzeti közösségek tagjaitól pedig az függ, hogy mikor és milyen mértékben fogják az őket *megillető* különjogokat gyakorolni. Ki kell hangsúlyozni, hogy a kisebbségi különjogok palettája nincs számszerű feltételekhez kötve. Az 1. cikk rögzíti, hogy (kiemelések itt – MK):

„A Szerződő Felek biztosítják a kisebbségek és hozzájuk tartozó személyek számára a kultúra, a nyelv, a vallás és a teljes szlovén, illetve magyar *identitás* megőrzésének és fejlődésének, valamint szabad kinyilvánításának a lehetőségét. Ennek érdekében az oktatás, a kultúra, a tömegtájékoztatás a kiadói és tudományos kutatási tevékenység, a gazdaság és egyéb területeken olyan megfelelő intézkedéseket és mechanizmusokat hoznak létre és valósítanak meg, amelyek elősegítik a kisebbségek sokoldalú fejlődését.”

A 3. cikkben pedig így fogalmaz a szerződés:

„A Szerződő Felek ösztönzik a *nemzeti kisebbségek* kulturális és művelődési igényeinek maradéktalan teljesítését.”

Majd így folytatja:

„a Szerződő Felek elismerik a két kisebbség jogát az anyanyelvükön való tájékoztatásra a sajtó, a rádió és a televízió útján.” (5. cikk, 1. bek) és „a Szerződő Felek kötelezik magukat, hogy területi és gazdasági fejlesztési terveikben figyelembe veszik a kisebbségek külön érdekeit.” (7. cikk, 1. bek. kiemelés itt)

A fenti megállapítások egyértelműen azt mutatják, hogy a kisebbségvédelem alanya a nemzeti kisebbség, mint objektíven létező közösség.

Kik a nemzeti kisebbség tagjai: csak szlovén állampolgárok vagy külföldiek is?

Erre vonatkozóan a kétoldalú egyezmény nem tartalmaz rendelkezéseket, érdekes lehetne viszont abban az esetben, ha Muravidéken nagyobb számban élnének magyar állampolgárok, akik összhangban az uniós tagállamok polgárai számára a helyi választásokon való részvétel lehetőségét biztosító választási jogszabályok alapján részt vehetnének a helyi választásokon.

A történelmi (hagyományos) nemzeti kisebbség tagjai közé csak szlovén állampolgárok tartoznak. Ez világosan látható a különjogok (kompenzáló jogok) megvalósításáról szóló valamennyi rendelkezésből. A szlovén állampolgárság birtoklása, a nemzeti közösségben való tagság feltételeként a választójogi nyilvántartásról szóló törvényben is szerepel. Ez a 12. cikkében kimondja:

„(a szlovén állampolgárságú, őshonos olasz vagy magyar nemzeti közösség vagy a roma közösség tagja szavazati jogának megállapítása) (1) Az a szlovén állampolgár, aki az őshonos olasz vagy magyar nemzeti közösség tagjaként vagy a roma közösség tagjaként kíván élni a választójogával, hovatartozásáról köteles nyilatkozatot tenni az előző cikk (1) bekezdésében említett megfelelő nemzeti közösség bizottságának, ill. az előző cikk második bekezdésében említett roma közösség bizottságának.”³⁷

Ez a rendelkezés egyre rugalmasabbá válik, mivel az uniós polgárok és a külföldiek is lehetőséget kapnak a helyi választásokon való részvételre.

³⁷ Zakon 2013.

Kik tartoznak a nemzeti kisebbségek tagjai közé: akiknek első lakóhelye a Szlovén Köztársaságban van, vagy a bevándorlók is?

A hagyományos nemzetiségi kisebbségek csoportjában felsorolt valamennyi kisebbségre érvényes, hogy megfelelnek a lakóhelyük szerinti országgal (Szlovéniával) való *hosszú távú, szilárd és tartós kapcsolat* fenntartására vonatkozó követelménynek, melyet az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének 1201 (1993) számú Ajánlásában találunk meg. A klasszikus nemzeti kisebbségek kategóriája a bevándorlóktól abban különbözik, hogy ők a történelem folyamán maradtak itt, függetlenül attól, hogy ezt akarták-e, vagy sem. A kisebbségi különjogok köre kompenzációként illeti meg ezeket a kisebbségeket, mivel *nem gyakorolhatják önrendelkezési jogukat*.

A klasszikus nemzeti kisebbségek tagjai, akikről külön államközi megállapodás rendelkezik, elvileg csak azok lehetnének, akiknek *első lakóhelye Szlovéniában van*.³⁸ Ugyanakkor, mindkét őshonos szlovéniai nemzeti kisebbségben (az olaszok és a magyarok) jelentős a bevándorlók aránya. A magyar és az olasz nemzeti kisebbségek 1991-re vonatkozó adatai a következők:

3. táblázat: A lakosok nemzeti hovatartozásuk és első lakóhelyük szerint, 1991-es népszámlálás

	Első lakóhely										
	ÖSSZESEN	áll. lakóhely településén	ua. község más településén	máshol Szlovéniában	Bosznia-Hercegovina	Montenegró	Horvátország	Macedónia	Szerbia	külföldön	ismeretlen
ÖSSZESEN	1.965.986	1.007.579	401.381	390.839	49.200	2.942	49.743	4.196	23.958	24.890	11.258
szlovének	1.727.018	928.860	381.990	368.015	3.169	444	14.419	605	5.561	20.816	3.139
olaszok	3.064	1.324	544	387	7	4	502	2	17	269	8
magyarok	8.503	4.927	2.285	410	21	0	105	2	431	288	34

Ha ezeket a számokat százalékos arányban tüntetjük fel, akkor a következő képet kapjuk:

³⁸ A jugoszláv időszakból származó fogalom, a születés után első állandó bejelentett lakcímre vonatkozik. (A szerk.)

4. táblázat: A lakosok nemzeti hovatartozásuk és első lakóhelyük szerint, 1991-es népszámlálás (részarányok)

Első lakóhely – részarányok					
	ÖSSZESEN	Szlovénia	volt Jugoszlávia	más külföld	ismeretlen
ÖSSZESEN	1.965.986	91.5	6.6	1.3	0.6
szlovének	1.727.018	97.2	1.4	1.2	0.2
olaszok	3.064	73.6	17.4	8.8	0.3
magyarok	8.503	89.6	6.6	3.4	0.4

Az adatokból nyilvánvaló, hogy a magyar nemzeti kisebbség tagjainak legalább 10% -a más országokból, főleg a volt Jugoszláviából (Vajdaság) telepedett le itt, néhányan más országokból is. Talán ez is az egyik oka annak, hogy *nehéz* részletes felsorolást összeállítani, amely alapján meghatározhatnák az őshonos magyar nemzeti közösségben való tagságot.

Miként lehet a bevándorlókat a magyar nemzeti kisebbséghez tartozóként tekinteni? Ha nemzetiségileg vegyesen lakott területen élnek, akkor még lehetséges *becsempészni* őket a kisebbségi tagságba, amennyiben a kisebbség többi tagja őket elfogadja. A nemzetiségileg vegyesen lakott területen kívül ezt nehezebb megtenni.

Egyik vagy másik történelmi nemzeti kisebbség tagjának tekintik magukat a nemzeti kisebbség körében *letelepedett személyek* is. A kisebbséghez önként csatlakoztak, pl. a kisebbség tagjával való házasságkötéssel, vagy egyszerűen a nemzeti kisebbség kulturális köréhez való tartozás melletti elhatározásukkal. Ezzel nincs semmi gond, a nemzeti identitás szabadon *választható identitás* (Mlinar, 2012, 118).

A nemzeti kisebbség különjogai (kompenzációs jogai)

A megfelelő védelemhez való jog az úgynevezett *kompenzációs jogok* keretében kerül részletes megfogalmazásra. A különböző források különböző különjogokat tüntetnek fel, a jogok relatívan körvonalazott listája a következő lenne: a) a kisebbségek nyelvhasználati joga; b) az oktatáshoz való jog; c) a tájékoztatáshoz való jog; d) a kulturális fejlődéshez való jog; e) szabad kapcsolattartáshoz való jog; f) nemzeti szimbólumaik használatához való jog; g) gazdasági fejlődéshez való jog és h) a *kisebbségek tagjainak* az ún. *kompenzációs jogok*

megvalósítását érintő ügyekről történő *döntésben való részvételi jog*. Ezekről a jogokról a kétoldalú egyezmény 1., 3., 4., 5., és 8. cikke rendelkezik.

A kisebbségi különjogok köre ezeket a kisebbségeket kompenzációként illeti meg a *meg nem valósult önrendelkezési jog* helyett. Emiatt ezekre az ún. *kisebbségi különjogokra* gyakran a *kompenzációs jogok* kifejezést alkalmazzuk. Az egyes kisebbségi különjogok megvalósítása azonban nem lehet mechanikus és egysíkú.

5. táblázat: Rendelkezések a nemzetiségi különjogokról a községi alapító okiratokban

Község	Alapító okirat rendelkezései	Megjelenés/ forrás
Hodoš/ Hodos	IV. A magyar nemzeti közösség tagjainak különjogai. 65 – 74. cikk	SzK Hivatalos Közlönye, 84/2011
Moravske Toplice	VI. A magyar nemzeti közösség és tagjainak különjogai a nemzetiségileg vegyesen lakott területeken. 95-104. cikk	SzK Hivatalos Közlönye, 35/2014
Šalovci	IV. A magyar nemzeti közösség tagjainak különjogai 66 – 76. cikk	SzK Hivatalos Közlönye, 38/2006
Lendava/ Lendva	V. A magyar nemzeti közösség és tagjainak különjogai a község nemzetiségileg vegyesen lakott területén 69 – 78. cikk	SzK Hivatalos Közlönye, 75/2010
Dobrovnik/ Dobronak	IV. A magyar nemzeti közösség tagjainak különjogai 82 – 92. cikk	SzK Hivatalos Közlönye, 35/2007

A kisebbségek tagjainak részvétele a döntéshozatalban

A nemzeti kisebbségek részvételi modellje Szlovéniában azon az elképzelésen alapul, hogy a kisebbségek tagjai kettős politikai alanyként vesznek részt a politikában: ez azt jelenti, hogy a nemzeti közösségek tagjai a politikában elsősorban *csak állampolgárokként*, másrészt pedig *különleges nemzeti sajátosságokkal rendelkező állampolgárokként* vesznek részt; tehát azért vállalnak részt a politikában, hogy aktívan közreműködjenek a saját etnikai identitásuk megőrzését szolgáló mechanizmusok létrehozásában.

Erről a témakörrel szól a kétoldalú egyezmény 8. cikke:

„A Szerződő Felek belső jogrendjükkel összhangban biztosítják a kisebbségek megfelelő részvételét a kisebbségek és azok tagjainak jogaira és helyzetére vonatkozó helyi, területi és országos szintű döntések esetén.”

Hogy a nemzeti kisebbségek különjogait ténylegesen biztosítsák és a többségi nemzet képviselői ne fogad hassanak el a nemzeti közösség akaratával ellentétes jogszabályokat a »szigorúan« kisebbségi ügyekben, a szlovén Alkotmányban szerepel az a rendelkezés, hogy a »nemzeti közösségek képviselőinek beleegyezése nélkül nem fogadhatóak el ilyen rendelkezések« (Szlovénia Alkotmánya 1991, 64. cikk 5. bek.). Ezzel összhangban a kisebbségek képviselőinek szükséges hozzájárulásáról szóló rendelkezések a Parlament Házzabályában is megtalálhatóak.³⁹

A nemzeti kisebbségekre vonatkozó községi rendeletekhez és határozatokhoz való kötelező hozzájárulásról szóló rendelkezések a vegyes lakosságú területeken található összes község alapító okiratában megtalálhatóak.⁴⁰ A kisebbségi különjogokat érintő törvényekről nincs pontos jegyzék. Néhányan úgy vélekednek, hogy Szlovéniában csak két törvény létezik, amelyeket teljes egészében a kisebbségi problematikának szenteltek és ezért azokat a nemzeti kisebbségek képviselőinek hozzájárulása nélkül nem módosíthatják. Ez a Kisebbségi oktatásról szóló törvény⁴¹, valamint Az önkormányzati nemzeti közösségekről szóló törvény.⁴²

A magyar nemzeti közösség képviselői a községi tanácsokban

A helyi önkormányzatról szóló törvény⁴³ a 39. cikkében a következőképpen rendelkezik:

„[...] az olasz és a magyar nemzeti közösség által lakott, a törvényben meghatározott vegyes lakosságú területen élő két nemzeti közösségnek a községi tanácsban legalább egy -egy képviselője van.”

³⁹ 141. cikk, 2. pont kimondja: »Az alkotmányban meghatározott, csak a nemzeti közösségek jogainak megvalósítására és helyzetükre vonatkozó törvényt a nemzeti közösségek parlamenti képviselőinek hozzájárulásával lehet elfogadni. A hozzájárulás, akkor tekintendő megadottnak, ha a nemzeti közösségek parlamenti képviselői a törvény mellett adták le a voksukat.« (Házzabály 2007)

⁴⁰ Lásd Statut Lendava 1999, 75. cikke 2. bekezdése, 76. cikke 3. bekezdése és 77. cikke; Statut Šalovci 2016, 72. cikke 3. bekezdése, 73. cikke 3. bekezdése., 74. cikke és 75. cikke; Statut Dobrovnik 2007, 88. cikke, 2. és 3. bekezdése, 89. cikke, 90. és 91. cikke; Statut Hodoš 2011, 72. cikke, 3. bekezdése, 73. cikke és 74. cikke.; Statut Moravske Toplice 2014, 101. cikke, 2. bekezdése, 102. cikke 3. bekezdése, 103. és 104. cikke; Statut Izola 1999, 62. cikke; Statut Piran 2014, 65. cikke.; Koper Városi Község Alapító Okiratának 103. cikke, 104 és 105. cikke (nem hivatalos tisztázott szöveg), 24–25. <http://www.koper.si/index.php?page=documents&item=71> (Letöltve: 2018. november 20.).

⁴¹ Zakon 2001.

⁴² Zakon 1994.

⁴³ Zakon o lokalni samoupravi 1993.

A magyar nemzeti közösségnek a *községi tanácsba* delegált községi tanácstagjainak létszámáról szóló rendelkezések a községek alapító okiratában találhatóak meg.

6. táblázat: A magyar nemzeti közösség községi tanácstagjainak száma

Község	Alapító okirat rendelkezései	Megjelenés/forrás
	Magyar nemzeti kisebbség	
Dobrovník/ Dobronak	14. cikk [...] (2) A Községi Tanács 11 (tizenegy) tagból áll, ezek közül 8 (nyolc) tagot az általános és egyenlő választási jog alapján választanak meg a választópolgárok, egy tagot a Dobronak községben élő magyar nemzeti közösség képviselői, egy tagot a roma közösség képviselői és a szlovén nemzet képviselőjét a választási különjog alapján.	
Hodoš/ Hodos	13. cikk [...] A Községi Tanács 7 tagból áll. 1 tag a magyar nemzeti közösség képviselője. [...]	
Lendava/ Lendva	15. cikk [...] A Községi Tanács tizenkilenc tagból áll, ezek közül két tag a magyar nemzeti közösség, egy tag pedig a roma közösség képviselője [...]	
Moravske Toplice	2. Községi Tanács 14. cikk [...] A Községi Tanács 15 tagból áll, ezek közül két tag a magyar nemzeti közösség képviselője [...]	Moravske Toplice Község Alapító okirata – nem hivatalos tisztázott szöveg (2) Szlovén Köztársaság Hivatalos Közlönye, 35/2014, 21/2015, 25/2017. sz.
Šalovci	14. cikk [...] (2) A Községi Tanács 7 (hét) tagból áll, ezek közül egy tag a magyar nemzeti közösség képviselője. [...]	SzK Hivatalos Közlönye, 38/2006

A magyar nemzeti kisebbség képviselője a Szlovén Köztársaság Országgyűlésében

A Szlovén Köztársaság Országgyűlésében való képviselet és a helyi önkormányzat képviseleti szerveinek megfelelő képviselete az olasz és a magyar nemzeti közösségek tagjai számára a Szlovén Köztársaság Alkotmányával biztosított⁴⁴. Az Alkotmány 80. cikkében még pontosabban meghatározza, hogy a Szlovén Köztársaság Országgyűlésébe minden alkalommal „megválasztásra kerül az olasz és a magyar nemzeti közösség egy-egy képviselője”.

Érdeemes hangsúlyozni, hogy az olasz és magyar nemzeti kisebbség képviselőit a Szlovén Köztársaság Országgyűlésében, a *nemzeti közösség valamennyi* szavazati joggal rendelkező *tagja* választja meg, függetlenül attól, hogy hol él: a nemzetiségileg vegyesen területen vagy ezen a területen kívül. Ebben az esetben az olasz vagy a magyar nemzetiség tagjai írásbeli kérelmük alapján veszik fel a választói névjegyzékbe.

Az olasz és a magyar nemzetiség megválasztott képviselői a Szlovén Köztársaság Országgyűlésében *reprezentatív mandátummal* rendelkeznek. Függetlenül attól, hogy milyen szerepben lépnek fel, „rendes” képviselőként vagy a nemzeti közösségek képviselőjeként, szabad akaratuk alapján döntenek. Megállapítható, hogy a hatályban lévő választási rendszer, amely kettős szavazati jogot biztosít a nemzeti közösségek tagjainak, és egyidőben lehetővé teszi számukra, a választási folyamat ellenőrzését, a választási jegyzék létrehozásától kezdve, a választási bizottságok megalakításáig, a nemzeti közösségek képviselőinek végleges megválasztásáig, szilárd alapot biztosít a nemzeti kisebbségek legitim képviselőinek megválasztásához.

Önkormányzati nemzetiségi közösségek

Az önkormányzati közösségek, a nemzeti közösségek központi politikai intézményeinek létrehozását a Szlovén Köztársaság Alkotmánya határozta meg (64. cikk, 2. bekezdés). E rendelkezés alapján külön törvényt fogadtak el az önkormányzati nemzeti közösségekről⁴⁵; amely meghatározza az önkormányzati közösségek feladatait.

Az Önkormányzati Nemzeti Közösségek az alábbi feladatokat látják el:

⁴⁴ Lásd Szlovénia Alkotmánya 1991, 64. cikk.

⁴⁵ Zakon 1994.

- az alkotmány és a törvény értelmében önállóan döntenek a hatáskörükbe tartozó összes kérdésről,
- a törvény értelmében hozzájárulásukat adják a nemzeti közösségek különjogainak védelmére vonatkozó ügyekben, melyekről helyi önkormányzati közösségek szerveivel közösen döntenek,
- megtárgyalják és tanulmányozzák a nemzeti közösségek helyzetére vonatkozó kérdéseket, állást foglalnak és javaslatokat, valamint kezdeményezéseket terjesztenek be az illetékes szervekhez,
- ösztönzik és megszervezik azokat a tevékenységeket, melyek hozzájárulnak az olasz és a magyar nemzeti kisebbség tagjainak nemzeti identitása megőrzéséhez.⁴⁶

Ugyanígy meghatározza a feladatok ellátásának módjait és eszközeit, amikor felsorolja: „az Önkormányzati Nemzeti Közösségek a fenti cikkben megnevezett feladatokat úgy valósítják meg, hogy:

- a nemzeti közösségek fejlődése érdekében ösztönzik és megszervezik a kulturális, kutatási, tájékoztatási, könyvkiadói és gazdasági tevékenységeket,
- szervezeteket és közintézményeket alapítanak,
- figyelemmel kísérik és ösztönzik a nemzeti közösségek tagjainak oktatásának és nevelésének fejlesztését és a törvénnyel összhangban részt vesznek az oktató-nevelőmunka tervezésében és szervezésében, valamint az oktató-nevelő programok előkészítésében,
- erősítik az anyanemzettel, a más országokban élő nemzeti közösségek tagjaival és a nemzetközi szervezetekkel való kapcsolatokat,
- a törvény értelmében központi igazgatási feladatokat is ellátnak,
- a szabályzat értelmében más feladatokat is ellátnak.”⁴⁷

Az Önkormányzati Nemzeti Közösségekről szóló törvény az önkormányzati közösségek szervezettségéről, a helyi önkormányzati szervekhez való viszonyról, az állami hatóságokhoz való viszonyról és végső soron a finanszírozásról szól. Az önkormányzati nemzeti közösségek alapítása persze nem jelenti azt, hogy a nemzeti közösségek tagjainak nincs lehetősége más (politikai) szervezeteket létrehozni politikai szándékaiknak megfelelően. Azonban, ha ezeket a szervezeteket létrehozzák is, azok nem helyettesíthetnék az önkormányzati nemzeti közösségek szerepét. Ezek a szervezetek a szlovén Alkotmány és a vonatkozó jogszabályok rendelkezései alapján továbbra is az egyetlen törvényes partnernek számítanak a nemzeti közösségek és az állam között folytatott tárgyalásokban.

⁴⁶ Zakon 1994, 3. cikk.

⁴⁷ Zakon 1994, 4. cikk.

Önkormányzati nemzeti közösségeket minden olyan községben⁴⁸ létrehoz-
nak, ahol az őshonos nemzetiségek tagjai élnek. Az önkormányzati közösségek
kapcsolatban állnak az olasz, illetve a magyar nemzeti közösségekkel. A közös-
ségek a két nemzeti közösség és az állam közötti kapcsolat központi partnerei.
A törvénynek megfelelően az önkormányzati közösségek javaslatokkal fordul-
hatnak a parlamenthez, a kormányhoz és más állami szervekhez, kezdeménye-
zéseket indítványoznak és véleményezik az önkormányzati közösségek hatás-
körébe tartozó valamennyi ügyet. Fontos a törvényi rendelkezés, miszerint az
állami szerveknek, amikor: „[...] a nemzeti közösségek helyzetére vonatkozó
kérdésekről tárgyalnak, előzőleg meg kell kapniuk az önkormányzati nemzeti
közösségek véleményét.”⁴⁹

Hasonló rendelkezés vonatkozik a helyi önkormányzat szintjére is. Az ön-
kormányzati nemzeti közösségek javaslatokat tesznek, kezdeményezéseket in-
dítványoznak és véleményt formálnak a helyi önkormányzati közösség felé a
nemzeti közösség helyzetére vonatkozóan és a nemzetileg vegyesen lakott terü-
letek sajátosságainak megőrzésére vonatkozó kérdésekben. Az önkormányzati
testületek feladata, hogy ezeket a kezdeményezéseket megtárgyalják és velük
kapcsolatban állást foglaljanak. A véleményezésekkel és kezdeményezésekkel
az önkormányzati nemzeti közösségek hatásköre nem ér véget. Még fontosabb
a nemzeti közösségek tagjai különjogait érintő ügyekhez való hozzájárulás. Erre
a hozzájárulásra szükség van a nemzetiségek különjogaival kapcsolatos döntés-
hozatalt megelőzően. A törvény előírja, hogy „a helyi önkormányzati közös-
ségek tanácsaiba beválasztott nemzeti közösségi képviselőknek a nemzeti közös-
ségek tagjainak különjogaira vonatkozó kérdésekről való döntéshozatal előtt
hozzájárulást kell kapniuk a nemzeti önkormányzati közösségektől.”⁵⁰

Az önkormányzati nemzeti közösségekről szóló törvény még két fontos te-
vékenységi szegmensről is szól: először arról, hogy az önkormányzati nemzeti
közösségeknek joga van együttműködni „[...] az anyanemzettel és országával,
más országokban élő nemzeti közösségek tagjaival és nemzetközi szervezetekkel.”⁵¹

⁴⁸ Az önkormányzatoknak biztosítaniuk kell a helyi nemzeti közösségek számára a szükséges helyiségeket és a működéshez szükséges pénzügyi háttérrel. A községi önkormányzat működte-
téséhez szükséges pénzeszközöket az önkormányzati költségvetés biztosítja, a Szlovén Köztár-
saságban az olasz és a magyar önkormányzati nemzeti közösségek működtetéséhez szükséges
pénzeszközöket a Szlovén Köztársaság költségvetéséből biztosítják.

⁴⁹ Zakon 1994, 15. cikk, 2. bek.

⁵⁰ Zakon 1994, 13. cikk.

⁵¹ Zakon 1994, 16. cikk.

És ami még különösen fontos, „a nemzeti közösségek helyzetére és jogvédelmére vonatkozó nemzetközi együttműködési megállapodások előkészítésekor részt vesznek az önkormányzati nemzeti közösségek képviselői is.”⁵²

Zárszó

A tanulmány elején feltettük azt a kérdést, hogy a kétoldalú megállapodás a nemzeti kisebbségek védelmére vonatkozó szlovén szabályozás eredményeképpen *jött létre*, vagy a szlovén nemzeti kisebbségvédelmi modell *született-e* meg a kétoldalú megállapodás eredményeként?

Hajós Ferenc tanulmányában leírta az egyezmény létrejöttének, illetve első tervezetének útját. Mivel mindannyian, akik a szöveg megfogalmazásában részt vettünk szlovén környezetből származunk, a szlovén nemzeti kisebbségvédelmi modellben szocializálódtunk, zárhatjuk azzal, hogy a kétoldalú egyezmény nagymértékben a szlovéniai kisebbségvédelmi szabályozásnak a nemzetközi szintre való emelését jelenti. Természetesen ez nem jelenti azt, hogy senki más nem járult hozzá érdemlegesen a megállapodás létrejöttéhez. A másik kérdés hangozhatna így: meg lehet-e határozni, vagy felmérhető-e a kétoldalú egyezménynek a kisebbségek tagjainak életére gyakorolt közvetlen hatása?

Túl ambiciózus volna azt állítani, hogy csupán a kétoldalú egyezmény járult hozzá jelentősen a kisebbségi élet javulásához. Megalapozatlan lenne az az állítás is azonban, hogy az egyezmény nem befolyásolta a két nemzeti kisebbség fejlődését, hogy csak holt betű maradt a papíron.

Az egyezmény végrehajtásának figyelemmel kísérését szolgáló államközi bizottság többé-kevésbé rendszeres ülései hozzájárulnak ahhoz, hogy ne felejtődjenek el a nemzeti kisebbségek gondjai és ne söpörjék azokat szőnyeg alá.

A kétoldalú megállapodás, ha a nemzeti kisebbségek tagjai tudják alkalmazni, további eszközt jelent a nemzeti kisebbségek fejlesztési politikája kialakításában. A kétoldalú egyezmény jól alkalmazható az ágazati egyezmények előkészítésében is, ahogy erre a magyar-szlovén oktatási, tudományos és kulturális együttműködési megállapodásokban is találunk példát.

A fentiek alapján merjük állítani, hogy a kétoldalú egyezmény jelentős szerepet játszott mindkét nemzeti kisebbség életében. Ezért az értekezést zárhatjuk azzal a gondolattal, hogy ha még nem lenne meg az egyezmény, akkor meg kellene írunk!

⁵² Zakon 1994, 17. cikk.

Irodalom

- Filipovič Hrast, M. 2009. Spremembe sosedskih odnosov kot odziv na zahteve delovnega življenja? *Teor. praksa*, jul.-avg. 2009, 46. évf., 4. sz.
- Grafenauer, D., 2014. Prizadevanje za narodnostni obstoj oziroma oživljanje nemško govoreče etnične skupine prebivalcev v Sloveniji po letu 1991. In: V. Kržišnik-Bukić – D. Josipovič (szerk.), *Zgodovinski, politološki, pravni in kulturološki okvir za definicijo narodne manjšine v Republiki Sloveniji*. (Ethnicity, ISSN 1408-998X, 15). 1. izd. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja, 95–126.
- Jesih, B., 2007. *Med narodom in politiko: politična participacija koroških Slovencev*. (Drava Diskurz, 8). Drava, Celovec; Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.
- Kosin, M., 2000. *Začetki slovenske diplomacije z Italijo 1991–1996*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Lakatos, M., 1977. *Zadimljene podobe*. Murska Sobota: Pomurska založba.
- Lakatos, M., 1979. *Füstös képek*. Budapest: Magvető és Szépirodalmi Könyvkiadó.
- Mlinar, Z., 2012. *Življenjsko okolje v globalni informacijski dobi*. 2. kötet, *Globalizacija: bogati in/ali ogroža?* Ljubljana: Fakulteta za družbene vede – Slovenska akademija znanosti in umetnosti.
- Murko, I., 1975. Dvajset zasedanj jugoslovansko-italijanskega mešanega odbora. In: J. Jeri (szerk.) *Slovenci v Italiji po drugi svetovni vojni*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Narodnost 1990. *Narodnost – manjšina ali skupnost. Urejanje, uresničevanje in varstvo pravic narodnosti (narodnih manjšin) v Republiki Sloveniji. Razprave in gradivo*, Inštitut za narodnostna vprašanja, 24. sz. (1990 november)
- Nečak, D. (szerk.), 1998. *„Nemci“ na Slovenskem 1941-1955: izsledki projekta* (Razprave Filozofske fakultete). Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- Nečak-Lük, A., 1993. Narodna manjšina. In: *Enciklopedija Slovenije*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 304.
- Nečak-Lük, A., 1993a. Narodnost. In: *Enciklopedija Slovenije*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 334.
- Petrič, E., 1997. *Mednarodnopravno varstvo narodnih manjšin*. Maribor: Obzorja.
- Ribičič, C., 1992. Ustavnapравни vidiki osamosvajanja Slovenije. *A Szlovén Köztársaság Hivatalos Közlönye*, Ljubljana, 1992.
- Roter, P., 2007. Pojmovanje in opredeljevanje manjšin. In: Komac, M. 2007 (szerk.), *Priseljenci. Študije o priseljevanju in vključevanju v slovensko družbo*. Ljubljana: INV.
- Stergar, J., 2006. Neznosna lahkost avtohtonosti? In: *Razprave in gradivo – Treatises and Documents*, 2006(50-51), 112-121.
- Ude, L., 1972. *Slovenci in jugoslovanska skupnost*. Maribor: Obzorja.

Források

- Alapokmány 1991. Temeljna ustavna listina o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije (A Szlovén Köztársaság Alapvető Alkotmányokmánya az önállóságról és függetlenségről). <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=DRUG74#> (Letöltve: 2018. január 9.)
- Alkotmánybíróság 1998. Alkotmánybíróság. U-I-283/94. szám. Határozat, az Országgyűlési választásokról szóló törvény, a Helyi választásokról szóló törvény, a Választójogi

- nyilvántartásról szóló törvény 22. cikke, a Koperi Önkormányzat Alapító Okiratának 53. cikke negyedik bekezdése, 134. cikke és a 140. cikke második bekezdése Alkotmánnyal való összhangban létének megállapításáról, az alkotmányellenes joghézag megállapításáról a Választójogi nyilvántartásról szóló törvényben, valamint a kezdeményezés részleges elutasításáról. *Uradni list RS*, 20/1998. 1308.
- Deklaracija 2011. Deklaracija Republike Slovenije o položaju narodnih skupnosti pripadnikov narodov nekdanje SFRJ v Republiki Sloveniji. *Uradni list RS*, 7/2011.
- Függetlenségi Kiáltvány 1991. Deklaracija ob neodvisnosti (Függetlenségi Kiáltvány). <http://www.ukom.gov.si/10let/pot/osamosvojitveni-dokumenti/deklaracija/> (Letöltve: 2017. november 9.)
- Házaszály 2007. Poslovnik Državnega zbora (Az Országgyűlés Házaszálya) (hivatalos tisztázott szöveg). *Uradni list RS*, 92/2007, 2007. 10. 10. 12284–1231.
- Jószándék Nyilatkozat 1991. Izjava o dobrih namenih (Jószándékról szóló Nyilatkozat). <http://www.ukom.gov.si/10let/pot/osamosvojitveni-dokumenti/dobri-nameni/> – Letöltve: 2007. november 9.)
- Magyar-Szlovén Alapszerződés 1992. Pogodba o prijateljstvu in sodelovanju med Republiko Slovenijo in Republiko Madžarsko (Barátsági és együttműködési Szerződés a Magyar Köztársaság és a Szlovén Köztársaság között) *Uradni list RS* – MP, 6/1993 (1993. 05. 07.)
- Magyar-szlovén kisebbségvédelmi egyezmény 1992. Sporazum o zagotavljanju posebnih pravic slovenske narodne manjšine v Republiki Madžarski in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji (Egyezmény a Magyar Köztársaságban élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaságban élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról). *Uradni list RS* – MP, 6/1993
- Nemzetiségi törvény 2011. 2011. évi CLXXIX. törvény a nemzetiségek jogairól. *Magyar Közlöny* 2011. évi 154. szám.
- Osimo 1975. Treaty on the delimitation of the frontier for the part not indicated as such in the Peace Treaty of 10 February 1947 (with annexes, exchanges of letters and final act). Signed at Osimo, Ancona, on 10 November 1975. *Uradni list RS*, (SzK Hivatalos Közlönye)- NSZ, 11-60/1992. sz. (a szerződés eredeti szövege elérhető itt: <https://www.unimc.it/maremap/it/data-jus/files-accordi-bilaterali-conclusi-da-italia/accordi-con-la-rsfy-stati-successori-slovenia-croazia-rfy-montenegro/1975OsimoTreaty.pdf> Letöltve: 2018. január 19.)
- Resolucija 1996. Resolucija o položaju avtohtonih slovenskih manjšin v sosednjih državah in s tem povezanimi nalogami državnih in drugih dejavnikov Republike Slovenije z dne 27. junija 1996. (A Szlovén Köztársaság 1996. június 27-i határozata a szomszédos országokban élő őshonos nemzeti kisebbségek helyzetéről és az azzal kapcsolatos állami feladatokról és egyéb tényezőkről)
- Saint-Germain-en-Laye 1919. Treaty between the Principal Allied and Associated Powers and the Serb-Croate-Slovene State, Signed at Saint-Germain-en-Laye, September 10, 1919. (elérhető: https://www.lib.byu.edu/index.php/Treaty_of_Trianon?fbclid=IwAR0tpzyTydRnwS4ZH-0XVeKWSoriWA1Cp1Qxy7XTgYZdUu1TWvWGOcat6ZU – Letöltve: 2017. 10. 04.)
- Statut Dobrovnik 2007. Statuta občine Dobrovnik. (Dobronak Község Alapító Okirata). *Uradni list RS*, 35/2007, 2007. 04. 18. 4.

- Statut Hodoš 2011. Statuta občine Hodoš. (Hodos Község Alapító Okirata). *Uradni list RS*, 84/2011, 2011. 10. 21.
- Statut Izola 1999. Statut občine Izola (Izola Község Alapító Okirata) elérhető: <http://izola.si/obcina-izola/statut-obcine/> (Letöltve: 2018. november 20.)
- Statut Lendava 1999. Statut občine Lendava (Lendva Község Alapító Okirata) (hivatalos tisztázott szöveg). *Uradni list RS*, 26/1999.
- Statut Moravske Toplice 2014. Statut občine Moravske Toplice. (Moravske Toplice Község Alapító Okirata). *Uradni list RS*, 35/2014, 2014. 05. 16.
- Statut Piran 2014. Statut občine Piran (Piran Község Alapító Okirata) elérhető: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina?urlurid=2014110> (Letöltve 2018. november 20.)
- Statut Šalovci 2016. Statuta občine Šalovci. (Šalovci/Sal Község Alapító Okirata). *Uradni list RS*, 38/2016, 2016. 04. 11.
- Szlovénia Alkotmánya 1991. Ustava Republike Slovenije (A Szlovén Köztársaság Alkotmánya) *Uradni List RS*, 33/1991, 1991. 12. 28., 1378o oldal. http://www.uradni-list.si/_pdf/1991/Ur/u1991033.pdf#/u1991033-pdf (Letöltve: 2018. november 20.)
- Trianon 1920. Treaty of Peace Between The Allied and Associated Powers and Hungary And Protocol and Declaration, Signed at Trianon June 4, 1920. (elérhető: https://wwi.lib.byu.edu/index.php/Treaty_of_Trianon?fbclid=IwARotpzyTydRnwS4ZH-OXVeKWSoriWA1Cp1Qxy7XTgYZdUu1TWvWGOcat6ZU – Letöltve: 2017. 10. 04.)
- Zakon o lokalni samoupravi 1993. Zakon o lokalni samoupravi (A helyi önkormányzatról szóló törvény) *Uradni list RS* 72/1993
- Zakon 1994. Zakon o samoupravnih narodnih skupnostih (Az önkormányzati nemzeti közösségekről szóló törvény). *Uradni list RS* 65/1994
- Zakon 2001. Zakon o posebnih pravica italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju vzgoje in izobraževanja (Törvény az olasz és a magyar nemzeti közösségek különjogairól a nevelési és oktatási területen). *Uradni list RS*, 35/ 2001
- Zakon Slovenije-Avstrije 2002. Zakon o ratifikaciji sporazuma med Vlado Republike Slovenije in Vlado Republike Avstrije o sodelovanju v kulturni, izobraževanju in znanosti (A Szlovén Köztársaság Kormánya és az Osztrák Köztársaság Kormánya között a kultúra, az oktatás és a tudományok terén való Együttműködésről szóló Egyezmény ratifikálásáról szóló törvény). *Uradni list RS*, 20/2002. sz.
- Zakon 2006. Zakon o odnosih Republike Slovenije s Slovenci zunaj njenih meja. (A Szlovén Köztársaság és a határon túl élő szlovének közötti viszonyról szóló törvény). *Uradni list RS*, 43/2006
- Zakon 2007. Zakon o spremembi zakona o ratifikaciji Evropske listine o regionalnih ali manjšinskih jezikih. A regionális vagy kisebbségi nyelvek európai chartájának megerősítéséről szóló törvény módosításáról szóló törvény. *Uradni list RS* – MP, 7/07. sz. (2007. 5. 21.)
- Zakon o Romski 2007. Zakon o Romski skupnosti v Republiki Sloveniji. *Uradni list RS*, 33/07. (30. 03. 2007)
- Zakon 2013. Zakon o evidenci volilne pravice (A választójogi nyilvántartásról szóló törvény). *Uradni list RS*, 98/2013.

Szilágyi Imre

Magyar kisebbségvédelem és külpolitika a szlovén–magyar kisebbségvédelmi egyezmény tükrében

Összefoglaló

A rendszerváltozás utáni első magyar kormány három fő külpolitikai célt tűzött ki maga elé: az ország szuverenitásának helyreállítását az európai és transzatlanti integrációba való becsatlakozáson keresztül, a szomszédsági kapcsolatok új alapokra helyezését, és a határon túli magyarok kisebbségi jogainak védelmét. Ezek az elemek a további kormányok számára is fontosak voltak, de a megvalósíthatóság esélyei alapján a hangsúlyok eltolódhattak. A célok megvalósítása természetesen nem csupán a magyar kormányok szándékán múlt, hanem a szomszédos országok által követett politikán is. Egyáltalán nem a véletlennek, hanem a kitűzött célok és az értékrendek hasonlóságának köszönhető, hogy a megvalósítás éppen magyar–szlovén viszonylatban vezetett a leggyorsabban, és a legteljesebb mértékben sikerre.

Kulcsszavak: magyar kisebbség, külpolitika, szomszédos országok

Bevezető gondolatok

Szlovénia és Magyarország számos tekintetben különbözik ugyan egymástól, de van egy terület, ahol feltűnő a hasonlóság. 1919 után ugyanis mind a szlovénok, mind a magyarok jelentős része az újonnan létrehozott határokon kívül maradt. Még ebben a hasonlóságban is fontos különbség azonban az, hogy amíg a szlovénok a jugoszláv államon belül komoly és néha eredményes küzdelmet folytattak a határon túli szlovénok érdekeinek védelmében, addig a második világháborúban vesztes és szovjet fennhatóság alá került Magyarországnak nem volt lehetősége az ilyen típusú érdekérvényesítésre. Szlovénia tehát 1990 után a korábbi eredmények megtartásával, megújításával folytatta a szlovén kisebbség védelmét, Magyarországnak viszont szinte teljesen új alappokról kellett kialakítani a határon túli magyarok támogatását, ami értelem-

szerűen összefüggött a külpolitikai elképzelésekkel. A Rákosi-korszakban és a Kádár-korszak nagyobbik részében azért nem beszélhetünk magyarságpolitikáról, mert csak a nyolcvanas években vált viszonylag önállóvá a magyar külpolitika és ugyanekkor lett elfogadottá – politikailag – a magyar kulturális nemzet egysége s az a tétel, amely szerint a magyar állam és a magyar nemzet határai nem azonosak (Bárdi 2008, 296).

A változások szükségét, és Mihail Gorbacsov szovjet pártfőtitkár színre lépésével a lehetőségét is érző pártállami vezetés 1985-től nagyobb figyelmet fordított a határon túli magyarokra. A kül- és nemzetpolitika területén bekövetkező változások a legmagasabb szinten lettek rögzítve az 1949-es alkotmány 1989-es módosításakor. Az Általános rendelkezések címet viselő I. fejezet utal arra, hogy Magyarország az Európai Közösség (Európai Unió) tagállama kíván lenni, a 6. paragrafus 3. pontja pedig kimondta: „A Magyar Köztársaság felelősséget érez a határain kívül élő magyarok sorsáért, és előmozdítja a Magyarországgal való kapcsolatuk ápolását.”¹

Az Antall-doktrína

Magyarországon 1990 tavaszán, az első szabad választásokon konzervatív-kereszténydemokrata koalíció került hatalomra. Az 1990. május 2-án megalakult Országgyűlés már 1990. május 15-én arra hívta fel a kormányt, hogy „kezdemenyezzen tárgyalásokat a szomszédos országok kormányaival a nemzeti kisebbségek jogainak védelméről szóló kétoldalú, illetve regionális szerződések kidolgozásáról. Ennek során támaszkodjék a legkorszerűbb európai kisebbségvédelmi egyezmények (például Ausztria, Olaszország és Jugoszlávia között) [...] tapasztalatára. [...] a nemzeti kisebbségek jogainak tiszteletben tartása nem képezheti egy állam kizárólagos belügyét, ezért szükséges, hogy az anyanemzetnek a nemzeti kisebbségei iránt érzett felelőssége és törődése szerződéses nemzetközi jogi keretet nyerjen.” (Külügyminisztérium 1990, 165-166)

Az 1990-ben hatalomra került Antall-kormány külpolitikáját először a hivatalba lépő kormányfő vázolta föl. Antall József kijelölt miniszterelnök 1990. május 22-én megtartott programbeszédében számos egyéb probléma mellett kitért erre a kérdésre is. A következőkben a beszéd külpolitikára vonatkozó részéből idézek:

¹ 1949. évi XX. törvény. A Magyar Köztársaság alkotmánya. alkotmany.hu/alkotmanyok/hatalyos/hatalyosalkotmany.pdf (Letöltve: 2018. december 10.)

„Vissza akarunk térni az európai örökséghez, de egyben mindazokhoz az újabb értékekhez is, melyeket Európa az elmúlt negyven év alatt, a második világháború szörnyű élményei és tapasztalatai nyomán és után alkotott meg. [...] A kormány célja tagság elnyerése az Európai Közösségben az elkövetkező évtized során. [...] már a legközelebbi jövőben kezdeményezni fogjuk a velünk szomszédos államokkal a kölcsönös érdekeket és jószomszédi viszonyt biztosító kétoldalú szerződéses kapcsolatok létrehozását. [...] Külpolitikánk európai iránya azonban nem áll ellentétben a széles értelemben vett atlanti együttműködés gondolatával, az Amerikai Egyesült Államoknak és Kanadának, valamint Európának a két világháborúban bizonyított egymásra utaltságával és együttműködési kényszerével. [...] Az össz-európai együttműködésnek velejárója az intenzív regionális együttműködés. Erre törekszünk valamennyi szomszédunkkal. A föderáció felé haladó Európában éppen a regionalizmus biztosítja a nemzeti sajátosságok megőrzését, a nemzeti érdekek további érvényesülését, minden nacionalista felhang nélkül.

Kisebbségi politikánk fő célja az emberi jogoknak és ezen belül a kisebbségek jogainak érvényre juttatása a határainkon kívül és belül egyaránt. Tekintettel arra, hogy a magyarságnak egyharmada az országhatárainkon kívül él, a magyar államnak különleges felelőssége a magyar nemzet – mint kulturális és etnikai közösség – megmaradásának a támogatása mindenütt. Ezért állunk ki – a fennálló nemzetközi szerződések tiszteletben tartásával és azok szellemében – a határainkon kívül élő magyar közösségek önrendelkezési jogainak megtartása mellett, a szomszéd államok kormányainak kinyilvánított ígéreteivel is összhangban.” (Külügyminisztérium 1990, 157–161)

Az Antall által megfogalmazott, majd ezt az egyébként később még formálódó elképzelést az elemzők és a politikusok a továbbiakban három fő célkitűzésbe sűrítették: az ország szuverenitásának helyreállítása az európai és transzatlanti integrációba való becsatlakozáson keresztül, a szomszédsági kapcsolatok új alapokra helyezése, valamint a határon túli magyarok kisebbségi jogainak védelme (Antall-kormány külpolitikája). Elemzői észrevétel, hogy e hármas külpolitikai prioritásnak is nevezett törekvés elemeinek elválasztása csak elméletben lehetséges, politikai gyakorlattá való lefordításuk pedig összefonódások sűrű hálóját mutatja (Gazdag 2014). Jeszenszky Géza, az Antall-kormány külügyminisztere pedig arra hívta fel a figyelmet, hogy az említett elemek egyformán fontosak, de egyik vagy másik – a megvalósíthatóság esélyei alapján – időnként előtérbe kerülhet (Jeszenszky 2015).

Az ukrán és a szlovák példa

Tény, hogy a következő kormányok, hol az egyik, hol a másik elemet hangsúlyozták jobban, igazából azonban megőrizték az Antall-kormány hármasság célkitűzését. Azt azonban, hogy mennyire nehéz volt ezt a hármasságot egyszerre képviselni, jól láthattuk az Ukrajnával megkötött egyezmények sorsán (majd később a szlovák–magyar alapszerződés ügyében). Magyarország és Ukrajna 1991. május 31-én kisebbségvédelmi Nyilatkozatot írt alá, ebben azonban az érintett közösségek nincsenek nevesítve, csak az általános „nemzeti kisebbségek” formula szerepel. A helyzet bonyolódott az 1991. december 6-án, öt nappal az Ukrajna önállóságáról szóló népszavazás után megkötött ukrán–magyar alapszerződés ügyében, amelynek hivatalos megnevezése: Szerződés a jószomszédság és az együttműködés alapjairól a Magyar Köztársaság és Ukrajna között. A szerződéssel kapcsolatos elégedetlenség kezdettől érzékelhető volt, de a botrány 1993 májusában tört ki, amikor a szerződés ratifikálása a magyar parlament elé került. A kritikusok, akik mind a keresztény-konzervatív kormánykoalíció soraiból kerültek ki, mindenekelőtt azt kifogásolták, hogy a szerződés második cikke szerint a „Felek tiszteletben tartják egymás területi épségét, és kijelentik, hogy egymással szemben nincs, és nem is lesz területi követelésük.”² Azt is nehezményezték, hogy a szerződésben egyetlenegyszer sem szerepel a „magyar kisebbség”, „magyar nemzetiség” vagy „magyar etnikum” megfogalmazás. Arra hivatkoztak, hogy az EBESZ országai által 1975. augusztus 1-én aláírt záróokmány első pontja kimondta: az aláíró államok úgy vélik, hogy határaik a nemzetközi joggal összhangban, békés eszközökkel és megegyezéssel megváltoztathatók. Azaz azt várták volna el a magyar kormánytól, hogy a szerződésben rögzített pontok helyett próbálja meg békés eszközökkel elérni a határ megváltoztatását. A radikális jobboldal akkori képviselője, Csurka István világosan kimondta: „A békés rendezés gondolatáról és lehetőségéről való lemondás – [a] meglehetősen irracionális – reménykedés kioltását jelenti sok millió rendkívül nehéz helyzetű magyar testvérünk számára.” A kormányfő arra hivatkozott, hogy a határokkal kapcsolatos, leginkább vitatott mondat azért került be az egyezménybe, mert ebben a kérdésben még nem volt hasonló megállapodás a szuverén Ukrajna és Magyarország között, s a független államiságát helyreállító Ukrajnának nem voltak nemzetközi szerződésekben elismert határai, ezért kellett a fennálló határok érvényességét a decemberi szerződésben tisztázni. Olyan országok esetében

² 1995. évi XLV. törvény a Magyar Köztársaság és Ukrajna között a jószomszédság és az együttműködés alapjairól Kijevben, az 1991. évi december hó 6. napján aláírt Szerződés kihirdetéséről.

viszont, ahol ezt nemzetközi jogilag érvényes békeszerződés már megtette, nem tartották szükségesnek a határok ismételt megerősítését. A szerződés ratifikálását a 386 országgyűlési képviselő közül 223 támogatta, 39 ellenezte, 17-en tartózkodtak a szavazástól, 107-en pedig nem szavaztak. Az ellenzők, és a tartózkodók két független képviselő kivételével mind a kormánykoalíció politikusai közül kerültek ki. A szavazáson részt vevő (baloldali és liberális) ellenzéki képviselők mind igennel voksoltak. A miniszterelnök keserűen jegyezte meg, hogy a szerződés „Csak a kormánypártokban talált süket fülekre, csak jobbról nevezték hazafiatlannak” (Dányi 2014).

Az 1994-ben a szocialista-liberális koalíció került hatalomra. Bár ennek politikusai korábban kritizálták az Antall-kormány politikáját, Horn Gyula miniszterelnök külpolitikai programja bizonyos mértékig Antall József programjának leegyszerűsített változata. A külpolitika prioritásait, fő cselekvési irányait így jelölte ki:

„A kormány arra törekszik, hogy biztosítsa Magyarország szoros kapcsolódását a fejlett országokhoz, integrációját az euroatlanti szervezetekbe; jószomszédi viszonyt teremtsen térségünk államaival; támogassa a határainkon túl élő magyarságot abban, hogy jogaik a nemzetközi dokumentumok és normák szerint nyerjenek elismerést, kapjanak garanciákat és érvényesüljenek. A kormány e három fő cselekvési irány közötti szoros összefüggésre és kölcsönhatásra tekintettel azok egyenrangú, párhuzamos kezelésére törekszik.”

Nemcsak az előző kormány alig burkolt kritikája, de a nemzetpolitika és az integrációs törekvés összeegyeztethetőségének egyfelől realista igénye, másfelől túlzottan optimista felfogása is megjelenik a továbbiakban:

„A szomszédainkhoz fűződő viszony normalizálása, javítása nélkül nincs esély az ott élő magyar kisebbség helyzetének javulására. A kibékülés, a rendezett viszony megteremtése Magyarország nemzetközi megítélése és integrálódási törekvéseinek nyugati támogatása szempontjából is nélkülözhetetlen. A kormány arra törekszik, hogy vitás kérdések ne fékezzék az előrehaladást a többi területen.” (Külgyminisztérium 1994, 185–187).

Az, hogy a fenti törekvések megvalósításához nem elegendő az egyik fél pozitív hozzáállása, és sok múlik a másik fél magatartásán, törekvésein, hamar kiderült a szlovák–magyar alapszerződés megkötésének ügyében is. Amint egy elemző megjegyezte: a rendszerváltás utáni kormány(ok) három külpolitikai

célja kiválóan összekapcsolódik a szlovák–magyar alapszerződésben (Katona 2011). A francia külügyminisztérium többször jelezte, hogy az EU kész befogadni új tagországokat, de nem új feszültségforrásokat (Katona 2011).

Az alapszerződés aláírása körül kialakult huzavona azt mutatta, hogy a szlovák fél attól tartott, hogy a magyarok területi követelésekkel állnak elő, a magyarok pedig a Szlovákiában élő magyarokat féltették a szlovák asszimilációs törekvésektől. A hosszas tárgyalások eredménye kompromisszum volt. A szlovák fél beleegyezett abba, hogy a szerződésbe kerüljön be az Európa Tanács kisebbségi jogokra vonatkozó 1201-es ajánlása, hiszen, amint azt a szlovák külügyi államtitkár elismerte, a magyar fél e nélkül nem írta volna alá az egyezményt. Ugyanakkor a szlovák külügyi államtitkár szerint a magyarok az utolsó pillanatban elálltak öt kulcsfontosságú követelésüktől (Hamberger 1998).

Mivel e két ország között külön kisebbségvédelmi egyezmény nem jött létre, ebbe az egyezménybe foglalták bele a kisebbségeket védő előírásokat. Az ellenzék azonban, részben arra hivatkozva, hogy a kárpátaljai magyarság vegyesen ítéli meg az ukrán–magyar alapszerződést, amely szerintük nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket, élesen kritizálta a szerződést (Kéri 1995). Az is tény azonban, hogy, amint azt a külügyminiszter is elismerte, Szlovákiában a nyár folyamán a magyar kisebbség jogainak csorbítására alkalmas intézkedéseket hoztak, illetve helyeztek kilátásba. Ezek között említette a szlovákiai nyelvtörvény, illetve az alternatív oktatás bevezetésének tervezetét, magyar iskolaigazgatók tömeges elbocsátását (Seres 1995a). Ebben az esetben tehát az euroatlanti integrációs cél felülírta a nemzetpolitika megfontolásokat. Az ellenzék éppen ezért azt hangoztatta, továbbra is úgy érzi, hogy szakadék támadt a kormányprogramban megfogalmazott külpolitikai elvek és azok gyakorlati megvalósítása között (Seres 1995b).

Szlovénia, és a posztjugoszláv térség

Magyarország a leggyorsabban és leginkább problémamentesen Szlovéniával állapodott meg. Ez nem csoda, hiszen a téma iránt érdeklődők hamar felismerték, hogy Szlovéniában a magyar közösséget már a rendszerváltás előtt olyan többlet jogok illették meg, amelyek másutt ismeretlenek voltak (lásd például a Muravidéki Magyar Nemzetiségi Öngazgatási Közösség létrehozását), és Magyarország számára is mintaszerűnek ítélték meg azt, ahogy Szlovénia gondoskodott a határon túli szlovénokról. Ráadásul néhány szlovén és magyar politikus már a rendszerváltás előtt is jó kapcsolatban volt egymással és ez

folytatódott a rendszerváltás után is (Székely 1991). Természetesen meg kell említeni, hogy az 1991-ben elfogadott új szlovén alkotmány külön szakaszban foglalkozik a nemzetiségi közösségek különjogaival. Így a két ország igen gyorsan, 1992. november 6-án aláírta a kisebbség különjogairól szóló egyezményt, 1992. december 1-jén pedig a barátsági és együttműködési Szerződést. Meg kell jegyezni, hogy Szlovénia 1992. november 6-án csatlakozott a már említett ukrán–magyar kisebbségvédelmi Nyilatkozathoz (Ministrstvo za zunanje zadeve 1993, 23).

Az Antall-kormány mind a közös történelmi múlt, mind az értékrend, mind a jövőre vonatkozó elképzelések miatt közelebb érezte magát Szlovéniához és Horvátországhoz, mint Szerbiához. A magyar külügyminiszter a külügyi bizottság előtti bemutatkozás során megfogalmazta: Magyarország Horvátországgal és Szlovéniával „baráti”, Szerbiával pedig „korrekt” viszonyra törekszik (Jeszenszky 2015). Tény, hogy bár a két ország között minimális súrlódások időnként előfordulnak, a szlovén–magyar együttműködést mintaszerűnek lehet nevezni.

Sajátos, hogy a horvát–magyar megállapodások sorrendje kissé eltért a Szlovéniával megkötöttétől. Zágráb 1992. december 15-én csatlakozott a magyar–ukrán kisebbségvédelmi Nyilatkozathoz és nyilván nem véletlen, hogy másnap kötötték meg a horvát–magyar baráti kapcsolatokról és együttműködésről szóló szerződést. Bár nem teljesen egyértelmű, de a jelek szerint a magyar–horvát kisebbségvédelmi egyezményt azért kötötték meg csak 1995. április 5-én, mert csak addigra körvonalazódott, hogy Horvátország – az erőteljes amerikai politikai és katonai támogatás eredményeképpen, illetve az ENSZ BT 1995. április 3-ai határozata értelmében – hamarosan teljes területe fölött visszaszerzi a szuverenitást (D. Z. 1995). Erre utal az egyezmény preambulumaának következő mondata is.

„[...] megerősítve a magyar kisebbség azon jogát, hogy visszatérjen Horvátországnak azokra a megszállt területeire, amelyekről 1991-ben elűzték, mivel az a jelen Egyezmény által biztosított kisebbségi jogvédelem megvalósulásának egyik előfeltétele.”³

Hasonló egyezményeket Szerbiával csak Milošević bukása után lehetett megkötöni. 2003. október 21-én aláírták a Magyarország és Szerbia-Montenegró

³ 1997. évi XVI. törvény a Magyar Köztársaság és a Horvát Köztársaság között a Magyar Köztársaságban élő horvát kisebbség és a Horvát Köztársaságban élő magyar kisebbség jogainak védelméről Eszéken, 1995. április 5-én aláírt Egyezmény kihirdetéséről.

közötti kisebbségvédelmi egyezményt. Jószomszédi vagy barátsági egyezmény eddig az időpontig nem született. 2011. szeptember 27-én Szerbia elfogadta a (nacionalizált) vagyon-visszaszármaztatásról szóló törvényt. Magyarország ezt a vajdasági magyarok szempontjából hátrányosnak ítélte meg és azt lengette be Szerbiának, hogy megvétőzza az EU-tagjelölti státus odaítélését. Ez ügyben végül kompromisszum született.

A magyar státustörvény fogadtatása

Amint említettem, a magyar külpolitika legfőbb irányelvei 1990 óta lényegében változatlanok maradtak, az Orbán-kormány által 2001-ben elfogadott, a szomszédos államokban élő magyarokról szóló törvény (röviden státustörvény) esetében a magyar kormány éles összeütközésbe került két szomszédjával: Szlovákia és Románia is élesen tiltakozott a törvény miatt. A törvényt egyébként a Magyar Országgyűlés 93 százalékos többséggel fogadta el, egyedül a liberálisok nem támogatták.

A törvény az úgynevezett magyar igazolványt kiváltó magyarok számára kedvezményeket biztosított a művelődés, a kultúra, a tudomány területén, de kiterjedt az egészségügyi szolgáltatások, az oktatás, és a munkavállalás területén igénybe vehető kedvezményekre, valamint a határon túli szervezetek támogatására is.⁴ A Romániával kialakult vita miatt a román miniszterelnök, illetve a magyar külügyminiszter a Velencei Bizottság értékelését kérte. A Bizottság a történelmi előzmények rövid áttekintése után megvizsgálta a térség országainak hasonló jellegű törvényeit, az ezen országok által nyújtott kedvezményeket, majd a számba vehető nemzetközi elveket és szerződéseket. Végso következtetéseként leszögezte, hogy a kisebbségek védelméért elsősorban a lakóhelyük szerinti állam tartozik felelősséggel. A Bizottság tudomásul veszi ugyanakkor, hogy az anyaállamok szintén szerepet játszhatnak kisebbségeik védelmében és megőrzésében, az őket összekötő nyelvi és kulturális kötelékek szorosan tartásának céljával. A Bizottság azt is részletezte azonban, hogy mely esetekben tartja aggályosnak az ilyen jellegű jogalkotást.⁵

A státustörvény Magyarországon belül is vitákat váltott ki. A viták témái közé tartozott, hogy egyáltalán kikre terjedhet ki a törvény; hogy a kisebbségi helyzetbe kerültek, vajon melyik nemzet tagjai (a politikai nemzet- és a kultu-

⁴ 2001. évi LXII. törvény a szomszédos államokban élő magyarokról.

⁵ Velencei Bizottság 2001.

rális nemzetkonceptió vitája); hogy mi a törvény kül- és belpolitikai célja; hogy milyen intézmények vehetnek részt annak végrehajtásában stb. (A státustörvény dilemmái 2002; Kántor 2002a; Kántor 2002b).

A vita egyik legaktívabb szereplője így fogalmazta meg a dilemma lényegét: Nem lenne szükség státustörvényre és magyar állami támogatásra, ha igaz lenne az az állítás, hogy az illető országok, ha nem is pozitívan, de legalább etnokulturális értelemben semlegesen viszonyulnának a nemzeti kisebbségekhez (Kántor 2002a, 295). Magyar szempontból fontos volt, hogy Szlovénia – Romániától és Szlovákiától eltérően – elfogadta a magyar státustörvényt, bár az nem igaz, amit Eörsi Máttyás liberális politikus állított: Szlovéniát érhetően nem izgatja a státustörvény (Eörsi 2002, 505).

A szlovén parlament külügyi bizottsága ugyanis nagyon alaposan tanulmányozta a magyar státustörvényt és számos egyéb dokumentumot. „Magyarország baráti ország és Szlovénia szomszédja. A határ mindkét oldalán vannak kisebbségek, ezért Szlovénia ezt a kérdést a megfelelő érzékenységgel kezeli, mondta még Kacin.” (24ur.com 2001).⁶

A külhoni állampolgárság ügye

Gyurcsány Ferenc miniszterelnök 2004 decemberében erőteljes ellenkampányban elérte, hogy a magyar lakosság ne szavazza meg azt az Orbán Viktor által is támogatott elképzelést, hogy a határon túli magyarok kettős állampolgársághoz juthassanak. Gyurcsány eme győzelme azonban pirruszi győzelemnek bizonyult, hiszen a 2010-ben hatalomra jutott Orbán Viktor minden korábbinál hangsúlyosabbá tette a külhoni magyarokról történő gondoskodást. Ez két szinten történt meg. Szimbolikusan a 2010-ben módosított állampolgársági törvénnyel, amelynek elsődleges célja az állampolgárság könnyített feltételekkel való megadása azon magyar nemzetiségű személyek számára, akik – vagy akik felmenői – a történelmi események során elveszítették magyar állampolgárságukat. A törvény miatt megint csak Románia és főleg Szlovákia tiltakozott a legerőteljesebben, sőt Szlovákia ellenlépéseket is tett. Figyelemreméltó azonban,

⁶ Itt jegyzem meg, hogy a már említett számos magyarországi írás (tanulmányok, cikkek stb.) között vannak olyanok, amelyek a magyar státustörvényt összehasonlították a környező országok hasonló jellegű alkotmányos előírásaival és törvényeivel. A szerzők úgy vélték, hogy sok a hasonlóság a magyar és a szlovén szabályozás között, s a szlovén jogalkotás (azaz az 1996-ban a Szlovénián kívül élő szlovénekről szóló parlamenti határozat) nem egy esetben, egyes rendelkezésekhez a magyar jogalkotó számára mintaként is szolgálhatott (Halász – Majtényi 2001).

hogy a magyar–szlovák együttműködés a továbbiakban a korábbi kormányok alatt tapasztalható feszültségek után szinte problémamentessé vált. Ez egyrészt annak köszönhető, hogy Orbán Viktor a visegrádi együttműködés összetartása érdekében igyekezett jó viszonyt kialakítani Robert Fico szlovák kormányfővel. Másrészt annak, hogy a szimbolikus politizálás helyett/mellett a határon túli magyarok gyakorlati téren való megsegítése vált hangsúlyossá. Ez a határon túli magyar kis- és középvállalkozások különböző szintű megsegítésében, a magyar kulturális és oktatási intézmények támogatásában, a határátkelők számának növelésében nyilvánult meg a leginkább.

A kettős állampolgársággal kapcsolatban hasonló volt a helyzet, mint a státustörvény ügyében. Az immár EU tagállam Magyarország még a korábbiaknál is határozottabban képviselte az általa helyesnek vélt nemzetpolitikai elveket. Amíg Románia és Szlovákia élesen tiltakozott ellene, Szlovénia nem. Egy magyar elemző (a szerbiai és a horvátországi törvények példája mellett), arra hívta fel a figyelmet, hogy Szlovénia állampolgárságról szóló 1991. évi törvénye, valamint a más volt jugoszláv utódállam állampolgárainak státuszáról szóló 1999. évi törvénye is egyértelműen elismeri a kettős állampolgárságot (Ganczer 2011, 73). Hozzá kell azonban tenni, hogy azok az írásközpontú iratok, amelyek a státustörvény, illetve a kettős állampolgárság ügyében Szlovéniára hivatkoznak, többnyire csak a hasonlóságokat említik, a meglévő különbségeket nem. Figyelemre méltó a ljubljana-i magyar nagykövet nyilatkozata is: „A Magyar Köztársaság szlovéniai nagykövete dr. Szentiványi István azt mondta, hogy a szlovén politikusok megértéssel fogadták Magyarország azon döntését, hogy a határon túli rokonainak lehetővé teszi a kettős állampolgárságot, hiszen a szlovénok is tudják, hogy milyen a kisebbségi sors.” (Eöry 2010, 21).

A magyar nagykövet tehát hangsúlyozta ugyan a szlovén politikusok megértő magatartását, de (legalábbis az e cikkben idézettek szerint, és talán nem véletlenül) nem hivatkozott az ezzel kapcsolatos szlovén törvényalkotásra.

A kettős állampolgárság megadása és a Fidesz-KDNP-kormány változatlan népszerűsége önkritikára készítette a válsággal küzdő szocialistákat. 2013. január 16-án Kolozsvárt Mesterházy Attila, az MSZP elnöke elnézést kért a határon túli magyaroktól, amiért pártja 2004-ben a kedvezményes honosítás lehetőségének megtagadása érdekében kampányolt. „Ezzel kárt okoztunk akkor a magyar–magyar kapcsolatoknak, és olyan érzelmeket keltettünk a határon túli magyarságban, amelyek joggal sértették őket. Téves politikai döntés volt, ezért elnézést kérünk mindazoktól, akiket ezzel megsértettünk.” (Sólyom, 2013). Hozzá kell tennem, hogy ebben az időben Gyurcsány Ferenc már nem volt tagja az MSZP-nek, új pártot alapított.

A nemzetiségi szószóló intézménye

Magyarországon a szlovén–magyar kisebbségvédelmi egyezmény szellemiségének megvalósítása területén jelentős előrelépés történt. Bár a magyar kormány 1993-ban elfogadott egy fontos nemzetiségi törvényt, amelynek a 20. § (1) kimondja, hogy a kisebbségeknek – külön törvényben meghatározott módon – joguk van az országgyűlési képviselőre,⁷ ennek a gyakorlatba ültetése (közel) 20 éven keresztül (miközben 3 cikluson keresztül baloldali-liberális koalíció volt hatalmon) nem történt meg. A Fidesz-KDNP 2011-ben új választási törvényt fogadott el, amelynek a 6. pontja rendezi a nemzetiségiek parlamenti képviselését. Jelentős előrelépésnek számít – még akkor is, ha a szlovénokat (részben épp a magyar szempontból nagylelkű szlovéniai gyakorlat miatt) nem elégtí ki teljes mértékben – hogy a következő választások után, 2014-ben megkezdhetette munkáját Kissné Köles Erika, a rábamenti szlovénok első nemzetiségi szószólója is. Tekintettel arra, hogy a törvény 13 nemzetiséget ismer el, a magyar választójogi törvény ebből a szempontból nem a szlovén, hanem a horvát törvénnyel és gyakorlattal érdemes összevetni. Megemlítem még, hogy bár a magyarországi szlovénség a legkisebb lélekszámú nemzetiség, Kissné Köles Erika igen aktív az Országgyűlésben, az ötödik leggyakrabban felszólaló nemzetiségi képviselő (arsboni, 2017).

Összefoglalás

A FÜEN Minority SafePack (ec.europa, 2017) kezdeményezői arra kérik az EU-t, hogy fogadjon el jogi aktusokat a nemzeti és nyelvi kisebbségekhez tartozó személyek védelmének javítása, valamint az Unió kulturális és nyelvi sokszínűségének megerősítése céljából. A jogi aktusoknak a regionális és kisebbségi nyelvek, az oktatás és a kultúra, a regionális politika, a részvétel, az egyenlőség, az audiovizuális és egyéb médiatartalom, illetve a regionális (állami) támogatás terén kellene magukba foglalniuk szakpolitikai intézkedéseket. Magyarországon a pártok politikusai többnyire támogatólag nyilatkoztak. A kormány honlapján is többször beszámoltak az aláírásgyűjtésről. Hasonló volt a helyzet a romániai és a szlovákiai magyarok körében is. Mindezek eredményeképpen Magyarországon 2018. március 1-jén a szükséges 15 750 aláírás helyett 108 460 online aláírást regisztráltak, azaz a magyarok jelentősen túlteljesítettek (ec.europa,

⁷ 1993. évi LXXVII. törvény a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól.

2017). Ezzel szemben Szlovéniában, amennyire meg tudom ítélni, a sajtó jelentős része (pl. Večer, Delo, Siolnet, Mladina), lényegében nem számolt be az aláírásgyűjtésről. Az RTVSLO magyar nyelvű honlapján (rtvslo, 2017), illetve egy szlovén nyelvű kisebbséggel foglalkozó oldalon egy-egy híradás szólt az eseményről (svsd.rtvslo, 2018). A szlovén kormány honlapján nem sikerült híradást találnom az aláírásgyűjtésről. Azonban a 2018. április 3-ai határidőig, Szlovéniában is összegyűlt a szükséges számú, 6000 aláírás.⁸

Irodalom

- 24ur.com, 2001. OZP o madžarskem zakonu. *24ur.com*, 26. október. 2001, <http://www.24ur.com/novice/slovenija/ozp-o-madzarskem-zakonu.html> (Letöltve: 2018. december 11.)
- A státustörvény dilemmái, 2002. *Magyar Kisebbség*, 2002. 1. tematikus szám.
- Antall-kormány külpolitikája. <http://antall25.hu/antall-kormany-kulpolitikaja> (Letöltve: 2018. december 18.)
- arsboni, 2017. A nemzetiségek parlamenti képviselete, avagy az Országgyűlés döntetlenje. <http://arsboni.hu/nemzetisegek-parlamenti-kepviselite-avagy-az-orszaggyules-dontetlenje/> 2017. április 12. (Letöltve: 2018. december 11.)
- Bárdi N., 2008. Magyarország és a határon túli magyarok 1948–1989. In Bárdi N., Fedinec Cs., Szarka L. (szerk.) *Kisebbségi magyar közösségek a 20. században*. Gondolat Kiadó – MTA Kisebbségkutató Intézet, Budapest, 296–305.
- Bukaresti tudósítónktól 1995. Az EU ösztönzi az alapszerződéseket. *Népszabadság*, 1995. március 4. 1., 3.
- Dányi L., 2014. Miért mondott le a magyar miniszterelnök Kárpátaljáról? *hir6.hu* 2014. december 6. http://hir6.hu/cikk/105225/miert_mondott_le_a_magyar_miniszterelnok_karpataljarol. (Letöltve: 2018. december 18.)
- D. Z. Kéksisakos kompromisszum. *Népszabadság*, 1995. április 3. 1–2.
- Eörsi M., 2002. Egy érzés béklyójában. In Kántor Z., (szerk.), 2002b. *A Státustörvény. Dokumentumok, tanulmányok, publicisztika*. Teleki László Alapítvány, Budapest.
- Eöry, S., 2010. Kakšna je pot do madžarskega državljanstva. Simbolno izražanje narodne, jezikovne in kulturne pripadnosti madžarskemu narodu. *Večer*, 15. december 2010.
- Ganczer M., 2011. A határon túli magyarok kettős állampolgárságának nemzetközi jogi és belső jogi aspektusai: a kollektív elvesztéstől a könnyített megszerzésig. *Kül-világ*. A nemzetközi kapcsolatok folyóirata. 2011/1–2., 64–81.
- Gazdag F., 2014. Magyar biztonságpolitika 1989–2010. *grotius.hu*, 2014. augusztus 8, http://www.grotius.hu/doc/pub/IYVNP/2014-08-08_gazdag_ferenc_magyar-biztonsagpolitika-1989-2010.pdf (Letöltve: 2018. október 28.)
- Halász I. & Majtényi B., 2001. A magyar és a szomszédos államok „státustörvényei”. *Kisebbségkutatás*, 2001. 3.

⁸ Európai Polgári Kezdeményezés Minority SafePack – Egymillió aláírás az európai sokszínűségért. <https://ec.europa.eu/citizens-initiative/32/public/#/> (Letöltve: 2018. december 18.)

- Hamberger J., 1998. The ratification of the basic treaty between Hungary and Slovakia and its impact on the relations between the two countries. *International Studies*, Centre for International Studies Bucharest, 4/1998, 58–64.
- hirado, 2017. Lehetővé vált a Minority SafePack európai polgári kezdeményezés online aláírása, <https://www.hirado.hu/2017/06/16/lehetove-valt-a-minority-safepack-europai-polgari-kezdemenyezes-online-alairasa/> (Letöltve: 2018. december 18.)
- Jeszenszky G., 2015. Az Antall-kormány külpolitikai programjáról 1. rész. *magyarszemle.hu*, 2015. július 19. http://www.magyarszemle.hu/cikk/20150719_az_antall-kormany_kulpolitikai_programjarol_1_resz (Letöltve: 2018. október 30.)
- Kántor Z., (szerk.), 2002a. *A státustörvény – előzmények és következmények*. Teleki László Alapítvány, Budapest.
- Kántor Z., (szerk.), 2002b. *A Státustörvény. Dokumentumok, tanulmányok, publicisztika*. Teleki László Alapítvány, Budapest.
- Kántor Z., 2002. A magyar nemzetpolitika és a státustörvény. In Kántor Z., (szerk.) 2002a, *A státustörvény – előzmények és következmények*. Teleki László Alapítvány, Budapest. 295.
- Katona F., 2011. A Magyar-szlovák alapszerződés másfél évtized távolából. www.prominoritate.hu/folyoiratok/2011/ProMino11-1-08-Katona.pdf 124. (Letöltve: 2018. december 18.)
- Kéri J. T., 1995. Ellenzék: kapituláció az alapszerződés. *Népszabadság*, 1995. március 20.
- Külgyminisztérium, 1990. *Magyar Külpolitikai Évkönyv 1990*.
- Külgyminisztérium, 1994. *Magyar Külpolitikai Évkönyv 1994*.
- Külgyminisztérium, 1998. *Magyar Külügyi Évkönyv 1998*.
- L. L. 2017. Slovenska manjšina ne pričakuje sprememb v politiki avstrijske vlade. *rtvslo*, 17. december 2017. <http://www.rtvsllo.si/slovenija/slovenska-manjsina-ne-pricakuje-sprememb-v-politiki-avstrijske-vlade/440737> (Letöltve: 2018. december 18.)
- Ministrstvo za zunanje zadeve, 1993. Poročilo Ministrstva za zunanje zadeve za leto 1992. Ljubljana, 1993.
- rtvslo, 2017. A Minority SafePack kampánykezde Szlovéniában. *rtvslo.si*, 2017. december 11. <http://www.rtvsllo.si/mmr/prispevek/174507793> (Letöltve: 2018. december 27.)
- Seres A., 1995a. Nem konfrontálódunk a szomszéd országokkal. Kovács László nemzetközi sajtókonferenciája. *Népszabadság*, 1995. szeptember 13.
- Seres A., 1995b. Horn távol maradt a külügyi bizottság üléséről. *Népszabadság*, 1995. szeptember 14.
- Sólyom I., 2013. Mesterházy: az MSZP elnézést kér 2004. december 5-ért. *itthon.transindex*, 2013, <http://itthon.transindex.ro/?cikk=19368> (Letöltve: 2018. december 11.)
- svsd.rtvsllo, 2015. Seja mešane slovensko madžarske manjšinske komisije. *svsd.rtvsllo*, 24. november 2015, <http://svsd.rtvsllo.si/svsd/madzarska/seja-mesane-slovensko-madzarske-manjsinske-komisije/379414> (Letöltve: 2018. december 11.)
- svsd.rtvsllo, 2018. Stišiče aktualnih informacij o življenju in delovanju pripadnikov slovenskih manjšin v Italiji, Avstriji, na Madžarskem in na Hrvaškem, *svsd.rtvsllo*, 8. januar 2018. <http://svsd.rtvsllo.si/svsd/italija/dvojezicna-sola-je-zelo-pomembna-akaj-ko-se-vasi-praznijo/442433> (Letöltve: 2018. december 11.)
- Székely A. B., 1991. *Az új magyar kisebbségpolitikai – különös tekintettel a szlovéniai magyarságra*. Kézirat, 1991. április 5.

- T. G. , 2014. Novo cestu v Porabju odprla Bratuškova in Orban. *rtvslo* 10. januar 2014. <http://www.rtvsllo.si/svet/novo-cesto-v-porabju-odprla-bratuskova-in-orban/327039> (Letöltve: 2018. december 11.)
- T. V., 2011. Slovenska manjšina ostaja v spremenjeni madžarski ustavi. *rtvslo* 31. marec 2011. <http://www.rtvsllo.si/svet/slovenska-manjsina-ostaja-v-spremenjeni-madzarski-ustavi/254323> (Letöltve: 2018. december 11.)

Források

1949. évi XX. törvény. A Magyar Köztársaság alkotmánya. alkotmany.hu/alkotmanyok/hatalyos/hatalyosalkotmany.pdf (Letöltve: 2018. december 18.)
1993. évi LXXVII. törvény a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól. <https://mkogy.jogtar.hu/?page=show&docid=99300077.TV> (Letöltve: 2018. december 18.)
1995. évi XLV. törvény a Magyar Köztársaság és Ukrajna között a jószomszédság és az együttműködés alapjairól Kijevben, az 1991. évi december hó 6. napján aláírt Szerződés kihirdetéséről http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99500045.TV&celpara=261 (Letöltve: 2018. december 10.)
1997. évi XVI. törvény a Magyar Köztársaság és a Horvát Köztársaság között a Magyar Köztársaságban élő horvát kisebbség és a Horvát Köztársaságban élő magyar kisebbség jogainak védelméről Eszéken, 1995. április 5-én aláírt Egyezmény kihirdetéséről http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99700016.TV (Letöltve: 2018. december 10.)
2001. évi LXII. törvény a szomszédos államokban élő magyarokról. https://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0100062.TV (Letöltve: 2018. december 18.)
- EURÓPAI POLGÁRI KEZDEMÉNYEZÉS. Minority SafePack – Egymillió aláírás az európai sokszínűségért, <https://ec.europa.eu/citizens-initiative/32/public/#/> (Letöltve: 2018. december 18.)
- Velencei Bizottság, 2001. Európa Tanács Joggal a Demokráciáért Bizottság A nemzeti kisebbségek számára az anyaállamok által biztosított kedvezményes bánásmódról. c. jelentése, Jóváhagyta a Velencei Bizottság 48. Plenáris Ülése (Velence, 2001. október 19-20.) Report on the Preferential Treatment of National Minorities by their Kin-State, adopted by the Venice Commission at its 48th Plenary Meeting (Venice, 19-20 October 2001) Elérhető: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-INF\(2001\)019-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-INF(2001)019-e) (Letöltve: 2018. december 11.)

III.

Romana Bešter – Janez Pirc

A szlovén–magyar kisebbségi vegyes bizottság tevékenységének bemutatása: a bizottsági ülések jegyzőkönyveinek elemzése (1995–2016)

Összefoglaló

A tanulmány a magyar–szlovén kisebbségi vegyes bizottság ülései jegyzőkönyveit elemzi az 1995 és 2016 közötti időszakban, figyelemmel a bizottság üléseinek gyakoriságára, a jegyzőkönyvek szerkezetének változásaira, rámutatva a jegyzőkönyvek tartalmi-szerkezeti egyértelműségének hiányára. A tanulmány a bizottság által tárgyalt témakörökre összpontosít. Ezek az oktatás, a kultúra, a média, a nyelvhasználat, a politikai-közigazgatási terület, a közlekedési infrastruktúra, a gazdaság, a tudományos kutatómunka és a hitélet. Az elemzés alapját az alábbi kutatási kérdések képezték: milyen témákkal foglalkozott a bizottság, melyik időszakban foglalkozott a témákkal, a felvetett kérdéseket sikerült-e megoldani (és mikor), valamint hasonló témák jelennek-e meg a két országban élő kisebbségi közösségeknél.

Kulcsszavak: bilaterális egyezmény, Szlovénia, Magyarország, nemzeti kisebbségek

Bevezető

A Magyar Köztársaság területén élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaság területén élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról szóló egyezmény alapján létrejött szlovén–magyar kisebbségi vegyes bizottság (a továbbiakban: KVB) ülésein a szlovén–magyar határ mindkét oldalán élő kisebbség fennmaradását segítő, különböző tematikus területekkel foglalkozik. Ebben a fejezetben az említett bizottság jegyzőkönyveinek elemzésével foglalkozunk, éspedig az 1995-ben megtartott első találkozótól a 2016-os találkozóig.¹ Az elemzés során a következő kérdésekre kerestük a válaszokat:

¹ A tanulmány kéziratát a vegyes bizottság 2017-es évi ülése előtt zártuk le.

mely témákkal és milyen időszakban foglalkozott a bizottság; hogyan oldódtak meg (és megoldódtak-e) a felvetett kérdések; mennyiben hasonlóak a két országban élő kisebbségi közösségeket foglalkoztató témák?

Munkánk során a bizottság összes szlovén nyelvű jegyzőkönyvét elemeztük.² Az általunk beazonosított, leggyakoribb témákat szélesebb témakörökbe soroltuk. Ennek alapján kilenc témakört jelöltünk meg, amelyek keretén belül a különböző területeket, ezek megvitatását és megoldását külön táblázatba foglaltuk. Ily módon kívántuk szintetizálva ismertetni a bizottság által megvitatott témakörök sokaságát, az ezek közti összefüggéseket és sajátosságokat, valamint kiemelni az adott korszak egyes területeinek fejlődésével, illetve aktualitásával kapcsolatos időbeni és történelmi tényezőket. A széles körű tematika miatt a tanulmány nem foglalkozik a két kisebbségnek a KVB jegyzőkönyvekkel, illetve az ülésekkel kapcsolatos reakciójával és csak részben foglalkozik a jegyzőkönyvek ajánlásainak gyakorlati megvalósítával. A jegyzőkönyvek elemzését pedig, az egyes ajánlások és az adott korszak jelenségeinek könnyebb értelmezése érdekében, esetenként (az egyes témaköröknél) rövid magyarázattal bővítettük ki arra vonatkozóan, hogyan változott a két kisebbség jogainak gyakorlatba ültetése az Egyezmény elfogadása előtt és után.

A jegyzőkönyvben leggyakrabban szereplő, általunk választott témakörök:

- a) oktatás,
- b) kultúra,
- c) médiumok,
- d) nyelvhasználat,
- e) politikai-közigazgatási terület,
- f) közlekedési infrastruktúra,
- g) gazdaság,
- h) tudományos kutatómunka,
- i) hitélet.

Az egyes témakörök elemzésének bemutatását megelőzően röviden ismertetünk néhány általános, a vegyes bizottság üléseinek gyakoriságára, a jegyzőkönyvek tartalmi struktúrájára és egyes homályos tartalmi-strukturális megfogalmazásra vonatkozó általános észrevételt.

² A jegyzőkönyvek magyar és a szlovén nyelvű változata esetenként eltér egymástól, itt az elfogadott magyar változatból idézünk (*a szerk.*).

A jegyzőkönyvekkel kapcsolatos, általános észrevételek

A vegyes bizottság ülésezéseinek gyakorisága

Az Egyezmény aláírása 1992 novemberében történt, Szlovéniában az Egyezmény ratifikálásáról szóló törvény a következő év áprilisában lépett hatályba, a KVB első ülését pedig 1995 áprilisában, Ljubljanában tartották. Onnantól kezdve 2016-ig a bizottság 16 alkalommal ülésezett. Amennyiben az Egyezmény 15. cikkébe foglaltakat követték volna, miszerint a bizottság évente kétszer ülésezik, az 1995–2016-os időszakban 44 értekezletet kellett volna tartani. Az ülések között 7 hónaptól (a IX. és X. ülés között) két évig tartó időszak telt el. Az utóbbi három esetben fordult elő. A legszokatlanabb a bizottság VIII. ülése volt, amely két találkozó keretén belül – 2005 májusában és 2006 áprilisában zajlott, miközben a KVB mindkét felén elnökváltásra is sor került. 2003-tól a következő ülésszak időpontját az előző ülések jegyzőkönyvének utolsó pontjaiban is bejelentették, de az esetek felében az esemény a gyakorlatban később valósult meg. A jegyzőkönyvekben nem lelhető fel magyarázat arra, miért ülésezik a KVB ritkábban, mint ahogy azt az egyezménybe foglalták.

A jegyzőkönyvek szerkezetének változása

A kezdeti években (a 2005–2006-os évvel, a VIII. üléssel bezárólag) a jegyzőkönyvek két fő fejezetből álltak:

- a bizottsági ajánlások megvalósulása: a KVB ebben a részben értékelte a két kisebbség különjogainak biztosításáról szóló egyezménybe foglalt, illetve a bizottság korábbi ülésein elfogadott ajánlások megvalósulását;
- ajánlások: ebben a részben azok az ajánlások szerepeltek, amelyeket a bizottság minkét kormánynak javasolt, és még nem, vagy csak részben valósultak meg.

Mindkét fejezet tematikus területeket foglalt magába: általános kérdések, oktatási kérdések, kultúra és tájékoztatás.

A IX. ülés (2007-es év) jegyzőkönyvében változott az ajánlások megfogalmazása, éspedig oly módon, hogy a jegyzőkönyvben elsőbbséget élvező és hosszú távú ajánlások szerepeltek, ezeket viszont nem osztották témakörökre. A X. és XI. ülés (2008 és 2009) jegyzőkönyve pedig már nem tartalmaz beszámolót a korábbi ülések ajánlásainak megvalósulásáról, hanem csak ajánlásokat.

A XII. ülés alkalmával (2011-ben) a jegyzőkönyv szerkezetében először újra az ajánlások megvalósulásának áttekintése, illetve az szerepel, mi valósult már meg, mi van folyamatban, és mi az, ami nem teljesült. Ezt követik (témakörök szerint) az új ajánlások. A XIII. üléstől (2013-tól) a jegyzőkönyvek két részből állnak, és pedig a korábbi (fennmaradt) és új ajánlásokból. Ezekben a jegyzőkönyvekben a témakörök szerinti felosztás már nem szerepel.

Homályos tartalmi-szerkezeti jegyzőkönyvi megfogalmazások

A jegyzőkönyvek tartalmi elemzését esetenként a határozatok és ajánlások homályos, illetve kétértelmű, esetleg nem konzisztens megfogalmazása is nehezítette. Ez tartalmi, nyelvtani és szerkezeti értelemben egyaránt jelen van. Ilyetén az ajánlásokban esetenként helyzetleírások szerepelnek, ugyanakkor a korábbi ajánlások megvalósulásának áttekintésében a jövőbeni ajánlások is szerepelnek.

Egy példa a jegyzőkönyvek elemzését megnehezítő tartalmi-nyelvtani homályos megfogalmazásokból:

„A KVB [Szlovén–magyar Kisebbségi Vegyes Bizottság] üdvözlí, hogy a magyar fél 2010-ben, a Szlovén Kulturális és Információs Központban – a hármas határ adottságait figyelembe vevő – interetnikus kulturális program szervezésébe kezd.” (a XI. ülés jegyzőkönyvének ajánlásaiba foglalva, 2009-ben).

A bizottsági jegyzőkönyvek elemzése során esetenként előfordul, hogy a pontatlan nyelvi megfogalmazás félreérthető vagy kétértelmű lehet. Ilyen például a XVI. ülés (2016) jegyzőkönyve, ahol többek közötti az alábbi mondat szerepel:

„A KVB továbbá javasolja a szlovén félnek, hogy vizsgálja meg a Szlovéniában felsőfokú tanulmányokat folytató rábavidéki szlovén hallgatókkal való megálapodás kötésének lehetőségét, amely tanulmányaik befejezését követően garantálja a szülőföldre való visszatérésüket.”

Ebből a mondatból például nem világos, hogy ily módon kívánják ösztönözni a szülőföldön történő alkalmazást, illetve megakadályozni a szürkeállomány elvándorlását, és az sem, hogyan lehet az egyénnek feltételeket szabni ahhoz, hogy a szülőföldjén maradjon.

A kisebbségi vegyes bizottság ülésein megvitatott tartalmi kérdések

A megvalósult és az új ajánlások áttekintése előtt, a bizottság minden esetben hivatkozik arra, milyen jelentőséggel és szereppel bír az Egyezmény a két kisebbség számára. Így a II. üléstől kezdődően a jegyzőkönyvben valamilyen formában megjelenik az alábbi megfogalmazás: „Az Egyezmény példásan rendezi a két kisebbségi közösség és tagjai jogainak védelmét”, illetve „megfelelő keretet biztosít a kisebbségi jogok védelméhez” és kedvezően befolyásolja a két kisebbség helyzetét. Ezzel kapcsolatosan, többek között (a VI–XIII. ülészekok) megemlítik, hogy az Egyezmény „biztosítja a szlovén, illetve a magyar közösség hagyományápolását, a kulturális és történelmi örökség megőrzését, és ez által hozzájárul a nemzeti identitástudat erősítéséhez”.

A jegyzőkönyvek többségének bevezető részében megemlítik a bizottságnak a specifikus témakörökkel kapcsolatos ajánlásai megvalósítására vonatkozó általános véleményét. Így az összes újabb (a 2008-as, X. ülés utáni) jegyzőkönyvben megjelenik az alábbi megfogalmazás:

„A Bizottság üdvözi a KVB korábbi ülésein elfogadott ajánlások teljesítésében elért sikereket. Ugyanakkor megállapítja, hogy az ajánlások egy részének teljesítése még nem történt meg, illetve megvalósításuk folyamatban van. A Bizottság felkéri a Feleket [a két kormányt³], hogy törekedjen a korábbi, illetve a jelen ülés jegyzőkönyvébe foglalt ajánlások mielőbbi teljesítésére.”

Ez a vélemény tehát arra ösztönöz, hogy konstruktív módon álljanak hozzá a KVB ajánlások teljes palettájának megvalósításához, noha ezek egy része már megvalósult. A régebbi jegyzőkönyvekben (a VII–IX. ülés) ez rövidebb megfogalmazásban szerepel, és hangsúlyozza a KVB-ban jelenlévő kisebbségi képviselők véleményét is: „Mindkét kisebbség képviselői⁴ figyelmeztették a vegyes bizottságot, hogy a bizottsági ajánlások – az örömteli eredmények ellenére – egyes esetekben túl lassan, vagy egyáltalán nem valósulnak meg”. A III. és a IV. ülés jegyzőkönyvének bevezető részében, tehát az 1990-es évek második felében ez a megfogalmazás az egyes területekre vonatkozó témaköröket illetően konkrét volt. A kisebbségek képviselői kiemelték az oktatás, a tájékoztatás (média) és az istentiszteletek témakörét, amelyben a KVB ajánlások „lassan, egyes esetekben megkésve, vagy egyáltalán nem valósulnak meg”.

³ A szerzők megjegyzése.

⁴ Ez a kifejezés a VII. ülés jegyzőkönyvében szerepel; a következő kettőben más kifejezést alkalmaztak: „a nemzeti közösségek képviselői” és a „mindkét nemzetiség képviselői”.

Oktatás

A Magyarországon élő nemzeti kisebbségeknek a nemzeti és etnikai kisebbség-jogairól szóló 1993. évi LXXVII. tv., és az azt felváltó 2011. évi CLXXIX. törvény biztosítja az anyanyelven történő oktatás jogát. A kisebbségek nyelvén történő oktatás külön nemzetiségi óvodákban, iskolákban, osztályokban vagy csoportokban valósul meg. Tekintettel az adott nemzetiségek eltérő körülményeire (kisebbség létszáma, földrajzi szóródása, stb.), Magyarországon a nemzetiségi oktatás különböző formákban valósul meg: nemzetiségi iskolák a nemzetiség nyelv tantárgyként történő oktatásával,⁵ nemzetiségi iskolák bővített anyanyelvi oktatással,⁶ kétnyelvű oktatás⁷ és nemzetiségi iskolák, ahol a tanítás nyelve a nemzetiség nyelve. Az állam nyolc azonos nemzeti kisebbséghez tartozó tanuló szülei vagy nevelői kérésére köteles kisebbségi osztályt vagy csoportot létrehozni. Ahogy Stipkovits fogalmaz (2004), a törvényileg biztosított anyanyelvi oktatás biztosításának legnagyobb akadályát az jelenti, hogy az iskolarendszer nem megfelelő a kis létszámú tanulói csoportok számára, és emiatt a rábavidéki szlovén iskolák folyamatos pénzügyi nehézségekkel küzdenek.

Az 1980-as években, tehát a Magyar Köztársaság területén élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaság területén élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról szóló egyezmény aláírása előtt, öt óvodában 94 gyerek részvételével folyt szlovén nyelvű nevelés, éspedig Apátistvánfalván, Felsőszölnökön, Szakonyfaluban, Rábatótfaluban és Szentgotthárdon. A négy nemzetiségi általános iskolában (Apátistvánfalván, Felsőszölnökön, Szakonyfaluban és Szentgotthárdon) szlovén nyelvet tanuló általános iskolások száma 1984-ben 361 fő volt, majd 1992-ig számuk 184-re csökkent. Az Egyezmény aláírása előtt középiskolai szinten szlovén nyelvet a szombathelyi Vörösmarty Gimnáziumban tanulhattak a diákok, ezzel a lehetőséggel évente 2–3 tanuló élt (Stipkovits 2004, 446).

2017-ben, a Rábavidéken mintegy 260 gyerek látogatta az 5 nemzetiségi óvodát, a 2 kétnyelvű általános iskolát (Felsőszölnöki KÁI, és Apátistvánfalvai KÁI), a szentgotthárdi általános iskolát, valamint a szentgotthárdi gimnáziumot

⁵ A kisebbségi nyelvet, második nyelvként, legalább heti 4 vagy 5 órában tanítják (Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatal 2005).

⁶ A tanítási nyelv a kisebbség nyelve, mellette a gyerekek választhatnak még egy-két tantárgyat, amelyeknél a tanítás anyanyelven folyik (Kern 2009, 195).

⁷ A kétnyelvű iskolákban a tantárgyak jelentős részének (legalább 50 %) tanítása a kisebbségi nyelven folyik (Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatal 2005).

és műszaki szakközépiskolát. A felsőszölnöki kétnyelvű általános iskolában 2005-től, az apátistvánfalvai kétnyelvű általános iskolában pedig 2007-től folyik kétnyelvű oktatás. Az apátistvánfalvai és a felsőszölnöki nemzetiségi kétnyelvű általános iskola fenntartója az Országos Szlovén Önkormányzat. Az említett két iskolában minden tanulónak heti 5 órában tanítják a szlovén nyelvet mint nemzetiségi nyelvet, mindenki egy kiegészítő órában ismerkedik a szlovénssal, míg az egyéb tantárgyak 50 százaléka esetében van (részbeni) a kétnyelvűség. Az iskolák a kétnyelvű tanításhoz azokat a tantárgyakat választják, amelyekhez rendelkeznek kétnyelvű pedagógusokkal. A szentgotthárdi Széchenyi István Általános Iskolában és az Arany János Általános Iskolában tantárgyként, heti öt órában, szakkörként heti két órában választható a szlovén nyelv. Mind a gimnáziumban, mind pedig a szakközépiskolában a szlovén nyelv nemzetiségi, illetve idegen nyelvi státusszal rendelkezik (Szlovén Köztársaság Oktatási Intézete, 2018).

Szlovéniában a Muravidék nemzetiségileg vegyesen lakott területén, ahol a magyar nemzeti közösség él, a törvény értelmében az oktatás minden gyerek számára – tekintet nélkül arra, hogy szlovének vagy magyarok, kétnyelvűen folyik. A kétnyelvű iskolákban a szlovén és a magyar egyenrangú tanítási nyelv. A Muravidék nemzetiségileg vegyesen lakott területén működő iskolákban a kétnyelvű oktatás modelljét⁸ 1959-ben, az óvodákban két évvel később vezették be, a középiskolai oktatásban pedig az 1981/82-es tanévtől folyik kétnyelvű oktatás (Hozjan 2007). A szlovén és a magyar nyelvet két szinten, és pedig anyanyelvi (J1) és második nyelvként, illetve környezetnyelvi (J2) szinten tanítják. A magyar nyelv oktatása minden osztályban, a szlovén nyelv oktatása pedig csak 1. nevelési-oktatási korszakban (1–3. osztály) folyik két szinten. 4. osztálytól a tanulók, amennyiben a szülők és a tanulók is ezt választják, mindkét nyelv anyanyelvi szinten tanulható (Hozjan 2007).

A Muravidék kétnyelvű területén négy óvoda (a Dobronaki KÁI melletti óvoda, a Pártosfalvi KÁI melletti óvoda, a lendvai óvoda és a Moravske Toplice-i óvoda), öt általános iskola kihelyezett tagozattal (a Lendvai I. KÁI a gyertyános, a petesházi és a csentei kihelyezett tagozattal, a Lendvai II. KÁI speciális programmal, a Göntérházi KÁI, a Dobronaki KÁI, valamint a Pártosfalvi KÁI a domonkosfai és a hodosi kihelyezett tagozattal) és egy kétnyelvű középiskola (Lendvai KKI) működik.

⁸ Részletesebben a muravidéki kétnyelvű oktatásról Novak Lukanovič 1997a, 1997b, 1998, 2006a, 2006b.

A KVB üléseinek leggyakrabban napirendre tűzött témája éppen az oktatás volt. A témák közül néhány a jegyzőkönyvekben évről évre ismétlődik, noha nem annyira az ajánlások megvalósulásának elmaradása miatt, inkább olyan folyamatokról van szó, amelyek valójában nem fejeződnek be – például a kisebbségi nyelvek tanítása színvonalának emelése a kétnyelvű iskolákban mindkét oldalon, illetve általánosságban a kétnyelvű oktatás minőségi szintjének emelése. Vagy például a kisebbségi pedagógusok nyelvi és szakmai továbbképzése az anyaországokban, amit szintén folyamatosan művelni kell. Egyes témák, és a velük kapcsolatos bizottsági ajánlások azért ismétlődtek, mert a két országban nem sikerült maradéktalanul megvalósítani a javaslatokat, egyes ügyek pedig gyakran finanszírozási gondok miatt ismétlődtek, amelyeket évente oldottak meg, nem volt viszont rendszerszintű megoldás, amely a hosszú távú, stabil finanszírozást biztosította volna, az utóbbi elsősorban a magyar oldalon volt jelen.

A Magyar Köztársaság területén élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaság területén élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról szóló egyezmény aláírását követő első hat évben a vegyes bizottság gyakorlatilag minden esetben foglalkozott az alábbi témákkal: a magyarországi nemzetiségi általános iskolák és óvodák finanszírozásának rendezése; a kisebbségi pedagógusok nyelvi és szakmai továbbképzése az „anyaországokban”; a kisebbségi nyelvek oktatási színvonalának emelése, illetve javítása mindkét oldalon; szakértő biztosítása a magyar nyelv oktatásához a Muravidéken; a diplomák/bizonyítványok honosításának egyszerűsítése mindkét országban. A nemzetiségi iskolák és óvodák finanszírozásának rendezése az első üléstől kezdődően állandó részét képezte a vegyes bizottsági üléseknek. A jegyzőkönyvekből kiolvasható, hogy történtek változások, és hogy a dolgok lassan és bizonyos módon rendeződtek és fejlődtek, ám nem született olyan rendszerbeli megoldás, amely kielégítené a Rába-vidéki nemzetiségi iskolák és a nemzeti kisebbség igényeit és kívánságait.

Már a KVB első ülésén felmerült az ajánlás, miszerint a két ország az anyaországban biztosítson lehetőséget a kisebbségi pedagógusok nyelvi és szakmai továbbképzéséhez. Ennek a megvalósítása elkezdődött, a továbbképzések az ezt követő években zajlottak, majd a vegyes bizottsági tagok a 2009-es és a 2011-es értekezleten megállapították, hogy a teljesítés alulmarad, hogy a pedagógusok nem élnek kellő mértékben a rendelkezésükre bocsátott nyelvi továbbképzés lehetőségével. A 2015-ös ülésen a KVB újra javasolta mindkét félnek, vizsgálja meg a Rába-vidék és a Muravidék kétnyelvű iskoláiban tanító pedagógusok nyelvi és szakmai továbbképzésének lehetőségeit, majd 2016-ban ja-

vasolta mindkét félnek, hogy a továbbiakban is biztosítsa az ilyen képzések finanszírozását.

A KVB ajánlásaiban a kezdeti ülésektől egészen 2011-ig arra törekedett, hogy a határ mindkét oldalán javítsák a kisebbségi nyelvoktatás színvonalát. Ezzel kapcsolatosan elsősorban az egyik országból a másikba érkező pedagógiai szaktanácsosok kiküldését támogatta, amelyek a határ másik oldalán élő kisebbséget segítené a minőségi anyanyelv oktatási programok megvalósításában (valamint a kisebbségi nyelvű tankönyvek készítésében). Ez a témakör a bizottsági üléseken hat évig, 2000-ig volt jelen, amikor a Rába-vidéki gyakorlathoz hasonlóan, ahol a szlovén pedagógiai szaktanácsos már ellátta ezeket a feladatokat, a muravidéki kétnyelvű iskolákban is megkezdte működését a magyar pedagógiai szaktanácsos. 11 év elteltével a pedagógiai szaktanácsosok témaköre újra felmerült a bizottság üléseinek napirendjén, és további két évig ott is maradt.

2007-ben, a jegyzőkönyvben szerepel a rábavidéki iskolákban és óvodákban az (utazó) szlovén nyelvi pedagógiai asszisztensek alkalmazásával kapcsolatos javaslat. A téma egészen 2016-ig fennmarad a jegyzőkönyvekben, amikor a KVB üdvözölte, hogy az Oktatási, Tudományos és Kulturális Együttműködési program nyomán a szlovén Rábavidéken két iskolai és két óvodai asszisztens segíti a nevelő-oktató munkát. Ugyanakkor javasolta a szlovén félnek, hogy vizsgálja meg egy további szlovén pedagógiai asszisztens küldésének a lehetőségét a szentgotthárdi általános iskolák és középiskolák részére, valamint az asszisztensekkel való hosszú távú szerződés megkötésének lehetőségét.

Noha nem folyamatosan, de a KVB üléseken többször felmerült a kisebbségi közösséghez tartozó egyetemisták ösztöndíjának biztosításával és az egyetemistáknak a két országban történő fogadásával kapcsolatos témakör. A bizottság néhányszor kifejezte amiatti aggodalmát, hogy csökken az anyaországokban továbbtanuló, a nemzeti kisebbségekhez tartozó egyetemisták száma.

További olyan témák, amelyeket a KVB kiemelten kezelt a 2000–2011-es időszakban: közös szakértői bizottság létrehozása a két kisebbség tankönyvei ügyében; szlovén nyelvű tankönyvek kiadása a Rábavidéken; az anyanyelven történő oktatás minőségi javítása mindkét országban; a felsőszölnöki általános iskola kétnyelvű iskolává átalakításának folyamata; a felsőszölnöki és az apátistvánfalvai általános iskola felújítása; egyetemi fordító- és tolmácképző program bevezetése Mariborban és Szombathelyen; szlovenisztikai tanulmányi program bevezetése Budapesten; programok mindkét nyelven történő megvalósítása a lendvai középiskolában; a szlovén nyelv szakmai szintjének vizsgálata a szentgotthárdi gimnáziumban.

2011–2012-ben újra felmerült néhány múltbéli téma: nemzetiségi általános iskolák és óvodák finanszírozása a Magyarországon; szakértő/pedagógiai szaktanácsos biztosítása a magyar nyelv tanításához a Muravidéken, ösztöndíj biztosítása a két nemzeti kisebbség tagjai részére. Ugyanakkor új témák is előke-rültek: Magyarország biztosítson a szlovén nemzetiségi diákok számára államilag finanszírozott helyeket a szombathelyi és a budapesti egyetemen; az egymás országaiban akkreditált szakmapedagógiai továbbképzések elismerése és a pedagógusok minősítési rendszerébe történő beépítése; a kétnyelvű általános iskolákban, a kisebbségek nyelvén szervezett szakkörök kulturális tevékenységének támogatása.

A 2013 és 2017 között a KVB ülésein megvitatott új témák: évfolyamonként egy beiratkozott hallgató (magyar és szlovén nyelv tanulása) esetén is a tanulmányi lehetőségek feltételeinek vizsgálata; az anyanyelv ingyenes tanulása az egyetemek nappali tagozatos hallgatói számára mindkét országban; középiskolai kollégium létrehozása Lendván; magyarországi óvodapedagógusok alkalmazásának lehetősége a muravidéki kétnyelvű óvodákban. (Lásd 1. táblázat)

Kultúra

Az oktatás után a kultúra területe volt az, amit a legnagyobb terjedelemben, illetve a leggyakrabban tűzött ülései napirendjére a KVB.⁹ A kultúra területén leginkább a két kisebbség intézményeinek – kultúrházak, múzeumok, könyvtárak, könyvesboltok és galériák – alapításáról, működéséről és finanszírozásáról esik szó.

Az Magyar Köztársaság területén élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaság területén élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról szóló egyezmény megkötése előtti időszakra jellemző, hogy mind a magyarországi szlovén kisebbségnél, mind pedig a szlovéniai (az akkori jugoszláviai) magyar kisebbségnél, a kulturális életre vonatkozóan a 20. század hetvenes éveiben kezdődtek nagyobb változások. Ugyanis mindkét országban akkor történtek alkotmányos-törvényi változások. Magyarországon 1972-ben fogadták el az 1949-es alkotmány módosításait, a 61. cikk módosítását is beleértve. Ennek értelmében „A Magyar Népköztársaság a területén élő minden nemzetiség számára biztosítja az egyenjogúságot, [...] valamint nemzetiségi kultúrájának ápo-

⁹ A jegyzőkönyvekben ugyan gyakran a tájékoztatás cím alatt jelenik meg, azonban a jobb áttekinthetőség érdekében itt külön foglalkozunk vele.

lását és fejlesztését”. A paragrafus korábbi változatához viszonyítva, amely csupán a „nemzetiségi kultúra ápolásának lehetőségét” biztosította, ez a rendelkezés garanciát vállal. Ezt konkretizálta a négy évvel később elfogadott oktatási törvény, amely biztosította a „nemzetiségi kultúra szabad fejlődését” és meghatározta, hogy az állam segíti a kisebbségeket a szomszédos országokkal történő kulturális együttműködés elmélyítésében (Arday és Joó 1987, 408). A múlt század nyolcvanas éveiben Székely megemlíti, hogy a Rábavidéken a helyi kulturális élet hajtóerejét többnyire a pedagógusok jelentették, akik könyvtárklubokat és amatőr csoportokat vezettek. Hozzáfűzi, hogy a magyarországi szlovének kulturális szerveződése Szombathelyen is jelen volt. (Székely 1987, 519).

A muravidéki magyar nemzeti közösség kulturális életében nagy lépést jelentett az 1974-es alkotmány elfogadása. A 251. cikk szerint a magyar (és az olasz) nemzetiség tagjai (többek között) a kultúra területén megalapíthatják az oktatási és művelődési érdekközösségeket (Nađ 2016, 65). Az akkori mura-szombati és lendvai községben az öngazgatási érdekközösségek váltak az egyik alapvető szereplővé, amelyek a hetvenes évek közepétől a szlovén önállósulásig terjedő időszakban meghatározták a magyar nemzetiség kulturális politikáját (Beltram 1987b, 295). Az érdekközösségek hatáskörébe a következő területek tartoztak: a kulturális fejlődés tervezése a községek nemzetiségileg vegyesen lakott területein, valamint a kulturális örökség ápolásával és a kulturális intézmények alapításával kapcsolatos döntéshozatal (Beltram 1987b, 297). Ezek azok az alapvető témák, amelyek a két kisebbség kulturális életében napjainkban is aktuálisak. Ugyanakkor Szlovénia és Magyarország már a múlt század hatvanas éveitől kezdődően egyeztetett és folyamatosan megújította a kulturális (és egyéb) intézmények közötti, megyei és községi szintű együttműködési programokat (Beltram 1987b, 298; Devetak 1987, 365, 382).

A két kisebbség kulturális életében mérföldkövet jelentettek a múlt század kilencvenes éveiben bekövetkezett társadalmi-politikai változások. Magyar oldalon az 1990-es alkotmánymódosítás érintette a kisebbségi kultúrát is, és ez az év azért is fontos a szlovén kisebbség életében, mivel akkor alakult meg a Lipa szlovén egyesület és a Magyarországi Szlovének Szövetsége. A nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló 1993. évi törvény 16. cikke pedig explicite meghatározta a kisebbségek tárgyi és szellemi kultúrája megőrzésének, fejlesztésének és erősítésének jogát (Vajda 2016, 12, 20–21, 23). Az említett törvény alapján a szlovén közösség megkezdte a művelődési egyesületek alapítását is (Stipkovic 2004, 447). A szlovéniai magyar nemzeti közösség kulturális tevékenységének jogalapjául az 1991-es új szlovén alkotmány szolgált. A Muravidéken, két évvel később, megalakult a Magyar Művelődési Intézet, ennek keretén belül számos

művelődési egyesület működik és különböző kulturális rendezvényeket szerveznek (Apollonio et al. 2004, 296). Közvetlenül a Magyar Köztársaság területén élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaság területén élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról szóló egyezmény aláírása előtt, 1992 szeptemberében, a Szlovén Köztársaság és a Magyar Köztársaság aláírta a kultúráról, az oktatásról és a kutatásról szóló egyezményt. A két egyezmény alapján, a két ország, néhány évente elfogadja az oktatásról, kutatásról és kultúráról szóló programot.¹⁰ Regionális szinten, évente megújuló együttműködés folyik a Muravidéki Magyar Önkormányzati Nemzeti Közösség valamint Zala és Vas megyék között (Apollonio et al. 2004, 296).

Aszerint, hogy milyen gyakran és milyen formában jelennek meg a kultúrát érintő kérdések, a KVB-ülések időben három szakaszra oszthatóak. Az első az I-től a VIII-ig ülésig, tehát a múlt század kilencvenes éveitől az elmúlt évtized közepéig tartott. Ide azok a területek sorolhatók, amelyek a kilencvenes évek második felétől kerültek az ülések napirendjére, és néhány kivétellel, legutóbb a 2005–2006-os időszak jegyzőkönyveiben fordultak elő. Ezt a korai szakaszt néhány kulcsfontosságú kulturális intézmény építése, illetve megnyitása jellemezte mind a muravidéki, mind pedig a rábavidéki oldalon: a lendvai kultúrház/központ építése (az építkezés a KVB I. ülése után, 1995-ben kezdődött, és noha többször is jelezték a munkálatok befejezését, pénzhiány miatt a befejezés egészen 2004-ig húzódott), a dobronaki kultúrház és tájház (Dobronoki György-ház – Hiša Dobronoki Györgya, amely a bizottság 2005-ös ülésére fejeződött be), a szlovén kulturális-tájékoztatói központ építése Szentgotthárdon (1998-ban befejezve), valamint a lendvai Bánffy központ magyar könyvesboltjának megnyitása és későbbi berendezése (1998–1999). A jegyzőkönyvekben 1999-ben szerepel a templomok felújításának témája is, ami egészen 2007-ig napirenden maradt, és pedig a rábavidéki és a muravidéki templomok vonatkozásában egyaránt (Apátistvánfalva és Felsőszölnök, valamint Domonkosfa).

1999-ben szerepel először a jegyzőkönyvekben a szlovén fél által a rábavidéki szlovén közösség számára biztosított mozgó könyvtár, amelyet majd csak a 2015–2016-os jegyzőkönyvek említenek újra, amikor arra kéri a magyar félt, vizsgálja meg a mozgó könyvtár támogatásának lehetőségét. Az első szakaszba sorolható még egy téma, amely 1999-ben fordult elő először, és a későbbi jegy-

¹⁰ Jelenleg a 2016–2018-as időszakra vonatkozó program van hatályban. Ehhez hozzátartozik, hogy a KVB a XIII. ülésén (2012-ben) figyelmeztetett (és a figyelmeztetést a következő ülésen is megismételte), hogy az egyezmény hatálya lejárt, és hogy újat kellene kötni. A figyelmeztetés valószínűleg a 13. cikknek az egyezmény hatályával és ennek meghosszabbításával kapcsolatos, nem egyértelmű megfogalmazásával függ össze.

zőkönyvekben, néhány kihagyással, egészen 2016-ig, nyolc alkalommal szerepelt, vagyis a leggyakoribb témák között említhetjük, ez pedig a lendvai Galéria-múzeum és a könyvtár, mint a szlovéniai magyarság központi, ilyen jellegű intézménye státusának rendezése. A KVB első ülésétől kezdődően, a jegyzőkönyvek megemlítik azt is, hogy a szlovéniai magyar műkedvelő csoportokat intenzíven segíti Zala és Vas megye önkormányzata, illetve hogy kulturális együttműködés folyik a muravidéki határ menti önkormányzatok és a két magyarországi megye között. Ezt az együttműködést a Muravidéki Magyar Önkormányzati Nemzeti Közösség és a két megye közötti, fentiekben említett egyezménnyel formalizálták.

A második szakaszt a működő (fentiekben említett) kulturális intézmények finanszírozásával kapcsolatos kérdések, illetve egyes további, új intézmények alapítását és működését szolgáló források biztosítása képezi. Mind a témákat, mint pedig az időbeni megjelentést illetően, ebben az esetben egyfajta, időtartam szempontjából nehezebben definiálható átmeneti szakasról van szó. A KVB ezeket a témákat a 2001-es, illetve 2003-as, és a további jegyzőkönyvek tartalmazzák, és többségében a 2012-es évi, XIII. ülés jegyzőkönyvéig terjednek, kivéve a szentgotthárdi szlovén kulturális központ magyarországi finanszírozását, ami egyetlen megszakítással egészen 2016-ig megjelenik a jegyzőkönyvekben. Ebben a szakaszban többnyire a határ két oldalán lévő művelődési házak, illetve központok alapításával, illetve működésével foglalkoznak. Az említett téma mellett, a rábavidéki oldalon megjelenik még a rábavidéki egyéb kultúrházak (Apátistvánfalva, Felsőszölnök és Orfalu) felújításához és működéséhez szükséges források biztosítása, illetve a felsőszölnöki tájház alapításához és működéséhez szükséges finanszírozás kérdése. A szlovén oldalon a lendvai Bánffy központ létrehozása és működése, a három goricskói falu (Domonkosfa, Hodos és Kapornak) tájházának rendezéséhez szükséges források, a Maribori Levéltár lendvai kihelyezett irodájának megalapítása (megemlítve a 2003-as évi jegyzőkönyvben), valamint a szlovéniai magyar színházi társulat szerepléseinek Magyarország részéről történő támogatása szerepel.

A harmadik szakaszba sorolhatók azok a témák, amelyek a jegyzőkönyvekben, a (2012. évi) XIII. üléstől jelennek meg. Jellemző rájuk néhány új intézmény megjelenése, valamint a meglévő kulturális intézmények kínálata minőségi javításának szorgalmazása. Két téma a szlovén és a magyar félre szimmetrikusan vonatkozik – éspedig a 2012-es jegyzőkönyv szerint, a magyar kulturális intézet megalapítása Szlovéniában (2016-ban megvalósult), és a szlovén kulturális intézet megalapítása Magyarországon (nem valósult meg); a másik téma pedig a kulturális örökségvédelemmel kapcsolatos szakértői kapcsolatok fel-

újítása a kisebbségek által lakott területeken. A fentiek mellett, ebben a szakaszban, a jegyzőkönyvekben megjelennek a szentgotthárdi, illetve rábavidéki, különböző új intézmények működésével vagy finanszírozásával kapcsolatos óhajok: a szlovén nemzeti közösség multimédiás kulturális-művészeti intézete, a szentgotthárdi Pável Ágoston Múzeum és a galéria. Bizonyos értelemben, ebben a csoportban, sajátos a szentgotthárdi szlovén kulturális-információs központ felújítása, jelen esetben olyan intézményről van szó, amely a kilencvenes évek végén, az első szakaszban épült és kezdte meg működését, és közel két évtized múltán, 2015-ben pedig felmerült a felújítására vonatkozó igény. (Lásd 2. táblázat)

Média

A médiával és a médiagyártással kapcsolatos témák a jegyzőkönyvekben tájékoztatás cím alatt, gyakran a kultúrával együtt szerepelnek. A témát illetően, a médiával kapcsolatos bejegyzések nem annyira gyakoriak, mint a kultúrával kapcsolatosak. A két terület közötti hasonlóság elsősorban abban nyilvánul meg, hogy az első időbeni szakaszra a nyomtatott és elektronikus média (a kultúra területén a kulturális intézmények) létrehozása a jellemző, a másodikra pedig azok a törekvések, hogy a kedvezőbb működési és finanszírozási feltételeket, illetve a minőségi fejlődést szorgalmazzák.

Először is röviden tekintsünk vissza arra, médiaszempontról milyen volt a két kisebbség helyzete a magyar-szlovén kisebbségi egyezmény előtti időszakban. Az alapvető kisebbségi médiumok, tehát a rádió, a televízió és a nyomtatott sajtó, bizonyos formái, kis mértékben, már az Egyezmény megkötése előtt is léteztek. A magyarországi kezdeti szlovén nyelvű rádió- és tévéadások az 1970-es évek végétől indultak, kezdetben néhány percesek voltak, a rádióadás kéthetente, a tévéadások pedig háromhavonta jelentkeztek. Az adások vételét gyakran műszaki zavarok kísérték (Székely 1987, 531–532; Vajda 2016, 41). A nyolcvanas évekig csak időnként, illetve alkalmi jelleggel jelentek meg szlovén nyelvű kiadványok. A médiumoknak csak egy része jelent meg irodalmi szlovén nyelven, a hangsúly a rábavidéki nyelvjáráson volt, és emiatt váltak közkedvelté (Székely 1987, 530–531). Az, hogy a rábavidéki szlovének nem igazán értik az irodalmi szlovén nyelvet – röviden – annak a következménye, hogy a gyakorlatilag fél évszázadig, vagyis 1990-ig, el voltak szigetelve a szlovén nemzet etnikai, nyelvi és kulturális folyamataitól (Zupančič 2000, 125, 131).

A rábavidéki szlovén közösséggel ellentétben, a muravidéki magyar közösség hagyományosan, következésképpen pedig nagyobb terjedelemben, minden médiummal rendelkezik (Beltram 1987a, 314; Apollonio et al. 2004, 296). A szlovén televízió 1978-ban kezdte a magyar műsorok sugárzását. A magyar nyelvű rádióműsor 1958-ban indult. Időtartama csak lassan bővült, a stúdió 1983-ban költözött Lendvára.¹¹ Úgyszintén a múlt század ötvenes éveinek második felétől jelenik meg a magyar kisebbség központi hetilapja, a *Népújság* (Vajda 2016, 59, 65, 55).

Hasonlóan, mint a kultúra területén, a kisebbségi médiában is a két országban az 1990-es évben bekövetkezett politikai változásokkal történtek nagyobb változások. A kilencvenes évek első felében a magyarországi szlovének részére csak a győri rádió sugárzott műsorokat. A szlovén kisebbség részére a szombathelyi stúdióban készült a *Slovenski utrinki* című tévéműsor. Abban az időben mindkét médium műsorai még mindig nagyon rövidek voltak, havonta egyszer, illetve kétszer jelentkeztek, és még mindig mindkét szlovén nyelvi változatban (azaz a rábavidéki nyelvjárásban és az irodalmi szlovén nyelven) készültek. Rendkívül fontos lépés a nyomtatott sajtó történetében, amikor 1991-ben, kezdetben kéthetente, megjelent a *Porabje* című lap (Munda Hirnök 1996, 79–80; Vajda 2016, 36–42). A muravidéki magyar közösség számára nagy jelentőséggel bírt a Magyar Nemzetiségi Tájékoztatási Intézet 1993-as évi megalapítása, amely ezt követően átvette a *Népújság* hetilap kiadását. Emellett időnként további kiadványok is megjelentek, például kulturális tartalmakkal a *Lendvai füzetek* és a *Muratáj* folyóirat (Munda Hirnök 1993, 47; Apollonio et al. 2004, 296). 1992-ben Lendvára költözött a szlovén közszolgálati televízió keretén belül működő magyar nyelvű tévé stúdió, a Muravidéki Magyar Rádió pedig saját frekvenciát kapott (Vajda 2016, 59, 66). A média helyzetével kapcsolatosan már az I. ülés jegyzőkönyvében megjelent, hogy: „A muravidéki magyarok elégedettek a tévéműsor sugárzásának időpontjával, a rábavidéki szlovének pedig a rádióműsor frekvenciájával.”

Az első időszak, amikor a KVB a kisebbségi média fejlesztéséről tárgyalt, 2001-ig tartott. Ezt, a sokéves politikai megbeszéléseket és technikai egyeztetéseket (Munda Hirnök 1996, 80), valamint a különböző finanszírozási források keresését követően, a szentgotthárdi szlovén rádió 2000-ben történt megalapítása jellemezte. Emellett, ebben a szakaszban, még a következő témák kerültek megvitatásra: a lendvai magyar nyelvű tévéadás műsoridejének bővítése, ami az 1990-es évek második felében valósult meg, a szlovén és a magyar tévé

¹¹ A magyar kisebbség már korábban is hallgathatta az Újvidékről sugárzott műsorokat.

műsorok jobb vételi lehetőségének biztosítása mindkét kisebbség számára (átjátszó, illetve erősítő létesítésével), illetve kedvezőbb időpontok a helyi tévék számára a határ mindkét oldalán.

Az újabb szakasz 2001 körül kezdődött, éspedig olyan témákkal, amelyeket viszonylag gyorsan és kedvezően sikerült rendezni, azaz a lendvai magyar nyelvű tévé stúdió helyiséggondjainak megoldása, valamint Magyarországon a Porabje lap nagyobb mértékű finanszírozásának stabil megoldása. Az utóbbi 2005-től hetilapként jelenik meg. Két téma azonban hosszú távon is jelen volt, és napjainkig sem sikerült őket kielégítően rendezni:

- a 2011-es ülés jegyzőkönyvében szerepel a két kisebbség lapja, a *Népújság* és a *Porabje* közös ifjúsági mellékletének kiadásával kapcsolatosan felmerült igény;¹²
- 2000-ben megalakult ugyan a kisebbségi önkormányzat tulajdonában lévő szentgotthárdi szlovén rádió, státusa azonban a kezdetektől fogva bizonytalan volt. Így aztán a vegyes bizottság minden ülésén napirenden voltak a rádió igényei és problémái – az állandó frekvencia elnyerésétől kezdődően, a műsoridő bővítéséig (ez 2012-ben a 2007-es, napi egy óráról, napi négy óra saját készítésű műsorra bővült), illetve a rádió elégséges, és rendszerszintű pénzügyi támogatásáig. Itt jegyezzük meg, hogy a közszolgálati rádió győri stúdiójából, heti néhány órában, továbbra is sugároztak szlovén nyelvű műsort.¹³ (Lásd 3. táblázatot)

Nyelvhasználat

A kisebbségi közösségek tagjai számára a nyelvhasználat az egyik legérzékenyebb és legfontosabb téma, mivel a kisebbségi közösségek tagjait a többségi lakosságtól gyakran éppen a nyelv különbözteti meg. Szlovéniában a Muravidék nemzetiségileg vegyesen lakott területén, az Alkotmány és a törvények szerint a szlovén és a magyar nyelv hivatalos nyelvnek minősül, és egyenrangú kommunikációs eszköz mind a közéletben, mind a magánéletben. A kétnyelvűség intézménye, a jogszabályok szerint, kiterjed a nyilvános kommunikáció minden csatornájára, a térség külső jelképeitől a nevelésig és az oktatásig, a nyilvános tájékoztatási eszközökig, a bírósági és a közigazgatási intézményekig, a kultu-

¹² Ezzel kapcsolatosan meg kell jegyezni, hogy a Magyar Nemzetiségi Tájékoztatási Intézetnél 1977 óta, havonta megjelenik a *Népújság* ifjúsági melléklete, az IFI (Vajda 2016, 56).

¹³ A jegyzőkönyvekből nem derül ki, hogy az a helyzet 2005 után is fennáll-e, ugyanis utoljára ekkor említik a győri rádiót.

rális és sporttevékenységekig, a vállalatok ügyviteléig, stb. (Medvešek & Bešter 2016, 170). Magyarországon valamelyest eltérő a helyzet, a Rábavidéken a szlovén nyelv ugyan nem hivatalos nyelv, azonban a nemzetiségek jogairól szóló törvény (2011. évi CLXXIX tv.) biztosítja a kisebbségi nyelvhasználat jogát (beleértve a szlovén nyelvét is) számos területen, tehát nem csak a magánéleti, hanem a közéleti (például az iskolákban, a bírósági és közigazgatási eljárásokban, az országgyűlésben, a helyi önkormányzati testületekben, a médiában, a templomban). A kisebbségek nyelvi jogainak jogi rendezése a határ mindkét oldalán biztosított, a gyakorlatban viszont felmerülnek bizonyos nehézségek,¹⁴ amelyek miatt ez a téma a KVB ülésein rendszeresen napirendre kerül.

A nyelvhasználattal kapcsolatosan, a KVB üléseken jelentős eltérés állapítható meg a 2006 előtti és utáni időszakban a tárgyalta témaköröket illetően. 2006-ig a bizottság többnyire azt állapította meg, hogy a törvények ugyan mindkét országban biztosítják a kisebbségi nyelv szabad használatát, a gyakorlatban viszont bizonyos nehézségek merülnek fel. A KVB a két országnak megfogalmazott ajánlásában azt javasolta, hogy tegyenek további lépéseket a kisebbségi nyelvek szabad/gyakorlati használatára érdekében. Emellett 1996 és 1999 között azt szorgalmazta a magyar kormány, készítse elő, illetve vezesse be a kétnyelvű dokumentumokat, ami formálisan 2000. január 1-én valósult meg. Attól kezdődően a Magyarországon élő kisebbségi közösségek tagjai kérelmezhetik a kétnyelvű személyi okmányokat. A következő évben, mindkét nemzeti közösségnek a kétnyelvű dokumentumokkal kapcsolatos követelése alapján, a KVB mindkét kormánynak javasolta, fokozottan törekedjen a kisebbségek anyanyelvének gyakorlati használatára. 2001 után ez a téma néhány évre eltűnt a KVB üléseinek napirendjéről, és még csak a 2009-es év jegyzőkönyvében jelenik meg újra, amikor a bizottság javasolta a magyar félnek, fejlessze a kétnyelvű dokumentumok, elsősorban a személyi igazolványok és a vezetői engedélyek elkészítéséhez szükséges infrastruktúrát.

A KVB 2006-tól foglalkozott intenzívebben a nyelvhasználat témakörével. Szorgalmazta az intézményes kétnyelvűség következetes megvalósítását és erősítését, illetve ösztönzését, valamint a közalkalmazottak nyelvi képzését mindkét ország nemzetiségileg vegyesen lakott területein. 2001-től a szlovén–magyar, illetve magyar–szlovén nagyszótár elkészítésére vonatkozó javaslatával gyakorolt nyomást mindkét kormányra.

¹⁴ A rábavidéki szlovén nyelv helyzetéről a múltban és napjainkban bővebben lásd Munda Hirnök & Medvešek 2017, 720–721; Munda Hirnök & Novak Lukanovič 2016.

2013-ban, 2015-ben és 2016-ban egy enyhén szokatlan téma jelenik meg a jegyzőkönyvekben, és pedig a KVB megfontolásra javasolta mindkét félnek, vizsgálják meg annak lehetőségét, hogy kötelező vagy önkéntes, anyanyelven történő képzéseket szervezzenek a rábavidéki szlovén és a muravidéki magyar gazdáknak. 2016-ban ez egy ajánlással egészült ki, miszerint a két mezőgazdasági kamara kölcsönösen ismerje el ezeket a képzéseket.

Új témaként jelenik meg a vegyes bizottság 2015-ös és 2016-os évi ülésén a látható kétnyelvűség biztosítása a Rábavidéken, valamint a földrajzi nevek következetes, a magyar helyesírásnak megfelelő feltüntetése a Muravidék nemzetiségileg vegyesen lakott területein. (Lásd 4. táblázat)

Politikai-közigazgatási terület

Politikai-közigazgatási területen a KVB az első években leginkább három témáról tárgyalt: először is a szentgotthárdi szlovén konzulátus megnyitásáról, másodszor a Magyar Köztársaság (tiszteletbeli) konzulátusának megnyitásáról Lendván, és harmadszor a megfelelő székhely biztosításáról az Országos Szlovén Önkormányzat (a továbbiakban: OSZÖ) részére. Az utóbbit az OSZÖ már 1995-ben elnyerte Felsőszölnökön, 1998-ban pedig megnyílt a budapesti kihelyezett képviseleti iroda is. A bizottsági üléseken figyelemmel kísérték az új szlovén önkormányzatok megalakulását a Rábavidéken, valamint a muravidéki magyar nemzeti közösség képviselőinek választását a Szlovén Köztársaság Országgyűlésébe és az önkormányzati nemzeti közösségek tanácsába, valamint a Muravidéki Magyar Önkormányzati Nemzeti Közösség Tanácsának a megalakulását.

2001-től gyakorlatilag a KVB minden ülésén jelen volt az alábbi két téma: a magyar konzulátus megnyitása Lendván és a szlovén kisebbség képvisetele a magyar parlamentben. Az első téma a Magyarország főkonzulátusának 2016-os lendvai megnyitásával, a másik pedig a 2014-es magyarországi parlamenti választásokon a szlovén kisebbségi szószóló megválasztásával rendeződött.

A KVB 2012-től kezdve újra és újra kérte a szlovén féltől a Szlovén Köztársaságban élő őshonos olasz és magyar nemzeti közösségről szóló törvény elkészítését, és annak a lehetőségnek a vizsgálatát, hogy a községi magyar nemzeti önkormányzati közösségek közvetlen finanszírozásban részesüljenek. (Lásd 5. táblázat)

Közlekedési infrastruktúra

Az első világháború után kijelölt új országhatárok megszakították a Muravidék és a Rábavidék közötti közlekedési kapcsolatokat. Szentgotthárd és Muraszombat, illetve Lendva és Lenti között megszűnt az összes vasúti és közúti összeköttetés (Klemenčič 1991, 111). 1948-ig, a Muravidéken, a magyar országhatáron kilenc határátkelő volt, ezt követően a határt szinte hermetikusan lezárták. A személyi és áruforgalom szerényebb fajtái még csak a 20. század hatvanas éveiben, majd valamelyest intenzívebben a nyolcvanas években, és csak két határátkelőhelyen (Hodos, Hosszúfalu) jelennek meg (Klemenčič 1991, 111). 1992-ben, a szlovén–magyar kisebbségvédelmi egyezmény aláírása kapcsán, négy új határátkelőhely nyílt meg (ebből kettő, Martinje és Pince, még csak 1992 augusztusában) (Olas & Kert 1993, 138). A lezárt határok és a fejletlen közlekedési infrastruktúra a Muravidéken és a Rábavidéken kedvezőtlenül hatott a gazdasági fejlődésre, és hozzájárult a térség népességcsökkenéséhez is.¹⁵ Szlovénia függetlenné válását követően mind a kisebbség és az anyanemzete közötti szabad és közvetlen kapcsolatteremtés, azok állami és közigazgatási szerveihez való hozzáférés, mind pedig a határ menti térség gazdasági és népességfejlődése szempontjából rendkívül fontossá vált a Szlovénia és Magyarország közötti közúti és vasúti összeköttetések helyreállítása. Ezekkel a kérdésekkel a vegyesbizottsági üléseken rendszeresen foglalkoztak. 2003-ig az ülések napirendjén elsősorban az alábbi négy, ezzel kapcsolatos téma szerepelt: az új határátkelőhelyek létesítése és a meglévők bővítése; a határátlépési eljárások leegyszerűsítése; a Lendva-Rédics vasúti összeköttetés helyreállítása; valamint a Szlovénia és Magyarország közötti vasúti kapcsolat kiépítése (Muraszombat–Hodos).

Új határátkelők létesítése és a meglévők bővítése

Az 1995-ös első ülésen, a KVB felszólította mindkét országot, fogadjanak el intézkedéseket, amelyek megkönnyítik a két ország közötti átjárást. Javaslatot tett Pártosfalva és Magyarszombatfa, illetve Čepinci és Kétyvölgy, valamint Kobilje és Nemesnép közötti, egyszerű határátkelőhelyek létesítésére, ezzel párhuzamosan pedig a Martinje–Felsőszölnök és a Pince–Tornyiszentmiklós

¹⁵ A rábavidéki szlovén és a muravidéki magyar kisebbség számbeli fejlődéséről lásd bővebben Kovács 2003, 2006, 2016.

határátkelőhelyek nyitva tartásának meghosszabbítására. A következő, 1996-os évi ülésen a bizottság megállapította, hogy ezen a területen még nem történt előrelépés. A bizottság szerint, a régió gazdasági fejlődése szempontjából haszthatatlan igény mutatkozik a Pince–Tornyiszentmiklós és a Martinje–Felsőszőlők határátkelőhelyek mielőbb nemzetközivé minősítése, illetve a Pártosfalva–Magyarszombatfa, a Kobilje–Nemesnép és a Čepinci–Kétvölgy határátkelőhelyek mielőbb megnyitása iránt. A következő évben, tehát 1997-ben a bizottság üdvözölte a Pártosfalva–Magyarszombatfa és a Kobilje–Nemesnép új határátkelők megnyitását. A jegyzőkönyv megemlíti, hogy folyamatban van a Pince–Tornyiszentmiklós határátkelőhely nemzetközivé történő átminősítése. A bizottság felszólította mindkét kormányt, tegyen meg mindent annak érdekében, hogy 1998-ban megnyíljon a Čepinci–Kétvölgy határátkelő is, amivel a határátkelő nyitási folyamata befejeződne. Külön sürgette a magyar oldalt, gyorsítsa fel a Pince–Tornyiszentmiklós határátkelőhely nemzetközi átkelőhelyé történő átalakítását. 1999-ben a szlovén–magyar határon hat határátkelő nyílt. Az 1999-es bizottsági jegyzőkönyv szerint a bizottság úgy értékelte, hogy a hat határátkelő megnyitása kedvező hatással bír a gazdasági és szellemi fejlődésre, valamint a kisebbségek és az anyanemzetük közötti kapcsolatokra. Ugyanakkor figyelmeztetett, hogy problémák jelentkeznek a nyitvatartási idő, a különböző korlátozások (átlépők állampolgársága, járműkategória és súly) és a magyar oldali megközelíthetőség (Letenye–Tornyiszentmiklós) miatt. A jegyzőkönyv szerint folyamatban van a Pince–Tornyiszentmiklós határátkelőhely nemzetközivé történő átminősítése, és szorgalmazta a folyamat mielőbbi befejezését. Emellett mindkét országot felszólította, tegyenek meg mindent a Čepinci–Kétvölgy határátkelő mielőbbi megnyitásáért, és vizsgálják meg annak lehetőségét, hogy a Martinje–Felsőszőlők határátkelőt nemzetközi határátkelőhelyé minősítsék, a Hodos–Bajánsenye határátkelőhelyen pedig megkezdődjék a teherforgalom bonyolítása. A bizottság 2000-es üléséig nem szűntek meg a kishatárforgalmi átlépő helyek nyitva tartásával kapcsolatos nehézségek és egyes korlátozások, nem történt meg a Pince–Tornyiszentmiklós és Martinje–Felsőszőlők határátkelőhelyek nemzetközivé minősítése sem. A bizottság felszólította mindkét országot a fentiek és a határátkelőhelyek nyitva tartásának mielőbbi megfelelő rendezésére, illetve annak vizsgálatára, van-e lehetőség arra, hogy más országok, elsősorban Ausztria polgárai is használhassák ezeket a határátkelőket. A KVB javasolta egy, a határátkelőkkal kapcsolatos feladatok ellátásával foglalkozó szakbizottság létrehozását. A KVB 2001-es üléséig a fenti ajánlások közül egy sem valósult meg, noha a bizottság megállapította, hogy mindkét fél elvégezte a Čepinci–Kétvölgy határátkelő megnyitásának előkészí-

tésével kapcsolatos feladatokat. Ugyanakkor még mindig problémát okoztak a nyitvatartási idővel kapcsolatos korlátozások. Folytatódtak a Pince–Tornyiszentmiklós és a Martinje–Felsőszölnök határátkelőhelyek nemzetközivé minősítésével kapcsolatos előkészületek. A bizottság újra felszólította mindkét fél a folyamat mielőbbi lezárására. Ugyanakkor a kishatárforgalmi átkelőhelyeken olyan nyitva tartási idő biztosítását szorgalmazta, ami mindenekelőtt megfelel a gazdaság és az idegenforgalom igényeinek. Felszólította az illetékes hatóságokat, tegyék lehetővé, hogy évente legalább kétszer (május 12-én és augusztus 15-én) megnyíljon a Domonkosfa–Kercaszomor határátkelő is. 2003-ban, a VII. bizottsági ülés jegyzőkönyve szerint megnyílt a Kétvölgy/Verica–Čepinci határátkelőhely, ugyanakkor még mindig egyeztetések folytak a nyitva tartásról és a határátkelőhelyek átminősítéséről. A vegyesbizottság üdvözölte a határátkelők nemzetközivé minősítését (Pince–Tornyiszentmiklós, Martinje–Felsőszölnök, Kobilje–Nemesnép és Pártosfalva–Magyarszombatfa), valamint több határátkelő esetében is az igényeknek megfelelő nyitva tartási idő bevezetését, illetve újra kezdeményezte, hogy a Hodos–Bajánsenye nemzetközi határátkelőn tegyék lehetővé a Szlovénia és Magyarország közötti teherforgalmat a 3,5 tonnánál nem súlyosabb járművek számára. 2003 után a határátkelőhelyekkel kapcsolatos viták nem szerepelnek a KVB ülések napirendjén.

A határátlépési eljárások egyszerűsítése

A KVB első ülésétől kezdődően szorgalmazta a két ország közötti határátlépési eljárások leegyszerűsítését. Elsősorban a személyi igazolvánnyal történő átlépés lehetőségét, illetve azt javasolta, hogy a kishatárforgalmi határátkelőket (legalább időnként, vagy alkalomadtán) nyissák meg a két ország többi lakosa előtt is, és ne csak a határ közelében élők részére. Az 1996-os, második ülésen, a bizottság így mindkét országnak javasolta, vizsgálja meg annak lehetőségét, hogy személyi igazolvánnyal lehessen átlépni a határon. A két ország ezt a lehetőséget az 1998-as államközi egyezménnyel rendezte.¹⁶ A bizottság úgyszintén javasolta mindkét országnak, vizsgálják meg a lehetőséget, hogy a kishatárforgalmi határátkelőhelyeken, a regionális turizmus, a regionális együttműködés és a közös PHARE projektek megvalósítása céljából egyes alkalmakkor kivételesen más országok (elsősorban Ausztria) állampolgárai is

¹⁶ Egyezmény a Magyar Köztársaság Kormánya és a Szlovén Köztársaság Kormánya között a vízumkötelezettség kölcsönös megszüntetéséről szóló Egyezmény kiegészítéséről. Magyarországon kihirdette a 165/1998. (X. 6.) Korm. rendelet.

átléphessék a határt. A bizottság ugyanezt az ajánlást megismételte a következő, 1999-es ülésén is, kibővítve a határátkelők nyitva tartása meghosszabbításával kapcsolatos felhívással. 2000-ben a bizottság jegyzőkönyvbe foglalta, hogy mindkét nemzeti közösség tagjai, és a határ két oldalán élő állampolgárok, kedvezően fogadták a személyi igazolvánnyal történő határátlépés lehetőségét, a gyakorlatban azonban a határátlépéskor fennakadások merülnek fel.

A Lendva–Rédics vasúti összeköttetés létesítése

A Lendva–Rédics vasúti összeköttetés létesítése a KVB első ülésétől kezdődően, egészen napjainkig aktuális téma, mivel az összeköttetés még mindig nem jött létre. A vegyes bizottság mindvégig támogatta az említett vasúti összeköttetés megvalósítását. A 2003-as évi bizottsági jegyzőkönyv szerint ezzel nem csak Szlovénia és Magyarország között jön létre új vasúti összeköttetés, hanem az Lendvának lehetőséget biztosít, hogy közvetlenül kapcsolódjon a szlovén vasúti hálózathoz, aminek jelentős gazdasági, kulturális és infrastrukturális szerepe van. A Lendva–Rédics vasútvonal létrehozásával azonban valójában nem jönne létre közvetlen vasúti kapcsolat Lendva és a szlovén vasúti hálózat között. Ez csak akkor valósulna meg, ha kiépülne a Lendva–Beltinci vasúti összeköttetés. Elképzelhető, hogy a bizottság már akkor is erre a következő lépésre gondolt, viszont formálisan (még) nem javasolta. Az azt követő években ezen a területen nem történt előrelépés, noha a bizottság gyakorlatilag minden következő jegyzőkönyvben rögzítette, hogy üdvözli a két kormány és ezek illetékes minisztériumának a Lendva–Rédics vasúti összeköttetés lehetőségének vizsgálatával kapcsolatos törekvéseit.¹⁷ 2015-ben és 2016-ban a jegyzőkönyvekben megjelenik a javaslat, hogy ezt az összeköttetést Beltinciig kellene meghosszabbítani.

Szlovénia és Magyarország közötti vasúti összeköttetés kiépítése (Muraszombat–Hodos)

A KVB az 1996. évi második ülésétől kezdődően nyomon követte a Hodos és Bajánsenye közötti vasúti összeköttetés és vasúti határátkelőhely létesítését. A vasúti összeköttetés kiépítése 2001-ben fejeződött be. A vegyes bizottság a

¹⁷ A múltban a vasútvonal egészen a második világháború végéig működött, amikor a két ország között megszűnt ez az összeköttetés.

2003-as évi ülésén javasolta mindkét kormánynak, hogy továbbra is törekedjen az új vasúti összeköttetés korszerűsítésére és a nagyobb sebesség feltételeinek megteremtésére.

2003 után a KVB ülések középpontjában a két ország nemzetiségileg vegyesen lakott területei, illetve a határ közeli települések közötti közúti kapcsolatok javítása (felújítása/építése) volt (pl. Rédics–Göntérháza; Felsőszölnök–Kétyölgy; Felsőszölnök–Čepinci; Orfalu–Budinci; Kétyölgy–Čepinci; Göntérháza–Gáborjánháza; Zsitkóc–Bödeháza; Domonkosfa–Kercaszomor; Csente–Tenke; Hodos–Szalafő). A bizottság szorgalmazta a Szentgotthárd–Muraszombat közötti rendszeres buszjárat bevezetését, javasolva, hogy az autóbusz, útközben, minden településen álljon meg.

2015-ben a KVB javasolta egy tanulmány elkészítését a Muraszombat (Mačkovci) és Szentgotthárd közötti vasúti összeköttetés megvalósíthatóságáról, 2016-ban pedig mindkét félnél szorgalmazta a Lendva–Pince–Tornyiszentmiklós kerékpárút kiépítése lehetőségének vizsgálatát, mivel ez jelentősen segítené a nemzetiségileg vegyesen lakott térség idegenforgalmi fejlődését. (Lásd 6. táblázat)

Gazdaság

A gazdasági terület lényegesen összefügg a közlekedési infrastruktúrával – a két ország közötti gazdasági kapcsolatok fellendítésével, így már A Magyar Köztársaság területén élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaság területén élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról szóló egyezmény is tartalmazta az új határátkelők nyitását és a meglévők bővítését. Éppen ezért fontos feladat volt az úthálózat korszerűsítése.

A KVB már az első ülésén megfogalmazta az ajánlást (majd ezt a másodikon megismételte), hogy mindkét fél készítsen el konkrét feladatokat tartalmazó tervet a szlovén–magyar regionális gazdasági együttműködés fejlesztése érdekében, a határ menti megyéket és önkormányzatokat is bevonva.

1996 májusában Szombathelyen megalakult a szlovén–magyar határ menti regionális tanács, amelynek keretén belül két munkacsoport működött: 1. a terület- és gazdaságfejlesztési, és 2. oktatási, kulturális és egészségügyi munkacsoport.

Az 1997-es, 1999-es és 2000-es ülés során a KVB mindkét félnél szorgalmazta, folytassák a kisebbségek által lakott területek gazdasági fejlesztésével kapcsolatos törekvéseket, és használják ki a különböző európai programok

(PHARE-CBC és később az Európai Unió programjai, elsősorban az INTER-REG) adta lehetőségeket és forrásokat. A 2001-es jegyzőkönyvbe a bizottság feljegyezte, hogy mindkét fél számára prioritás kell hogy legyen a határ menti térség gazdasági fejlesztésének ösztönzése. Mindkét kormánynál olyan gazdasági programok fejlesztését szorgalmazta, amelyek által a nemzeti közösségek tagjai által lakott településeken támogatják az infrastruktúrafejlesztést és a munkahelyteremtést.

A bizottság a későbbi üléseken is gyakorlatilag folyamatosan hangsúlyozta a gazdaságfejlesztés fontosságát. 2007-ben javasolta, hogy a két ország kormánya ösztönözze a helyi önkormányzatokat és a nemzetiségi közösségeket az európai pályázatokon való részvételre, és segítsék őket az önrész biztosításában. Ezt a javaslatot a későbbi években is megismételte. Mindkét félnek javasolta, hogy úgy szabályozza az európai uniós fejlesztési pályázatok saját forrás kiegészítése támogatásáról szóló rendeleteit, hogy a kisebbségi önkormányzatoknak és szervezeteknek lehetőségük nyíljon az európai uniós fejlesztési projektjeikhez szükséges saját forrás kiegészítésére pályázati úton. Fokozatosan mindkét ország rendezte a saját forrás finanszírozásának és az előfinanszírozás lehetőségét azon pályázókra vonatkozóan, amelyek sikeres projektekkel nyertek el uniós forrásokat. 2012-ben a bizottság mindkét félnek javasolta, hogy vizsgálja meg annak lehetőségét, hogy a két nemzeti közösség tagjai számára, európai uniós források bevonásával is, a határ mindkét oldalán biztosítsa a gazdasági alapot megteremtő rendszer kialakítását. A szlovén fél, a 2016–2017-es költségvetésében forrásokat biztosított a magyar nemzeti közösség gazdasági alapjainak megteremtésére, a magyar félnek pedig a bizottság 2016-ban javasolta, vizsgálja meg a gazdasági alapot megteremtő rendszer létrehozásának lehetőségét a rábavidéki szlovén nemzetiség számára európai uniós források bevonásával is. (Lásd 7. táblázat)

Tudományos-kutató tevékenység

A tudományos kutatómunka csak 2005/2006-ban jelenik meg a KVB napirendjén, amikor a vegyes bizottság javasolta a Szlovén Tudományos és Művészeti Akadémiának és a Magyar Tudományos Akadémiának a magyarországi szlovén nemzeti közösség és a szlovéniai magyar nemzeti közösség társadalmi és gazdasági helyzetéről szóló közös tudományos konferencia megszervezését. A bizottság a javaslatot a 2007-es évi ülésén is megismételte. 2008-ban és 2009-ben a bizottság nem foglalkozott a tudomány és kutatások területével, viszont a téma újra napirendre került a 2011-es ülésén, amikor a bizottság mindkét félnek

javasolta, készítsék elő a meglévő tudományos intézetek, illetve a lendvai egység pénzügyi és személyzeti megerősítésével kapcsolatos feltételrendszert,¹⁸ valamint vizsgálja meg annak lehetőségét, hogy a Rábadvidéken megalakuljon az első kulturális, oktatási és tudományos intézet. A bizottság 2012-ben javasolta a szlovén félnek, hogy a MMÖNK-val és az illetékes tudományos-kutatóintézményekkel együttműködve tegye lehetővé az MNMI (Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet) keretein egy tudományos-kutatótevékenységet végző egység megalapítását, a magyar félnek pedig, hogy a szlovén közösség által kidolgozott javaslat alapján vizsgálja meg annak lehetőségét, hogy egy ilyen jellegű kutatóintézet létrejöjjön a rábavidéki szlovén nemzeti közösségnél. Hasonló javaslatot tett a bizottság 2013-ban is, majd 2015-ben már csak a szlovén félnek tett javaslat szerepel a jegyzőkönyvben, miszerint a meglévő lendvai kutatási infrastruktúra keretén belül biztosítsa a kutatási tevékenység zavartalan működésének feltételeit.

2012-ben a KVB javasolta a szlovén félnek, hogy a Szlovén Köztársaság Parlamentje Nemzetiségi Bizottságának határozata értelmében hajtsa végre a nemzetiségi és nyelvi hovatartozásról szóló kérdőíves próba adatgyűjtést a Muravidék egyes területein. A következő ülésen a bizottság megállapította, hogy a szlovén fél elkészítette a Szlovén Köztársaságban élő olasz és magyar nemzeti közösség tagjai nemzetiségi és nyelvi meghatározásáról szóló tanulmány tervezetének javaslatát. Továbbá javasolta mindkét félnek egy olyan határon átnyúló EU-s projekt kidolgozását, amely lehetővé tenné a Muravidék egyes településein élő magyarok nemzeti és nyelvi hovatartozásáról a kérdőíves felméréssel történő adatfelvételt. A kutatási projekt készítésére vonatkozó javaslatot 2015-ben is megismételte, de az EU források említése nélkül. 2015-ben a bizottság javaslatot tett, hogy a ljubljanei Nemzetiségi Kutatóintézet és a magyarországi szlovének szervezetei (Országos Szlovén Önkormányzat, Magyarországi Szlovének Szövetsége, szlovén nemzetiségi szószóló) készítsenek elő egy együttműködési megállapodástervezetet a kutatási lehetőségek feltérképezésére és dolgozzák ki a kivitelezés feltételeit. (Lásd 8. táblázat)

¹⁸ A jegyzőkönyv nem nevesíti a kirendeltséget.

Hitélet

A szlovéniai magyarság és a magyarországi szlovénség esetében a vallás nem különbözteti meg a kisebbséget a többségi lakosságtól, viszont az egyháznak fontos szerepe van a nemzeti identitás és a nyelv megőrzésében, ami különösen vonatkozik a rábavidéki szlovénekre.¹⁹ Az 1990-es években a Rábavidéken végzett felmérés eredményei szerint a megkérdezettek a szlovén nemzeti identitás és a nyelv őrzése szempontjából, a legfontosabb tényezőnek a családot és az iskolát tartották, viszont már a harmadik helyre, a médiával együtt, a vallást helyezték (Medvešek 2003, 234–235). Ezért nem meglepő, hogy a rábavidéki szlovének célja már évek óta az, hogy legyen szlovénul beszélő, helyben lakó állandó lelkészük (Munda Hirnök & Medvešek 2017, 721).

A KVB napirendjére éppen a kisebbségi nyelvnek a nemzetiségileg vegyesen lakott terület hitéletében történő használatával kapcsolatos problémák kerültek. A bizottság első hét ülésének egyik témája az volt, hogyan kellene biztosítani a határ mindkét oldalán a feltételeket az anyanyelvi hitélethez, és szó volt a hittankönyvek megfelelő fordításáról is. 2000-ben a bizottság az V. ülés jegyzőkönyvében rögzítette, hogy a maribori és a szombathelyi püspökség között egyeztetések kezdődtek a két nemzeti közösség hitéletével kapcsolatos nyitott kérdésekről. A következő évben a bizottság egyértelműen megállapította, hogy a maribori püspökség a Muravidék nemzetiségileg vegyesen lakott területére a magyar nyelvet, a Rábavidékre pedig a szlovén nyelvet is bíró papot küld. 2003-ban a bizottság megállapította, hogy ezzel kapcsolatosan, mindkét országban kedvező változások történtek, ugyanakkor figyelmeztetett a további törekvések szükségességére. Az ezt követő négy évben (2005 és 2009 között) a bizottság napirendjén nem volt a hitélettel kapcsolatos kérdés, majd 2011-ben sajnálattal vette tudomásul, hogy az illetékes egyházi hatóságok a magyar, illetve szlovén anyanyelvű lelkipásztorokat áthelyezték,²⁰ majd javasolta a szlovén és a magyar történelmi egyházaknak, hogy tegyenek lépéseket a nemzetiségek nyelvét beszélő lelkipásztorok kinevezése érdekében. Az összes ezt követő ülésen, tehát 2013-ban, 2015-ben és 2016-ban a bizottság csupán hangsúlyozta, hogy a két őshonos nemzeti közösség fennmaradása szempontjából fontos szerepe van az anyanyelvi hitéletnek. (Lásd 9. táblázat)

¹⁹ Részletesebben a katolikus egyház szerepéről a rábavidéki szlovén nyelv megőrzésében lásd: Munda Hirnök & Medvešek 2017, Brezovnik 2011a, 2011b.

²⁰ Részletesebben erről lásd: Munda Hirnök & Medvešek 2017, 725.

Záró gondolatok

A Magyar Köztársaság területén élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaság területén élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról szóló egyezménybe foglalt témák rendkívül széles körűek, és a két kisebbségi közösség életének szinte minden területére kiterjednek. A két kisebbség helyzetével, valamint a jogaik megvalósításával összefüggő témák sokszínűsége megjelenik a KVB mindenkori ülésein is. Tekintettel arra, hogy az említett egyezménnyel azonos évben történt a Szlovén Köztársaság és a Magyar Köztársaság közötti kulturális, oktatás és tudományos együttműködésről szóló egyezmény megkötése, valamint hogy a két ország között a kisebbségek szempontjából fontos egyéb területeken is születtek államközi, illetve helyi-regionális szintű megállapodások, nehéz megállapítani, melyek azok a területek, amelyeken az elmúlt 25 évben a Magyar Köztársaság területén élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaság területén élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról szóló egyezmény nélkül is (ilyen) előrehaladás történt volna a kisebbségi jogok megvalósításában. A Magyar Köztársaság területén élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaság területén élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról szóló egyezmény szerint megalapított KVB ülések jegyzőkönyveinek elemzése alapján megállapítható, hogy a bizottság rendszeres ülései hozzájárulnak a kisebbségek oktatási, kulturális, tájékoztatási, nyelvhasználati, politikai-közigazgatási, közlekedési infrastrukturális, gazdasági, vallási és tudományos kutatómunkával kapcsolatos kulcsfontosságú, nyitott kérdések őszinte megvitatásához. Az említett kérdésekről nyílt párbeszéd folyik a felek között, a megállapításokat a két kormány hagyja jóvá, és a folyamatba, kezdetektől fogva, a jogokat „felhasználó” a két kisebbség képviselőit is bevonták.

Az egyes témáknak a KVB ülésein történő megjelenését illetően megállapítható, hogy a 2011-12-es időszaktól egyre több új témakör kerül a bizottság elé. Ez bizonyos mértékig akár azt is bizonyíthatja, hogy a KVB működésének első másfél évtizedében, a kisebbségek életében sok minden rendeződött, megoldódott, majd felmerült a már működő intézmények (minőségi) továbbfejlesztésének, felújításának igénye, illetve megváltoztak a társadalmi politikai viszonyok azokban az országokban, ahol a kisebbségek élnek (elsősorban a 2004-es évi EU csatlakozás, a schengeni övezethez történő csatlakozás stb.).

A KVB kiemelten foglalkozik a szélesebben értelmezett oktatás és kultúra területével, a médiát és a nyelvhasználatot is beleértve. Ez egybecseng a 2001–2013-as időszakban (a VI.-tól a XIII.-ig ülésig) a jegyzőkönyvek bevezetőjében rögzített megállapítással, miszerint az egyezmény „biztosítja a magyar és a

szlovén kisebbségi közösség hagyományainak, kulturális értékeinek és történelmi örökségének megőrzését, és ezzel hozzájárul a nemzeti azonosságtudatuk kiteljesedéséhez”. A jegyzőkönyvekben kevesebb helyet kapott a közlekedési infrastruktúra, a gazdaság, a hitelet és a tudomány, tehát azok a területek, amelyeken netán nehezebb a kisebbségeket közvetlenül érintő, specifikus intézkedéseket alkalmazni. Persze az is lehet, hogy a kisebbségek által lakott két régió marginális mivoltából ered, hogy a közlekedési infrastruktúrával és a gazdaságfejlődéssel kapcsolatos témákról kevésbé esik szó.

A bizottság rendszerint a határ mindkét oldalára érvényes, hasonló témákról tárgyal. Ajánlásai bizonyos esetekben csak az egyik, gyakran mindkét országnak szólnak. Általában mindkét országot érintő ügyekről van szó, amelyek a határ mindkét oldalán élő kisebbség számára biztosíthatják a hasonló életfeltételeket és a nemzeti önazonosságuk megőrzését. Ennek ellenére azonban nem szabad megfeledkezni a kisebbségi jogok különböző szintű jogi kiterjedéséről és ezek gyakorlati megvalósításáról a két országban, sem pedig arról, hogy az egyezmény megkötése idején a múltbeli politikai, történelmi és társadalmi gazdasági körülmények miatt a két kisebbség eleve más alapokról indult.

1. táblázat: A KVB ülésén oktatással kapcsolatosan megvitatott témák, évek szerint

	1995	1996	1997
nemzetiségi általános iskolák és óvodák finanszírozásának rendezése Magyarországon			
kisebbségi pedagógusok nyelvi és szakmai továbbképzése az anyaországban	*		
a kisebbségi nyelvek oktatási szintjének/minőségének javítása mindkét oldalon			
szakértő/pedagógiai szaktanácsos biztosítása a magyar nyelv tanításához a Muravidéken			
a diplomák/bizonyítványok honosításának egyszerűsítése mindkét országban			
ösztöndíjak biztosítása mindkét nemzetiségi közösség tagjai részére	*	*	
szlovén nyelvű (utazó) óvodai asszisztensek alkalmazása a rábavidéki óvodákban (és iskolákban)			
közös szakértői csoport létrehozása mindkét kisebbség tankönyveiért			
tankönyvek kiadása szlovén nyelvhez/szlovén nyelven a Rába-vidéken			
a kisebbségek anyanyelven történő oktatásának javítása mindkét országban			
a felsőszőlőki általános iskola kétnyelvűvé történő átalakítása			
a felsőszőlőki ÁI felújítása			
az apátistvánfalvai ÁI felújítása			
magyar nyelvű fordító + tolmáczképző egyetemi program Szlovéniában (MB)			
szlovén nyelvű fordító + tolmáczképző egyetemi program Magyarországon (Szombathelyen)			
szlovenisztikai kar Budapesten			
programok megvalósítása mindkét nyelven a lendvai középiskolában			
a szlovén nyelv szakmai szintjének vizsgálata a szentgotthárdi gimnáziumban			
a felsőszőlőki + apátistvánfalvai ÁI berendezésének felújítása			
államilag finanszírozott szlovén nyelvű helyek biztosítása MO részéről a szombathelyi és a budapesti egyetemen			
mindkét országban elismerni az akkreditált pedagógus továbbképzéseket + bevonni őket a pedagógusok besorolási rendszerébe			
mindkét fél biztosítson támogatást a kétnyelvű általános iskolákban a kisebbség nyelvén megvalósuló, kulturális szakköri tevékenységhez			
lehetőség vizsgálata, hogy akár egy hallgatóval is induljon szlovén, ill. magyar nyelvű egyetemi képzés egy-egy évfolyamon			
ingyenes anyanyelvtanulás minden nappali tagozatos hallgató számára mindkét ország egyetemein, ahol ilyen tanulás történik			
középiskolai kollégium létrehozása Lendván			
lehetőség vizsgálata, hogy Mo-i óvónőket bevonni a muravidéki kétnyelvű óvodákba			

Jelmagyarázat:

 a vegyes bizottsági ülésen megvitatott téma

 befejezett téma
(megvalósított ajánlás)

2. táblázat: A KVB ülésén kultúrával kapcsolatosan megvitatott témák, évek szerint

	1995	1996	1997
a lendvai kultúrház építése		*	*
kultúrház és tájház építése Dobronakon			
szlovén művelődési és információs központ építése Szentgotthárdon			*
magyar könyvesbolt nyitása Lendván + helyiségek rendezése			
templomok felújítása			
bibliobusz működése a Rábavidéken + magyar társfinanszírozás			
a lendvai múzeum és könyvtár- mind a magyar kisebbség központi intézményei státusának rendezése			
a szentgotthárdi szlovén művelődési és információs központ működésének támogatása Magyarország részéről			
a lendvai Bánffy művelődési központ létesítése + működése			
források a rábavidéki kultúrházak felújításához és működéséhez			
Muravidék kétnyelvű területén lévő kultúrházak rendezése			
a Maribori Tartományi Levéltár lendvai egységének megalapítása			
felsőszölnöki tájház létesítése + működése			
a magyar kisebbség számára szervezett színházi előadások támogatása Magyarország részéről			
a szentgotthárdi szlovén művelődési és információs központ felújítása			
magyar, illetve szlovén kulturális intézet megalapítása mindkét országban			
a kulturális örökségvédelmi szakmai kapcsolatok felújítása mindkét nemzetiségileg vegyesen lakott területen			
szlovén multimédiás kulturális-művészeti intézmény létrehozása a Rábavidéken			
a szentgotthárdi Pável Ágoston múzeum státusának és finanszírozásának rendezése			
galéria alapításának lehetősége Szentgotthárdon			

Jelmagyarázat:

a vegyes bizottsági ülésen megvitatott téma

befejezett téma
(megvalósított ajánlás)

3. táblázat: A KVB ülésén a médiával kapcsolatosan megvitatott témákról, évek szerint

	1995	1996	1997	1999	2000	2001	2003	2005-2006	2007	2008	2009	2011	2012	2013	2015	2016
szlovén rádió alapítása					*											
Szentgotthárdon																
a lendvai magyar tévéműsor bővítése																
az anyaországi TV műsorok vételének javítása – átvítható, ill. erősítő kiegészítéssel																
kedvezőbb időpontok mindkét oldalon a helyi tévéműsorok számára																
a szentgotthárdi szlovén rádió működése (pénzügyek/frekvencia/adásidő)								*	*	*			*			
a lendvai magyar tévé stúdió helyiségreproblémájának rendezése						*	*									
a Porabje újság (nagyobb / rendszerszintű) pénzügyi támogatása							*									
a Népiújság és a Porabje közös ifjúsági mellékletének kiadása													*			

Jelmagyarázat:

a vegyes bizottsági ülésen megvitatott téma

befejezett téma (megvalósított ajánlás)

* csak részben, nem teljesen valósult meg

4. táblázat: A KVB ülésén a nyelvhasználattal kapcsolatosan megvitatott témákról, évek szerint

	1995	1996	1997	1999	2000	2001	2003	2005-2006	2007	2008	2009	2011	2012	2013	2015	2016
további lépések elfogadása a kisebbségi nyelvek szabad/gyakorlati használatára, a kétnyelvűség ösztönzésére vonatkozóan																
a magyar fél készítése el/vezesse be a kétnyelvű személyi okmányokat											*					
a nemzetiségileg vegyesen lakott területen mindkét fél legyen követeztet a kétnyelvűség megvalósítását illetően /az intézményes kétnyelvűség erősítése, ösztönzése										*						*
a közalkalmazottak (a kétnyelvűség használatát segítő) képzése																
a közalkalmazottak képzésének előkészítése és lebonyolítása a Rábavidéken/Muravidéken (kétnyelvűség)												*				
a szlovén-magyar és magyar szlovén nagyszótár elkészítése														/		*
anyanyelvi képzés a rábavidéki szlovén, és a muravidéki magyar gazdáknak																
Magyarország biztosítsa a látható kétnyelvűséget a Rábavidéken																
a szlovén fél alkalmazza követeztetesen – a magyar helyesírási szabályoknak megfelelően – a földrajzi nevek írásmódját																

Jelmagyarázat:

a egyes bizottsági ülésen megvitatott téma

befejezett téma (megvalósított ajánlás)

* csak részben, nem teljesen valósult meg

5. táblázat: A KVB ülésén politikai-közigazgatási kérdésekkel kapcsolatosan megvitatott témákról, évek szerint

	1995	1996	1997	1999	2000	2001	2003	2005-2006	2007	2008	2009	2011	2012	2013	2015	2016
konzulátus megnyitása Szentgotthárdon (.98)																
OSZÖ székhely bizto- sítása				*												
szlovén kisebbségi kép- viselet a magyar parla- mentben / saját képviselő megválasztása													*			
magyar konzulátus meg- nyitása Lendvén												*	*	*		
a községi magyar nemzeti önkormányzati közössé- gek közvetlen finansziro- zása Szlovéniában																
a Szlovéniában élő ősho- nos olasz és magyar nem- zeti közösségekről szóló törvény előkészítése																

Jelmagyarázat:

 a vegyes bizottsági ülésen megvitatott téma

 befejezett téma (megvalósított ajánlás)

* csak részben, nem teljesen valósult meg

6. táblázat: A KVB ülésén a közlekedési infrastruktúrával kapcsolatosan megvitatott témákról, évek szerint

	1995	1996	1997	1999	2000	2001	2003	2005-2006	2007	2008	2009	2011	2012	2013	2015	2016
új határátkelőhelyek nyitása, és a meglévők bővítése			*				*									
a határátlépési eljárások egyszerűsítése				*												
Egyezmény megkötése a közúti+ vasúti forgalom határ ellenőrzéséről																
a Lendva-Rédics vasúti összeköttetés lehetősége																
a SLO-HU vasúti összeköttetés kiépítése + kialakítása (Hodos – Bajánsenye)						*										
közúti kapcsolatok (felújítása / kiépítése) a két ország nemzetiségileg vegyesen lakott területén és a határ menti települések között												*			*	
egyezmény a közúti kapcsolatok fejlesztéséről																
megvalósítási tanulmány elkészítésének lehetősége a Beltinci-Lendva-Rédics és a Muraszombat (Mačkovo)–Szentgott-hárd vasúti összeköttetés létesítéséről																

Jelmagyarázat:

a egyes bizottsági ülésen megvitatott téma

befejezett téma (megvalósított ajánlás)

* csak részben, nem teljesen valósult meg

7. táblázat: A KVB ülésén gazdasági kérdésekkel kapcsolatosan megvitatott témákról, évek szerint

	1995	1996	1997	1999	2000	2001	2003	2005-2006	2007	2008	2009	2011	2012	2013	2015	2016
szlovén-magyar regionális gazdasági együttműködés		*														
határon átnyúló együttműködés és közös pályázatok benyújtása az európai támogatási programokra/pályázatokra (Phare, Európa Tanács, EU), valamint európai programok forrásainak lehívása																
a két kisebbség által lakott térség gazdasági fejlődésének javítására irányuló törekvések																
államközi foglalkoztatási egyezmény megkötése						*										
a kisebbségek gazdasági alapjául szolgáló rendszer kialakítása mindkét oldalon															*	

Jelmagyarázat:

 a vegyes bizottsági ülésen megvitatott téma

 befejezett téma (megvalósított ajánlás)

* csak részben, nem teljesen valósult meg

8. táblázat: A KVB ülésén tudományos-kutatómunkával kapcsolatosan megvitatott témákról, évek szerint

	1995	1996	1997	1999	2000	2001	2003	2005-2006	2007	2008	2009	2011	2012	2013	2015	2016
közös tudományos konferencia szervezése																
a meglévő tudományos-kutatóintézetek finanszírozása és újak alapítása mindkét nemzetiségileg vegyesen lakott területen																
a Szlovén Köztársaság és Magyarország közötti új oktatási, kulturális és tudományos egyezmény elkészítésének ösztönzése																
projekt készítése a Muravidék egyes falvaiban élő magyar nemzetiségi közösség tagjainak nemzeti és nyelvi hovatartozásával kapcsolatos adatgyűjtésről																
megállapodás elkészítése a ljubljanoi Nemzetiségi Kutatóintézet és a magyarországi szlovének szervezetei közötti együttműködésről																

Jelmagyarázat:

	a egyes bizottsági ülésen megvitatott téma		befejezett téma (megvalósított ajánlás)	*	csak részben, nem teljesen valósult meg
--	--	--	---	---	---

9. táblázat: A KVB ülésén a vállalkozáskorlátlással kapcsolatosan megvitatott témákról, évek szerint

	1995	1996	1997	1999	2000	2001	2003	2005-2006	2007	2008	2009	2011	2012	2013	2015	2016
anyanyelvén törtéző vallási szertartások biztosítása a Rábavidéken és a Muravidéken							*									
anyanyelvi hittankönyvek biztosítása																

Jelmagyarázat:

a vegyes bizottsági ülésen megvitatott téma

befejezett téma (megvalósított ajánlás)

*

csak részben, nem teljesen valósult meg

Irodalom

- Apollonio, D., Bufon, M., Čurin Radović, S., Hirnök Munda, K., Jesih, B., Klemenčič, V., Komac, M., Klopčič, V., Kovács, A., Medica, K., Mejak, R., Nećak Lük, A., Novak Lukanovič, S., Piry, I., Zupančič, J. in Žagar, M., 2004. *Slovenija*. In S. Novak Lukanovič (szerk.), *Manjšine in čezmejno sodelovanje v prostoru Alpe-Jadran*. Delovna skupnost Alpe-Jadran, Trento, 263–313.
- Arday, L. 1987. Nekatere pomembnejše lastnosti sistema narodnostne politike in narodnostnih pravic na Madžarskem. In S. Devetak – R. Joó (szerk.), *Madžari in Slovenci – sodelovanje in sožitje ob jugoslovansko-madžarski meji*. Komunist, Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana, 405–415.
- Beltram, P., 1987a. Javna občila in družbeno informiranje. In S. Devetak in R. Joó (szerk.), *Madžari in Slovenci – sodelovanje in sožitje ob jugoslovansko-madžarski meji*. Komunist, Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana, 312–319.
- Beltram, P., 1987b. Kulturna dejavnost narodnosti. In S. Devetak – R. Joó (szerk.), *Madžari in Slovenci – sodelovanje in sožitje ob jugoslovansko-madžarski meji*. Komunist, Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana, 294–311.
- Brezovnik, B. 2011a. *Katoliška cerkev in varstvo manjšin*. Celjska Mohorjeva družba, Celje.
- Brezovnik, B. 2011b. *Slovenci v zamejstvu in rimskokatoliška cerkev*. Celjska Mohorjeva družba, Celje.
- Devetak, S., 1987. Sodelovanje z matico – pogoj za napredek narodnosti. In S. Devetak – R. Joó (szerk.), *Madžari in Slovenci – sodelovanje in sožitje ob jugoslovansko-madžarski meji*. Komunist, Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana, 355–383.
- Hozjan, B., 2007. O dvojezičnem šolstvu na narodnostno mešanem območju Prekmurja. *Geografija v šoli*, 16(1), 12–19.
- Kern, D., 2009. Slovenski jezik v vzgojno-izobraževalnih ustanovah v manjšinskem prostoru V: M. Stabej (szerk.), *Simpozij Obdobja 28 – Infrastruktura slovenščine in slovenistike / The Infrastructure of the Slovene Language and Slovene Studies*. Filozofska fakulteta, Ljubljana.
- Klemenčič, V., 1991. Prekmurje kot nerazvito obmejno območje v Sloveniji. Prispevek na konferenci. Geografska problematika Severovzhodne Slovenije: medinštitutski seminar Oddelka za geografijo Pedagoške fakultete v Mariboru in Oddelka za geografijo Filozofske fakultete v Ljubljani. Ob 30. letnici Oddelka za geografijo v Mariboru, 108–124. <https://plus.si.cobiss.net/opac7/bib/30599168> (28. 2. 2018).
- Kovács, A., 2003. Številčni razvoj Slovencev na Madžarskem v luči zgodovinskih dogodkov in pričevanj anketirancev v Sombotelu. *Razprave in gradivo: revija za narodnostna vprašanja*, 43, 164–185.
- Kovács, A., 2006. Številčni razvoj prekmurskih Madžarov v 20. stoletju. *Razprave in gradivo: revija za narodnostna vprašanja*, 48/49, 6–36.
- Kovács, A., 2016. Demografsko praznjenje obmejnega, narodnostno mešnega območja v Prekmurju v dvajsetem stoletju – primer dvojezičnih naselij v občini Moravske Toplice. In D. Grafenauer – K. Munda Hirnök (szerk.), *Raznolikost v raziskovanju etničnosti: izbrani pogledi*. Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana, 100–118.
- Medvešek, M. 2003. *Trendi medgeneracijske etnične kontinuitete na narodno mešanih območjih ob slovenski meji*. Doktorska disertacija. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.

- Medvešek, M. in Bešter, R., 2016. Institucionalna dvojezičnost v Prekmurju. In D. Grafenauer – K. Munda Hirnök (szerk.) *Raznolikost v raziskovanju etničnosti: izbrani pogledi*. Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana.
- Munda Hirnök, K., 1993. Javna občila na narodnostno mešanem območju v Lendavi. *Razprave in gradivo. Revija za narodnostna vprašanja* 28, 46–64.
- Munda Hirnök, K., 1996. Medčasovna analiza spremljanja medijev slovenske manjšine v Monoštru. *Razprave in gradivo. Revija za narodnostna vprašanja* 31, 79–87.
- Munda Hirnök, K. in Medvešek, M., 2017. Vloga Katoliške cerkve pri ohranjanju slovenskega jezika v Porabju v preteklosti in danes. *Bogoslovni vestnik: glasilo Teološke fakultete v Ljubljani*, 77(3/4), 717–728.
- Munda Hirnök, K. in Novak Lukanovič, S., 2016. Slovenščina v Porabju: stopnja vitalnosti. In D. Grafenauer – K. Munda Hirnök (szerk.), *Raznolikost v raziskovanju etničnosti: izbrani pogledi*. Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana, 192–219.
- Nađ, E., 2016. *Dvojezično gledališče v Lendavi med preteklostjo in prihodnostjo*. Magistrsko delo. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
- Novak Lukanovič, S., 1997a. Bilingual education and ethnic identity: the case of the ethnically mixed territory of Prekmurje in Slovenia. In Jørgensen, J. N. (szerk.) in A. Holmen (szerk.), *The Development of successive bilingualism in school-age children*, (Copenhagen Studies in Bilingualism, 27). Royal Danish school of educational studies, Copenhagen, 77–82.
- Novak Lukanovič, S. 1997b. Bilingual education in Slovenia. In J. Cummins – D. Corson (szerk.), *Encyclopedia of language and education*. Kluwer Academic publishers, Dordrecht, Boston, London, 109–116.
- Novak Lukanovič, S., 1998. Dvojezična vzgoja in izobraževanje: vloga v družbi in stališča posameznikov. In B. Jesih (szerk.), *Medetnični odnosi in etnična identiteta v slovenskem etničnem prostoru. I, izsledki projekta*. Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana, 115–123.
- Novak Lukanovič, S. 2006a. Minority languages in education in Slovenia. In D. Ó Riagáin (szerk.), *Voces Diversae: lesser-used language education in Europe*, (Belfast studies in language, culture and politics, 15). Cló Ollscoil na Banríona, Dublin, 113–125.
- Novak Lukanovič, S., 2006b. Percepcija učenja jezika večine in manjšine na narodnostno mešanih območjih v Sloveniji. *Sodobna pedagogika*, 57(1), 36–55.
- Office for National and Ethnic Minorities (2005). *National and ethnic minorities in Hungary*. Budapest, Hungary. <http://www2.ohchr.org/english/bodies/cescr/docs/E.C.12.HUN.3-Annex16.pdf> (Letöltve: 2018. január 18.)
- Stipkovits, F., 2004. Železna Županija – Slovenci. In S. Novak Lukanovič (szerk.), *Manjšine in čezmejno sodelovanje v prostoru Alpe-Jadran*. Slovenska verzija. Delovna skupnost Alpe – Jadran, Trento.
- Székely, A. B., 1987. Izobrazba, kultura, prosveta in množična občina Slovencev na Madžarskem. In R. Joó (szerk.), *Madžari in Slovenci – sodelovanje in sožitje ob jugoslovansko-madžarski meji*. Komunist, Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana, 501–537.
- Vajda, A., 2016. *Primerjava manjšinskega medijskega sistema v Porabju in Prekmurju*. Diplomsko delo. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
- Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2018. Narodnostno šolstvo v Porabju na Madžarskem. <https://www.zrss.si/mednarodno-sodelovanje/slovenci-izven-meja/zamejsko-solstvo/narodnostno-solstvo-v-porabju-na-madzarskem> (Letöltve: 2018. január 18.).

Zupančič, J., 2000. Slovenci na Madžarskem. *Razprave in gradivo. Revija za narodnostna vprašanja* 36/37, 125–143.

Források

1993. évi LXXVII. törvény a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól. <https://mkogy.jogtar.hu/?page=show&docid=99300077.TV> (Letöltve: 2018. december 11.)
2011. évi CLXXIX. törvény a nemzetiségek jogairól <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1100179.TV> (Letöltve: 2018. december 11.)
- Program sodelovanja v izobraževanju, znanosti in kulturi* [Program sodelovanja v izobraževanju, znanosti in kulturi med Ministrstvom za izobraževanje, znanost in šport ter Ministrstvom za kulturo Republike Slovenije in Ministrstvom za človeške vire Madžarske v letih 2016–2018]. Ministrstvo za zunanje zadeve. [http://vrs-3.vlada.si/MANDAT14/...NSF/.../\\$FILE/sklepMADZ1.doc](http://vrs-3.vlada.si/MANDAT14/...NSF/.../$FILE/sklepMADZ1.doc) (Letöltve: 2018. december 11.)
- Egyezmény a Magyar Köztársaság Kormánya és a Szlovén Köztársaság Kormánya között a vízumkötelezettség kölcsönös megszüntetéséről szóló Egyezmény kiegészítéséről. Magyarországon kihirdette a 165/1998. (X. 6.) Korm. rendelet.
- Zakon o ratifikaciji Sporazuma o sodelovanju na področju kulture, izobraževanja in znanosti med Republiko Slovenijo in Republiko Madžarsko. *Uradni list Republike Slovenije*, št. 23/1993.
- Jegyzőkönyv a Magyar Köztársaság területén élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaság területén élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról szóló egyezmény figyelemmel kísérésére összehívott Magyar–Szlovén Kisebbségi Vegyes Bizottság I. üléséről, Ljubljana, 1995. április 4.
- Jegyzőkönyv a Magyar Köztársaság területén élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaság területén élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról szóló egyezmény figyelemmel kísérésére összehívott Magyar–Szlovén Kisebbségi Vegyes Bizottság II. üléséről, Budapest, 1996. május 20–21.
- Jegyzőkönyv a Magyar Köztársaság területén élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaság területén élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról szóló egyezmény figyelemmel kísérésére összehívott Magyar–Szlovén Kisebbségi Vegyes Bizottság III. üléséről, Lendva, 1997. november 4–5.
- Jegyzőkönyv a Magyar Köztársaság területén élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaság területén élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról szóló egyezmény figyelemmel kísérésére összehívott Magyar–Szlovén Kisebbségi Vegyes Bizottság IV. üléséről, Szentgotthárd, 1999. február 1–2.
- Jegyzőkönyv a Magyar Köztársaság területén élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaság területén élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról szóló egyezmény figyelemmel kísérésére összehívott Magyar–Szlovén Kisebbségi Vegyes Bizottság V. üléséről, Ljubljana, 2000. február 3–4.
- Jegyzőkönyv a Magyar Köztársaság területén élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaság területén élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról szóló egyezmény figyelemmel kísérésére összehívott Magyar–Szlovén Kisebbségi Vegyes Bizottság VI. üléséről, Szentgotthárd, 2001. május 8–9.

- Jegyzőkönyv a Magyar Köztársaság területén élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaság területén élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról szóló egyezmény figyelemmel kísérésére összehívott Magyar–Szlovén Kisebbségi Vegyes Bizottság VII. üléséről, Moravske Toplice, 2003. május 27–28.
- Jegyzőkönyv a Magyar Köztársaság területén élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaság területén élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról szóló egyezmény figyelemmel kísérésére összehívott Magyar–Szlovén Kisebbségi Vegyes Bizottság VIII. üléséről, Budapest, 2005. május 24.
- Jegyzőkönyv a Magyar Köztársaság területén élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaság területén élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról szóló egyezmény figyelemmel kísérésére összehívott Magyar–Szlovén Kisebbségi Vegyes Bizottság IX. üléséről, Ljubljana, 2007. szeptember 21.
- Jegyzőkönyv a Magyar Köztársaság területén élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaság területén élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról szóló egyezmény figyelemmel kísérésére összehívott Magyar–Szlovén Kisebbségi Vegyes Bizottság X. üléséről, Budapest, 2008. április 25.
- Jegyzőkönyv a Magyar Köztársaság területén élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaság területén élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról szóló egyezmény figyelemmel kísérésére összehívott Magyar–Szlovén Kisebbségi Vegyes Bizottság XI. üléséről, Lendva, 2009. november 17.
- Jegyzőkönyv a Magyar Köztársaság területén élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaság területén élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról szóló egyezmény figyelemmel kísérésére összehívott Magyar–Szlovén Kisebbségi Vegyes Bizottság XII. üléséről, Budapest, 2011. június 15.
- Jegyzőkönyv a Magyar Köztársaság területén élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaság területén élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról szóló egyezmény figyelemmel kísérésére összehívott Magyar–Szlovén Kisebbségi Vegyes Bizottság XIII. üléséről, Ljubljana, 2012. szeptember 26.
- Jegyzőkönyv a Magyar Köztársaság területén élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaság területén élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról szóló egyezmény figyelemmel kísérésére összehívott Magyar–Szlovén Kisebbségi Vegyes Bizottság XIV. üléséről, Szentgotthárd 2013. október 2.
- Jegyzőkönyv a Magyar Köztársaság területén élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaság területén élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról szóló egyezmény figyelemmel kísérésére összehívott Magyar–Szlovén Kisebbségi Vegyes Bizottság XV. üléséről, Lendva, 2015. november 18.
- Jegyzőkönyv a Magyar Köztársaság területén élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaság területén élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról szóló egyezmény figyelemmel kísérésére összehívott Magyar–Szlovén Kisebbségi Vegyes Bizottság XVI. üléséről, Budapest, 2016. november 16.

Munda Hirnök Katalin

A kétoldalú egyezmény jelentősége – a magyarországi szlovén nemzeti kisebbség szemszögéből

Összefoglaló

A tanulmány a szlovén–magyar kisebbségi vegyes bizottság ülésein közreműködő szlovén nemzeti kisebbségi vezetőkkel készített interjúk eredményét mutatja be, valamint az ülések visszhangját a *Porabje* újságban. A szlovén nemzetiség vezetői az interjúk során beszámoltak az üléseken megvitatott témákról, kiemelték a társadalmi élet különböző területein elért eredményeket és felhívták a figyelmet a megoldatlan kérdésekre. Az elemzés eredménye nagyfokú egyetértést mutat abban a tekintetben, hogy a kétoldalú egyezménynek fontos szerepe van a szlovén nemzeti kisebbség megőrzésében és fejlődésében. A magyarországi szlovének újságja, a *Porabje* fontos szerepet játszott a kétoldalú egyezmény megvalósítását figyelemmel kísérő szlovén–magyar Kormányközi Vegyes Bizottság munkájáról való tájékoztatásban. Az említett média rendszeresen beszámolt az ülésekről, alkalmanként az ülések előkészületeiről, valamint a határ mindkét oldaláról származó bizottsági tagokkal készített interjúkat is közölt. Az újság oldalain kritikus, néha polemikus írások olvashatók a kisebbségi élet fontos területeiről (oktatás, vallási élet, szlovén rádió, határátkelők), azokról, amelyek a Bizottság ülésein megvitatásra kerültek.

Kulcsszavak: kétoldalú egyezmény, Szlovénia, Magyarország, szlovén nemzeti kisebbség, Porabje újság

Bevezető

Magyarországon csupán az 1990-es politikai változásokat követően nyílt lehetőség a szlovén közösség részvételére a társadalmi és politikai életben, amivel e közösség viszonylag jól tudott élni. A 20. század nyolcvanas éveiben kezdődő

demokratikus folyamatok vezettek el 1990-ben a többpárti választásokhoz, amelyek Antall József jobbközép kormányát juttatták hatalomra. A magyarországi új társadalmi-politikai viszonyok, Szlovéniai önállósulása, a határ menti térség fokozatos megnyitása és az európai integrációs folyamatok hatással voltak a Rábavidéken és az őshonos területen kívül élő szlovének életére, egyre inkább érezhető volt a szlovén tudat erősödése, ami megnyilvánult a Magyarországon élő szerbeket, horvátokat és szlovéneket tömörítő, Magyarországi Délszlávok Demokratikus Szövetsége (a továbbiakban: MDDSZ) működésével kapcsolatos kritikus vitákban is.¹ Mivel a szlovén kisebbség elégedetlen volt az MDDSZ működésével, felmerült az említett szövetség átszervezésével, illetve a kilépéssel kapcsolatos igény. 1990. október 27-én Felsőszőlőnön megalakult a Magyarországi Szlovének Szövetsége (a továbbiakban: MSZSZ),² amely pártok feletti szervezetként, Szentgotthárdon kezdte meg működését (Munda Hirnök 2001, 265–266). A Rábavidéki szlovéneknek a történelem során először lett önálló szervezetük, amely 1995-ig, az Országos Szlovén Önkormányzat megalapításáig, kulcsfontosságú jelleggel bírt, és a nemzetiségi lét minden fontos területén szerepet vállalt.

Magyarország csak az Alkotmány módosításával (1989³), a Magyar Köztársaság területén élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaság területén élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról szóló egyezmény aláírásával (1992. november 6.)⁴ (a továbbiakban kétoldalú egyezmény) valamint a Nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló törvény elfogadásával (1993)⁵ kezdte el következetesebben alkalmazni a kisebbségvédelmi nemzetközi jog és egyéb nemzetközi okmányok rendelkezéseit, ami jelentős változásokat hozott a nemzetiségek életébe. A Nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló törvény lehetővé tette a kisebbségi önkormányzatok létrehozását a Rábavidéki szlovén településeken és (1994 után) a Rábavidéken kívül is, valamint az Or-

¹ A budapesti székhelyű MDDSZ 1947–1990 között a magyarországi szlovének kulturális és politikai érdekeit képviselte. 1972-től a szlovéneknek saját referensük volt, 1986 és 1990 között pedig Szentgotthárdon működött a Szövetség szlovén tagozata.

² Az MSZSZ elődje az 1990 januárjában megalapított szlovén Lipa egyesület volt.

³ Megemlítjük, hogy 2011-től új alkotmány, Magyarország Alaptörvénye van érvényben.

⁴ A Porabje újság részletesen tudósított a kétoldalú egyezmény tartalmáról, valamint a magyar és a szlovén külügyminiszter nyilatkozatáról a megállapodás aláírásakor. Mindkét politikus úgy vélte, hogy az egyezmény európai jelentőségű, amely mások számára modellként szolgálhat. Az MSZSZ elnöke, aki részt vett a szöveg kidolgozásában Budapesten, szintén kedvezően értékelte az egyezményt (Ružič 1992, 1).

⁵ 2011-ben a nemzetiségek helyzetét új törvény fogalmazta újra (a 2011. évi CLXXIX. törvény a nemzetiségek jogairól).

szágos Szlovén Önkormányzat (a továbbiakban: OSZÖ) megalakulását (1995).⁶ Az első önkormányzatok 1994-ben jöttek létre, majd az azt követő években továbbiak is alakultak.⁷

Az OSZÖ alapításának idején a MSZSZ tagsága körében felmerült a kérdés, meg kell-e őrizni a szervezetet, illetve ahogy azt egyes magyarországi kisebbségek tették, országos önkormányzattá kell-e alakítani a Magyarországi Szlovének Szövetségét. Fenntartásaik voltak a MSZSZ finanszírozásával kapcsolatosan is. A Rábavidéki szlovének a MSZSZ megtartása mellett döntöttek, ugyanakkor aktívan részt vettek az OSZÖ megalapításában is.

Figyelemre méltóak a szlovén önkormányzatok működésének első ciklusát elemző tanulmány szerzőjének megállapításai az önkormányzatok, az OSZÖ és a MSZSZ közötti különbségekről és egymásközi viszonyukról. Fontos különbségként jelöli meg a nyelvhasználatot, illetve a Rábavidéki nyelvjárás és az irodalmi szlovén nyelv használatában megnyilvánuló eltéréseket, nem csak a Rábavidék és Szlovénia, hanem a szlovén falvak és a városi (szentgotthárdi) értelmiség vonatkozásában. Úgy ítélte meg, hogy amikor Szlovénia központi részébe látogatnak, az önkormányzatok vezetőinek gondot okoz az irodalmi szlovén nyelvtudás hiánya, míg a MSZSZ vezetőségénél ez nem tapasztalható. A MSZSZ jó kapcsolatokat ápol Szlovéniával, vezetősége az irodalmi szlovén nyelvet beszéli. A helyi önkormányzatok és az OSZÖ a mindennapos, helyi ügyek mellett elsősorban a vidék hagyományos kultúráját képviseli, míg a MSZSZ működésében nagyobb súllyal bír az „elit kultúra” és az anyanemzethez való kulturális tartozás. Ebben az eltérésben kereshető az ok, hogy a Szlovénia és Magyarország közötti nemzetközi kapcsolatokban az MSZSZ gyakran nagyobb szereppel bír, mint az önkormányzatok, mivel az anyanemzet állama kapcsolatait többnyire a Szlovén Szövetséggel ápolja. Mindez azonban a Rábavidéken a két szervezet között nem okoz feszültséget, egymással jó kapcsolatot ápolnak, a mindennapi életben különböző területeken együttműködnek (Szesztay 1999, 263).

Ez a kettősség a terepen szerzett tapasztalatok és a magyarországi városokban élő szlovénekről folytatott kutatás eredményei alapján is megállapítható,⁸

⁶ Az OSZÖ székhelye Felsőszölnökön található. Az intézményekkel és állami hivatalokkal folytatott kapcsolatok megkönnyítésére Budapesten is nyitottak képviseletet.

⁷ A legutóbbi, 2014-ben tartott választásokon tíz szlovén nemzetiségi önkormányzat alakult Rábavidéken és azon kívül. A szlovén nemzetiségi önkormányzatok Magyarországon: Felsőszölnök, Apátistvánfalva, Szakonyfalu, Szentgotthárd (ahova Rábatótfalu is tartozik), Kétvölgy, Orfalu, Alsószölnök, Szombathely, Budapest és Mosonmagyaróvár.

⁸ Az autochton területen kívül élő szlovének helyzetéről szóló kutatást (2002–2003) a Szlovén Köztársaság Kormányának Határon Túli Szlovének Hivatala és a Szlovén Köztársaság Kultu-

miként az is, hogy ez csupán a munkamegosztásban (esetenkénti összefonódásban), ugyanakkor a közösség megosztottságában nem nyilvánul meg.

Az említett kisebbségi struktúrák az elmúlt két évtizedben számos kapcsolatot alakítottak ki és ápolnak szlovéniai intézményekkel, szervezetekkel és egyénekkal. Ugyanakkor lényeges eltérés tapasztalható a kisebbségi struktúrákat illetően a Szlovéniával folytatott együttműködés formájában, területeiben és gyakoriságában is (Munda Hirnök 2009, 320–321).

Amint az megállapítható, a rábavidéki szlovének érdekeit két kulcsfontosságú szervezet képviseli. Ugyan mindkettő jogköre világosan meghatározott, ennek ellenére átfedések vannak, mivel mindkettő ugyanazokat a célokat követi (a szlovén nyelv ápolása és fejlesztése, a nevelési, oktatási és vallási viszonyok fejlesztése, gazdaságfejlesztés stb.). Az MSZSZ elnöke szerint: „A Rábavidéken adott ez a kettősség, amit Magyarország is elfogadott. A magyar kormány elsődleges partnere az ÖSZO, Szlovéniáé pedig a MSZSZ. Az ÖSZO finanszírozása a magyar költségvetésből történik, a MSZSZ működését többnyire (80%) Szlovénia, 20%-ban pedig a magyar állam finanszírozza.”

A magyarországi szlovén kisebbség politikai részvétele szempontjából fontos újdonságot jelent a szószóló intézménye, ami témaként, sok éven keresztül rendszeresen megjelent a Szlovén–Magyar Kisebbségi Vegyes Bizottság (a továbbiakban: KVB) ülésein is, és azt követően vált valóra, hogy a 2014-es (április 6.) országgyűlési választásokon megválasztották a szlovén kisebbségi szószólót. A szlovén kisebbségi szószóló az országgyűlés alakuló ülésén (2014. május 6.) szlovén nyelven tette le az esküt, majd a *Porabje* lapnak küldetéséről az alábbiakat nyilatkozta (Eöry 2014, 1): „A parlamentben a szlovének érdekeit képviselem. Munkámat csak akkor tudom ellátni, ha folyamatos kapcsolatban leszek szervezeteinkkel, nem csak a Rába-vidékiekkel, hanem azokkal is, amelyek Magyarország más vidékein működnek. Kérem a szervezetek tisztségviselőit és a nemzetiség soraiból mindenkit, forduljanak hozzám javaslataikkal, kérelmeikkel és észrevételeikkel, és segítsék munkámat.”

Mivel a magyarországi szlovének esetében a múltban nem volt sem hagyománya, sem lehetősége a nemzetiségi politikai és egyéb részvételnek, a MDDSZ

rális Minisztériuma támogatásával a Nemzetiségi Kutatóintézet (INV) végezte. A kutatást dr. Munda Hirnök Katalin vezette. A kutatás eredményeiből kiderült, hogy a Rábavidéken kívül fekvő városokban élő szlovének (Szombathelyen 13 személyt, Budapesten 14 személyt és Mosonmagyaróváron 15 személyt kérdeztünk meg), érzékelik az MSZSZ és az ÖSZO működése közti különbségeket. Szombathelyen a megkérdezettek többsége úgy vélte, hogy a két szervezet egymást kiegészítő munkát folytat, Budapesten a válaszadók közel felének ugyanez volt a véleménye, míg Mosonmagyaróváron a megkérdezettek több mint fele nem nyilvánított véleményt a kérdésről (Munda Hirnök 2007, 79–80 és 82).

keretén belül ugyanis kisebbségben voltak, meg kellett szokniuk az új helyzetet és a működési lehetőségeket. Úgyszintén meg kellett szokniuk a vegyes bizottságban való részvételt, mondták el beszélgetőtársaink függetlenül attól, mennyi ideje töltik be tisztségüket. Az OSZÖ elnöke szerint: „[...] ha csak a szervezeteinket nézzük [kisebbségi önkormányzatok, OSZÖ – a szerző megj.] a munka éppen csak elkezdődött, még sose volt ennyi intézményünk, sem tapasztalataink [...]”

A magyarországi szlovén kisebbségi struktúráknak a KVB magyar tagozatában közreműködő vezetőivel készített interjúk,⁹ a szlovén kisebbségi médiában (a *Porabje* hetilap) megjelent cikkek, az egyezmény megvalósítását nyomon követő KVB jegyzőkönyvek, valamint a múltbéli felmérések, a szakirodalom és terepen szerzett tapasztalatok elemzésével kívánjuk bemutatni, hogyan látják a szlovén nemzeti kisebbség tagjai a kétoldalú egyezményt.

Hogyan látják az interjúalanyok a kétoldalú egyezményt

Az interjúalanyok közül a leghosszabb KVB mandátummal a MSZSZ elnöke rendelkezik, aki az első ülészaktól kezdődően (1995-től) részt vesz az üléseken, közreműködött a kétoldalú egyezmény megszövegezésében, és jelen volt Ljubljanában a bilaterális egyezmény aláírásánál is. Őt az OSZÖ elnöke követi, aki a II. üléstől (1996-tól), és a szlovén kisebbségi szószóló, aki a XV. üléstől (2014-től) vesz részt a KVB ülésein.

Az interjúalanyokhoz intézett kérdésekkel azt kívántuk megtudni, hogyan látják ők a kétoldalú egyezményt. Az interjúban az alábbi kérdésekre összpontosítottunk: 1) miben láthatók a bilaterális egyezmény hatásai Rábavidéken, melyek a legfontosabb eredmények és melyek a még megoldatlan kérdések, 2) a KVB működésének hatékonysága és 3) a bilaterális egyezmény szerepe a szlovén nemzeti közösség fejlődésében.

A folytatásban nem a beszélgetőtársaink által említett összes témát, hanem saját mérlegelésünk alapján választott témákat emeljük ki. A táblázat a fenti szereplők összegzett véleményét mutatja a bilaterális egyezményről.

⁹ 2017. szeptember 29-én és 30-án a magyarországi Rábavidéken interjút készítettünk a két szlovén szervezet, az MSZSZ és az OSZÖ vezetőivel, valamint a magyarországi szlovén kisebbség parlamenti szószólójával. Az említett képviselők a szlovén–magyar KVB tagjai.

1. táblázat. Miben látják a megkérdezettek a bilaterális egyezmény jelentőségét?

Eredmények	(Tartósan) megoldatlan problémák	A bizottság működésének hatékonysága	A kétoldalú egyezmény jelentősége
kisebbségi intézmények finanszírozása	gazdaságfejlesztés	az ajánlások túl lassú megvalósulása	fontos dokumentum
az intézmények helyiségeinek felújítása	közlekedési infrastruktúra javulása	az ülések időtartama, az ülészakok hangulata	az egyezmény aktualizálása
a Szlovéniából érkező pedagógiai asszisztensek státusának rendezése	a kétnyelvű oktatás szintjének emelése	az ülések előkészítése	a kisebbségek közötti különbségek csökkenése
szószólók intézménye	a szlovén nyelv nyilvános használata és a látható kétnyelvűség	a kihelyezett ülések	
a MURABA EGTC ¹⁰ megalapítása	humán erőforrás fejlesztése		

A bilaterális egyezmény hatásai

Eredmények

A bilaterális egyezmény megvalósításának fontos eredményeként beszélgetőtársaink az alábbiakat emelték ki. Megoldódott a Rábavidéki kisebbségi intézmények, mint például a felsőszölnöki és az apátistvánfalvai kétnyelvű óvoda és iskola,¹¹ a Kühar emlékház (szlovén tájház),¹² a *Porabje* lap (1991) és a Radio Monošter (2000) hosszú távú, rendszerszintű finanszírozása. Felújították az intézmények, pl. iskolák, OSZÖ, Szlovén Kulturális és Információs Központ helyiségeit. Fontos megjegyezni, hogy az említett központ felújítását mindkét fél azonos mértékben támogatta. Magyar részről biztosították a központ kul-

¹⁰ MURABA Korlátolt Felelősségű Európai Területi Társulás. <http://egtc.kormany.hu/download/7/12/fiooo/GyC5%91r%20Muraba%20ETT%20bemutakoz%C3%A1s.pdf> (Letöltve: 2018. december 10.)

¹¹ A Felsőszölnöki és Apátistvánfalvai működő mindkét kétnyelvű iskolát, valamint óvodát 2012. július 1-jétől a OSZÖ működteti. A működéshez szükséges forrásokat a kormány biztosítja. Az elmúlt évben a következő öt évre szóló szerződést írtak alá, ami nagyon biztató, ahogy azt az OSZÖ elnöke hangsúlyozta.

¹² A Kühar emlékházat 2010-ben nyitották meg. Az emlékház kialakítása a Szlovénia – Magyarország Határon Átnyúló Együttműködési Program 2007–2013 támogatásával megvalósuló *Szomszéd a szomszédhoz* elnevezésű határon átnyúló projekt része.

turális és nonprofit tevékenységének finanszírozását. Az idő múlásával bebizonyosodott, hogy az említett központ megnyitása nagyon helyénvaló volt. A Rábavidéki szlovének által „Szlovén Háznak” nevezett központban kulturális tevékenységet (kiállítótér, konferenciaterem) és médiaszolgáltatást (a *Porabje* lap és a *Radio Monošter* szerkesztősége) kiszolgáló helyiségek találhatók, itt van a MSZSZ székhelye, valamint a szálloda és az étterem. A központban néhány Rábavidéki szlovén is munkahelyhez jutott, ami mindenképpen biztató.

A szlovén nyelv tanításának segítése érdekében a Rábavidéki iskolákban és óvodákban hosszú távú szerződések születtek szlovéniai pedagógiai asszisztensekkel. A KVB üléseinek napirendjén sok évig szereplő kérdés a magyar Emberi Erőforrások Minisztériuma és a Szlovén Köztársaság Oktatási, Tudományos és Sportminisztériuma, valamint a Szlovén Köztársaság Kulturális Minisztériuma között, a 2016–2018-as időszakra vonatkozó együttműködési program keretén belül oldódott meg.

Amint azt már a bevezetőben is említettük, a magyarországi szlovének a legutóbbi parlamenti választásokon saját szószóolóhoz jutottak a magyar országgyűlésben. A KVB XVII. ülésén mindkét fél egyetértett abban, „hogy a szlovén nemzetiségi szószóoló tevékenysége a magyar országgyűlésben kiemelkedő jelentőségű”. Üdvözltek a magyar országgyűlésben Szlovénia önálló államiséga 25. évfordulója alkalmából szlovén nyelven mondott napirend előtti felszólalását. (A Szlovén-magyar kisebbségi vegyes bizottság XVI. ülésének jegyzőkönyve.) Erről mind a szlovén, mind a magyar média beszámolt. Természetesen a *Porabje* újság is, amely a magyarországi szlovének egyetlen nyomtatott sajtótermékeként 1991-től jelenik meg, és a tájékoztatás mellett kulcsfontosságú szerepe van a Rábavidéki szlovének nemzeti identitásának és anyanyelvének megőrzésében.¹³

Fontos kiemelni a MURABA EGTC (Európai Területi Társulás) (2017) megalakulását. Ezt a két határ menti nemzeti közösség (az Országos Szlovén Önkormányzat és a Muravidéki Magyar Önkormányzati Nemzeti Közösség) kezdeményezte a KVB 2015-ös, XV. ülésén. A kezdeményezést támogatta a Kranj melletti Brdóban tartott kormányközi találkozó is (2016. január 22-én). Az OSZÖ és a Muravidéki Magyar Önkormányzati Nemzeti Közösség mellett az EGTC tagja Szentgotthárd Város és Lendva Önkormányzata is. Az EGTC székhelye Szentgotthárdon van, első elnöke az OSZÖ elnöke. Szerinte „a társulás fontos feladata a közös fejlesztési terv elkészítése és elfogadása, mert e nélkül nem tudunk pályázatokon indulni.”

¹³ Az újság a <http://www.porabje.hu/> honlapon is elérhető.

Interjúalanyaink egyetértettek abban, hogy a jobbközép magyar kormány viszonya az utóbbi években jelentősen megváltozott az ország területén élő nemzetiségek iránt, mely megmutatkozik az anyagi támogatás nagymértékű emelkedésében is. E pozitív változás hátterében a reciprocitást vagy kölcsönösséget látják, mégpedig abban az értelemben, ha a magyar kormány egyre jobban támogatja a területén élő nemzetiségeket, annál többet követelhet a szomszédos országokban élő saját kisebbségei számára is.

(Tartósan) nyitott kérdések

Annak ellenére, hogy a KVB ülésein számos ajánlás fogalmazódott meg a Rábavidék gazdasági fejlesztésével kapcsolatosan, lényeges elmozdulás nem történt. Beszélgetőtársaink egyetértettek abban, hogy a gazdaságfejlesztés kedvezően befolyásolná a lakosság szociális helyzetét, csökkenne az elvándorlás, mivel jelenleg a fiatalok nagy számban a szomszédos Ausztriában (napi ingázók) vagy Magyarország más vidékein vállalnak munkát. Az ausztriai munkavállalás nehezíti a szlovén nyelv fennmaradásával kapcsolatos törekvéseket, hiszen a gazdasági helyzet alapján, a szülők nagyobb lehetőséget látnak a német nyelv elsajátításában.

A Rábavidéki szlovének határon átnyúló mobilitásával kapcsolatos kutatás eredményei¹⁴ is megerősítik a beszélgetőtársaink által elmondottakat. Munkavégzés céljából a megkérdezettek 24,4 %-a látogatott Ausztriába, sokkal kevesebben (11,2 %) vállaltak munkát Szlovéniában, mivel Goričko térsége (a Muravidék északkeleti része) peremvidék jellege miatt és egyetlen városi központjával nem sok munkalehetőséget kínál, és a kereset is elmarad az osztrák bérek mögött (Munda Hirnök, Medvešek, 2016).

A határok megszűnését követően (és részben már korábban is) Magyarország más vidékeiről érkezők és külföldiek (osztrákok, németek) is elkezdtek a térségben régi portákat vásárolni, és ezeket többnyire nyaralóként használják. Ugyanakkor megállapítható, hogy az ország belsejéből és az EU tagállamokból (elsősorban Romániából) is többen ideköltöztek. Ők állandó lakóhelynek választják a Rábavidéki falvakat (és Szentgotthárdot is), viszont Ausztriában vállalnak munkát.

¹⁴ A rábavidéki szlovének határon átnyúló mobilitásával kapcsolatos felmérést 2014-ben végezték az akadémiai közötti, Mobilitás, integráció és adaptáció a Magyar-szlovén határ mentén – kétoldalú együttműködés a Magyar Tudományos Akadémia és a Szlovén Tudományos és Művészeti Akadémia között (2013–2015) projekt keretei közt.

A különböző etnikai csoportoknak a Rábavidéki falvakba történő beköltözése és a szlovén lakosság elvándorlása hozzájárul a Rábavidék etnikai összetételének megváltozásához. A MSZSZ elnökének véleménye szerint ez a jelenség „a mai világ, a globalizáció és a munkaerő szabad áramlásának következménye”.

A szlovén vállalkozások jelenléte feltehetőleg arra ösztönözné a szülőket és a tanulókat is, hogy megéri szlovénul tanulni, tudatosítaná a Rábavidéki szlovénységben, hogy a nyelvnek gazdasági értéke van. Pozitív példaként említendő a felsőszölnöki Szlovén Mintagazdaság (2015), amelyet a szlovén állam támogatásával, a mezőgazdaság és a turizmus fejlesztése céljából hoztak létre. A Rábavidék fejlődése és a Szlovéniával való kapcsolatok erősítése szempontjából nagy jelentősége volt a Szlovén Vidék Gazdaságfejlesztési Szolgáltató Közhasznú Nonprofit Kft. megalapításának (2006). Az ügynökség kezdetekből fogva sikeres a határ menti térség gazdasági, mezőgazdasági, idegenforgalmi fejlődéséhez, valamint a természeti és kulturális örökség megőrzéséhez szükséges európai és nemzeti források kiaknázásában.¹⁵

Mindkét országnak kedvezményeket kellene biztosítania azoknak a szlovén vállalkozásoknak, amelyek a Rábavidéken nyitnának üzemetek. Egyetlen szlovén vállalkozás sem fog azért jönni a Rábavidékre, „mert itt szerencsétlen szlovének élnek”, hangsúlyozta egyik beszélgetőtársunk.

A megkérdezettek fontosnak tartották az olyan múltbéli infrastruktúrafejlesztéseket, mint a határátkelők (Martinje–Felsőszölnök,¹⁶ Čepinci–Kétvölgy¹⁷), a Felsőszölnök és Kétvölgy közötti közúti összeköttetés (2014), ugyanakkor elégedetlenségüket fejezték ki a megvalósulás lassúsága és bonyodalmai miatt, másrészt nagy jelentőséget tulajdonítanak a magyar kormány azon döntésének, hogy a 2014–2020-as időszakban fejleszteni kívánja a határ menti térség közúti infrastruktúráját, amitől nagyon sokat remélnek. Véleményük szerint a közlekedési infrastruktúrafejlesztés kedvező hatással lesz a turizmusra, illetve megkönnyíti a lakosság életét.

A rábavidéki szlovénekre még nagyon sok tennivaló vár az oktatás területén. Továbbra is törekedni kell a kétnyelvű oktatás minőségének emelésére, valamint a szlovén nyelv oktatására a szentgotthárdi oktatási intézményekben (általános iskola, gimnázium), akár további szlovéniai pedagógiai asszisztens alkalmazásával, és olyan ösztöndíjpolitikával, amely a pedagógus hivatás felé irányítja a

¹⁵ Lásd még: [//www.szlovenvidek.hu/sl/](http://www.szlovenvidek.hu/sl/) (Letöltve: 2018. december 10.)

¹⁶ A Martinje–Felsőszölnök határátkelőhelyet 1992-ben nyitották meg, 2005-ben nemzetközi határátkelőhelynek minősítették.

¹⁷ A Čepinci–Kétvölgy határátkelőhelyet 2002-ben nyitották meg.

fiatlokat. A kétnyelvű iskolákba (és óvodákba) szükséges pedagógusok létszámának növeléséhez hozzájárulhat a Savaria Egyetemi Központ Szlavisztikai Tanszéke¹⁸, ahol már elkészítették az általános iskolai tanító tanulmányi program nemzetiségi részét, és a közeljövőben ezt akkreditálják. Gondolkodnak azon is (a szlovén kisebbségi szószóló kezdeményezésére), hogy nyelvi képzést indítsanak olyan hallgatóknak, akik óvodapedagógusnak tanulnak az intézményben vagy más intézményben (Možnosti za študij slovenskega jezika v Sombotelu /Lehetőség szlovén nyelvi tanulmányokra Szombathelyen/, 2017).

A Rábavidéken bővíteni kell a szlovén nyelv nyilvános használatát és a látható kétnyelvűséget. Az utóbbi ugyan létezik (helységnevtáblák, utcanevek Felsőszőlőn, intézmények – iskolák, önkormányzatok, kultúrházak stb. neve), de a szlovén feliratok betűi általában kisebbek, mint a magyaroké. Ezt a kérdéskört is napirendre kellene tűzni a KVB ülésein.

Interjúalanyaink kiemelték a turisztikai táblák kihelyezésének fontosságát (az interjúkészítés idején a projekt a zárószakaszában volt), mivel a táblákkal lehetne a Rábavidéket megkülönböztetni a szomszédos Őrségtől. Noha a Rábavidék teljes egészében az Őrségi Nemzeti Parkhoz (valamint a Goričko-Raab-Őrség 3EU natúrparkhoz) tartozik, nevében a Rábavidék nem szerepel. A helyi szlovén struktúrák (kisebbségi önkormányzatok) a park alapítása során figyelmeztették erre a magyar államot, de nem jártak sikerrel. Hiba történt-e vagy megfontolt „kisebbségellenes” lépés volt ez park tervezői részéről? Következésképpen a nemzeti park látogatóiban (magyarok és nem magyarok) nem tudatosul, hogy a Rábavidéken járnak. A szlovén Rábavidék felismerhetőségével kapcsolatos hiányosságok 2018. elején megszűntek, amikor kihelyezték a kétnyelvű táblákat az alábbi szöveggel: „Dobrodošli pri Slovencih v Porabju/ Köszöntjük a Rábavidéki szlovéneknél” (Sukič 2018, 2).

A kisebbségi intézmények hatékonyabb működése érdekében erősíteni szükséges a szakszemélyzetet, például az OSZÖ-ban, ahol pillanatnyilag humán erőforrás hiányban szenvednek.

A KVB működésének hatékonysága

Interjúalanyaink hangsúlyozták, hogy az első 10–15 évben, különösen Magyarország részéről, túl lassú volt a KVB ülései ajánlásainak a megvalósítása. Meg erősítik az állítást az adott időszakban a *Porabje* lapban a KVB üléseiről

¹⁸ 2017 februárjától a Savaria Egyetemi Központ a budapesti ELTE része lett.

közzétett cikkek is. Így például 1999-ben, a bizottság IV. ülése kapcsán, a következő címmel jelent meg cikk: *Zasedanje madžarsko-slovenske mešane komisije. Ni dovolj le preučiti možnosti* (Magyar–szlovén vegyes bizottság ülése. Nem elég megvizsgálni a lehetőségeket). Sokatmondó az újságíró kommentárja is, miszerint az említett ülés jegyzőkönyve ugyan konkrétabb a korábbiaknál, de „még mindig túl gyakori a: még nem valósult meg... lényegesen nem csökkentek a gondok... nem kezdte meg munkáját... mindkét fél vizsgálja meg annak lehetőségét... találjon megoldást...”. (Sukič 1999, 1)

Kdor čaka, dočaka (Türelem rózsát terem) a címe a szintén a *Porabje* lapban megjelent cikknek, amely a bizottság 2003-as évi, VII. ülésére reagál. A szlovén kisebbséghez tartozó újságíró a következőkkel zárta beszámolóját a bizottsági ülésről, amelyen néhány, a Rábavidéki szlovénység számára létfontosságú, konkrét ajánlást fogalmaztak meg (pl. a felsőszölnöki iskola felújítása, a rádióműsor bővítése, és azon törekvés, hogy a *Porabje* hetilapként jelenjen meg): „A jegyzőkönyvben olvashatjuk a kisebbségi vegyes bizottság javaslatait, és a pontok többségében ez olvasható: ... a vegyes bizottság javasolja a magyar kormánynak..., a vegyes bizottság javasolja a szlovén kormánynak..., ...vizsgálja meg annak lehetőségét..., támogassa a működését..., szorgalmazza..., ösztönzi...” Mi, kisebbségek jól tudjuk, hogy a javaslattól a megvalósulásig rendszerint sok idő telik el. De azt is tudjuk – noha a határ egyik oldalán sincs sok időnk – hogy a türelem rózsát terem.” (Sukič, 2003, 1).

A XII. üléstől kezdődően (2011) előrehaladás tapasztalható az elfogadott ajánlások megvalósításában, ami a *Porabje* lapban megjelent cikkek címében is megnyilvánul: pl. Budimpešta: XII. zasedanje manjšinske komisije. Dogovor v pravo smer (Budapest: A kisebbségi vegyes bizottság XII. ülése. Jó irányú megállapodás) (Ružič 2011, 1) vagy 14. zasedanje slovensko-madžarske mešane komisije. Postavili so se na stran narodnih manjšin (A szlovén–magyar vegyes bizottság 14. ülése. A nemzeti kisebbségek oldalára álltak) (Eöry, 2013, 1).

Beszélgetőtársaink megemlézték, hogy korábban az ülések gyakran túl hosszúak voltak, a hangulat feszült volt, ami kétségtávan kedvezőtlenül befolyásolta a bizottság munkáját. Két beszélgetőtársunk emlékében megmaradt a KVB félbeszakított, budapesti, VIII. ülése (2005). A szlovén fél a szlovén és a magyar kisebbségvédelem reciprocitására hivatkozva bírálta Magyarországot, hogy nem teljesíti kötelezettségeit, majd a két bizottsági elnök lemondott (Franc Pukšič államtitkár, a Szlovén Köztársaság Kormányának Határon Túli Szlovének Hivatala vezetője és Bálint Pataki József, a Határon Túli Magyarok Hivatalának elnöke). A bizottsági ülés a következő évben Felsőszölnökon folytatódott.

A kellemetlen eseményről a *Porabje* lap részletesen tájékoztatott: 24. maj. *Reciprociteta da – reciprociteta ne?* (Május 24. Reciprocitás igen – reciprocitás nem?) (Sukič, 2005, 1) és *Ljubljana: državni sekretar za Slovence v zamejstvu in po svetu Franc Pukšič. Madžarska ni izpolnila obljub, ki jih je dala pred srečanjem predsednikov* (Ljubljana: Franc Pukšič a határon túli szlovénekért felelős államtitkár. Magyarország nem teljesítette az elnöki találkozó előtt tett ígéreteit) (Ružič, 2005, 2).

Interjúalanyaink egyetértettek abban, hogy az utóbbi években a KVB ülések hangulata lényegesen javult, ami kedvezően befolyásolja a bizottság munkáját. Az ülések hatékonyságát nagymértékben segítik az előkészületek és a résztvevők közötti előzetes egyeztetések.

Az ülések évenkénti gyakorisága megfelelő (noha az egyezmény szerint a bizottságnak évente kétszer kellene üléseznie). Pozitívan értékelték azt a tény is, hogy az üléseket időnként „a terepen”, tehát a kisebbségek által lakott területeken, és nem csak a két ország fővárosában tartják.

A bilaterális egyezmény szerepe a szlovén nemzeti közösség fejlődésében

Az interjúk elemzésének eredménye arról tanúskodik, hogy beszélgetőtársaink a két nemzeti közösség különjogainak biztosítása terén nagy jelentőséget tulajdonítanak a bilaterális egyezménynek. Véleményük szerint a bilaterális egyezmény rendkívül fontos jogi okmány, a kisebbségi léttel kapcsolatos kérdések többsége bekerült a jegyzőkönyvbe, majd részben vagy teljesen meg is valósult. Ahogy azt a szlovén kisebbségi szószóló hangsúlyozta, a bilaterális egyezmény a nemzetiségi területen dolgozó személyek egyfajta „kiskatéja”, vagy legalább annak kellene lennie. A két ország együttműködésében széles területet fed le és tartalmazza annak lényegi elemeit.

Az interjúkban érintettük a bilaterális egyezmény aktualizálásának kérdését is, így beszélgetőtársainknál rákérdeztünk, szükséges-e esetleg annak kiegészítése, egyes pontok törlése stb. Beszélgetőtársaink álláspontjában egyértelműen nem nyilvánult meg a módosítás iránti igény, amennyiben azonban ez felmerülne, véleményük szerint ebbe be kellene vonni mindkét kisebbség képviselőit. Az egyezmény aktualizálásáról már aláírásának 20. évfordulója során is szó esett. A *Porabje* lap 2011-ben *Pogovor z Martinom Ropošem, predsednikom Državne slovenske samouprave. Prihodnje leto ob obletnici – priložnost za aktualizacijo sporazuma* (Beszélgetés Ropos Mártonnal, az OSZÖ elnökével. Jövőre, az évforduló kapcsán – lehetőség az egyezmény aktualizálására) címmel, in-

terjút közölt az OSZÖ elnökével. A cikkből megtudjuk, hogy a vegyes bizottság X. és XI. ülésén szó esett arról, hogy át kellene nézni az egyezményt, és azt megfeleltetni az új körülményeknek, „mivel sok minden már nem aktuális, ugyanakkor az európai uniós tagság új feladatokat és másfajta eljárásokat követel” (Ružič, 2011, 2).

A megkérdezettek hangsúlyozták, hogy a bilaterális egyezmény, a Magyarország és más szomszédos országok, például Horvátország közötti kétoldalú egyezményekhez viszonyítva, eredményes. Az egyezmény minden téren hozzájárult a muravidéki magyarok és a rábavidéki szlovének közötti különbségek enyhítéséhez; nem a reciprocitás iránti követelés, hanem az azonos jogok szempontjából – hangsúlyozták a beszélgetőtársak. Éppen ennek köszönhető a KVB működése kapcsán a muravidéki magyarsággal kialakított és kibővített kapcsolattrendszer, melynek nyomán új fejlesztési perspektívák is nyíltak, mint például a már említett MURABA EGTC megalapítása.

Zárszó

A magyarországi szlovén kisebbségi vezetőkkel, a KVB magyar tagozatának tagjaival készített interjúk alapján megállapítható, hogy valamennyi szereplő nagy jelentőséget tulajdonít a kétoldalú egyezménynek. Egyöntetű véleményük szerint az ajánlások megvalósításának hatása gyakorlatilag a nemzetiségi lét minden területén észlelhető. Ugyanakkor tudatában vannak annak, hogy léteznek még gyenge pontok, például a térség gazdasági lemaradása, „ezen a területen eddig túl kevés történt”. A szlovén közösség fennmaradása és fejlődése szempontjából stratégiai jelentőségű a gazdasági helyzet javítása.

Az interjúk elemzése arra is rámutatott, hogy a megkérdezettek, saját működési területükön új projektekre összpontosítanak, amelyek sikeressége nagymértékben függ a KVB ajánlásainak hatékony megvalósításától. A megkérdezettek munkájuk során folyamatosan hivatkoznak a kétoldalú egyezményre. Az év folyamán felhívják az illetékes hatóságokat figyelmét a KVB ülésén/ülésein megvitatt, megoldatlan, nyitott kérdésekre.

Ha a bevezetőben megemlítettük, hogy a szlovén kisebbségi struktúráknak alkalmazkodniuk kellett az új társadalmi-politikai viszonyokhoz, és a KVB tevékenységében való részvételhez, végezetül megállapíthatjuk, hogy sikeresen vették az akadályokat, és mára az államközi és állami viszonyok, valamint a KVB szuverén szerepelőivé váltak.

Irodalom

- Eöry, S., 2013. 14. zasedanje slovensko-madžarske mešane komisije. Postavili so se na stran narodnih manjšin. *Porabje* 23 (41), 1.
- Eöry, S., 2014. Erika Köles Kiss je prisegla v slovenskem jeziku. Pričakuje predloge, prošnje in pripombe. *Porabje* 24 (23), 1.
- Možnosti za študij slovenskega jezika v Sombotelu, 2017. *Porabje* 28 (3), 3. (Zapisali sodelavci Katedre za slovenski jezik in književnost.)
- Munda Hirnök, K., 2001. Zveza Slovencev na Madžarskem. *Enciklopedija Slovenije*, zv. 15, Mladinska knjiga, Ljubljana, 265–266.
- Munda Hirnök, K., 2007. Institucionalna podpora slovenske manjšine na Madžarskem – na primeru Slovencev v Sombotelu, Budimpešti in Mosonmagyaróváru = A magyarországi szlovének intézményi támogatottsága – a szombathelyi, budapesti és mosonmagyaróvári szlovének esetében. *Etnologija Slovencev na Madžarskem*, št. 5, 75–89; 91–105.
- Munda Hirnök, K., 2009. Porabski Slovenci in čezmejno kulturno sodelovanje – stanje in perspektive. In Irena Novak Popov (szerk.), *Slovenski mikrokozmosi – medetnični in medkulturni odnosi*. (Zbornik Slavističnega društva Slovenije, 20). Zveza društev Slavistično društvo Slovenije, Ljubljana, 307–323.
- Munda Hirnök, K. in Medvešek, M., 2016. Čezmejna mobilnost porabskih Slovencev. *Traditiones* 45, št. 3, 89–111.
- Ružič, E. (eR), 1992. V Ljubljani podpisali sporazum o zaščiti manjšin na Madžarskem in v Sloveniji. Vzorčni primer manjšinskega sporazuma v Evropi. *Porabje* 2 (23), 1.
- Ružič, E., 2005. Ljubljana: državni sekretar za Slovence v zamejstvu in po svetu Franc Pukšič. Madžarska ni izpolnila obljub, ki jih je dala pred srečanjem predsednikov. *Porabje* 15 (16), 2.
- Ružič, E., 2011. Budimpešta: XII. zasedanje manjšinske komisije. Dogovor v pravo smer. *Porabje* 21 (25), 1.
- Ružič, E., 2011. Pogovor z Martinom Ropošem, predsednikom Državne slovenske samouprave. Prihodnje leto ob obletnici – priložnost za aktualizacijo sporazuma. *Porabje* 21 (10), 2.
- Sukič, M., 1999. Zasedanje madžarsko-slovenske mešane komisije. Ni dovolj le preučiti možnosti. *Porabje* 9 (3), 1.
- Sukič, M., 2003. Kdor čaka, dočaka. *Porabje* 13 (11), 1.
- Sukič, M., 2005. 24. maj. Reciprociteta da – reciprociteta ne? *Porabje* 15 (11), 1.
- Sukič, M., 2018. Ali ste opazili? Dobrodošli pri Slovencih v Porabju. Köszöntjük a Rába-vidéki szlovéneknek. Marijana Sukič. *Porabje* 28 (3), 2.
- Szesztay, Á., 1999. A Rába-vidéki szlovén önkormányzatok tapasztalatai. In: Csefkó Ferenc – Kovács Pálné (szerk.). *Kisebbségi önkormányzatok Magyarországon*. Osiris– MTA Kisebbségkutató Műhely – MTA Regionális Kutatások Központja, Budapest, 254–264.

Források

1993. évi LXXXVII. Törvény a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól. http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99300077.TV (Letöltve: 2017. október 2.)

2011. évi CLXXIX. Törvény a nemzetiségek jogairól. http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1100179.TV (Letöltve: 2017. május 8.)

Magyarország Alaptörvénye. http://www.njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=140968 (Letöltve: 2016. október 28.)

Sporazum o zagotavljanju posebnih pravic slovenske narodne manjšine v Republiki Madžarski in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji. *Uradni list RS, MP, št. 6/93. (A Magyar Köztársaság területén élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaság területén élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról szóló egyezmény. SZK Hivatalos Közlöny, MP, 6/93. sz.)*

Zapisnik XVI. zasedanja slovensko-madžarske mešane komisije za spremljanje Sporazuma o zagotavljanju posebnih pravic madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji in slovenske narodne manjšine v Republiki Madžarski. *(Jegyzőkönyv A Magyar Köztársaság területén élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaság területén élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról szóló egyezmény figyelemmel kísérésére összehívott Magyar–Szlovén Kisebbségi Vegyes Bizottság XVI. Üléséről.)*

IV.

Kovács Attila

A kisebbségvédelmi egyezmény jelentősége – a szlovéniai magyar nemzeti közösség nézőpontja

Összefoglaló

A tanulmány az 1992 novemberében aláírt szlovén –magyar kisebbségvédelmi egyezmény kapcsán a magyar nemzeti közösség nézőpontját mutatja be a szlovéniai magyarság politikai csúcsszervezete, a Muravidéki Magyar Önkormányzati Nemzeti Közösség egykori elnökeivel készített mélyinterjúk, valamint a muravidéki magyar írott sajtó, a Népújság hetilapban megjelent cikkek és a Muravidéki Magyar Rádióban elhangzott adások alapján. A kronológiai sorrendben bemutatott elnöki véleményekből és a sajtóban megjelent írásokból, adásokból kiderül, hogy a szlovén–magyar kisebbségi vegyes bizottság ülésein a szlovéniai magyar közösség értelemszerűen a közösséget érintő aktuális problémák megoldását szerette volna elérni. Ezek között elsősorban két téma foglalkoztatta a szlovéniai magyarságot. Az egyik az oktatás volt, a másik pedig a szélesebb értelemben vett gazdasági kérdés.

Kulcsszavak: kétoldalú kisebbségvédelmi egyezmény, Szlovénia, Magyarország, nemzeti közösség, Muravidéki Magyar Önkormányzati Nemzeti Közösség, Népújság, Muravidéki Magyar Rádió

Bevezető

A Szlovén Köztársaságban élő magyar nemzeti közösség és a Magyar Köztársaságban élő szlovén nemzeti kisebbség különjogainak biztosításáról szóló egyezmény 15. cikke kimondja: „A Szerződő Felek külön kormányközi kisebbségi bizottságot hoznak létre, amely figyelemmel kíséri a jelen Egyezmény rendelkezéseinek megvalósítását. Ebbe a bizottságba mindkét Szerződő Fél kormányai minden ülés alkalmával megfelelő számú tagot neveznek ki. A bizottság kisebbségi tagjait a kormányok kisebbségi szervezetek javaslatára nevezik ki.”¹ A szlo-

¹ Magyar-szlovén kisebbségvédelmi egyezmény 1992.

vén–magyar kisebbségvédelmi egyezmény (továbbiakban egyezmény) idézett cikke teszi lehetővé, hogy az egyezmény alkalmazását felügyelő szervben, az ún. szlovén–magyar kisebbségi vegyes bizottságban (továbbiakban: KVB) a két kisebbség képviselői is részt vegyenek.

Az egyezmény aláírásakor annak fontosságát az akkori muravidéki magyar politikai elit is érzékelte, hiszen amellet, hogy kiemelték az egyezmény várható szerepét a kisebbség védelmében és identitásának megőrzésében, annak egész Európára kiterjedő példamutató jellegére is rámutattak (Göncz 1992, 2). De nem csak a muravidéki magyar politikusok érzékelték az egyezmény jelentőségét, hanem a muravidéki magyar közösség tagjaként Szlovénia első magyarországi nagykövete, Hajós Ferenc is így gondolta. A Népújságnak 1995. november 16-án adott interjújában fontossági sorrend nélkül három szerződést emelt ki szlovén–magyar viszonylatban, amelyek véleménye szerint meghatározóak a két ország kapcsolatrendszerében: a szlovén–magyar alapszerződést,² a szabadkereskedelmi szerződést és a kisebbségvédelmi egyezményt (Bence 1995, 6–7).

A szlovéniai magyar nemzeti közösséget a szlovén–magyar kisebbségi vegyes bizottságban a szlovéniai magyarság politikai csúcsszervezete, a Muravidéki Magyar Önkormányzati Nemzeti Közösség (továbbiakban MMÖNK) képviseli. Az MMÖNK tanácsstagjai a KVB ülések előtt általában saját ajánlásokat is elfogadtak, melyeket a mindenkori MMÖNK elnöke képviselt az említett üléseken.

A kisebbségvédelmi egyezmény aláírásakor a szlovéniai magyar nemzeti önkormányzati rendszer a mai formájában még nem létezett. A ma érvényben lévő önkormányzati rendszer alapjait 1994-ben rakták le, az új szlovén közigazgatási rendszer kialakításakor. Korábban a szlovéniai magyarok a Szocialista Szövetség keretében működő köztársasági, járási, illetve a járások megszüntetése után községi és községközi nemzeti bizottságokban tevékenykedtek 1960 és 1975 között (Varga 1978, 14–15). A kisebbségvédelem terén az áttörést a Szlovén Szocialista Köztársaság 1974-ben elfogadott köztársasági alkotmánya jelentette, mely révén a muravidéki magyar közösség politikai tényezővé vált (Göncz 2006, 174). Az alkotmányból kiindulva 1975. március 11-én megalakították a Lendva Községi Magyar Nemzetiségi Művelődési, Oktatásügyi Öngazgatási Érdekközösséget és a Muraszombat Községi Magyar Nemzetiségi Művelődési, Oktatásügyi Öngazgatási Érdekközösséget, röviden az érdekközösségeket (Báti 1978, 25). A nemzetiségi érdekvédelem ezt követően egészen 1990-ig az érdek-

² Pogodba o prijateljstvu in sodelovanju med Republiko Slovenijo in Republiko Madžarsko (Uradni list RS – MP, št. 6/93).

közösségeken alapult. A szlovéniai változásokkal párhuzamosan 1990-ben a két érdekvédelmi szervezet, a muraszombati és a lendvai is átalakultak községi magyar nemzetiségi önkormányzati közösséggé, valamint megalakult a közös szerv, a Muravidéki Magyar Nemzetiségi Önkormányzati Közösség. Szlovénia 1991-es önállósodását követően, a kilencvenes évek elején kezdődő közigazgatási átszerveződések a magyar nemzeti közösséget is érintették. A Szlovén Alkotmány 64. szakasza alapján elfogadott Önkormányzati Nemzeti Közösségekről szóló törvény (Zakon o samoupravnih narodnih skupnostih) a magyar (és olasz) nemzetiségű személyek számára lehetővé tette a községi nemzeti önkormányzati közösségek létrehozását.³ Az említett törvény 9. szakasza pedig előírja, hogy a községi magyar (és olasz) nemzeti önkormányzatok „csúcsszervezetekbe” tömörülnek (Komac 1999, 24).

Az első szlovéniai helyhatósági választásokkal párhuzamosan, 1994 decemberében került sor az első községi magyar nemzeti önkormányzatok megválasztására is. A nemzetiségileg vegyesen lakott muravidéki területen 3 község alakult (Lendva, Alsómarác/Moravske Toplice és Hodos-Sal/Hodoš-Šalovci), ebből kifolyólag 3 községi magyar önkormányzati nemzeti közösség formálódott. A helyhatósági választásokat követően a lendvai, az alsómaráci (Moravske Toplice) és a hodos-sali (Hodoš-Šalovci) községi magyar önkormányzati nemzeti közösségek megalakították a Muravidéki Magyar Nemzeti Önkormányzati Tanácsot, mint a Muravidéki Magyar Nemzetiségi Önkormányzati Közösség természetes jogutódját és egyben a szlovéniai magyarság csúcsszervezetét (Bence 1995, 5). Annak ellenére, hogy 1998-ra a nemzetiségileg vegyesen lakott területen további két új község alakult és ezzel párhuzamosan két új községi magyar önkormányzati nemzeti közösség (a dobronaki és a hodosi), a szlovéniai magyarság 1994-ben kialakult politikai-szervezeti felépítése lényegében nem módosult. Egyedül a politikai csúcsszervezet elnevezése változott meg 1999-ben és lett a ma is használatban lévő Muravidéki Magyar Önkormányzati Nemzeti Közösség (Király 2010, 20–21).

A szlovéniai magyar nemzeti közösség nézőpontja a szlovén–magyar kisebbségi egyezményről – az MMÖNK álláspontja

Ahogy arról már a fentiekben szó volt, a szlovéniai magyar nemzeti közösséget a vegyes bizottság ülésein a szlovéniai magyarság politikai csúcsszervezete, az MMÖNK képviseli. Ebből kifolyólag a közösség nézőpontját az MMÖNK Ta-

³ Zakon o samoupravnih narodnih skupnostih. Uradni list RS, št. 65/94.

nács elnökeivel készített mélyinterjúk, valamint a Népújság hetilap és a Mura-vidéki Magyar Rádió adásai alapján állítottam össze.

A szlovén–magyar kisebbségi vegyes bizottság (KVB) az egyezmény aláírásától (1992. november 6.) a szerződés aláírásának 25-ig évfordulójáig összesen 16-szor ülésezett. Az első, illetve alakuló ülésére 1995. április 11-én került sor, míg a sorrendben 16. összejövetelre 2016. november 16-án. Az említett időszakban az MMÖNK Tanácsát 5 elnök vezette, név szerint: Balaskó József, Tomka György, Vida Ferenc, Kocon József és Horváth Ferenc.

A továbbiakban az MMÖNK elnökök véleménye kerül bemutatásra az egyezményről időrendi sorrendben, kezdve az elnöki posztot elsőnek betöltő Balaskó Józseftől a 2014–2018-as mandátumban az MMÖNK vezető Horváth Ferencig.

Balaskó József (1995–1998)⁴

Balaskó József 1995 januárjában választották meg az újonnan megalakuló politikai csúcsszervezet, az MMÖNK első elnökének (Bence 1995, 5). A mandátuma alatt került sor a kisebbségi vegyes bizottság (KVB) alakuló ülésére, valamint még további két KVB ülésre.

Balaskó József elmondása szerint a KVB működését az elnöki mandátuma alatt meghatározta az a tény, hogy ekkor épült ki a szlovéniai magyar önkormányzati rendszer, valamint a szlovén és a magyar állam közötti kapcsolatrendszer is ebben az időben formálódott ki. A két ország helyi szintű kapcsolatainak voltak előzményei, mivel a Muravidékkel szomszédos két magyarországi megyével, Zalaival és Vassal már korábban együttműködött a szlovéniai magyarság.⁵ A mura-vidéki magyar nemzetiségi politika a KVB-ban való közreműködést az egyébként két szomszédos megyével jól működő rendszer alapján képzelte el.

Balaskó József fontosnak tartotta kihangsúlyozni, hogy a mandátuma alatt épült ki a két érintett kisebbség, a muravidéki magyar és a rábavidéki szlovén közösség közötti kapcsolatrendszer is. A két közösség ugyanis a KVB tapasztalataiból okulva, elsősorban abból, hogy a jegyzőkönyvekben leírtak csak kis mértékben valósultak meg, szorosabbra fűzte a kapcsolatát egymással, amit szerződésben is rögzítettek. Magáról a szerződéskötésről a Népújság is beszámolt. Az

⁴ Balaskó Józseffel a mélyinterjú 2017. szeptember 20-án készült.

⁵ Vas és Zala Megyék közgyűlései az 1970-es évek második felétől különböző módon (elsősorban az oktatás és a művelődés terén) támogatták a muravidéki magyarságot. Erről bővebben: Szlovén–magyar együttműködési megállapodás. *Népújság*, 1994. január 7. 5.

újságban leírtak szerint a találkozón a magyarországi szlovén és a szlovéniai magyar kisebbség képviselői⁶ megállapították, hogy a KVB határozatai vagy egyáltalán nem, vagy nagyon lassan valósulnak meg, ezért a két közösség szorosabb egymás közti kapcsolatra törekszik a jövőben és évente legalább négyszer találkoznak (Halász 1997, 5). A szerződéskötést követően a két közösség a KVB ülései előtt egyeztetette álláspontját és arra törekedtek, hogy a KVB felé tett ajánlásaik ne legyenek a másik közösség kárára. Balaskó József két konkrét példát is megemlített ennek kapcsán. Az egyik a határátkelők, a másik a kisebbségi média kérdése volt. Balaskó mandátuma alatt nagyon fontos szerepe volt az új határátkelők kijelölésének, a már meglévő határátkelők nyitvatartási ideje meghosszabbításának.⁷ Elmondása szerint a határátkelők kérdésében a két kisebbség mindig meg egyezett egymással és közösen léptek fel. A másik ilyen terület a kisebbségi média volt. A muravidéki magyar média helyzete jóval előnyösebb volt, mint a magyarországi szlovén médiáé. Ennek ellenére a két kisebbségi félnek sikerült megállapodnia abban, hogy a magyarországi szlovén média számára a fejlesztéshez szükséges többletpénzeket nem a reciprocitás alapján, vagyis nem a muravidéki magyar média fejlettségi helyzetére hivatkozva kérték és ez által veszélyeztetve a muravidéki magyar média követeléseit. Sőt, a két kisebbségi közösség a KVB-től a Muravidéki Magyar Rádió frekvencia-problémáinak megoldását is kérte.

Balaskó József mandátuma alatt a muravidéki magyar közösség a KVB ülésein elsősorban a következő területeket tartotta fontosnak megoldani: határátkelők kérdésköre, média, anyanyelven tartott hittan, valamint a gazdaság terén a ribnicai alap és a kedvezményes kölcsönök rendszere.⁸ Ez utóbbiról aztán később kiderült, hogy nem is volt annyira kedvezményes. A szlovéniai magyarság írott sajtója, a Népújság Balaskó József által felsorolt, a KVB ülésein tárgyalt tartalmak mellett még további két kérdést említett meg a II. és a III. KVB ülések kapcsán. Az egyik a Magyarországon (és Szlovéniában) szerzett diplomák honosítása, míg a másik a lendvai kultúrház építése (Bence 1996, 5; Bence 1997, 5).

⁶ A magyarországi szlovének részéről Marton Ropoš, az Országos Szlovén Kisebbségi Önkormányzat elnöke, Jože Hirók, a Magyarországi Szlovének Szövetségének elnöke és Marijana Sukič, a Porabje újság főszerkesztője vettek részt a találkozón, míg a szlovéniai magyarságot Balaskó József, az MMÖNK elnöke, Cár József, a Lendva Község magyar Nemzeti Önigazgatási Közösség tanácsának elnöke, valamint Dancs Anna, az MMÖNK titkára vettek részt.

⁷ A szlovén–magyar határszakaszon a már a jugoszláv érából meglévő Hosszúfalu–Rédics és Hodos–Bajánsenye határátkelők mellett 1992-ben két új határátkelő létesült, a Pince–Tornyiszentmiklós és a Martinje–Felsőszőlők. Ezt követte 1997-ben, vagyis Balaskó József elnöksége alatt a Kobilje–Nemesnép és a Pártosfalva–Magyarszombatfa határátkelők megnyitása.

⁸ Szlovénia a ribnicai alapon (Javni sklad Republike Slovenije za regionalni razvoj in razvoj podeželja) keresztül kedvezményes hiteleket biztosított a magyar nemzeti közösség tagjai számára különböző gazdasági beruházások kivitelezéséhez.

Tomka György (1998–2006)⁹

Tomka György majdnem két teljes mandátumot töltött az MMÖNK Tanácsának élén. Néhány hónappal a második mandátumának (2002–2006) vége előtt a Tanács többsége megvonta tőle a bizalmat és leváltották (Király 2010, 21). Tomka György elnöksége alatt a KVB ötször ülésezett, ebből háromszor az első mandátuma (1998–2002) és kétszer a második mandátuma alatt. Tomka György MMÖNK elnöksége alatt történt meg, hogy a VIII. KVB ülés az alapkérdésekben való gyökeres nézeteltérés miatt félbeszakadt (Bence 2006, 5). De erre a lépésre, ahogy azt Tomka György kifejtette, nem a szlovéniai magyar nemzeti közösség, illetve a magyarországi szlovén kisebbség, hanem a két kormány közötti érdekellentét miatt került sor.

Tomka György elmondása szerint a muravidéki magyar közösség a KVB működésének első időszaka után tapasztalta, hogy csakis olyan ajánlásokkal lehet eredményt elérni a bizottság ülésein, amelyek magvalósításának reális esélyei voltak. Ezért elnöksége alatt az MMÖNK elsősorban olyan ajánlásokat tett a KVB felé, amelyek a szlovéniai magyar közösség tényleges szükségleteiből indultak ki és megvalósítására reális esélyt látott.

Elnöksége alatt a szlovéniai magyar közösség legnagyobb előrelépést a média, valamint a művelődés, kultúra terén ért el. Az ezredforduló táján a „szlovén fél, együttműködve az MMÖNK-val és a Lendvai községgel, megoldást talált a lendvai Bánffy magyar könyvesbolt helyiséggondjaira, és megoldódott az elárusítók státusa is.” (Tomka 2000, 5). 2004-ben sikerült befejezni a lendvai művelődési ház, valamint a Bánffy Központ építését. A 2004-es esztendő a muravidéki magyar elektronikus média számára is előrelépést jelentett. Ebben az évben adták át ugyanis a lendvai magyar RTV-programok szerkesztőségének új épületét, itt talált új otthonra a Muravidéki Magyar Rádió és a TV szerkesztősége (Bence 2006, 5). Nagy előrelépések történtek a határátkelők kérdésében is az elnök elmondása szerint. Itt kell megemlíteni, hogy 2000-ben adták át a Čepinci-Kétvölgy határátkelőhelyet, egy évvel később pedig végre létrejött a szlovén–magyar vasúti összeköttetés is (Bence 2003, 5). Szintén ide tartozik, hogy Tomka György elnöksége alatt sikerült megoldani a személyigazolványokkal való határátlépés ügyét (Bence 1999, 5).

Az oktatás terén is tapasztalt előrelépést Tomka György, viszont az oktatásban, ahogy a közigazgatásban is, nagy gondot jelentett véleménye szerint a magyar nyelv használata, ismerete. Egyébként a nyelv használatának terén látta

⁹ Tomka Györggyel a mélyinterjú 2017. szeptember 18-án készült.

a fő gondot: „... mint egy labda gurul a közösség előtt, mivel ezen a téren nem sikerült nagyobb eredményeket elérni”. Szintén problematikusnak tartotta a muravidéki magyar önkormányzati rendszert, véleménye szerint idejét múlt a választási rendszer, az MMÖNK Tanácsának elnökét a választópolgároknak közvetlenül kellene megválasztaniuk. A KVB működését Tomka György jónak tartotta annak ellenére, hogy a magyar közösség javaslatait nem mindig vették figyelembe, különösen a gazdaság terén tehetett volna többet a szlovén állam. Úgy érzek, hogy Szlovénia félt egy kicsit a gazdasági kérdéstől.

Vida Ferenc (2006)¹⁰

Vida Ferenc csak néhány hónapig volt az MMÖNK Tanácsának elnöke 2006 második felében. Elnöksége alatt a KVB nem ülésezett, mivel azonban a 2002–2006-os mandátumban a szlovéniai magyar politika meghatározó szereplője volt, az ő véleményét is fontosnak tartom bemutatni.

Vida Ferenc elmondása szerint elsősorban azokon a területek történt előrelépés, amelyek már korábban is jól működtek, illetve amelyekben már régebb óta rendezett volt a szlovéniai magyar közösség helyzete. Ilyen terület a művelődés, az oktatás. A politikai rendezéssel kapcsolatosan azonban megjegyezte, hogy Muravidéken túl sok községünk van, különösen Goricskó vidékén,¹¹ ahol egy-két település már községet képez. A média helyzete is viszonylag rendezettnak volt mondható annak ellenére, hogy hiányosságokat látott a helyi témák feltárása és bemutatása terén.

Mint a gazdaságból származó szakember Vida Ferenc megjegyezte, hogy a legkevesebb eredményt a gazdaság terén tapasztalt. Szlovénia nem tett meg mindent ezen a területen, mint amit megtehetett volna. Az egész Muravidék fejletlen, lemarad Szlovénia többi részétől, de ezen belül a kétnyelvű vidék még fejletlenebb, különösen a goricskói rész. Szintén hátrányosnak ítélte meg a nyelvhasználat kérdését, véleménye szerint az egyezmény aláírását követően rosszabbodott a helyzet. Egyrészt azért, mert a kétnyelvű területen lévő állami hivatalokban többségében magyarul nem tudó embereket alkalmaznak, másrészt egyfajta Muraszombat központosítás is történik a régióban és jó néhány állami szervet, hivatalt Muraszombatba költöztettek, ahol a magyar nyelv már

¹⁰ Vida Ferencsel a mélyinterjú 2017. szeptember 18-án készült.

¹¹ Goricskó (szlov. Goričko) Muravidék dombvidéki része, ahol a szlovéniai magyarság kb. 10%-a él három kétnyelvű önkormányzat területén (Alsómarác/Moravske Toplice, Sal/Šalovci és Hodos).

nem hivatalos nyelv. Vida Ferenc véleménye szerint a magyar közösség nehezen tudta elérni, hogy az ajánlásai bekerüljenek a KVB jegyzőkönyveibe, másrészt, ha bekerültek, nehezen valósultak meg. Talán nem véletlen, hogy a 2000-es években, a Népújságban megjelent KVB ülésekről szóló újságcikkek gyakran említik, hogy „... a KVB korábbi ajánlásai egyes esetekben lassan, vagy egyáltalán nem valósultak meg” (Tomka 2000, 5; Bence 2006, 5).

Kocon József (2006–2010)¹²

Kocon József mint gyakorlott politikus vette át az MMÖNK Tanácsának vezetését 2006-ban, hiszen 1994 és 2002 között Lendva község polgármestere volt. Az MMÖNK Tanácsát négy évig vezette és ez idő alatt a KVB három alkalommal ülésezett.

Kocon József elnöksége alatt új rendszert honosítottak meg a KVB felé tett ajánlások terén. Erről a volt elnök elmondta, hogy a mandátuma elején a KVB korábbi jegyzőkönyveinek áttekintését követően arra a megállapításra jutott, hogy módosítani kell az ajánlási rendszeren, prioritási sorrendet kell felállítani a javaslatok között. A módosítást a Népújság is észlelte: „A jelen ajánlások (IX. ülés) jegyzőkönyvének újdonsága, hogy nem kategorizál (pl. gazdasági, oktatási, művelődési, stb.) projektek között. E helyett elsőbbséget élvező ajánlásokat, illetve hosszú távú javaslatokat fogalmaz meg.” (Bence 2007, 5). Kocon József a továbbiakban kifejtette, hogy azzal a javaslattal kereste meg a rábavidéki szlovéneket, hogy a KVB felé mindkét fél, vagyis a magyarországi szlovén kisebbség és a szlovéniai magyar közösség is csak néhány ténylegesen is fontos, prioritást élvező ajánlást tegyen, de ne a reciprocitás alapján.¹³ Mindennek következtében a KVB X. ülésén a Népújság számára Kocon József kifejtette: „... fordulat állt be az eddigi praxisban, sokkal több konkrét javaslat született, mint eddig.” (Bence 2008, 5).

Mindezek ellenére Kocon József véleménye szerint a KVB működése nincs jól felépítve. Elmondása szerint a politikusok ugyanis röviddel a KVB ülése előtt találkoznak, majd egy évig nem történik semmi. További gondot jelent, hogy a két kormánynál nincs senki sem megbízva azzal, kövesse, mi történik

¹² Kocon Józseffel a mélyinterjú 2017. szeptember 25-én készült.

¹³ Kocon József ennek kapcsán egy konkrét esetet is megemlített. Mivel a rábavidéki szlovéneknél a mandátuma alatt egy út megépítése élvezett prioritást, reciprocitás alapján a muravidéki magyaroknak is utat kellett volna javasolnia a KVB felé, holott a magyar közösség elsődleges célja más volt. Ezért az egyik KVB ülés jegyzőkönyvét, mint az MMÖNK Tanácsának elnöke nem akarta aláírni és csak késő este született megegyezés a jegyzőkönyv végső formájáról.

a KVB határozataival és erről jelentene is a kormányoknak. Kocon József felhívta a figyelmet még arra, hogy a KVB ülésekre mindig az állami költségvetések elfogadása után került sor. Ebből kifolyólag viszont a KVB ajánlásait csak a következő költségvetésbe kerülhettek bele. Az ő mandátuma alatt viszont elkezdtek készíteni a kétéves költségvetéseket, ami további nehézségeket gördített a KVB jegyzőkönyveiben megfogalmazott ajánlások végrehajtása elé.

Kocon József elmondása szerint a KVB ülésein elsősorban az oktatás, valamint a kultúra, művelődés kérdésével foglalkoztak, kisebb részben a gazdasággal is. Az oktatás terén az elnök véleménye szerint sokat tettek a mandátuma alatt, de még így is sok a tennivaló e téren. A szlovéniai magyarság szempontjából a fő gondot a nyelvi kompetenciákban látta, véleménye szerint tényleges kétnyelvűségről nem beszélhetünk. Két nyelven való oktatásról beszélhetünk, ahol a gyerek a két nyelvet (a szlovént és a magyart) elsajátítja, de nem mindegy, hogy milyen szinten tanulja a nyelvet.

Kocon József kitért a művelődés kérdéskörére is. Mivel elnökként azt tapasztalta, hogy a művelődés területe nagyon fel van darabolva, ezért arra az elképzelésre jutottak, hogy a kultúra természetesen legyen otthon minden településen, de a legjobb egyesületeket, a néhány reprezentatív csoportot ki kell emelni. Ezt véleménye szerint sikerült elérni a citerazene, a táncművészet és a színjátszás terén. Viszont azt is hozzáfűzte az elmondottakhoz, hogy úgy látja, az akkori politikai irányzat pont az ellenkezőjét igyekezett megvalósítani, egyfajta „falusi kultúra” megvalósítása volt a cél a művelődés, a muravidéki magyar kultúra terén.

Horváth Ferenc (2010 óta)

Horváth Ferencet 2010-ben választották meg először az MMÖNK Tanácsa elnökének. Az első mandátumában még mellékállásban látta el elnöki posztját, 2014-től viszont már hivatásos, vagyis teljes munkakörben tölti be a szlovéniai magyarság csúcsszervezetének elnöki funkcióját.¹⁴ Horváth Ferenc elnöksége alatt az egyezmény aláírásának 25 éves évfordulójáig 5 alkalommal ülésezett a KVB. 2010–2014-es mandátuma alatt három alkalommal, míg a második mandátuma alatt 2015-ben és 2016-ban is összeült a KVB.

Horváth Ferenc MMÖNK elnökkel nem sikerült mélyinterjút készíteni. Ezért az elnök KVB működésével kapcsolatos álláspontját a Népújság hetilap-

¹⁴ Horváth Ferenc volt az MMÖNK első olyan elnöke, aki teljes munkakörben látta el a szervezet elnöki posztját.

ban megjelent írások, valamint a Muravidéki Magyar Rádióban (továbbiakban MMR) a KVB ülésekről elhangzott adások alapján állítottam össze.

A Népújtság, valamint az MMR KVB üléseivel kapcsolatos írásainak, adásainak áttekintését követően megállítható, hogy 2011 után sorra kerülő KVB ülések többségén pozitív hangulat uralkodott, amit az elnöklők (mind a szlovén, mind a magyar fél képviselői) mellett az MMÖNK elnöke is többször kihangsúlyozott (Tomka 2011, 2–3; Tomka 2013, 2–3; Fehér 2015). Az elemzett időszakban a KVB ülésein az MMÖNK Tanácsának elnöke, Horváth Ferenc elsősorban a gazdaság és az oktatás témakörét preferálta, de az MMÖNK anyagi helyzetének, döntési szerepének megerősítését célzó ajánlások is előkelő helyen szerepeltek.

A gazdaság terén Horváth Ferenc a szlovéniai magyar nemzeti közösség gazdasági alapjának megteremtését, illetve annak működésével kapcsolatos kérdéseket tekintette kimagaslóan fontosnak. Nem véletlen, hogy mind az öt elemzett KVB ülésen a szlovéniai magyarság gazdasági alapjának kérdésköre bekerült a KVB jegyzőkönyvébe és az elemzett két média is említést tett a szlovéniai magyarság gazdasági érvényesülését segítő alapról (Tomka 2011, 2–3; Tomka 2012, 4–5; Fehér 2013; Fehér 2015). Az utolsó két elemzett KVB ülésen (újra) szóba került a Rédics–Lendva–Belatinc vasútvonal kiépítése, valamint a kétnyelvű területen (Lendvahegyen és a Hetésben) a Szlovéniát Magyarországgal összekötő közúti utak megvalósításának prioritása (Tomka 2011, 2–3; Fehér 2016).

Szintén fontos helyet töltöttek be a szlovéniai magyarságot érintő oktatási kérdések a KVB üléseken. Ezek közül az egyik legtöbbet szereplő ajánlás a magyar szaktanácsadó, illetve pedagógiai asszisztensek kérdéskörét érintette. De a 2011 és 2015 folyó két EU-os és szlovén pénzekből támogatott, a kétnyelvű oktatás fejlesztését segítő oktatási projektek is szerepeltek a KVB ülésén.¹⁵ Ennek kapcsán Horváth Ferenc MMÖNK elnök kifejtette, hogy a két projekt sikeres volt, hozzátéve: „Beszéltünk arról, hogy szeretnénk, hogy folytatódjon az oktatási projekt.”¹⁶ A kétnyelvű általános és középiskolát érintő kérdések mellett¹⁷ a KVB az egyetemisták problémáit is tárgyalta. Így például 2013-ban sorra kerülő XIV. KVB ülésen megoldották, hogy a ljubljanoi egyetemen választott tantárgyként a magyar nyelvet ingyenesen lehet hallgatni, míg a XVI. KVB

¹⁵ A két oktatási projektről lásd bővebben: <http://www.e-kompetencia.si> (Letöltve: 2018. február 28); <http://www.jezikovne-kompetence.si> (Letöltve: 2018. február 28).

¹⁶ *Szlovén–Magyar kisebbségi Vegyes Bizottság XV. ülése*. Terepjáró, Muravidéki Magyar Rádió, 2015. november 19. <http://www.rtvsllo.si/mmr/prispevek/174372244> (Letöltve: 2018. február 27).

¹⁷ A 2016. november 16-án megtartott XVI. KVB ülésen pl. a lendvai középiskolai kollégium kérdéséről is szó esett. Eredményes volt a vegyesbizottság ülése. *Népújtság*, 2016. november 24. 3.

ülésen a maribori Magyar Tanszék státuszának rendezését tárgyalták (Fehér 2013; Tomka 2016, 3).

Horváth Ferenc elnöksége alatt több olyan ajánlást is tett a szlovéniai magyarság a KVB felé, amelyek részben az MMÖNK és a községi magyar önkormányzatok anyagi helyzetét voltak hivatottak rendezni illetve javítani, részben az MMÖNK döntéshozatali helyzetét erősíteni. Jó példa erre az EU-s pályázatok, ahol egyrészt kérték a két kisebbségnek a pályázati döntéshozatalba való bekapcsolását, másrészt arra kérték a két érintett országot, keressenek megoldást a két kisebbség EU-s projektjeinek előfinanszírozása, az önrész biztosítása során felmerült problémákra (Tomka 2011, 2–3; Tomka 2013, 2–3). Itt kell megemlíteni azt is, hogy a XVI. KVB ülésen nagyobb vitát váltott ki a községi magyar önkormányzatok közvetlen finanszírozása is (Tomka 2016, 2–3).¹⁸

Összegzés

A szlovén–magyar kisebbségvédelmi egyezmény 1992-es aláírását követő negyed évszázadban a szlovén–magyar kisebbségi vegyesbizottság (KVB) 16 alkalommal ült össze. A szlovéniai magyar nemzeti közösség álláspontját a KVB üléseken az 1995-ben a községi magyar önkormányzatok által alapított Muravidéki Magyar Önigazgatási/Önkormányzati Nemzeti Közösség (MMÖNK) képviselte, illetve az MMÖNK Tanácsának mindenkori elnöke. A négy MMÖNK elnökkel készített mélyinterjúk, valamint a szlovéniai magyarság hetilapjában, a Népújságban megjelent tudósítások és a Muravidéki Magyar Rádióban elhangzott beszámolók alapján megállapítható, hogy az MMÖNK értelemszerűen a szlovéniai magyarság aktuális problémáit, a közösség életét meghatározó kérdések megoldását igyekezett kieszközölni a KVB ülésein. Az MMÖNK által a KVB felé tett, különböző területeket felölelő ajánlások közül elsősorban két nagyobb témakör emelkedik ki: az egyik az oktatás, a másik a szélesebb értelemben vett gazdasági és infrastrukturális kérdéskör.

Annak ellenére, hogy az oktatás területe az egyik legrendezettebb volt, számos előrelépés történt vizsgált időszakban. Rendeződött a Magyarországon szerzett diplomák honosításának kérdése, javult a kétnyelvű oktatás minősége,

¹⁸ A községi magyar önkormányzati nemzeti közösségek a helyi önkormányzatokon keresztül kapják a működésükhöz és a programszervezésekhez szükséges állami támogatást. A magyar közösség tagjai ezen szerettek volna változtatni oly módon, hogy az állami finanszírozást közvetlenül kapják és ne a helyi önkormányzatokon keresztül.

magyar nyelvi szaktanácsadó¹⁹ helyzete is megoldódott, ahogy a ljubljanoi egyetemen a választott tantárgyként a magyar nyelv ingyenes oktatása.

Az MMÖNK által a másik, jelentős mértékben preferált terület a gazdaság és az infrastruktúra volt. A szlovéniai magyarság gazdasági helyzetének javítását célzó ajánlások a KVB üléseken a kezdetektől napirenden voltak. Ennek ellenére az igazi áttörést e téren csak a 2010-es esztendő hozta, amikor is sikerült eredményeket elérni a szlovéniai magyarság gazdasági alapjának kérdéskörében.²⁰ Az infrastruktúra terén a schengeni csatlakozásig a szlovéniai magyarság elsősorban a határátkelők kérdésének rendezését tartotta fő feladatának, azt követően pedig a két ország közötti új utak létesítése, illetve a korábban működő utak, vasúti összeköttetések újra forgalomba való helyezése került előtérbe. Az eredmények mellett bizonyos területeken komoly nehézségekkel találta szembe magát a szlovéniai magyarság. A politikusok egyöntetű véleménye szerint az egyik legnagyobb problémát a magyar nyelvi kompetenciák jelentik úgy az iskolákban, mint a közsférában.

Végezetül fontos kihangsúlyozni, hogy a szlovén–magyar kisebbségvédelmi egyezmény, illetve a KVB ülések egyik nagyon fontos eredménye volt a két érintett közösség, a magyarországi szlovén kisebbség és a szlovéniai magyar nemzeti közösség egymásra találása és együttműködése úgy a KVB üléseken, mint az élet egyéb területein is.

Irodalom

- Báti Konc, Z., 1978. Nemzetiségi érdekközösség – Nemzetiségi politika. In: S. Varga (szerk.), *Nemzetiségi politika – Nemzetiségi Jog*. k. n., Lendva, 24–34.
- Bence L., 1995. Elnököket és alelnököket választottak. *Népújság*, 1995. január 13. 5.
- Bence, L., 1995. Budapesti beszélgetés Hajós Ferenc nagykövettel. *Népújság*, 1995. november 16. 6–7.
- Bence, L., 1996. A vegyesbizottság üléséről. *Népújság*, 1996. május 30. 5.
- Bence L., 1997. Értékelték a kétnapos munkát. *Népújság*, 1997. november 13. 5.
- Bence L., 1999. Szentgotthárdon ülésezett a Vegyes Bizottság. *Népújság*, 1999. február 11. 5.
- Bence L., 2003. Szemezgetés a Vegyes Bizottság jegyzőkönyvéből. *Népújság*, 2003. június 19. 5.
- Bence L., 2006. Elfogadták a tavaly májusban félbeszakadt VIII. ülés jegyzőkönyvét. *Népújság*, 2006. április 6. 5.
- Bence L., 2007. Közös javaslatok a kormány felé. *Népújság*, 2007. szeptember 27. 5.
- Bence L., 2008. Fordulat következett be a Magyar–Szlovén KVB X. ülésén? *Népújság*, 2008. április 30. 5.

¹⁹ A magyar nyelvi szaktanácsadó a magyar nyelv oktatását segíti a kétnyelvű iskolákban.

²⁰ A szlovén állam a ribnicai alapon belül biztosított pénzügyi keretet a kétnyelvű, illetve nemzetiségileg vegyesen lakta területeken végrehajtott gazdasági beruházásokhoz.

- Göncz, L., 1992. Elkészült a Magyar-Szlovén kisebbségvédelmi egyezmény. *Népújság*, 1992. november 6. 2.
- Fehér I., 2013. Szlovén–Magyar kisebbségi Vegyes Bizottság XIV. ülése. Terepjáró, Muravidéki Magyar Rádió. 2013. 10. 3. <http://www.rtv slo.si/mmr/prispevek/174352593> (Letöltve: 2018. február 27.)
- Fehér I., 2015. Szlovén–Magyar kisebbségi Vegyes Bizottság XV. ülése. Terepjáró, Muravidéki Magyar Rádió. 2015. 11. 19. <http://www.rtv slo.si/mmr/prispevek/174372244> (Letöltve: 2018 február 27.)
- Fehér I., 2016. Nem volt zökkenőmentes, de eredményesnek mondható az ülés. Terepjáró, Muravidéki Magyar Rádió. 2016. 11. 17. <http://www.rtv slo.si/mmr/prispevek/174437980> (Letöltve: 2018. február 27.)
- Göncz, L., 2006. *Egy peremvidék hírmondói. Mura menti életképek a 20. század első felében.* A Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága – Anyanyelvi konferencia, Budapest.
- Halász A., 1997. Két nemzeti kisebbség találkozója. *Népújság*, 1997. március 20. 5.
- Király, M. J., 2010. A muravidéki magyarság önálló szervezettségének 35 éve. In: M. J. Király (szerk.), *A Szlovéniában élő őshonos nemzeti kisebbségek szervezettségének 35 éve.* Magyar Nemzetiségi Tájékoztatói Intézet, Lendva. 11–25.
- Komac, M., 1999. *A nemzeti közösségek védelme a Szlovén Köztársaságban.* Nemzetiségi Intézet, Ljubljana.
- Tomka T., 2000. A Vegyes Bizottság ötödször ült össze. *Népújság*, 2000. február 10. 5.
- Tomka T., 2011. Jó hangulatú, eredményes tárgyalások folytak. *Népújság*, 2011. június 23. 2–3.
- Tomka T., 2012. Az ajánlások tényleges megvalósításán kell javítani. *Népújság*, 2012. október 4. 4–5.
- Tomka T., 2013. Pozitív hangulat, előrelépés a megvalósításban is. *Népújság*, 2013. október 10. 2–3.
- Tomka T., 2016. Eredményes volt a vegyesbizottság ülése. *Népújság*, 2016. november 24. 3.
- Varga, S., 1978. Összefoglaló a Szocialista Szövetség lendvai és muraszombati községek közötti tanácsa keretében működő nemzetiségi bizottság tizenöt évi munkájáról. In: S. Varga (szerk.), *Nemzetiségi politika – Nemzetiségi Jog*, k. n. Lendva. 13–24.

Források

- Magyar-szlovén kisebbségvédelmi egyezmény 1992. A Magyar Köztársaság és a Szlovén Köztársaság között Ljubljanában 1992. november 6-án aláírt, a Magyar Köztársaságban élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaságban élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról szóló Egyezmény. Magyarországon kihirdette az 1996. évi VI. törvény.
- Pogodba o prijateljstvu in sodelovanju med Republiko Slovenijo in Republiko Madžarsko. *Uradni list RS* – MP, št. 6/1993.
- Zakon o samoupravnih narodnih skupnostih. *Uradni list RS*, št. 65/1994.

Az egyezmény megvalósításának nyomon követését ellenőrző magyar-szlovén kisebbségi vegyes bizottság üléseinek jegyzőkönyvei¹

Bevezető

A vegyes bizottság egységes formába szerkesztett jegyzőkönyveinek közzétételét csupán technikai feladatnak tekintettük – gondolván, hogy a szlovén és a magyar kormány archívumában elhelyezett, rendszerezett bizottsági ajánlásokat egyszerű lesz könyv formájában megjelentetni.

A gyors munkavégzés feletti kezdeti lelkesedés azonban hamar elült. Már a jegyzőkönyvek beszerzése sem bizonyult egyszerű feladatnak. Mivel a szlovén és a magyar külügyminisztérium archívumában nem igazán voltak rendezettek a dokumentumok, más szervezeteknél is kutakodni kellett. Néhány jegyzőkönyvre így Ljubljánában, a Határon Túli Szlovénok Hivatalában, néhányra Lendván, a Muravidéki Magyar Önkormányzati Nemzeti Közösségnél és néhányra Felsőszölnökön, az Országos Szlovén Önkormányzatnál sikerült rábukkanni. A vegyes bizottság két ülésének magyar nyelvű jegyzőkönyve pedig hiányosnak bizonyult.

Ahogy elkezdtük a jegyzőkönyveket időrendben sorba rakni és először belelapoztunk a szövegekbe, hamar kiderült, hogy a szlovén nyelvű jegyzőkönyvek szövege nem azonos a magyar nyelvű jegyzőkönyvekbe foglaltakkal. Így aztán úgy döntöttünk, hogy az összes bizottsági találkozó jegyzőkönyvének szlovén és magyar nyelvű változatát összehasonlíttuk. A tüzetes átolvasás több, mint 100 eltérést állapított meg! Az eltéréseket a lábjegyzetekben jelöltük. Mindezek alapján, a dokumentumok minőségére vonatkozóan könnyen megállapítható, hogy a jegyzőkönyvek hanyagul készültek el.

Az olvasó bizonyára azt is észreveszi, hogy nem csak nyelvi eltérések vannak, hanem sok a tartalmi eltérés is. Esetenként úgy tűnik, hogy egyes jegyzőkönyvekből szándékosan maradtak ki olyan részek, amelyek az adott országnak nem voltak ínyére, viszont a partnerország jegyzőkönyvében megtalálhatók. Tekin-

¹ A jegyzőkönyveket összegyűjtötte és szerkesztette, a bevezetőt és a megjegyzéseket írta Miran Komac és Kovács Attila.

tettel arra, hogy bár a vegyes bizottság konszenzussal véglegesíti a jegyzőkönyveket, a két ország kormánya nem közösen hagyja jóvá az abban foglaltakat. Felmerül a kérdés, hogy melyik jegyzőkönyv a hiteles, a szlovén vagy a magyar nyelvű változat? És a kérdés nem „ártatlan”. Ugyanis, a jegyzőkönyvek többségének a végén az áll, hogy „mindkét szöveg érvényes”. Kivételt képez a IV. számú jegyzőkönyv, amelyben az áll, hogy „mindkét szöveg hiteles”. Az első és a második jegyzőkönyv pedig nem tartalmaz rendelkezéseket a hitelességről.

A kétoldalú vegyes bizottság jegyzőkönyveinek kritikus értékelése *jóhiszemű*, célja pedig a bizottsági munka minőségének javítása volt. A kétoldalú vegyes bizottság részéről, az egyezmény megvalósításának ellenőrzése kétségkívül olyan mechanizmus, amelynek hozzá kell járulnia a szlovén-magyar országhatár két oldalán lévő nemzetiségileg vegyesen lakott terület etnikai vitalitásának megőrzéséhez. A jegyzőkönyvek magyar változatát a ljubljana-i Institut za narodnostna vprašanja (Etnikai Kutatóintézet) munkatársai gyűjtötték össze szlovén és magyar hivatalos forrásokból.

JEGYZŐKÖNYV

a Magyar-Szlovén Kisebbségi Vegyes Bizottság I. üléséről

1995. április 4-én Ljubljanában megtartotta ülését a Magyar-Szlovén Kisebbségi Vegyes Bizottság. A magyar küldöttséget Tabajdi Csaba, a Miniszterelnöki Hivatal politikai államtitkára, a szlovén küldöttséget Peter Vencelj külügyi államtitkár vezette.

ELSŐ RÉSZ

A Felek véleményt cseréltek a nemzetközi kisebbségvédelem időszerű kérdéseiről

Megállapították, hogy a Magyarország és Szlovénia között 1992-ben aláírt Kisebbségvédelmi Egyezményben foglalt elvek és rendelkezések napjainkban is példamutató módon rögzítik az érintett kisebbségek valamint a hozzájuk tartozó személyek jogainak védelmét.

Üdvözltek az Európa Tanács Kisebbségvédelmi Keretegyezményének létrejöttét. Megítélésük szerint ésszerű volna mielőbb elkészíteni, és az Emberi jogok európai egyezményéhez csatolni a kultúráról szóló kiegészítő jegyzőkönyvet. Véleményük szerint fontosak az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének a nemzeti kisebbségek védelméről szóló, 1255. számú (1995) ajánlásainak elvei, valamint az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének 1201. számú (1993) ajánlásaiba foglalt elvek érvényesülése.¹

¹ A bekezdés a hivatalos szlovén változat fordítása, a bekezdés a jegyzőkönyv hivatalos magyar változatából hiányzik.

MÁSODIK RÉSZ

A Vegyes Bizottság értékelte a Kisebbségvédelmi Egyezményben elfogadott ajánlások teljesítését:

I. Általános kérdések

1. A Felek folyamatosan biztosítják a területükön élő szlovén illetve magyar kisebbségek számára a teljes nemzeti identitás megőrzésének és szabad kinyilvánításának a lehetőségét. Ennek intézményes garanciái mindkét fél részéről kielégítőek.
2. A Felek törekedtek arra, hogy biztosítsák a nemzeti kisebbségek szabad nyelvhasználatát. A törvényhozási szinten példamutató módon biztosított jog azonban a helyi adminisztrációban olykor nem érvényesül, s bizonyos szélsőségesekből tiltakozást vált ki.
3. A vallásgyakorlás terén nem sikerült maradéktalanul eleget tenni az országainkban élő nemzeti kisebbségek anyanyelvű hitéleti igényei kielégítésének, sőt esetenként azt akadályozták is.
4. A kisebbségi érdekek hatékonyabb megjelenítésére Magyarországon 5 szlovén kisebbségi, ezen belül 3 települési, 2 közvetlen önkormányzat alakult, amelyek létrehozták a Szlovén Országos Kisebbségi Önkormányzatot.² Szlovéniában ismételten megválasztották a magyar közösség parlamenti képviselőjét, valamint 3 községi (járási) önkormányzat képviselőiből a Muravidéki Magyar Nemzeti Tanácsot.
5. A magyar Fél folyamatosan támogatta a Magyar Köztársaságban élő szlovén kisebbség társadalmi szervezetét, a Magyarországi Szlovének Szövetségét. A szlovén Fél folyamatosan támogatta a muravidéki magyar kisebbség önkormányzati és kulturális szervezeteinek működését.
6. Az Egyezmény 10. cikkében megfogalmazottak tekintetében – a gazdasági együttműködést elősegítő új határátkelőhelyek megnyitásának és a meglevők kibővítésének területén elsősorban anyagi okokból, még nem sikerült az igényeknek megfelelő mértékben előrelépni.

² A jegyzőkönyv Szlovén Országos Kisebbségi Önkormányzatot említi. A magyarországi szlovének csúcsszervezetének neve 1995-től 1999 februárjáig Országos Szlovén Kisebbségi Önkormányzat volt. 1999 februárjában a csúcsszervezet neve Országos Szlovén Önkormányzat lett.

7. Az Egyezmény 7. cikkében foglaltak alapján a Lendvai Vállalkozásfejlesztő Központ és a Kézfogás Alapítvány (Új Kézfogás Alapítvány) a határon átnyúló gazdasági együttműködés megvalósításának jegyében vegyes vállalat létrehozása előtt áll.
8. A kisebbségekért felelős állami intézmények munkatársainak tapasztalatcseréje folyamatos. Találkozóra került sor a Miniszterelnöki Hivatal, a Határon Túli Magyarok Hivatala, valamint a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatal vezetői és a Szlovén Kormány Nemzetiségi Hivatalának képviselői között 1994 novemberében.

II. Az oktatás területén

1. Előkészítés alatt áll a Magyar Köztársaság Művelődési és Közoktatási Minisztériuma és Szlovénia Oktatási és Sport Minisztériuma közötti kulturális megállapodás megújítása.
2. Folytatódik a tankönyvtámogatás, továbbá a debreceni Ady Akadémián és a Szegedi Nyári Egyetemen a szlovéniai magyar pedagógusok továbbképzése. A Kodolányi Intézet szakemberei több tantárgyból magyar nyelvű tankönyveket írnak a szlovéniai kétnyelvű iskolák számára.
3. A magyarországi felsőoktatási intézmények folyamatosan fogadják a szlovéniai magyar ösztöndíjasokat: évente kb. 5-6 főt. Jelenleg összesen 26-an végzik tanulmányaikat. A szlovéniai felsőoktatási intézményekben 5 magyarországi hallgató tanul.
4. Folytatódik a magyarországi szlovén szakos főiskolai hallgatók Mariborban, a szlovéniai magyar szakos egyetemi hallgatók Szombathelyen történő fél-éves, az oktatási programba beépített részképzése.
5. Testvériskolai kapcsolatok működnek a muravidéki és a Vas és Zala megyei iskolák között, általános és középiskolai szinten.
6. A magyarországi, szlovén nyelvű oktatásnak otthont adó iskolák finanszírozási rendszerében – elsősorban a tanulók kis létszáma miatt – még nem sikerült megtalálni azt a módot, amely a folyamatos működést zavartalanul biztosítani tudja.

7. Nem történt előrelépés a diplomák kölcsönös elismerésének egyszerűsítése terén.

III. A kultúra területén

1. A Felek meglelégedéssel nyugtázták, hogy az Egyezmény 3. cikkében megfogalmazott elvek és ajánlások területén határozott előrelépés történt
2. A politikai érdekképviselési és a közművelődési, illetve tömegkommunikációs munka szétválasztására 1993-ban létrejött az önálló Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet és a Magyar Nemzetiségi Tájékoztatási Intézet Lendván.
3. A magyar nemzeti kisebbség rádióműsora önálló hullámsávon 'Muravidéki Magyar Rádió' néven működik.
4. 1992-ben Lendván létrejött a Szlovén Televízió önálló magyar szerkesztősége. Létrejött a Magyar Televízió szlovén adásokat sugárzó szombathelyi stúdiója. Intézményközi megállapodás alapján mindkét ország televíziója segíti ezen szerkesztőségek munkáját.
5. A nemzeti kisebbségek általában elégedettek az anyanyelvükön sugárzott rádió- és televízió műsorokkal. A muravidéki magyarok azonban a televíziós műsor sugárzási idejét, a rábavidéki szlovének pedig a rádióműsor frekvenciasávját kifogásolják.
6. Az anyaországi televíziós műsorok vételi lehetőségeinek terén mindkét Fél lát javítanivalót.
7. Megállapodás született a lendvai kultúrotthon felépítéséről: a kiviteli tervek elfogadás előtt állnak, a finanszírozásra a szlovén kormány 2/3 részben garanciát vállal, a magyar Fél pedig a maradék 1/3 rész előteremtésében segítséget nyújt.
8. A korábban elindított közös nemzetiségi kutatások tovább folynak. A magyarországi szlovén nemzeti kisebbség jó kapcsolatot épített ki a ljubljanaí Nemzetiségkutató Intézettel.

9. A szlovéniai magyar amatőr kulturális csoportokat Vas és Zala megye önkormányzata intenzív támogatásban részesíti.
10. Új Oktatási és Művelődési Együttműködési Megállapodás jött létre Vas és Zala megye és a Muravidék között.

HARMADIK RÉSZ

A kisebbségi jogok biztosítása területén folytatandó további államközi együttműködés fejlesztése céljából, valamint a nemzeti kisebbségek harmonikus fejlődését akadályozó problémák kiküszöbölése érdekében a Vegyes Bizottság célszerűnek tartja az alábbi ajánlások megtételét a két kormánynak:

I. Általános kérdések

1. A Felek továbbra is következetesen valósítsák meg a Szlovéniában élő magyar kisebbség és a Magyar Köztársaságban élő szlovén kisebbség nemzeti identitásához való jogának biztosítására irányuló intézkedéseket, mindkét ország hatályos törvényeinek és a kisebbségek reális igényeinek megfelelően.
2. A szlovén Fél a helyi önkormányzatokról szóló törvénynek megfelelően tegye lehetővé, hogy a vegyes lakosságú területen élők – amennyiben ezt igénylik – alakítsák át helyi önkormányzati egységeiket.
3. A Felek dolgozzanak ki konkrét feladatokat tartalmazó komplex gazdaságfejlesztő magyar-szlovén regionális együttműködési tervet a határmenti szomszédos megyék bevonásával.
4. A Felek tegyenek közös kezdeményezéseket kétoldalú kisebbségi konferenciák szervezésére valamint a nemzetközi fórumokon történő együttes fellépés előmozdítására, különös tekintettel az Európa Tanács illetve a PHARE által kezdeményezett projektek kidolgozására és az azokban való aktív részvételre.
5. A Vegyes Bizottság felhívja a magyar kormány figyelmét, hogy újólag, határozottan és tisztelettel kérje a Szombathelyi Püspökséget, tegyen meg minden szükséges lépés a rábavideki szlovén kisebbség anyanyelvű hitéletének biztosításához.

6. A magyar Fél indítsa el a szlovén kisebbségi önkormányzatok és a települési önkormányzatok együttműködését elősegítő programot, valamint biztosítson megfelelő székházat a Szlovén Országos Kisebbségi Önkormányzat részére.
7. A magyar Fél a Szlovén Országos Kisebbségi Önkormányzat működtetése mellett lehetőségeihez mérten továbbra is támogassa a Magyarországi Szlovének Szövetségét.
8. A Felek tegyék meg a megfelelő intézkedéseket arra vonatkozóan, hogy a két ország közötti határátkelés egyszerűbb legyen.

A Felek vizsgálják meg újabb, egyszerűsített átkelőhelyek létesítésének lehetőségét Prosenjakovci – Magyarszombatfa, illetve Kétvölgy – Cepinci és Nemesnép – Kobilje között, és ezzel párhuzamosan a ma egyszerűsített rendszerben működő Felsőszölnök – Martinje és Pince – Tomyiszentmiklós közötti határátkelőhelyek nyitvatartási ideje meghosszabbításának lehetőségét.

A magyar Fél törekedjen arra, hogy – a muravidéki magyar földműves családok helyben maradása érdekében – kedvezményes kishatárforgalmi rendelkezésekkel elősegítse a nem-kereskedelmi célú termékek zavartalan forgalmát.

9. Mindkét Fél végezze el a szükséges vizsgálatokat arra nézve, milyen előnyökkel járna és mi a megvalósíthatósági lehetősége a Rédics–Lendva vasútvonal újjáépítésének.
10. Mindkét Fél tekintse kötelességének, hogy mielőtt a déli autópálya – és általában a nagyobb közlekedési útvonalak – nyomvonalának kijelölésére vállalkozik, hallgassa meg és vegye figyelembe a helybeliek, a rábavidéki szlovének illetve a muravidéki magyarok véleményét és érdekeit.
11. A Felek tegyenek további lépéseket a kisebbségek szabad nyelvhasználatának kiterjesztésére, beleértve a kisebbségek tagjai számára az eredeti vezető- és utónevek szabad használatát.
12. A továbbiakban is folytatódjék a kisebbségi Vegyes Bizottság félévenkénti konzultációja, amelyre legközelebb 1995 októberében vagy novemberében Magyarországon kerüljön sor.

II. Az oktatás területén

1. A magyar Fél biztosítsa a szlovén nyelvű oktatásnak otthont adó rábavidéki iskolák működéséhez szükséges anyagi feltételeket, és fogantatosítson intézkedéseket az anyanyelvoktatás színvonalának emelésére.
2. A szlovén Fél segítse elő a kétnyelvű iskolákban a magyar nyelv hatékonyabb oktatását a magyar anyanyelvű tanulók számára. Ennek érdekében a magyar Fél küldjön megfelelő szakembert Szlovéniába, aki részt vesz a magyar nyelv tanításához szükséges tankönyvek elkészítésében, és az anyanyelvtanítás színvonalának emelését célzó gyakorlati programok megvalósításában.
3. A Vegyes Bizottság javasolja a Magyar Köztársaság Művelődési és Közoktatási Minisztériumának és Szlovénia Oktatási és Sport Minisztériumának, hogy egyeztessék a két országban szerzett diplomák honosításának egyszerűsítését, illetve elismerését. Egyben vizsgálják meg az erre vonatkozó Európa Tanács-i egyezményekhez való csatlakozás lehetőségét.

III. A kultúra területén

1. A Felek folytassák a nemzetiség nyelvén megjelenő sajtó támogatását.
2. Az elektronikus tájékoztatási eszközök jobb vétele érdekében a magyar Fél vizsgálja meg a Szlovén Televízió vételére alkalmas átjátszó építésének lehetőségét, a szlovén Fél pedig a Magyar Televízió 2. műsorának vételére alkalmas erősítőállomás létesítését.
3. Mindkét Fél vizsgálja meg, hogyan tudná a helyi, anyanyelvű televíziós műsorok optimális idejét felmérésekkel meghatározni, és a reális igényeknek eleget tenni.
4. A magyar Fél vizsgálja meg egy önálló, szlovén nyelvű rádió létesítésének lehetőségét Szentgotthárdon.

A Felek megegyeztek abban, hogy következő ülésüket Budapesten tartják.

A Jegyzőkönyvet aláírták:

Peter Vencelj, a Vegyes Bizottság szlovén társelnöke
Tabajdi Csaba, a Vegyes Bizottság magyar társelnöke
Ljubljana, 1995. április 4.

JEGYZŐKÖNYV

a Magyar-Szlovén Kisebbségi Vegyes Bizottság II. üléséről

1996. május 20-21-én Budapesten megtartotta ülését a Magyar-Szlovén Kisebbségi Vegyes Bizottság. A magyar küldöttséget Tabajdi Csaba, a Miniszterelnöki Hivatal politikai államtitkára, a szlovén küldöttséget Peter Vencelj külügyi államtitkár vezette.

ELSŐ RÉSZ

A felek véleményt cseréltek a nemzetközi kisebbségvédelem
időszerű kérdéseiről

Megállapították, hogy a Magyarország és Szlovénia között 1992-ben aláírt kisebbségvédelmi egyezményben foglalt elvek és rendelkezések napjainkban is előremutató, példateremtő módon rögzítik az érintett kisebbségek, valamint a hozzájuk tartozó személyek jogainak védelmét.

MÁSODIK RÉSZ

A Vegyes Bizottság értékelte a Kisebbségvédelmi Egyezményben elfogadott ajánlások teljesítését:

I. Általános kérdések

1. A Felek folyamatosan biztosítják a területükön élő szlovén illetve magyar kisebbségek számára a teljes nemzeti identitás megőrzésének és szabad kinyilvánításának lehetőségét. Ennek intézményes garanciái mindkét fél részéről kielégítőek.
2. A Felek törekedtek arra, hogy biztosítsák a nemzeti kisebbségek szabad nyelvhasználatát. A törvénykezési szinten példamutató módon biztosított jog érvényesítése azonban a gyakorlatban a helyi adminisztrációban olykor akadályokba ütközik.
3. Vallásgyakorlás terén továbbra sem sikerült maradéktalanul eleget tenni a két országban élő nemzeti kisebbségek anyanyelvű hitéleti igényei kielégítésének.

4. A kisebbségi érdekek hatékonyabb megjelenítésére Magyarországon 6 szlovén kisebbségi, ezen belül 4 települési, 2 közvetlen önkormányzat működik, amelyek létrehozták az Országos Szlovén Kisebbségi Önkormányzatot. A Nemzeti Etnikai és Kisebbségi Hivatal, valamint a Belügy-minisztérium 1995-ben két alkalommal is megszervezte a – PHARE segélyre támaszkodva – a kisebbségi önkormányzati elnökök és tisztségviselők továbbképzését. Az eredmények elsősorban a kisebbségi és a települési önkormányzatok kapcsolatainak javulása terén érezhetők. Az együttműködést segítő program a jövőben is folytatódik. Magyarországon 1995-ben megkezdte működését a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosa. Megnyugtatóan rendeződött Felsőszölnöknön az Országos Szlovén Kisebbségi Önkormányzat székházának kérdése is. Nincs sem jogi, sem pénzügyi akadálya az Országos Szlovén Kisebbségi Önkormányzat fővárosi irodája megnyitásának.
5. A magyar Fél az Országos Szlovén Kisebbségi Önkormányzat mellett folyamatosan támogatta a Magyar Köztársaságban élő szlovén kisebbség társadalmi szervezetét, a Magyarországi Szlovének Szövetségét is. A szlovén Fél folyamatosan támogatta a muravidéki magyar kisebbség önkormányzati és kulturális szervezeteinek működését.
6. Az Egyezmény 10. cikkében megfogalmazottak tekintetében – a gazdasági együttműködést elősegítő új határátkelőhelyek megnyitásának és a meglévők kibővítésének területén, annak ellenére, hogy a meglévő állapot a térség elszigeteltségét tartósítja, s az európai integrációs folyamatokat akadályozza, továbbra sem sikerült előrelépni. A rédicsi átkelő felújítása megkezdődött. A vasúti kapcsolat visszaállítása fokozott intenzitással folyik. A Bajánsenye-Hodos közötti vasúti átkelőhely létrehozása megkezdődött. A beruházás – EBRO-hitel felhasználásával – magyar részről megközelíti a 10 milliárd Ft-ot. Szlovénia a legrövidebb időn belül törvényt hoz a vasútvonal finanszírozására.
7. A magyar nemzeti közösség nem elégedett a szlovén parlament előtt lévő, a személyi igazolványról szóló törvény javaslatával, amely külön igény alapján biztosítaná a kétnyelvű személyi igazolvány kibocsátását.
8. A nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló 1993-as évi LXXVII törvény lehetővé teszi a kisebbségek szabad nyelvhasználatát és bizonyos személyi

okmányok anyanyelven történő kiállítását, amennyiben az érintett személy ezt kéri.

- . A szlovén fél kinyilvánította szándékát, hogy konzulátust nyisson Szentgotthárdon.
- 10. 1996. május 6-án, Szombathelyen megalakult a szlovén-magyar határ menti regionális tanács, amelynek keretén belül két munkacsoport működik: 1. terület- és gazdaságfejlesztési munkacsoport, és 2. oktatási, kulturális és egészségügyi munkacsoport.

II. Az oktatás területén

1. A Szlovén Köztársaság és Magyarország kormánya 1995. december 15-én aláírta az 1996-1998-as időszakra vonatkozó, az oktatás, a kultúra és a tudomány terén folytatott együttműködésről szóló programot.
2. Folytatódik a tankönyvtámogatás, valamint a szlovéniai magyar pedagógusok továbbképzése a debreceni Ady Akadémián és a Szegedi Nyári Egyetemen. A rábavidéki szlovén pedagógusok továbbképzése Szlovéniában történik.
3. A magyarországi felsőoktatási intézmények folyamatosan fogadják a szlovéniai magyar ösztöndíjasokat: évente kb. 10-11 személyt. Jelenleg összesen 28 személy folytatja tanulmányait. A szlovén felsőoktatási intézményekben 5 magyarországi egyetemista tanul.
4. Mariborban a magyarországi felsőoktatási intézmények szláv nyelvszakon tanuló hallgatói számára, illetve Szombathelyen a maribori egyetem magyar hallgatói számára folytatódnak a féléves tanulmányok.
5. A muravidéki, valamint a Vas és Zala megyei testvériskolák között, általános- és középiskolai szinten folyik együttműködés.
6. Aggasztó jelenségek mutatkoznak a magyarországi szlovén tannyelvű iskolák finanszírozásában, a magyar fél olyan megoldások felkutatására törekszik, amelyek biztosítják az iskolák zavartalan működését.
7. A diplomák elismeréséről szóló új egyezményről még nem kezdődtek meg a tárgyalások.

III. A kultúra és tájékoztatás területén

1. Mindkét fél megelégedéssel nyugtázta, hogy az Egyezmény 3. pontjába foglalt elveket és ajánlásokat illetően jelentős előrelépés történt.
2. A magyar nemzetiség rádióműsora, Muravidéki Magyar Rádió néven, önálló középhullámú frekvencián működik.
3. Úgyszintén önállóan működik a Szlovén Televízió lendvai stúdiója is, ahol viszont a műsoridő bővítése szükséges. Úgyszintén megalakult a Magyar Televízió szlovén műsorait sugárzó szombathelyi stúdiója.

A két ország televíziója az intézmények közötti egyezmény alapján segíti a szerkesztőségek munkáját.

4. A nemzeti kisebbségek általánosságban elégedettek a saját anyanyelvükön sugárzott rádió- és tévéműsorokkal.
5. Nem történt előrelépés az anyaországi tévéműsorok vételi lehetőségével kapcsolatosan.
6. Megkezdődött a lendvai kultúrház építése, a finanszírozás 2/3-át a szlovén állam vállalta, a magyar fél pedig garanciát vállalt, hogy segíti a hátralévő 1/3 részt biztosítását. 1994 decemberéig a Magyar Köztársaság alapjaiból biztosítottak volna forrásokat, a hiányos dokumentáció miatt azonban ezeket nem tudták lehívni, és így visszaadták.
7. Folytatódnak a már korábban megkezdett közös nemzetiségi kutatások. Jó a magyarországi szlovén nemzeti kisebbség és a ljubljanei Nemzetiségi Kutatóintézet közötti együttműködés.
8. A Vas és Zala Megyei Önkormányzat intenzíven támogatja a szlovéniai működvelő csoportokat és a könyvkiadást.
9. Vas és Zala megye, valamint a Muravidék között 1996-ban is megállapodás jött létre az oktatás és a kultúra terén történő együttműködésről.

HARMADIK RÉSZ

nemzeti kisebbségek jogainak biztosítása területén folytatandó további államközi együttműködés fejlesztése céljából, valamint a nemzeti kisebbségek harmonikus fejlődését akadályozó problémák kiküszöbölése érdekében a Vegyes Bizottság célszerűnek tartja az alábbi ajánlások megtételét a két kormánynak:

I. Általános kérdések

1. A Felek továbbra is következetesen valósítsák meg a Szlovéniában élő magyar kisebbség és a Magyar Köztársaságban élő szlovén kisebbség jogainak biztosítására irányuló intézkedéseket, mindkét ország hatályos törvényeinek és a kisebbségek reális igényeinek megfelelően.
 2. A Felek dolgozzanak ki konkrét feladatokat tartalmazó komplex gazdaságfejlesztő szlovén-magyar regionális együttműködési tervet a határmenti szomszédos megyék bevonásával. Ehhez maximálisan ki kell használni a PHARE-CBC fejlesztési program kínálta lehetőségeket.
 3. A Felek a felmerülő igényeknek, a két ország pénzügyi adottságának, valamint a PHARE-CBC program kínálta lehetőségeknek a figyelembe vételével és összehangolásával tegyék egyszerűbbé a határátkelést. A régió gazdasági fejlődése szempontjából elodázhatatlan igény mutatkozik Pince-Tornyiszentmiklós és Felsőszölnök-Martinje határátkelők nemzetközivé minősítésére, valamint a Pártosfalva-Magyarszombatfa, Nemesnép-Kobilje és Kétvölgy-Čepinci mielőbbi megnyitására. Mindkét Fél végezze el a szükséges vizsgálatokat arra nézve, hogy a Hodos-Bajánsenye között vasúti pálya mellett mi a megvalósítási lehetősége a Rédics-Lendva vasútvonal újraépítésének.
- A Vegyes Bizottság javasolja, hogy a Felek vizsgálják meg a személyi igazolvánnyal történő határátlépés lehetőségét.
4. A Felek tegyenek közös kezdeményezéseket kétoldalú kisebbségi konferenciák szervezésére, valamint a nemzetközi fórumokon való együttes fellépés előmozdítására, különös tekintettel az Európa Tanács és a PHARE által kezdeményezett projektek kidolgozására és az azokban való aktív részvételre.

5. A Vegyes Bizottság ismét felkéri az illetékes egyházi szerveket, hogy tegyenek meg minden szükséges lépést a kisebbségek anyanyelvű hitéletének biztosításához. A Vegyes Bizottság magyar és szlovén tagozatának elnöke közös felhívásban fordul a magyar és szlovén egyházi vezetőkhez, és velük személyes találkozást kezdeményez.
6. A magyar Fél törekedjen arra, hogy – a muravidéki magyar földműves családok helyben maradása érdekében – kedvezményes kishatárforgalmi rendelkezésekkel segítse elő a nem kereskedelmi célú termékek zavartalan forgalmát.
7. Mindkét Fél tekintse kötelességének, hogy a déli autópálya – és általában a nagyobb közlekedési útvonalak – nyomvonalának kijelölésekor megvizsgálja a kisebbségi területeknek az úthálózatba történő bekapcsolási lehetőségét. Ez ügyben hallgassa meg és vegye figyelembe a muravidéki magyarok és a rábavidéki szlovének véleményét és érdekeit.
8. A Felek tegyenek további lépéseket a kisebbségek szabad nyelvhasználatának kiterjesztésére, beleértve a kisebbségek tagjai számára az eredeti vezető- és utónevek szabad használatát.
9. A magyar Fél örömmel konstataulta a szlovén Fél azon szándékát, hogy Szentgotthárdon rövidesen konzulátust nyit. A lendvai magyar konzulátus létrehozása további vizsgálatot igényel a magyar Fél részéről.
10. A Felek egyetértenek abban, hogy az érintett kisebbségek érdekképviselői szervei is kezdeményezhetik a Kisebbségi Vegyes Bizottság rendkívüli ülésének összehívását.

II. Az oktatás területén

1. A magyar Fél biztosítsa a szlovén nyelvű oktatásnak otthont adó rábavidéki iskolák működéséhez szükséges anyagi feltételeket. A magyar Fél tegyen intézkedéseket az anyanyelvoktatás színvonalának emelésére. Tekintse céljának a szlovén kisebbség megmaradását, és ennek érdekében alkalmazza a pozitív diszkrimináció elvét.
2. A szlovén Fél segítse elő a kétnyelvű iskolákban a magyar nyelv hatékonyabb oktatását a magyar anyanyelvű tanulók számára. Ennek érdekében

a magyar Fél küldjön megfelelő szakembert Szlovéniába, aki részt vesz a magyar nyelv tanításához szükséges tankönyvek elkészítésében, és az anyanyelv-tanítás színvonalának emelését célzó gyakorlati programok megvalósításában.

3. A két Fél – az oktatási és kulturális egyezményben¹ rögzítetteknek megfelelően – szorgalmazza az olyan szakemberek kölcsönös kiküldését, akik hatékonyan közreműködhetnének az oktatási és művelődési élet színvonalának emelésében.
4. A Vegyes Bizottság javasolja a Magyar Köztársaság Művelődési és Közoktatási Minisztériumának és a Szlovén Oktatási és Sport Minisztériumának, hogy kezdjék meg a két országban szerzett diplomák honosításának egyszerűsítésére, illetve elismerésére irányuló új egyezmény tárgyalásait.
5. A magyar Fél rendezze a Szentgotthárdon dolgozó szlovén tanácsadó státuszát, anyagi és munkáltatói jogok tekintetében egyaránt.

III. A kultúra és tájékoztatás területén

1. A Felek folytassák a nemzetiségi nyelvén megjelenő sajtó támogatását.
2. Az elektronikus tájékoztatási eszközök jobb vétele érdekében a magyar Fél vizsgálja meg a Szlovén Televízió vételére alkalmas átjátszó építésének lehetőségét, a szlovén Fél pedig a Magyar Televízió 2. műsorának vételére alkalmas erősítőállomás létesítését.
3. A magyar Fél támogassa a nemrégiben frekvenciához jutott, önálló, szentgotthárdi székhelyű szlovén nyelvű rádió megvalósításának előkészítő munkálatait.
4. szlovén Fél tegye lehetővé a jelenleg SZTV önálló stúdiójaként² működő lendvai magyar televízió stúdió műsoridejének bővítését.

¹ Az egyezmény hivatalos címe a jegyzőkönyv szlovén változatában is hiányosan szerepel, teljes címe: Egyezmény a Magyar Köztársaság és a Szlovén Köztársaság közötti Kulturális, Oktatási és Tudományos Együttműködésről, Magyarországon kihirdette a 91/1994. (VI. 10.) Korm. rendelet.

² A jegyzőkönyv szlovén változatából az önállóságra való utalás hiányzik.

5. A magyar Fél vizsgálja meg annak lehetőségét, hogyan járulhat hozzá a lendvai magyar művelődési ház finanszírozásához.

A Felek megegyeztek abban, hogy a következő ülésüket Szlovéniában tartják.
A jegyzőkönyvet aláírták:

TABAJDI Csaba
Vegyes Bizottság magyar tagozatának
elnöke

Peter VENCELJ
Vegyes Bizottság szlovén tagozatának
elnöke

Budapest, 1996. május 21.³

³ A szlovén jegyzőkönyvet 1996. május 20-án keltezték.

JEGYZŐKÖNYV

a Szlovén Köztársaságban élő magyar nemzeti közösség és a Magyar Köztársaságban élő szlovén nemzeti közösség különjogainak biztosításáról 1992. november 6-án aláírt Egyezmény rendelkezéseinek megvalósítását figyelemmel kíséző Magyar-Szlovén Kisebbségi Vegyes Bizottság III. üléséről

A Magyar-Szlovén Kisebbségi Vegyes Bizottság 1997. november 4-5-én tartotta III. ülését Lendván. A magyar tagozatot Tabajdi Csaba, a Miniszterelnöki Hivatal politikai államtitkára, a szlovén tagozatot Mihaela Logar külügyminisztériumi államtitkár vezette.

I.

A Felek a kisebbségvédelem aktuális kérdéseiről folytatott véleménycsere során újólag megállapították, hogy a Magyarországon élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaságban élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról szóló, a két ország között 1992-ben aláírt Egyezmény rendelkezései színvonalasan rendezik mindkét nemzetiség jogainak védelmét. Az Egyezmény szelleme és tartalma számos vonatkozásban, több érdemi kérdésben túlmutat az ENSZ 1992-es nemzeti, etnikai, vallási és nyelvi kisebbségek jogairól szóló nyilatkozatán, az Európa Tanács nemzeti kisebbségek védelméről szóló keretegyezményének megfogalmazásain, a regionális vagy kisebbségi nyelvek európai kartáján, és egyéb nemzetközi kisebbségi dokumentumok ajánlásain is.

A Vegyes Bizottság értékelte az 1996. évi II. vegyes bizottsági ülés ajánlásainak megvalósítását, és megállapította, hogy:

az általános kérdések terén

1. Mindkét ország törvényei megfelelően biztosítják egymás nemzeti közössége számára a szabad nyelvhasználat lehetőségét, a nemzeti identitás megőrzését és a nemzetiségi különjogokat.
2. Szlovéniában évek óta rendezett a nemzeti kisebbségek kétnyelvű személyi okmányokkal való ellátása. A magyar Fél megtette az előkészületeket a kétnyelvű személyi okmányok jövő évi bevezetésére.

A kisebbség tagjainak anyanyelvhasználatát példásan biztosító törvényi háttér ellenére a gyakorlati ügyintézésben még számos nehézség tapasztalható az anyanyelvhasználat terén.

3. Mindkét kisebbség képviselői felhívták a figyelmet arra, hogy a Vegyes Bizottság ajánlásai az oktatás és tájékoztatás feltételeinek módosítása tekintetében, valamint az anyanyelven folyó vallásgyakorlás terén lassan és esetenként késve valósulnak meg.
4. Mind a szlovéniai magyar nemzeti közösség, mind a magyarországi szlovén kisebbség intézményeinek anyagi és elhelyezési feltételei – állami és regionális támogatással – számottevően javultak.
5. Jelentős előrehaladás történt a szlovéniai magyar nemzeti közösség tagjai és a határmenti magyar lakosság közötti kapcsolattartás terén a Pártosfalva-Magyarszombatfa és Kebele-Nemesnép közötti határátkelőhelyek megnyitásával.
6. Folytak az előkészületek a Pince-Tornyiszentmiklós közötti határátlomás nemzetközi határátkelővé minősítéséhez.
7. A Magyar Köztársaság és a Szlovén Köztársaság kormánya még az idén aláírják a személyi igazolvánnyal történő határátlépésről szóló egyezményt.
8. A Szlovén Köztársaság rendeletet fogadott el, amelynek értelmében az őshonos szlovéniai kisebbségek (köztük a magyar nemzeti közösség) tagjai kedvezőbb feltételek mellett juthatnak – pályázat útján – kölcsönhöz. Külön rendelettel különféle támogatási formákat biztosít a szomszédos országokban élő szlovén közösségek tagjai számára is.
9. A magyarországi szlovén kisebbség anyanyelvű hitéletének biztosítása terén továbbra sincs számottevő előrehaladás. A szlovéniai magyar kisebbség ifjúsági hitoktatásához hiányoznak a megfelelő hittankönyv-fordítások.
10. A magyar Fél megkezdte az előkészületeket a lendvai tiszteletbeli konzulátus megnyitásához.
11. A szlovén Fél 1998-ban megnyitja Szentgotthárdon főkonzulátusát.

az oktatás területén

1. Folytatódnak a nemzetiségi, illetve kétnyelvű iskolák pedagógusainak továbbképzésével, a tankönyvek és hallgatók cseréjével kapcsolatos programok Magyarországon, illetve Szlovéniában. Eredményes az oktatási együttműködés a magyarországi határmenti megyék és a szlovéniai nemzeti közösségek tagjai között.
2. A Magyarországon tanuló szlovéniai magyar főiskolások száma – a főiskolák magas követelményei miatt – folyamatosan csökken.
3. Még mindig megoldatlan a két országban szerzett oklevelek honosítása.
4. A művelődési csoportok tevékenységét Szlovéniában a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, Magyarországon pedig az Országos Szlovén Kisebbségi Önkormányzat és a Magyarországi Szlovének Szövetsége eredményesen koordinálja. Mindkét ország erkölcsi és anyagi támogatásával folytatódik a művelődési ház építése Lendván. Megkezdődött a szlovén művelődési és információs központ építése Szentgotthárdon.
5. A muravidéki magyar nemzeti közösség a Szlovén TV keretén belül készül a magyar program bővítésére. Az Országos Szlovén Kisebbségi Önkormányzat és a Magyarországi Szlovének Szövetsége pedig megkezdte az előkészületeket egy szlovén nyelvű rádióállomás megindítására Szentgotthárdon.
6. Zala és Vas megye, valamint Muravidék határmenti községei részéről továbbra is folytatódik az intenzív együttműködés, amelynek érdekében külön együttműködési megállapodást írtak alá a nemzeti közösségek tagjaival is.

III.

A Vegyes Bizottság a következő ajánlásokat teszi a két kormány számára:

általános téren

1. Mindkét állam még következetesebben törekedjen az Egyezmény rendelkezéseinek és a bizottsági ülések jegyzőkönyveibe foglalt ajánlásoknak a megvalósítására.

2. A Vegyes Bizottság a Szlovéniában élő magyar nemzeti közösség és a magyarországi szlovén kisebbség kívánságára konkrétabb és, ahol lehet, határidősen elkötelező vegyes bizottsági feladatmegfogalmazásokat fogadjon el.
3. Mindkét Fél folytassa a két kisebbség lakóterületének gazdasági fejlesztését, és éljen e téren a PHARE-CBC programlehetőségeivel és eszközeivel. E célból mindkét Fél erősítse ezen területek regionalitását.
4. Mindkét kormány tegyen meg mindent annak érdekében, hogy 1998-ban megnyíljon Cepinci és Kétvölgy között a határátkelőhely, s ezzel befejeződjön a nemzeti közösségek és az anyanemzetük, valamint a két ország közötti jobb összeköttetést biztosító határátkelőhelyek megnyitásának sorozata. A magyar Fél gyorsítsa meg a Pince-Tornyiszentmiklós határátkelő nemzetközivé nyilvánítását.
5. Mindkét Fél vizsgálja meg annak lehetőségét, hogy a kishatárforgalomra kijelölt határátkelőhelyeket – a regionális turizmus, regionális együttműködés és közös PHARE projektumok végrehajtása érdekében – esetenként, kivételesen más országok állampolgárai számára is átjárhatóvá tegye.
6. A magyar Fél újjalag teremtsen meg a Hosszófalú-Rédics közti autóbusz-forgalom megindításához.
7. Mindkét fél vizsgálja meg, hogy megfelelően biztosítva van-e – költségvetésből, illetve pályázatok alapján – a kisebbségi szervezetek és szakintézményeik működtetésének pénzügyi háttere.
8. A Vegyes Bizottság kérje fel az illetékes egyházi szerveket, hogy tegyék lehetővé a hitgyakorlást a kisebbség anyanyelvén.

az oktatás területén

1. Az oktatás területén mindkét Fél javítsa a magyar, illetve a szlovén anyanyelv oktatásának színvonalát. A magyar Fél küldjön e célból – a szentgottárdi szlovén lektorhoz hasonló megbízatással – tanfelügyelőt a Muravidékre.

2. A magyar Fél folyamatosan biztosítsa az anyagi feltételeket a rábavidéki szlovén iskolák működésére.
3. A szlovén Fél folytassa a magyar pedagógusok továbbképzési programját.
4. A két ország oktatási minisztériumai folytassák a megbeszéléseket az oklevél-honosítás problémájának mielőbbi megoldásáig.

a művelődés területén

1. Az Országos Szlovén Kisebbségi Önkormányzat és a Magyarországi Szlovének Szövetsége mindkét RTV és az állami szervek segítségével folytassa az előkészületeket a szentgotthárdi szlovén nyelvű rádióállomás létrehozására és működésének beindítására. A magyar Fél – az előző vegyesbizottsági jegyzőkönyvben írottak szellemében – folytassa a rádió megindításának és működtetésének támogatását.
2. A szlovén Fél bővítse a magyar nyelvű műsort a Szlovén TV lendvai stúdiójában.
3. A magyar Fél az eredeti kötelezettségvállalásának szellemében folytassa a lendvai művelődési ház építésének támogatását.

A Felek megegyeztek abban, hogy következő ülésüket 1998-ban Magyarországon tartják.

Készült 2 példányban, magyar és szlovén nyelven. Mindkét változat hiteles.

A Vegyes Bizottság szlovén
tagozatának elnöke:
Mihaela LOGAR

A Vegyes Bizottság magyar
tagozatának elnöke:
TABAJDI Csaba

Lendva, 1997. november 5.

JEGYZÖKÖNYV

a Szlovén Köztársaságban élő magyar nemzeti közösség és a Magyar Köztársaságban élő szlovén nemzeti kisebbség különjogainak biztosításáról 1992. november 6-án aláírt Egyezmény rendelkezéseinek megvalósítását figyelemmel kíséző Magyar-Szlovén Kisebbségi Vegyes Bizottság IV. üléséről

A Magyar-Szlovén Kisebbségi Vegyes Bizottság 1999. február 1-2-án megtartotta IV. ülését Szentgotthárdon. A magyar tagozatot Szabó Tibor, a Határon Túli Magyarok Hivatalának elnöke, a szlovén tagozatot Peter Winkler, a Szlovén Köztársaság kormányának Nemzetiségi Hivatalának igazgatója vezette.

I.

A felek a kisebbségvédelem időszerű kérdéseiről folytatott eszmecsere során megállapították, hogy a Magyarországon élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaságban élő magyar nemzeti közösség helyzete jogi szempontból rendezett, és az 1992-ben aláírt Kisebbségvédelmi Egyezmény napjainkban is megfelelő keretet biztosít az érintett kisebbségek, valamint a hozzájuk tartozó személyek jogainak védelmére.

A Felek közötti kisebbségvédelmi együttműködés eddigi tapasztalatai lehetővé teszik a nemzetközi fórumokon történő közös fellépést a kisebbségvédelmi jogi normák bővítése érdekében.

II.

A Vegyes Bizottság értékelte a III. ülés ajánlásainak megvalósítását, és megállapította, hogy:

az általános kérdések terén

1. A két érintett kisebbségi közösség – az asszimilációra való tekintettel – a továbbiakban is igényli az anyaországok megkülönböztetett figyelmét és támogatását.

2. Míg Szlovéniában rendezett a nemzeti kisebbségek kétnyelvű személyi okmányokkal való ellátása, addig Magyarországon ez ügyben lényegi előrelépés még nem történt. A Belügyminisztériumban megkezdődött az új okmánycsalád előkészítése, s ennek keretében kerülhet sor a kétnyelvű személyi okmányok bevezetésére is.
3. A magyar-szlovén határszakaszon működő hat határátkelőhely pozitív hatással van a térség gazdasági-szellemi fejlődésére és a kisebbségek anyaországukkal való kapcsolattartására. Ugyanakkor problémák merülnek fel a nyitvatartás, a különféle korlátozások (állampolgárság, a járművek kategóriája és súlya), a magyar oldalról való megközelíthetőség (Letenye–Tornyiszentmiklós) miatt. Folynak az előkészületek a Pince-Tornyiszentmiklós közötti határállomás nemzetközi határátkelővé minősítése érdekében.¹
4. 1998-ban hatályba lépett a személyi igazolvánnyal történő határátlépést biztosító kétoldalú egyezmény.
5. A két ország közötti vasúti kapcsolatok helyreállítása folyamatban van. A Bajánsenye-Hodos közötti közös vasúti átkelőhely megvalósításának előkészítése megkezdődött, és a Zalaegerszegig tartó szakasz munkálatai – a tervek szerint – 2000-ig befejeződnek. Nyitott kérdés a Rédics-Lendva iparvágány nyomvonalának kijelölése.
6. 1998. november 18-án megnyílt Szlovénia Főkonzulátusa Szentgotthárdon. A magyar fél kezdeményezte a lendvai magyar tiszteletbeli konzul kinevezését.
7. A magyarországi szlovének intézményeinek elhelyezési feltételei 1998-ban jelentősen javultak azáltal, hogy június 28-án átadásra került az Országos Szlovén Önkormányzat felsőszölnöki központi székháza, majd ezt követően augusztus 20-án a budapesti kirendeltség irodája is.
8. Az 1998. október 18-án megtartott kisebbségi önkormányzati választások eredményeként összesen 10 szlovén kisebbségi önkormányzat működhet Magyarországon az elkövetkezendő négy esztendőben. Új önkormányzat

¹ A jegyzőkönyv szlovén változatában a 3. pont utolsó mondata szerepel külön 4. pontként. Ezért a sorszámozás a szlovén és a magyar változatban eltér.

alakult Budapest XVIII. kerületében, Mosonmagyaróváron, Szakonyfaluban és Szombathelyen. Az új országos önkormányzat megválasztására 1999 februárjában kerül sor.

9. A Szlovén Köztársaságban 1998. november 22-én megtartott önkormányzati választások alkalmával a magyar nemzeti közösség a korábbi három helyett öt községben választotta meg képviselőit. A két új községben, Hodoson és Dobronakon is nemzetiségi önkormányzati tanács alakult. A Muravidéki Magyar Nemzetiségi Önkormányzati Község 1999. januárjában választotta meg új tanácsát.²

A Szlovén-Magyar Határmenti Regionális Tanács, amelynek munkájában Vas és Zala megye, valamint a Magyarországgal határos szlovéniai községek vesznek részt, eredményesen működik. Az együttműködésben résztvevő felek felvetették a térség eurorégióvá történő nyilvánításának lehetőségét.

10. Magyar állami támogatással folytatódhat az apátistvánfalvi templom felújítása. Másfél év múlva lép szolgálatba Rábavidéken egy szlovén anyanyelvű katolikus lelkész.
11. Mindkét kisebbség képviselői felhívták a figyelmet arra, hogy a vegyes bizottság ajánlásai, különösen az oktatás és tájékoztatás feltételeinek javítása tekintetében túl lassan és egyes esetekben késve, vagy egyáltalán nem valósulnak meg.
12. A Szlovén Országgyűlés határozata értelmében az őshonos szlovéniai kisebbségek (köztük a magyar nemzeti közösség) tagjai kedvezőbb feltételek mellett juthatnak – pályázat útján – kölcsönhöz. Külön rendelettel különféle támogatási formákat biztosít a szomszédos országokban élő szlovén közösségek tagjai számára is.

² A jegyzőkönyv szlovén változatában a bekezdés külön, 10. pontként szerepel. Ezért a sorszámozás a szlovén és a magyar változatban eltér.

az oktatás területén

1. Parafálták a két állam közötti ekvivalencia-egyezményt, így a diplomák kölcsönös elismerését biztosító magyar-szlovén egyezmény 1999. első nyelvében aláírásra kerül.
2. A magyar kormány erőfeszítései (a nemzetiségi kisiskolák központi támogatási rendszerének átalakítása és a kiegészítő normatívák növelése) ellenére sem enyhültek számottevően a kistélepeleéseken működő magyarországi szlovén nyelvet oktató kis létszámú iskolákat fenntartó önkormányzatok anyagi gondjai.
3. Nem történt meg a szlovéniai kétnyelvű iskolákban a magyar nyelvű oktatás súlyának és színvonalának emelése céljából a szentgotthárdi szlovén lektorhoz hasonló megbízatással működő, magyar anyanyelvi szaktanácsadó munkába állítása.
4. Regionális összefogás eredményeként előrelépés történt a muravidéki magyar katolikus gyerekek hitoktatását szolgáló tankönyvek ügyében. A fordítás és a szükséges szaklektori munkálatok elvégzése után az első három osztály tankönyve előreláthatólag 1999-ben megjelenik.
5. Folytatódnak a nemzetiségi illetve kétnyelvű iskolák pedagógusainak továbbképzésével, a tankönyvek és hallgatók cseréjével kapcsolatos programok Magyarországon illetve Szlovéniában. Eredményes a regionális oktatási együttműködés is.

a művelődés és tájékoztatás területén

1998. november 18-án megkezdte működését Szentgotthárdon a túlnyomórészt szlovén állami támogatással létesített szlovén kulturális és információs központ, konferenciateremmel és szállodával.³ A Makovecz Imre tervei alapján készülő lendvai művelődési ház építési munkálatai folynak, ünnepélyes átadását 1999-re tervezik.

³ A jegyzőkönyv szlovén változatából a konferenciateremre és a szállodára való utalás hiányzik.

1. A szlovén nyelvű szentgotthárdi rádióadás előkészítése folyamatban van. Szabad frekvencia rendelkezésre áll, de az Országos Rádió és Televízió Testület (ORTT) ez idáig nem írt ki pályázatot a frekvencia odaítélésére.
2. 1998. márciusi 15-én megnyitotta kapuit Lendván a Bánffy Magyar Könyvesbolt, de az A-Banka megszűnése miatt a helyiség tulajdonjoga rendezetlen.
3. Zala és Vas megye, valamint a Muravidék határmenti községei között továbbra is folytatódik az intenzív együttműködés, amelynek érdekében évről-évre együttműködési megállapodást írnak alá.

III.

A Vegyes Bizottság a következő ajánlásokat teszi a két kormány számára:
az általános kérdések terén

1. A Magyar Köztársaság és a Szlovén Köztársaság közötti együttműködés fejlesztése során a kormányok vegyék figyelembe a határ két oldalán élő magyar és szlovén kisebbség szükségleteit és érdekeit.
2. A Felek vállaljanak kötelezettséget arra, hogy a vegyes bizottság ülésein megfogalmazott ajánlások megvalósítására nagyobb hangsúlyt fektetnek. A végrehajtást – lehetőség szerint – kormányhatározat formájában garantálják.
3. A Felek tegyenek meg mindent annak érdekében, hogy mielőbb megnyíljon a Kétvölgy-Čepinci áticelőhely, és hogy a Pince-Tomyiszentmiklós határátkelőhely nemzetközivé minősítése mielőbb befejeződjön. Vizsgálják meg a Felsőszölnök-Martinje határátkelőhely nemzetközivé nyilvánításának, továbbá a Bajánsenye-Hodos határátkelőhelyen a kétoldalú teherforgalom (3,5 tonnás teherautó súlyhatárig) beindításának lehetőségét.
4. Mindkét Fél vizsgálja meg annak lehetőségét, hogy a kishatárforgalomra kijelölt határátkelőhelyeket – a regionális turizmus, gazdasági együttműködés és közös PHARE-programok megvalósítása érdekében – esetenként

más országok (főként Ausztria) állampolgárai számára is átjárhatóvá tegye és nyitvatartási idejüket meghosszabbítsa.⁴

5. A Felek felhívják kormányaik figyelmét arra, hogy a két ország közötti gazdasági együttműködés szempontjából is fontos feladat a közutak (M7, M70 és M75 sz. utak) állapotának javítása.
6. A Felek még következetesebben folytassák a két kisebbség lakóterületének gazdasági fejlesztését, és éljenek e téren a PHARE-GBG program lehetőségeivel és eszközeivel. Hozzanak létre az elmaradt határmenti régiók támogatására közös gazdasági-pénzügyi alapot. Fontolják meg a regionális együttműködés előmozdítása céljából – a PHARE és EU-s céltámogatások lehetőségeinek felhasználásán túl – Ausztria bevonását is.
7. A Felek tegyenek meg mindent annak érdekében, hogy a két érintett szakminisztérium által már kezdeményezett kétoldalú foglalkoztatási megállapodás.
8. A Felek közös fellépéssel kezdeményezzék az Európai Unióban és az Európa Tanácsnál a nemzetközi kisebbségvédelmi jogi normák további bővítését.
9. A magyar Fél mielőbb tegye meg a szükséges intézkedéseket a nemzetiségi névhasználat⁵ és a kétnyelvű személyi okmányok biztosítása érdekében.

az oktatás területén

1. A magyar Fél tegyen meg mindent a szlovén anyanyelvi oktatás folyamatosságának biztosítása érdekében. Vizsgálja meg annak lehetőségét, hogyan valósítható meg a szlovén nemzetiségi kis létszámú iskolák teljes körű finanszírozása a központi állami költségvetésből.
2. A Szlovén Fél illessze be a muravidéki pedagógusok magyarországi szakmai továbbképzését a szlovéniai továbbképzési rendszerbe.

⁴ A jegyzőkönyv szlovén változatában a bekezdés külön, 4. pontként szerepel. Ezért a sorszámozás a szlovén és a magyar változatban eltér.

⁵ A jegyzőkönyv szlovén változatából a névhasználatra való utalás hiányzik.

3. A magyar Fél a következő iskolai tanév kezdetére oldja meg a magyar anyanyelvű szaktanácsadó munkába állítását Lendván. A szaktanácsadók státusával kapcsolatos kérdésekről az érintett száktárcák mielőbb állapotodjanak meg.
4. A Felek vizsgálják meg annak lehetőségét, hogyan állítható meg a Magyarországon tanuló szlovéniai magyar egyetemisták és főiskolások számának folyamatos csökkenése.⁶
5. A két ország oktatási minisztériumai tegyék lehetővé a diplomák kölcsönös elismerését biztosító egyezmény haladéktalan aláírását.

a művelődés és tájékoztatás területén

1. A magyar Fél tegye lehetővé, hogy az ORTT részéről mielőbb megtörténjen a helyi frekvenciákra vonatkozó pályázat kiírása, hogy a szentgotthárdi szlovén nyelvű rádióadás 1999. év során beindulhasson. Ehhez a magyar kormány – lehetőségei szerint – nyújtson anyagi támogatást is.

A vegyes bizottság elnökei közös levélben fordulnak az ORTT elnökéhez, kérve a helyi frekvenciára vonatkozó pályázat lebonyolításának gyorsítását.

2. A vegyes bizottság javasolja, hogy a nemzeti televíziós társaságok tegyenek lépéseket a nemzeti kisebbségek által készített műsorok kölcsönös átvételére és sugárzására.
3. Mindkét kormány tegye meg a szükséges lépéseket ahhoz, hogy a lendvai művelődési ház 1999. év során átadásra kerüljön.
4. A szlovén Fél segítse a lendvai Bánffy Magyar Könyvesbolt helyiséggondjának megnyugtató megoldását.
5. A szlovén fél vállalja, hogy autóbuszos mozgó-könyvtárat létesít a rábavi-déki szlovén kisebbség részére.

⁶ A jegyzőkönyv szlovén változata nem csak a szlovéniai magyar, hanem magyarországi szlovén nemzetiségre is hivatkozik, az anyaországban tanuló egyetemisták, főiskolások számának csökkenésénél.

6. A Szlovén Fél tegyen lépéseket a Lendvai Múzeum és a Könyvtár státuszának a magyar közösség számára is elfogadható rendezésére.

A magyar fél nyújtson támogatást a szlovéniai magyar közösségnek a magyar államalapítás 1000 éves évfordulója méltó megünnepléséhez.

A Felek megegyeztek abban, hogy következő ülésüket Szlovéniában tartják.

A Jegyzőkönyv két példányban készült, magyar és szlovén nyelven. Mindkét változat hiteles.

a Szlovén Köztársaság kormánya
Nemzetiségi Hivatalának igazgatója
Peter WINKLER

a Vegyes Bizottság magyar
tagozatának elnöke
SZABÓ Tibor

Szentgotthárd, 1999. február 2.

JEGYZŐKÖNYV

a Szlovén Köztársaságban élő magyar nemzeti közösség és a Magyar Köztársaságban élő szlovén nemzeti kisebbség különjogainak biztosításáról 1992. november 6-án aláírt Egyezmény rendelkezéseinek megvalósítását figyelemmel kíséző Szlovén-Magyar Kisebbségi Vegyes Bizottság V. üléséről

A Szlovén-Magyar Kisebbségi Vegyes Bizottság 2000. február 3-4-én megtartotta V. ülését Ljubljanában. A magyar tagozatot Szabó Tibor, a Határon Túli Magyarok Hivatalának elnöke, a szlovén tagozatot Mihaela Logar külügyminisztériumi államtitkár vezette.

I.

A Felek, valamint a két kisebbségi közösség képviselői újólapon megállapították, hogy a Magyarországon élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaságban élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról szóló, a két ország között 1992-ben aláírt Egyezmény pozitívan hat a két nemzetiség helyzetére.

A Felek meglegedésére az egyezmény gyakorlati megvalósulása számos helyen túlmutat az ENSZ 1992-es, a nemzeti vagy etnikai, vallási és nyelvi kisebbségekhez tartozó személyek jogairól szóló nyilatkozatán, az Európa Tanács Nemzeti Kisebbségek Védelméről szóló Keretegyezményén és a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartáján.¹ Ez a gyakorlat lehetőséget adhat arra, hogy a magyar-szlovén kormányközi és határ menti régiók közti együttműködés példává váljon Közép-Európában.

A Felek üdvözlnek és támogatják – közös egyetértés és a jogállamiság keretein belül –, hogy a nemzeti közösségek megjelenítsék és legitim módon képviseljék kulturális önkormányzási érdekeiket ahol elszórtan, és területi önkormányzási

¹ A jegyzőkönyv szlovén változata általában az európai nemzetközi kisebbségi standardokra hivatkozik, az itt megnevezett szerződéseket konkrétan nem említi.

érdekeiket ahol koncentráltan élnek², - összhangban az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése 1201. sz. és a Helyi és Regionális Hatóságok Kongresszusa 43. sz. ajánlásaival.

II.

A Vegyes Bizottság értékelte a IV. ülés ajánlásainak megvalósítását, és megállapította, hogy:

az általános kérdések terén

1. Mindkét kormány a negyedik ülés ajánlásait kormányhatározatba foglalta. A IV. ülés ajánlásai felélénkítették az érintett tárcák tevékenységét, és ennek köszönhetően konkrét eredmények születtek. A vegyes bizottság néhány ajánlásának megvalósítása azonban hosszabb időt igényel, s ezek napirenden tartása a továbbiakban is szükséges.
2. A szlovéniai magyar közösség és a magyarországi szlovén kisebbség a továbbiakban is igényli anyaországaik nagyobb támogatását nyelvi és kulturális identitásuk megőrzése céljából.
3. Szlovéniában a nemzeti kisebbségek tagjai számára biztosítottak a kétnyelvű okmányok. Magyarországon 2000. január 1-től minden kisebbséghez tartozó magyar állampolgár kétnyelvű személyazonosító okmányt igényelhet.³
4. A személyi igazolvánnyal történő határátlépést kedvezően fogadták a két kisebbség tagjai és a határ két oldalán élő emberek, ugyanakkor a gyakorlatban a határátlépés során fennakadások jelentkeznek.
5. A magyar-szlovén határszakaszon működő hat határátkelőhely pozitív hatással van a térség gazdasági fejlődésére, valamint a kisebbségek és anyaországuk kapcsolattartására. Ugyanakkor még nem sikerült orvosolni a nyitvatartási idő és egyéb korlátozások kapcsán felmerült problémákat. Folytatódnak az előkészületek a Pince-Tornyiszentmiklós és a Felsőszől-

² A jegyzőkönyv szlovén változata ettől eltérően így fogalmaz: „..., hogy a nemzeti közösségek megjelenítsék és legitim módon képviseljék kulturális önkormányzási érdekeiket lakóköznyezetükben és azon kívül...”.

³ A jegyzőkönyv szlovén változata „kisebbséghez tartozó magyar állampolgár” helyett a „kisebbséghez tartozó személyek” kifejezést használja.

nök-Martinje határátkelő nemzetközi határátkelővé minősítése érdekében. Még nem sikerült megnyitni a Čepinci-Kétvölgy határátkelőt. Elkezdődött a Kétvölgy- Felsőszölnök (Verica-Gomji Senik) közötti közút építésének tervezése.

6. Folyik a magyar-szlovén vasútvonal intenzív építése, melynek eredményeként közvetlen vasúti kapcsolat jön létre a Magyar és Szlovén Köztársaság között. A kétoldalú egyezmény szerint a munkálatok 2000. év végéig befejeződnek.
7. A Szentgotthárdi Szlovén Főkonzulátus megkezdte munkáját, magyar oldalon pedig folyamatban van a lendvai magyar tiszteletbeli konzul kinevezése.
8. Eredményesen működik az 1999. februárban újraválasztott Országos Szlovén Önkormányzat,⁴ mely a magyarországi szlovén közösség legfőbb önkormányzati választott testülete. Összesen 10 településen működnek szlovén kisebbségi önkormányzatok. A Magyarországi Szlovének Szövetsége együttműködve az Országos Szlovén Önkormányzattal koordinálja és szervezi a szlovén közösség kulturális és egyéb egyesületeinek tevékenységét.

A szlovéniai magyar nemzeti közösség 5 községben (közigazgatási egység) választotta meg a magyar nemzeti tanácsok képviselőit.⁵ A kisebbség kulturális, tájékoztatási tevékenységét a Magyar Művelődési Intézet, a Népúj-ság, a Muravidéki Magyar Rádió és az RTV Magyar Szerkesztősége végzi.

9. A Szlovén-Magyar Határmenti Regionális Tanács, amelynek munkájában Vas és Zala megye, valamint a Magyarországgal határos szlovéniai községek vesznek részt, eredményesen⁶ folytatja munkáját.
10. Magyar állami támogatással folytatódott az apátistvánfalvi és felsőszölnöki templom felújítása. A szlovén anyanyelvű katolikus lelkész ügyében továbbra sincs végleges megoldás.

⁴ A jegyzőkönyv szlovén változatában hibásan szerepel az Országos Szlovén Önkormányzat neve.

⁵ A jegyzőkönyv szlovén nyelvű változata a regionális szintet is említi: „A magyar nemzeti közösségnek regionális szinten és az öt községben is választott tanácsa működik.”

⁶ A szlovén jegyzőkönyvben az „eredményesen” kifejezés hiányzik.

A magyarországi szlovén és a muravidéki magyar közösség anyanyelvű hitéletét megoldatlan kérdéseinek rendezése érdekében a maribori és a szombathelyi püspökség között megindult az egyeztetés.

11. Zajlanak a két ország közötti foglalkoztatási egyezmény szakértői megbeszélései.

az oktatás területén

1. 1999 novemberében Budapesten aláírták a Magyar Köztársaság és a Szlovén Köztársaság közötti oktatási, kulturális és tudományos együttműködési programot, mely a 2000-2003-ig tartó időszakot öleli fel. A jegyzőkönyv nagy figyelmet szentel a két kisebbség oktatási és kulturális fejlődésének.
2. A magyar oktatási kormányzat erőfeszítései ellenére, hogy a nemzetiségi kis létszámú iskolák normatív és kiegészítő támogatása 50%-kal emelkedett, a Rábavidéki nemzetiségi kisiskolák és a fenntartó önkormányzatok a gyerekek kis létszáma miatt jelentős anyagi nehézségekkel küzdenek.
3. A muravidéki magyar lektor munkába állításához a magyar Fél minden feltételt megteremtett.
4. Eredményesen folytatódik a nemzetiségi, illetve kétnyelvű pedagógusok továbbképzése, a tankönyv, illetve hallgatócsere, valamint a határmenti óvodák, illetve iskolák együttműködése.
5. A diplomák kölcsönös elismerését biztosító magyar-szlovén egyezmény 1999 februárjában került aláírásra, Szlovéniában a ratifikálási eljárás folyamatban van.
6. A muravidéki magyar és a Rába-vidéki szlovén katolikus gyerekek hitoktatását szolgáló tankönyvek még nem jelentek meg.

a művelődés és tájékoztatás területén

1. Eredményesen működik a Szlovén Kulturális és Információs Központ Szentgotthárdon, növelve a magyarországi szlovén közösség kulturális, oktatási és tájékoztatási lehetőségeit.

2. Folytatódott, elsősorban a szlovén Fél anyagi támogatásával a lendvai művelődési ház építése. A magyar Fél és Lendva Község anyagi lehetőségeihez mértén járult hozzá az építkezéshez.
3. Az Országos Szlovén Önkormányzat⁷ kizárólagos tulajdonában lévő szentgotthárdi szlovén rádió közhasznú társaság megkapta az Országos Rádió és Televízió Tanácstól a heti nyolc órás műsorszolgáltatási jogosultságot. A szlovén kisebbség⁸ a rádió működtetéséhez és a stúdió felszereléséhez igényli a magyar Fél támogatását. A Szlovén Köztársaság költségvetési támogatása és a Phare Credo⁹ program anyagi eszközei biztosítva vannak.
4. A szlovén fél, együttműködve a Muravidéki Magyar Önigazgatási Nemzeti Közösséggel és a Lendvai Községgel, megoldást talált a lendvai Bánffy Magyar Könyvesbolt helyiséggondjaira. A magyar Fél a helyiség felújításához nyújtott anyagi segítséget.
5. A Szlovén Fél a kulturális örökségről és a könyvtárakról szóló törvénnyel összhangban, előkészíti a Lendvai Múzeum és Könyvtár jogi helyzetének megfelelő rendezését.
6. Folytatódik a két kisebbségi közösség, valamint a két ország határmenti régiói között (Vas és Zala megye, muravidéki községek) az intenzív együttműködés a kultúra és oktatás terén.¹⁰

III.

A Vegyes Bizottság továbbra is érvényesnek tartja azokat az ajánlásokat, amelyek nem, vagy csak részben valósultak meg. Ezek mellett a következő ajánlásokat teszi a két kormány számára:

⁷ Lásd az I. jegyzőkönyv 2. lábjegyzet.

⁸ A jegyzőkönyv szlovén változatában az Országos Szlovén Önkormányzat szerepel a „szlovén kisebbség” helyett.

⁹ A jegyzőkönyv szlovén változatában „Phare” program szerepel.

¹⁰ A jegyzőkönyv szlovén változatában a „kulturális, oktatási és egyéb területeken” (kiemelés itt), míg a magyar változatban a „kulturális és oktatási területen” szerepel.

az általános kérdések terén

1. A két kormány a jövőben még jobban vegye figyelembe a kisebbségi közösségek igényeit és érdekeit, és következetesebben hajtsa végre a Vegyes Bizottság ajánlásait.
2. A vegyes bizottság indokoltnak tartja, hogy a két ország a 2000. évben megnyissa a Čepinci-Kétvölgy közötti határátkelőt, amely kedvezően hatna a Rába-vidék ezen részén élő szlovének anyaországukkal való kapcsolat-tartására.¹¹
3. A Felek tegyenek meg mindent a Pince-Tornyiszentmiklós és a Martinje-Felsőszölnök határátkelők nemzetközivé minősítése érdekében. A kishatárforgalmi határátkelőkön alakítsanak ki az igényeknek megfelelő nyitvatartási időt. Vizsgálják meg annak lehetőségét, hogy ezen átkelőket más országok, főként Ausztria polgárai is igénybe vehessék.
4. A vegyes bizottság javasolja, hogy ezen feladatok ellátására hozzanak létre egy szakértői bizottságot.
5. A Felek – lehetőségeik szerint – tegyenek eleget a két kisebbségi közösség magasabb és indokolt költségvetési igényeinek.
6. A Felek még következetesebben folytassák a két kisebbség lakóterületének gazdasági fejlesztését, és éljenek e téren az EU-programok lehetőségeivel és eszközeivel.
7. A bizottság üdvözli és támogatja a maribori és a szombathelyi püspökök közös erőfeszítéseit a felsőszölnöki szlovén és a lendvai magyar katolikus plébános kinevezésére, és kéri, hogy ennek keretében oldódjon meg a hit-tankönyvek problémája is.¹²

¹¹ A jegyzőkönyv szlovén változatában még a következő szövegrész szerepel „(...) valamint a határ két oldalán élő lakossággal...”.

¹² A jegyzőkönyv szlovén változatában ez így szerepel: „A bizottság üdvözli a maribori és a szombathelyi püspökség püspökeinek a törekvéseit, hogy a muravidéki és a Rába-vidéki kisebbségek számára lelkészeket biztosítsanak az anyanyelvi vallási szertartásokhoz.”

8. A Felek tegyenek meg mindent annak érdekében, hogy a kétoldalú foglalkoztatási egyezmény még ez év első felében aláírásra kerüljön.¹³
9. A vegyes bizottság javasolja a kormányoknak, hogy a szervezők – Szlovénia és az Európa Tanácsa – a Stabilitási Egyezmény keretében 2000-ben Porto-ružban rendezendő kisebbségi konferencia nemzeti delegációiban a magyar és a szlovén nemzeti kisebbségek képviselői is helyet kapjanak abból a célból, hogy bemutatthassák és képviselhessék a magyar-szlovén kisebbségvédelmi együttműködést.

az oktatás területén

1. A Felek tegyenek meg mindent az anyanyelvű és a kétnyelvű oktatás minőségének javítása érdekében a Rába-vidéki nemzetiségi és a muravidéki kétnyelvű általános iskolákban.
2. A Magyar Fél támogassa azon törekvéseket, hogy a nemzetiségi kisiskolák nagyobb mértékű támogatást kapjanak (Kiegészítő normatívák segítségével) az állami költségvetésből. Biztosítsa ezen iskolák működésének megfelelő feltételeit.
3. A Magyar Fél az aláírt oktatási, művelődési és tudományos együttműködési program keretében biztosítsa a muravidéki magyar kétnyelvű iskolák számára a pedagógiai szaktanácsadót. A két illetékes minisztérium szabályozza a két – Rába-vidéki szlovén és a muravidéki magyar – szaktanácsadó munkakörét és munkafeltételeit.
4. A szlovén Fél ratifikálja a diplomák kölcsönös elismerését biztosító egyezményt.
5. A Magyar Köztársaság kormánya és a Szlovén Köztársaság kormánya által aláírt oktatási, művelődési és tudományos együttműködési programmal összhangban az illetékes minisztériumok a két érintett kisebbség tankönyveinek kérdésében szakértői vegyes bizottságot hoznak létre.¹⁴

¹³ A jegyzőkönyv szlovén nyelvű változatának megfogalmazása szerint: „Mindkét fél ösztönözzé a kétoldalú kölcsönös foglalkoztatási egyezmény elkészítését és aláírását”.

¹⁴ A jegyzőkönyv szlovén változatában még a következő mondat is szerepel: „A munkacsoport jogköréről és feladatairól az illetékes minisztériumok közvetlenül állapodnak meg”.

a művelődés és tájékoztatás területén

1. A Felek biztosítsák, hogy a lendvai Művelődési Ház építése – lehetőleg – 2000. év végére befejeződjék. A Magyar Fél vizsgálja meg egyszeri pénzügyi támogatás lehetőségét az építkezés befejezése érdekében. A vegyes bizottság munkamegbeszélést javasol a Szlovén Köztársaság Kulturális Minisztériuma, Lendva Község, Muravidéki Magyar Önkormányzati Közösség és a Határon Túli Magyarok Hivatala között.
2. Az Országos Szlovén Önkormányzat¹⁵ tegyen további lépéseket a rádióstúdió felszerelése érdekében.¹⁶ A magyar Fél a rendelkezésre álló forrásokból anyagilag is támogassa a stúdió kialakítását és a szerkesztőség működését, hogy az adás 2000-ben beindulhasson.¹⁷
3. A magyar Fél kezdeményezze, hogy a 2001. évi költségvetésből a rádió kapjon elkülönített céltámogatást.
4. A Szlovén Fél a törvényi lehetőségeken belül tegyen lépéseket a Lendvai Múzeum és Könyvtár státusza rendezése érdekében, figyelembe véve a muravidéki magyarság javaslatait.
5. A szlovén fél megkezdi a lendvai magyar TV stúdió helyiség-gondjának rendezését.
6. A magyar Fél nyújtson anyagi támogatást a muravidéki magyarságnak a magyar államiság 1000. évfordulója megünnepléséhez és a Szent István szobor felállításához.¹⁸

A Felek megegyeztek abban, hogy következő ülésüket Magyarországon tartják. A Jegyzőkönyv két példányban készült, szlovén és magyar nyelven. Mindkét változat hiteles.

¹⁵ Lásd az I. jegyzőkönyv 2. lábjegyzet.

¹⁶ A jegyzőkönyv magyar változatából kimaradt a következő mondat: „ (...) mivel a rádiófrekvenciát jóváhagyták, úgyszintén biztosítottak a források a PHARE programból és a Szlovén Köztársaság költségvetéséből is”.

¹⁷ A jegyzőkönyv szlovén változatából kimaradt a következő mondatrész: „ (...) hogy a rádió 2000-ben megkezdje a műsorsugárzást”.

¹⁸ A jegyzőkönyv magyar változatából kimaradt annak feltüntetése, hogy a Szent István szobrot Lendván állítják fel.

A Jegyzőkönyvet aláírta:

a Vegyes Bizottság Szlovén
tagozatának elnöke
MIHAELA LOGAR

a Vegyes Bizottság magyar
tagozatának elnöke
SZABÓ TIBOR

Ljubljana, 2000. február 4.

JEGYZŐKÖNYV

A Szlovén Köztársaságban élő magyar nemzeti közösség és a Magyar Köztársaságban élő szlovén nemzeti kisebbség különjogainak biztosításáról 1992. november 6-án aláírt Egyezmény rendelkezéseinek megvalósítását figyelemmel kíséző Magyar-Szlovén Kisebbségi Vegyes Bizottság VI. Üléséről

A Magyar-Szlovén Kisebbségi Vegyes Bizottság 2001. május 8-9-én megtartotta VI. ülését Szentgotthárdon. A magyar tagozatot Szabó Tibor, a Határon Túli Magyarok Hivatalának elnöke, a szlovén tagozatot Magdaléna Tovornik külügyminisztériumi államtitkár vezette.

I.

A Felek, valamint a két kisebbségi közösség képviselői újólal megállapították, hogy a Magyar Köztársaság területén élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaságban élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról szóló, a két ország között 1992-ben aláírt Egyezmény pozitívan hat a két nemzeti közösség helyzetére, minden vonatkozásban segíti nemzeti hagyományaik ápolását, kulturális értékeik megőrzését, történelmi örökségük vállalását és azonosságtudatuk kiteljesítését.

Az eddig is példa értékű szlovén-magyar kapcsolatok új szakaszában, amelynek stratégiai célkitűzéseit az Európa Unióhoz történő csatlakozás határozza meg, mindkét fél elsőrendű feladatának tekinti a határ menti régió gazdasági fellendülésének elősegítését, a közlekedés, az infrastruktúra hálózatának fejlesztését és a kulturális és szellemi javak szabad áramlásának biztosítását. Mindezek a magyar és a szlovén nemzeti közösség szuverén érdekérvényesítési lehetőségeinek keretein belül valósulnak meg.

II.

A Vegyes Bizottság értékelte az V. ülés ajánlásainak megvalósítását, és megállapította, hogy:

Az általános kérdések terén

1. A Szlovén Köztársaság kormánya és a Magyar Köztársaság kormánya megvalósította a vegyes bizottság határozatainak többségét.
2. A Vegyes Bizottság örömmel állapította meg, hogy mindkét Fél megtette a szükséges előkészületeket a Kétyölgy-Čepinci határátkelő megnyitására. Ugyanakkor továbbra sem sikerült orvosolni a nyitvatartási idővel kapcsolatos egyéb korlátozások kapcsán felmerült problémákat. Folytatódnak az előkészületek a Pince-Tornyiszentmiklós és a Felsőszölnök-Martinje határátkelő nemzetközi határátkelővé minősítése érdekében. A magyar-szlovén vasútvonal építése befejeződött, átadására 2001. május 16-án kerül sor.
3. Szlovéniában még nem alakultak meg a régiók, ezért a Szlovén-Magyar Határmenti Regionális Tanács munkája jelentősebb eredményeket nem hozott. Sikeres együttműködés a Vas Megyei Közgyűlés, a Zala Megyei Közgyűlés és a Muravidéki Magyar Önkormányzati Nemzeti Közösség, valamint a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet között tapasztalható.
4. Az Országos Szlovén Önkormányzat¹ és a Magyarországi Szlovének Szövetsége együttműködési szerződést írt alá a muraszombati, a šalovci, a Gomji Petrovc-i, a kuzmai és a puconci szlovéniai határmenti önkormányzatokkal.
5. A magyarországi szlovén és a szlovéniai magyar közösség anyanyelvű hitélete megoldatlan kérdései és a hittankönyvek ügyének rendezése érdekében a maribori és a szombathelyi püspökség között folytatódnak az egyeztetések. A maribori püspökség magyarul beszélő lelkipásztorokat küld a muravidéki kétnyelvű területre, a szombathelyi püspökség pedig szlovénul tudó lelkipásztort a Rába-vidékre.

¹ Lásd az I. jegyzőkönyv 2. lábjegyzet.

6. Magyar részről megtörtént a foglalkoztatási egyezmény megkötéséhez szükséges szakértői bizottság létrehozása, ám ugyanezt a szlovén Fél nem tette meg.
7. A Délkelet-Európai Stabilitási Egyezmény keretében 2000 áprilisában Portorožban megrendezett kisebbségi konferencia nemzeti delegációjában helyet kaptak a Rába-vidéki szlovén nemzeti kisebbség képviselői.
8. Folytatódott az Országos Szlovén Önkormányzat központi költségvetési forrásból történő támogatása, a 2001-es növekedés 15,7 %-ot tesz ki.

A Szlovén Köztársaságban élő magyar közösség állami költségvetési támogatása 2001-ben 25%-kal emelkedett.

Az oktatás területén

1. A magyar Fél továbbra is támogatja azon törekvéseket, hogy a nemzetiségi kis létszámú iskolák kiegészítő normatívák segítségével nagyobb támogatást kapjanak a központi költségvetésből. Az alap és kiegészítő normatívákon kívül – a kistépülési önkormányzatok alanyi jogon járó – további kiegészítő támogatásra jogosultak, melynek összege fejenként 12.000 forint. A Rába-vidéki szlovén nemzetiségi kisiskolákat fenntartó önkormányzatok – mivel ezekben az intézményekben nemzetiségi nevelés-oktatás folyik és 1.100 fő alatti településekről van szó – az alaptámogatás nyolcszorosára jogosultak. Mindezeket túl a fenntartó Önkormányzatok – pályázat útján – további pénzeszközökhöz juthatnak. 2000-ben e pályázati forrásból három Rába-vidéki szlovén nevelési-oktatási intézményt fenntartó települési önkormányzat – Apátistvánfalva, Felsőszölnök és Szakonyfalu – részesült.

A magyar Fél törekvései sajnos nem minden esetben bizonyultak elégségesnek (Szakonyfalui általános iskola), ugyanis az anyagi források egy része továbbra is a költségvetésből pályázatok útján vehető igénybe.

2. A Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségekért Közalapítvány a 2000-2001-es tanévre 5 középiskolás és 5 főiskolás szlovén diák számára biztosított kisebbségi ösztöndíjat.

A Szlovén Köztársaság Oktatási Tudományügyi-és Sportminisztériuma a 2000-2001-es tanévben a felsőoktatási intézményekben tanuló 5 magyarországi szlovén diák számára ítelt oda ösztöndíjat és további 2 ösztöndíjat biztosított magyar állampolgárok részére.

3. Rába-vidéki szlovén szaktanácsadó munkakörének és munkafeltételeinek szabályozására az Oktatási Minisztérium és a Vas Megyei Pedagógiai Intézet között 2000. szeptember 13-án aláírt szerződés alapján került sor. A muravidéki kétnyelvű iskolákban működő magyar nyelvi szaktanácsadó 2000. szeptember 1-jén kezdte meg munkáját Lendván.
4. A muravidéki kétnyelvű iskolák pedagógusai – az előző évekhez hasonlóan – 2001-ben is intenzív pedagógiai továbbképzésen vehetnek részt Magyarországon.
5. A magyar Oktatási Minisztérium illetékes szakfőosztálya megkezdi az előzetes tárgyalásokat a kisebbségi közösségi identitás ápolását segítő tankönyvek szakmai előkészítését végző szakértői vegyes bizottság felállítása érdekében, és azt 2002. december 1-ig létrehozza.² A magyarországi szlovén kisebbség tankönyveinek szakértői véleményezése és minősítése az Országos Kisebbségi Bizottság útján jelenleg is folyamatban van.³

A művelődés és a tájékoztatás terén

1. A szlovén Fél még nem teljesítette kötelezettségét a lendvai múzeum és könyvtár státuszának a muravidéki magyar közösség igényeinek megfelelő rendezése tekintetében, de a könyvtárakról szóló törvény tervezete a parlament előtt van, a múzeum státuszának rendezése folyamatban van.
2. A szlovén Fél megkezdte a lendvai Magyar TV Stúdió helyiség-gondjainak rendezését.

² A jegyzőkönyv szlovén nyelvű változatában a következő mondat szerepel: "A két ország oktatási minisztériumai megkezdik a szakértői vegyes bizottság megalapításának előkészületeit, amely 2002. december 1-ig elkezd a kisebbségi közösségi identitás megőrzését és kialakítását segítő tankönyvek szakmai előkészítését."

³ A jegyzőkönyv szlovén nyelvű változata szerint a tankönyvek minősítését az „Országos Kisebbségi Önkormányzat” végzi.

3. A magyar Fél anyagi támogatásban részesítette a muravidéki magyarság központi millenniumi rendezvényét, és hozzájárult az évforduló alkalmából felállított Szent István szobor költségeinek fedezéséhez.
4. 2000. június 23-án ünnepélyes keretek között megkezdte működését a szlovén nyelven sugárzó szentgotthárdi rádió. A magyar Fél hozzájárult a stúdió felszerelés beszerzéséhez, de a rádió folyamatos működéséhez szükséges pénzeszközöket még nem biztosította. A rádió eddigi működését a Szlovén Köztársaság költségvetési támogatása, részben az Országos Szlovén Önkormányzat⁴ valamint a Magyarországi Szlovének Szövetsége biztosította.
5. A lendvai Művelődési Ház építése nem fejeződött be. A Szlovén Köztársaság Kulturális Minisztériuma, Lendva község, a Lendva Községi Magyar Önkormányzati Közösség és a Határon Túli Magyarok Hivatala közötti, e témában tervezett munkamegbeszélésre nem került sor.⁵

A magyar Fél még nem zárta le az építési költségekhez való egyszeri hozzájárulás lehetőségének vizsgálatát.

III.

A Vegyes Bizottság továbbra is érvényesnek tartja azokat az ajánlásokat, amelyek nem, vagy csak részben valósultak meg. Ezek mellett a következő ajánlásokat teszi a két kormány számára:

Az általános kérdések terén

1. két Fél illetékes szervei folytassák a tárgyalásokat és az előkészületeket a Kétvölgy-Čepinci közötti határátkelő megnyitásának ügyében, és tegyenek meg mindent annak érdekében, hogy 2001. december 31-ig a határátkelő az érintettek rendelkezésére álljon.

A Felek segítsék elő, hogy a Pince-Tornyiszentmiklós és a Martinje-Felsőszölnök határátkelőik nemzetközivé minősítése, valamint a Hodos-Bajánsenye határátkelőhely 3,5 tonna összsúlyú teherforgalom számára történő

⁴ Lásd az I. jegyzőkönyv 2. lábjegyzet.

⁵ A jegyzőkönyv szlovén nyelvű változatában hiányzik az alábbi szöveg: „(...) Lendva Község Magyar Nemzeti Önkormányzati Közössége”.

igénybevétele mielőbb megtörténjen. A kishatárforgalmi határátkelőkön alakítsák ki az igényeknek megfelelő nyitvatartási időt, a gazdasági és idegenforgalmi érdekeknek megfelelően. Martinje-Felsőszőlőnk esetében különös jelentősége van az autóbusz-forgalom biztosításának.

Az illetékes szervek tegyenek meg mindent annak érdekében, hogy évente legalább kétszer (május 12-én és augusztus 15-én) a Domonkosfa-Kercaszomor közötti határátkelő megnyitására sor kerüljön.

2. A Vegyes Bizottság a két kormánynak olyan gazdasági programok beindítását javasolja, amelyek a kisebbségek lakta területek infrastrukturális fejlesztését és új munkahelyek teremtését szolgálják.
3. A magyar Fél – összhangban a kisebbségi törvénnyel – segítse elő a magyarországi szlovén kisebbség parlamenti képviseletének megoldását. A szlovén Fél pedig kezdeményezze a kormánynál a választójogi törvény azon része módosításának megvizsgálását, amely a kisebbségi parlamenti képviselők megválasztására vonatkozik.
4. A Vegyes Bizottság javasolja mindkét kormánynak, hogy fokozottan törekedjen az „Egyezmény” 4. cikkében rögzített nyelvhasználati jogok gyakorlati életbe történő átültetésére, különösen a kétnyelvű dokumentumok tekintetében, a kisebbségi közösségek igényeivel összhangban.
5. A Szlovén Köztársaság Szentgotthárdon működő Főkonzulátusának mintájára a Magyar Köztársaság is mielőbb nyisson a nemzetiségileg vegyesen lakott területen, a muravidéki magyarság központjában, Lendván főkonzulátust.
6. A Vegyes Bizottság ajánlja a maribori és a szombathelyi püspökségnek, hogy gondoskodjon a két kisebbségi közösség anyanyelvű hitéletének javításáról, mindenekelőtt az anyanyelvű lelkészek és a hittankönyvek tekintetében.

Az oktatás területén

1. Mindkét Fél érdekelt egy 2001-ben megrendezésre kerülő konferencia tekintetében, amelyen értékelnék a muravidéki kétnyelvű oktatás és a Rába-vidéki kisebbségi oktatás eredményeit.

2. A Felek továbbra is segítsék elő az anyanyelven történő oktatás minőségének javítását a Rába-vidéken és a muravidéki kétnyelvű iskolákban.

A magyar Fél biztosítsa a Rába-vidéki kis létszámú nemzetiségi iskolák zavartalan működéséhez szükséges állandó költségvetési pénzeszközöket.

3. A Vegyes Bizottság javasolja, hogy a Magyar Köztársaság Oktatási Minisztériuma tegye lehetővé a szlovén nyelv és népismereti tankönyvek mielőbbi kiadását.

A művelődés és a tájékoztatás területén

1. Szlovén Fél a könyvtári törvény módosításával biztosítsa, hogy a nemzeti-ségi koordinációs könyvtár a kétnyelvű területen legyen.
2. A Vegyes Bizottság a szlovén Félnek javasolja, hogy a Lendvai Múzeum készítsen programot a magyar nemzeti közösség kulturális örökségét érintő feladatok ellátása tekintetében is.
3. A Vegyes Bizottság javasolja, hogy a szlovén Fél a levéltári törvénnyel összhangban vizsgálja meg a Maribori Területi Levéltár a lendvai fiókjának létrehozását.
4. A Vegyes Bizottság megállapítja, hogy a Szentgotthárdi Szlovén Rádió működéséhez szükséges pénzügyi támogatások pályázati úton történő megszerzése nem volt sikeres.

A Vegyes Bizottság javasolja a Magyar Kormánynak, hogy az Országos Szlovén Önkormányzat⁶ költségvetésében céltámogatásként jelenjen meg a Szentgotthárdi Szlovén Rádió normatív támogatása is.

Javasolja továbbá, hogy a Magyar Kormány 2001-ben vizsgálja meg annak lehetőségét, hogy a költségvetési tartalékból egyszeri működési támogatást biztosítson a Szentgotthárdi Szlovén Rádió számára, az általa benyújtott költségvetés alapján.

⁶ Lásd az I. jegyzőkönyv 2. lábjegyzet.

Függetlenül az említett finanszírozási formáktól, a Magyar Kormány kísérije fokozott figyelemmel a Szentgotthárdi Szlovén Rádió által, a kisebbségi- és médiatámogatásokat szolgáló felhívásokra benyújtott pályázatokat.

5. A Vegyes Bizottság javasolja a Magyar Kormánynak, hogy hívja fel figyelmét a Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségekért Közalapítványnak, hogy a magyarországi kisebbségek lapkiadással kapcsolatos pályázatainak elbírálásakor azonos kritériumrendszert alkalmazzon.
6. A Felek tegyenek meg mindent a dobronaki kultúrotthonon mielőbbi befejezése érdekében, valamint mindkét Fél segítse a dobronaki tájház megvásárlásához szükséges anyagi források előteremtését.
7. A magyar Fél támogassa a domonkosfai Árpádkori alapokra épült templom felújítását.

A felek megegyeztek abban, hogy következő ülésüket Szlovéniában tartják. A Jegyzőkönyv két példányban készült, szlovén és magyar nyelven. Mindkét változat egyaránt hiteles.

Jegyzőkönyv

a Magyar-Szlovén Kisebbségi Vegyes Bizottság VII. üléséről

A Magyar-Szlovén Kisebbségi Vegyes Bizottság (a továbbiakban KVB) 2003. április 23-24-én Moravske Toplicében tartotta VII. ülését. A magyar küldöttséget Bálint-Pataki József, a Határon Túli Magyarok Hivatalának elnöke, a szlovén delegációt Črtomir Špacapan, a Szlovén Köztársaság Külügyminisztériumának államtitkára, a KVB társelnökei vezették.

I.

A KVB a kétoldalú kisebbségvédelem alapelveit és rendelkezéseit szem előtt tartva a két országban élő magyar és szlovén kisebbség helyzetének időszerű kérdéseiről folytatott eszmecsere során egyetértett az alábbiakban:

1. A Magyar Köztársaság területén élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaság területén élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról szóló, a két ország között 1992-ben megkötött Kisebbségvédelmi Egyezmény, valamint a két érintett ország belső törvényes jogrendje magas szinten biztosítja a magyar, illetve a szlovén kisebbségi közösség hagyományainak, kulturális értékeinek és történelmi örökségének megőrzését, és ezzel hozzájárul a nemzeti azonosságtudatuk kiteljesítéséhez.
2. A kisebbségi jogok magas szintű biztosítása hozzájárul ahhoz, hogy a két baráti, stratégiaileg partner ország kapcsolatai stabilak, amit az Európai Unióhoz történő együttes csatlakozás tovább fog erősíteni.
3. A KVB üdvözli, hogy a 2002. évi magyarországi és szlovéniai önkormányzati választásokkal egyidejűleg eredményesen lezajlottak a kisebbségi önkormányzati választások is. Ezek eredményeként megalakultak a kisebbségi önkormányzati testületek és megválasztásra kerültek az országos kisebbségi önkormányzatok vezetői.
4. A KVB üdvözli, hogy a magyarországi Országos Szlovén Önkormányzat költségvetési támogatása 2003-ban közel 40 %-kal növekedett. A KVB

ugyancsak üdvözli, hogy a Szlovénia növekvő költségvetési eszközöket biztosít a szlovéniai magyar közösségnek. A KVB reményét fejezi ki, hogy ez a tendencia a jövőben is folytatódik a két kisebbség igényeinek megfelelően.

5. A KVB nagyra értékeli a magyar kormány azon törekvését, hogy a szomszédos országokban élő magyarokról szóló törvény módosításával elérje, hogy az összhangban legyen az Európa Unió és a szomszédos államok jogrendjével.
6. Mindkét kisebbség képviselői felhívták a KVB figyelmét arra, hogy az örvendetes eredmények ellenére a KVB ajánlásai egyes esetekben lassan, vagy egyáltalán nem valósultak meg.
7. A KVB egyetért abban, hogy a szlovéniai magyarok és a magyarországi szlovének fennmaradásának biztosítása, helyzetének javítása az eddigieknél is fokozottabb állami és Önkormányzati szintű odafigyelést, és a Kisebbségvédelmi Egyezménybe foglalt elvek és célok maradéktalan érvényesítését, illetve végrehajtását teszi szükségessé.
8. A felek a kétoldalú Egyezményből eredően ajánlásokat fogalmaztak meg a kormányaik számára, melyeket a Jegyzőkönyvben rögzítettek, és javasolják, hogy az ajánlásokat – az eddigi gyakorlatnak megfelelően – Kormányhatározatban erősítsék meg, és tegyék azokat egyes szaktárcák feladatává és kötelezettségévé.

II.

A Vegyes Bizottság áttekintette a KVB korábbi ülésein elfogadott ajánlások teljesítését, s az alábbiakat állapította meg:

Az általános kérdések terén

1. A KVB meglelégedéssel állapította meg, hogy megnyílt a Kétyvölgy-Čepinci határátkelő. 2001-ben a Magyar Köztársaság és a Szlovén Köztársaság között létrejött a vasúti kapcsolat. A két ország között egyeztetések folynak a határátkelők nyitvatartási idejéről és az átminősítésről.

2. A Magyar-Szlovén Határmenti Regionális Tanács erőfeszítéseket tett a térség lakosai életminőségének a javítására. Sikeres az együttműködés a Vas Megyei Közgyűlés, a Zala megyei Közgyűlés és a Muravidéki Magyar Önkormányzati Nemzeti Közösség között. Az Országos Szlovén Önkormányzat¹ és a Magyarországi Szlovének Szövetsége hasonlóan jó együttműködést alakított ki a határ menti Murska Sobota, Kuzma, Gornji Petrovci, Šalovci, Puconci és Grad önkormányzataival.²
3. Bizonyos pozitív változások történtek a magyarországi szlovén közösség és a szlovéniai magyar közösség anyanyelvű hitéletében, de további erőfeszítések szükségesek ezen a területen.

Az oktatás terén

1. A Rába-vidéki kis létszámú iskolák fenntartói a kiegészítő normatívák mellett igénybe veszik a kistélepülési normatíva dupláját és további pályázati lehetőségeket is. E támogatások együttesen sem hozták még meg a megfelelő eredményt. A KVB sajnálattal állapítja meg, hogy a magyar kormány, az érintett önkormányzatok és az OSZÖ³ erőfeszítései ellenére – a megfelelő érdeklődés hiányában, az oktatás nem megfelelő szintje és a nem megfelelő helyiségek következtében⁴ – a szakonyfalusi általános iskola bezárásra került. A jövőben az összes érintettnek össze kell fognia a hasonló esetek elkerülése érdekében.
2. A magyar fél erőfeszítéseinek eredményeként a 2002/03-as tanévre megjelent 3 szlovén népismereti tankönyv, míg a 2003/04-es tanév kezdetére megjelenik további 9 szlovén nyelv- és irodalom tankönyv. A további tankönyv kiadásának üteme a szerzői kapacitás és a pályázati kiírás függvénye.
3. A KVB megállapította, hogy nem került sor a „Muravidéki kétnyelvű oktatás és a Rábavidéki kisebbségi oktatás eredményeit értékelő” konferencia megrendezésére.

¹ Lásd az I. jegyzőkönyv 2. lábjegyzet.

² A jegyzőkönyv magyar változatában hiányzik Moravske Toplice.

³ Lásd az I. jegyzőkönyv 2. lábjegyzet.

⁴ A jegyzőkönyv szlovén változatában az iskolabezárás okainak felsorolásból a „megfelelő érdeklődés hiányában” kifejezés kimaradt.

A művelődés és a tájékoztatás terén

1. A szlovén fél a közszolgálati keretein belül biztosítja a Szlovén Köztársaságban élő magyar közösséget megillető kulturális örökség megőrzéséhez szükséges feltételeket.
2. A szlovén fél megkezdte a lendvai magyar RTV-programok szerkesztőségi székhelyének rendezését és helyiségeinek bővítését.
3. 2000. június 23-án megkezdte működését a szlovén nyelven sugárzó, kisebbségi önkormányzati tulajdonban lévő Szentgotthárdi Rádió. Az eddigi működési költségek fedezését a Magyar Köztársaság költségvetési forrásai, a Szlovén Köztársaság költségvetési eszközei, részben az Országos Szlovén Önkormányzat⁵ és a Magyarországi Szlovének Szövetsége biztosították. A magyar fél a Rádió működéséhez támogatási szerződés keretében 2003-ban 15 millió forintot biztosított. Ugyanakkor továbbra is biztosított a közszolgálati jellegű Győri Rádió szlovén nyelven sugárzó stúdiójának a működése.
4. A lendvai Művelődési Ház építése még nem fejeződött be. A Szlovén Köztársaság Kulturális Minisztériuma, Lendva Község és Lendva Község Magyar Önkormányzati Közössége,⁶ valamint a Határon Túli Magyarok Hivatala 1995-ben megállapodást írt alá az anyagi források biztosítására vonatkozóan. 2003-ban biztosított a megállapodásban rögzített vállalások teljesítésének lehetősége. A KVB reményét fejezte ki, hogy a felek időben teljesítik pénzügyi kötelezettségeiket.
5. A KVB üdvözölte, hogy regionális gyűjtőkörrel rendelkező területi levéltárként létrejött a Muravidéken illetékességgel rendelkező Maribori Területi Levéltár kihelyezett egysége a Lendva melletti Völgyfaluban.
6. A KVB meglelégedéssel állapította meg, hogy a szlovéniai magyar kulturális örökség védelme rendezett körülmények között történik.
7. A KVB örömmel állapította meg, hogy Magyarország 2003-tól teljes egészében finanszírozza a „Porabje” c. kéthetente megjelenő lapot.⁷

⁵ Lásd az I. jegyzőkönyv 2. lábjegyzet.

⁶ A jegyzőkönyv szlovén változatában a „Lendva Községi Magyar Önkormányzat” szerepel.

⁷ A jegyzőkönyv szlovén változatában nem szerepel az évszám.

8. A KVB üdvözölte, hogy 2002-ben megalakult a Magyar-Szlovén Baráti Társaság.

III.

A KVB továbbra is érvényesnek tartja azokat az ajánlásokat, amelyek nem, vagy csak részben valósultak meg a korábbi Jegyzőkönyvekből, és amelyeket mindkét ország kormánya határozatban erősített meg. Ezek mellett a következő ajánlásokat teszi a két kormány számára, szorgalmazva azok 2003-ban történő megvalósítását, illetve a megvalósítás 2003-ban történő megkezdését:

1. A KVB javasolja, hogy az illetékes szlovén kormányzati szervek az érintett magyar kisebbségi testületek és önkormányzatok bevonásával elemezzék a szlovéniai magyarság 2002. évi népszámlálás eredménye által jelzett drasztikus csökkenésének okait.
2. A KVB üdvözölte az eddig csak a két ország állampolgárai számára megnyitott határátkelőhelyek (Tomyiszentmiklós – Pince, Felsőszölnök – Martinje, Nemesnép – Kobilje és Magyarszombatfa – Prosenjakovci) nemzetközivé minősítését, továbbá több határátkelőhely esetében a nyitvatartási idő igények szerinti módosulását. A KVB javasolja, hogy a felek a Hodos-Bajánsenye nemzetközi határátkelőt készítsék fel a Szlovénia és Magyarország között történő 3,5 tonna összsúlyú teherforgalomra. A KVB szorgalmazza, hogy a szükséges műszaki feltételek megteremtődésével a két fél illetékes hatóságai tegyék meg az intézkedéseket a Felsőszölnök – Martinje közötti menetrendszerinti autóbusz-közlekedés megindulása érdekében.
3. KVB támogatja a Rédics-Lendva vasútvonal megépítését, hiszen azon túl, hogy újabb vasúti összeköttetés jön létre Magyarország és Szlovénia között – ami megteremti a lehetőséget, hogy Lendva közvetlenül is bekapcsolódhasson Szlovénia vasúthálózatába, ennek óriási a gazdasági, a kulturális és az infrastrukturális jelentősége. A KVB javasolja, hogy a felek tovább korszerűsítsék a két ország között a közelmúltban átadott Hodos- Bajánsenye vasúti összeköttetést.
4. A KVB javasolja, hogy mindkét kormány indítson be olyan gazdasági programokat, amelyek a nemzeti közösségek által lakott területeken ösztönöz-

nék a foglalkoztatást. A kormányok segítsék elő a nemzeti kisebbségek által lakott régiók gazdasági és infrastrukturális fejlődését, bekapcsolását az országos közlekedési hálózatba, továbbá az interregionális kapcsolatokat. Javasolja továbbá a magyar félnek, hogy a Magyar Köztársaság 2004. évi költségvetéséből finanszírozza a Felsőszölnök és Kétvölgy zsáktelepülések közötti közút kiépítését. A szlovén fél újítsa fel a Szerdahely és Pártosfalva, illetve a Čepinci és Kétvölgy-Čepinci határátkelő közötti utat.

5. A KVB szorgalmazza a két országot összekötő autópálya mielőbbi kiépítését, ami lehetővé teszi a két kisebbségi közösség jobb kapcsolatát a közigazgatási és gazdasági központokkal.
6. A magyar fél a nemzeti és etnikai kisebbségekről szóló törvénnyel összhangban, támogassa a magyarországi szlovén kisebbség parlamenti képviselőjének megteremtését a jelenlegi ciklusban.
7. A KVB mindkét kormánynak javasolja, hogy hathatósan biztosítsa a kisebbségek anyanyelvének a mindennapi gyakorlatban, különösen a közigazgatás terén történő alkalmazását.
8. A KVB a maribori és a szombathelyi püspökségnek javasolja, hogy gondoskodjanak az anyanyelv használatáról mindkét kisebbség tagjai hitéletében.
9. A KVB javasolja, hogy a Szlovén Köztársaság Szentgotthárdon (Monošter) működő főkonzulátusának mintájára a Magyar Köztársaság is mielőbb nyisson főkonzulátust Szlovéniában a nemzetiségileg vegyesen lakott területen Lendván.

Az oktatás területén

1. A KVB felhívja az érintett tárcákat, hogy a Rába-vidéki szlovén nemzetiségi iskolákban és a Muravidéki kétnyelvű iskolákban fokozottan érvényesüljenek az anyanyelvi oktatás minőségének javítására tett erőfeszítések. A KVB szorgalmazza, hogy az OSZÖ⁸ hozza meg a döntését a felsőszölnöki

⁸ Lásd az I. jegyzőkönyv 2. lábjegyzet.

központi általános iskola átvételéről és kétnyelvűvé alakításáról. A magyar kormány pedig biztosítsa ezt messzemenő támogatásáról.

2. A KVB javasolja, hogy a magyar fél biztosítson állandó költségvetési eszközöket a Rábavidéki nemzetiségi iskolák zavartalan működéséhez, a szlovén közösség szükségleteinek megfelelő iskolahálózat fenntartása mellett. A KVB javasolja a szlovén félnek, hogy biztosítsa a megfelelő feltételeket a muraszombati középiskolákban a magyar nyelv fakultatív tanításához.
3. A KVB javasolja a magyar félnek, hogy támogassa a fenntartó önkormányzat⁹ és az OSZÖ 2003-ban kezdeményezett törekvését a felsőszölnöki központi általános iskola rekonstrukciójára vonatkozóan.
4. Mindkét ország oktatási tárcája szakértői vegyes bizottság megalakítását készíti elő a kisebbségi közösségi identitás megőrzését és kiépítését szolgáló tankönyvek szakmai előkészítése érdekében.
5. A KVB ajánlja az oktatási minisztériumok intenzívebb együttműködését a kisebbségi oktatás nyitott kérdéseinek rendezése érdekében, a két kisebbség képviselőinek bevonásával.¹⁰
6. A KVB javasolja, hogy a Magyar Köztársaság Oktatási Minisztériuma folytassa a szlovén nyelv- és népismereti tankönyvek mielőbbi kiadását, vagy pedig szükség szerint használjanak iskolai tankönyveket a Szlovén Köztársaságból.
7. A KVB javasolja, hogy a Maribori Egyetem Tanárképző Karának Magyar Nyelv és Irodalomtörténeti Tanszékén a pedagógusképzés mellett induljon be a fordítói-tolmacsképző program is. A magyar-szlovén tolmácsképzés elindítása az EU-csatlakozás tükrében kiemelt fontosságú. A KVB javasolja, hogy a magyar fél vizsgálja meg hasonló képzés beindításának lehetőségét.

⁹ A fenntartó önkormányzat a helyi önkormányzatot, tehát Felsőszölnök helyi önkormányzatát jelöli.

¹⁰ A jegyzőkönyv szlovén nyelvű változatában szereplő mondat, miszerint „mindkét nemzetiség igényeinek figyelembe vételével”, a magyar nyelvű jegyzőkönyvben úgy szerepel, hogy „a két kisebbség képviselőinek bevonásával”.

8. A KVB a két ország egyetemeinek javasolja, hogy jóindulattal kezeljék a másik szerződő fél országa diplomájának honosítási eljárását.¹¹
9. A KVB javasolja, hogy a „Muravidéki kétnyelvű oktatás és a Rába-vidéki kisebbségi oktatás eredményeit értékelő” konferencia 2003 őszén Lendván kerüljön megrendezésre.

A művelődés és a tájékoztatás terén

1. A KVB javasolja a magyar Kormánynak, hogy folyamatosan és rendszeresen biztosítsa a Szentgotthárdi Rádió működését, illetve, hogy a szükséges normatív támogatást 2004-től kezdődően az OSZÖ¹² költségvetésében jelenítse meg, oly módon, hogy 2004-től kezdődően napi 3 órában, vasárnaponként pedig 6 órában sugározhasson. A Szentgotthárdi Rádió rendszeres finanszírozásának biztosítása és az állandó rádiófrekvencia megadása alapját képezné a minőségi műsorok készítésének, és lehetőséget nyújtana a szlovén rádióprogramok fokozatos terjesztésére.
2. A KVB javasolja a magyar kormánynak, hogy vizsgálja meg a Porabje c. újság 16 oldalon hetilapként történő megjelenésének finanszírozását 2004-től kezdődően.
3. A KVB javasolja, hogy a Muraszombati Területi Múzeum, a lendvai önkormányzat és az MMÖNK közötti háromoldalú megállapodással rendeződjön a lendvai múzeum helyzete.
4. A KVB javasolja, hogy mindkét fél tegyen meg mindent a dobronaki művelődési ház befejezése és a domonkosfai templom felújításának befejezése érdekében.
5. Saját beruházásban megkezdődött a lendvai Bánffy Magyar Kulturális Központ kialakítása. A KVB javasolja, hogy a felek nyújtsanak támogatást a projektnek.

¹¹ A szlovén változatban nemcsak az egyetemeknek, hanem „a két ország illetékes hatóságainak” is javasolja a KVB a diplomák honosításának könnyítését.

¹² Lásd az I. jegyzőkönyv 2. lábjegyzet.

6. A KVB javasolja, hogy a magyar fél támogassa a szentgotthárdi szlovén Kulturális és Információs Központ működését.
7. A KVB javasolja a magyar Kormánynak, hogy 2004-től kezdődően biztosítson forrásokat a Rába-vidéki szlovén kisebbség művelődési házainak¹³ rekonstrukciójához, illetve felújításához.
8. A KVB javasolja a szlovén félnek, hogy ösztönözze a Magyar-Szlovén Baráti Társaság szlovén társ-szervezetének létrejöttét.

A felek megegyeztek abban, hogy a következő ülésüket 2004-ben Magyarországon tartják.

A Jegyzőkönyv két példányban készült, magyar és szlovén nyelven. Mindkét változat egyaránt hiteles.

Moravske Toplice, 2003. április 24.¹⁴

A Vegyes Bizottság
magyar tagozatának
elnöke
Bálint-Pataki József

A Vegyes Bizottság
szlovén tagozatának
elnöke
Črtomir Špacapan

¹³ A jegyzőkönyv szlovén változatában a „szlovén kisebbség épületei” (*slovenskih manjšinskih domov*) kifejezés szerepel.

¹⁴ A jegyzőkönyv szlovén változatát 2003. május 28-án keltezték.

Jegyzőkönyv¹

a Magyar Köztársaság területén élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaság területén élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról szóló egyezmény figyelemmel kísérésére összehívott Magyar-Szlovén Kisebbségi Vegyes Bizottság VIII. üléséről

A Magyar-Szlovén Kisebbségi Vegyes Bizottság (a továbbiakban KVB) VIII. ülése 2005. május 24-én Budapesten zajlott. A magyar küldöttséget Bálint-Pataki József, a Határon Túli Magyarok Hivatalának elnöke, a szlovén delegációt Franc Puksic államtitkár, a Szlovén Köztársaság Kormánya Határon Túli Szlovének Hivatalának vezetője, a KVB társelnökei vezették. Az ülés 2006. április 3-án Szentgotthárdon folytatódott. A KVB magyar küldöttségét Szabó Vilmos, a MEH államtitkára, a szlovén delegációt Zorko Pelikán államtitkár, az SZK Kormánya Határon Túli Szlovének Hivatalának vezetője vezették.

A KVB a Magyar Köztársaság területén élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaság területén élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról szóló egyezmény (a továbbiakban Kisebbségvédelmi Egyezmény) alapelveit és rendelkezéseit szem előtt tartva a két országban élő magyar és szlovén kisebbség helyzetének időszerű kérdéseiről folytatott eszmecsere során egyetértett az alábbiakban:

1. A Magyar Köztársaság (a továbbiakban MK) területén élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaság (a továbbiakban SzK) területén élő magyar nemzeti közösség valamint az egyénnek, mint a két kisebbség tagja különjogainak biztosításáról szóló, a két ország között 1992-ben megkötött Kisebbségvédelmi Egyezmény magas szinten biztosítja a magyar, illetve a szlovén kisebbségi közösség hagyományainak, kulturális értékeinek és történelmi örökségének megőrzését, és ezzel hozzájárul a nemzeti azonosság-tudatuk kiteljesítéséhez.

¹ A hivatalos, véglegesített magyar jegyzőkönyv a szerkesztők számára nem volt fellelhető. A hivatalos szlovén változat alapján érdemi eltérések az itt közölt magyar tervezet és a hivatalos szlovén szöveg között nincsenek.

2. A kisebbségi jogok magas szintű biztosítása hozzájárulhat ahhoz, hogy a két baráti, stratégiailag partner ország kapcsolatai stabilak, amit az Európai Unióhoz történt 2004. évi együttes csatlakozás tovább erősít.
3. A KVB üdvözlí, hogy a 2002. évi magyarországi választások és 2004. évi szlovéniai országgyűlési választások során eredményesen lezajlottak az országos kisebbségi önkormányzati választások, illetve a magyar nemzeti önkormányzati közösség községi választásai is. A MK-ban lezajlott választások eredményeként megalakultak a kisebbségi önkormányzati testületek és megválasztásra kerültek az országos kisebbségi önkormányzatok.
4. A KVB egyetért abban, hogy a szlovéniai magyarok és a magyarországi szlovének szülőföldön való fennmaradásának és boldogulásának biztosítása, helyzetének javítása az Európai Unió keretei között az eddigieknél is fokozottabb állami és önkormányzati szintű odafigyelést, és a Kisebbségvédelmi Egyezménybe foglalt elvek és célok maradéktalan érvényesítését, illetve végrehajtását teszi szükségessé.
5. A Felek a kétoldalú Egyezményből eredően ajánlásokat fogalmaztak meg a kormányaik számára, melyeket a Jegyzőkönyvben rögzítettek, és javasolják, hogy az ajánlásokat – az eddigi gyakorlatnak megfelelően – Kormányhatározatban erősítsék meg, és tegyék azokat egyes szaktárcák feladatává és kötelezettségévé.
6. Mindkét nemzetiség képviselői felhívták a KVB figyelmét arra, hogy az öröndetes eredmények ellenére a KVB korábbi ajánlásai egyes esetekben lassan, vagy egyáltalán nem valósultak meg.

A Vegyes Bizottság áttekintette a KVB korábbi ülésein elfogadott ajánlások teljesítését, s az alábbiakat állapította meg:

Az általános kérdések terén

1. A KVB megállapítja, hogy a 2003-as növekedést 2004-ben nem követte az Országos Szlovén Önkormányzat számára biztosított költségvetési támogatás növekedése, 2005-ben pedig csökkent a kisebbségi önkormányzatok költségvetése. Az egyéb támogatásra jogosultak pénzeszközei növekedtek.

A KVB üdvözli, hogy a szlovén kormány folyamatosan költségvetési eszközöket biztosít a muravidéki magyar nemzeti közösség számára.

2. A KVB üdvözli a Magyar-Szlovén Határmenti Regionális Térségfejlesztési Tanács 2004. évi megalakítását, amely a határmenti területek bevonásával (pl. az Alpok-Adria Eurórégió keretében) szorosabb és hatékonyabb regionális gazdasági együttműködést valósíthat meg. Üdvözli továbbá a sikeres együttműködést a Vas Megyei Közgyűlés, a Zala megyei Közgyűlés és a Muravidéki Magyar Önkormányzati Nemzeti Közösség között. Az Országos Szlovén Önkormányzat és a Magyarországi Szlovének Szövetsége hasonlóan jó együttműködést alakított ki a határ menti Murska Sobota, Kuzma, Gornji Petrovci, Salovci, Puconci, Grad és Moravske Toplice önkormányzataival.
3. A KVB üdvözli, hogy a szlovén fél a 2005. évi pótköltségvetésben további pénzeszközöket biztosított a Proseniakovci/Pártosfalva ipari övezetének kialakítására. Az ipari övezet fejlesztése tartósan kedvező hatással lesz az egész térség fejlődésére és ennek következtében a munkahelyek biztosítására a nemzetiségileg vegyesen lakott területen.
4. A KVB üdvözli, hogy 2004. május 31-től érvényben van a „Magyar Köztársaság és a Szlovén Köztársaság között a közúti és a vasúti határforgalom ellenőrzéséről szóló Egyezmény végrehajtásáról szóló megállapodás.”
5. A KVB sajnálattal állapítja meg, hogy a magyar Országgyűlés nem fogadta el a parlamenti képviseletre vonatkozó törvényjavaslatot, ezért a magyarországi szlovén nemzeti közösségnek továbbra sincs saját képviselője a magyar Országgyűlésben. A szlovéniai magyar nemzeti közösségnek már évek óta van képviselője a Szlovén Köztársaság Országgyűlésében.
6. A KVB üdvözli, hogy létrejöttek a műszaki feltételek a Muraszombat-Szentgotthárd közötti menetrendszerű autóbuszjárat beindításához.
7. A két országban biztosítottak a kétnyelvű személyi okmányok kiadásának feltételei. A kétnyelvű helységnevtáblák alkalmazásának rendezése mindkét államban általánosnak tekinthető. Mivel a kétnyelvű területen tevékenkedő rábavidéki önkormányzatok nem részesülnek semmiféle kiegészítő pénzeszközökben, e térségben a nemzeti közösségek nyelvhasználatát illetően még továbbra is számos feladat megoldásra vár.

Az oktatás terén

1. Mindkét fél továbbra is elősegíti a szlovén nyelvoktatás minőségének javítását a Rábadvidéken és a magyar nyelvoktatás minőségének javítását a Muravidéken. Ehhez nagymértékben hozzájárul egy szlovén nyelvi tanácsadó szakmai tevékenysége, valamint a szlovén nyelv- és népismeret tankönyvek megjelenítése is. Az Országos Szlovén Önkormányzat, a szlovén kisebbségi szervezetek és a nemzetiségi iskolák döntése alapján megtörténtek az első lépések a kétnyelvű oktatás fokozatos bevezetésére Rábadvidéken a felsőszlónöki nemzetiségi általános iskolában.
2. Magyarországon a települési önkormányzatok törvény által előírt kötelező feladata a közoktatás, és ezen belül a nemzetiségi oktatás finanszírozza. Az intézmények fenntartásáról a települési önkormányzatok gondoskodnak. Ehhez a központi költségvetés normatív alapon támogatást biztosít. A Rába-vidéki két nemzetiségi általános iskola és a szentgotthárdi gimnázium nemzetiségi programjának működéséhez a központi költségvetés a meghatározott normatívákon túl pályázati úton kiemelt támogatást biztosít. 2005-ben e forrásból az apátistvánfalvai általános iskola és a felsőszlónöki általános iskola fenntartásának részbeni költségeit sikerült fedezni. A KVB sajnálattal állapítja meg, hogy a Rába-vidéki két szlovén iskola továbbra is komoly anyagi gondokkal küszködik.
3. A felsőszlónöki iskola rekonstrukciója a gondosan előkészített pályázat ellenére nem kezdődhetett meg, mert a pályázati döntéshozó testület forráshiányra hivatkozva elutasította azt, annak ellenére, hogy a KVB a legutóbbi 2003. évi jegyzőkönyvében egyhangúlag javasolta, hogy a magyar fél anyagiilag támogassa.
4. A KVB meglegégedéssel nyugtázza, hogy Dobronakon 2004-ben befejeződött az egyik legmodernebb, kiválóan felszerelt kétnyelvű általános iskolai beruházás. Úgyszintén 2005-ben Lendván befejeződött az SZK egyik legmodernebb és legjobban felszerelt kétnyelvű középiskolájának a felépítése.
5. A KVB sajnálattal állapítja meg, hogy nem jött létre a nemzetiségi és a kétnyelvű oktatáshoz szükséges tankönyvek szakmai előkészítését és kiadását irányító bizottság.

6. A nemzetiségi nyelv és irodalom, valamint a népismeret tankönyvek megjelentetését a magyar oktatási tárca pályázatok kiírásával biztosítja, melyhez a szükséges források rendelkezésre állnak. A fejlesztés a szerzői kapacitások függvénye. Örömmel nyugtázzuk, hogy a legutóbbi vegyes bizottsági ülés óta megjelent 9 szlovén nyelv- és irodalom tankönyv, valamint folyamatban van 3 további tankönyv megjelentetése, KVB sajnálattal állapítja meg, hogy a Rába-vidéki nemzetiségi általános iskolák szükségleteit szolgáló tankönyvek kiadásával kapcsolatos tankönyvprojekt megtorpant.
7. A KVB üdvözlí, hogy a Maribori Egyetem Tanárképző Karának Magyar Nyelv és Irodalmi Tanszékén lépések történtek a pedagógusképzés mellett a fordító-tolmácsképző program beindítására is. A szlovén fél javasolja, hogy a magyar fél vizsgálja meg a lehetőségét és igényét egy hasonló program Szombathelyi Egyetemen történő beindításának.

A művelődés és a tájékoztatás terén

1. A szlovén fél 2004 szeptemberében befejezte a lendvai magyar RTV-programok szerkesztőségének új épületét.
2. 2000. júniusában megkezdte működését a szlovén nyelven sugárzó, kisebbségi önkormányzati tulajdonban lévő Szentgotthárdi Rádió és napi egy órát sugároz. Működési feltételei 2003-ban és 2004-ben részben biztosítottak voltak. 2005 első felében a pályázati rendszer terén tapasztalható gondok a folyamatos és zavartalan munkát jelentősen nehezítették. Az Országos Szlovén Önkormányzat 2005-re megkapta a magyar kormánytól a működéséhez szükséges összeget. A műsoridő bővítése folyamatban van. A közszolgálati jellegű Győri Rádió szlovén nyelven sugárzó stúdiójának a működése hetente kétszer biztosított.
3. A KVB üdvözlí, hogy 2004-ben befejezték a lendvai Művelődési Ház építését (MMÖNK).
4. A KVB üdvözlí, hogy 2004 augusztusában megkezdte működését a Szlovén Köztársaság és a Magyar Köztársaság közös anyagi támogatásával a lendvai Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet keretében működő Bánffy Központ.

5. A KVB megállapítja, hogy a muravidéki magyar kulturális örökség védelme rendezett körülmények között történik.
6. A KVB megállapította, hogy a Szlovén Kormány biztosította a dobronaki művelődési ház felújításához szükséges anyagi eszközöket. A KVB ugyanakkor megállapítja, hogy a magyar Fél nem biztosított eszközöket a felsőszölnöki, az apátistvánfalvi és az orfalui szlovén művelődési házak felújításához.
7. A KVB megállapítja, hogy a magyar fél csak szerény mértékben támogatta a szentgotthárdi Szlovén Kulturális és Információs Központ programjainak megvalósítását. A NEKH a szlovén szervezetek és művelődési csoportok programjainak megvalósítását 2006-ban is támogatja.
8. A KVB megállapítja, hogy 2005-ben Magyarországon kulturális területen a pályázati lehetőségek jelentősen leszűkültek.
9. A KVB megállapítja, hogy a MK 2004-ben csak részben támogatta a *Porabje* című lap kiadását, legalább fele arányban a Szlovén Köztársaság finanszírozta saját költségvetési eszközeivel. 2005-ben a MK növelte a *Porabje* lap támogatását, amely 2005. júliusától kétheti lapból heti lappá vált, amit a KVB határozottan üdvözöl. Az SZK továbbra is támogatja az említett lap kiadását. A lap személyi állományát az adott feladatok és a rendszeres finanszírozás mellett sürgősen meg kell erősíteni.
10. A KVB megállapítja, hogy a magyar kormány a Rába-vidéki szlovén művelődési házainak működéséhez a normatív támogatás összegén túl nem biztosított külön pénzeszközöket.
11. A KVB üdvözli, hogy a szlovén fél a 2005. évi pótköltségvetésben további eszközöket biztosított a domonkosfai Kultúrház, a kapornaki néprajzi gyűjtemény, a hodosi kultúrház, és Dobronak Község múzeumának rendezésére.

A Magyar-Szlovén Kisebbségi Vegyes Bizottság VIII. Ülésének AJÁNLÁSAI

A KVB a következő ajánlásokat teszi a két kormány számára:

1. A KVB javasolja a Kisebbségvédelmi Egyezmény rendelkezéseinek és a Vegyes Bizottság ülése ajánlásainak következetes megvalósítását a két nemzeti közösség helyzetének javítása érdekében.
2. A Magyar-Szlovén Kisebbségvédelmi Egyezményben is vállaltaknak megfelelően, a magyar Fél a következő parlamenti ciklusban is törekedjen arra, hogy a nemzeti törvényalkotási és választójogi reformfolyamattal összhangban sort kerít a magyarországi kisebbségek parlamenti képviselőtét biztosító jogalkotási munka befejezésére, és így biztosítja, hogy a szlovén kisebbség saját parlamenti képviselőt választhasson a következő országgyűlési választásokon.
3. A KVB olyan gazdasági programok bevezetését javasolja, amelyek a mindkét nemzeti közösség által lakott területen megoldja a foglalkoztatási, az infrastruktúra- és a gazdaságfejlesztési nehézségeket. Mindkét Kormány serkentse a nemzetiségi közösségek által lakott régiók gazdasági és infrastrukturális fejlesztését, valamint közutak és vasutak építésével biztosítsa közöttük és az országos központok közötti kapcsolatot az EU – INTERREG projektek révén is.
4. A KVB javasolja a magyar félnek, hogy mielőbb kezdje meg a Felsőszölnök és Kétyölgy zsáktelepülések közötti közút kiépítését. A szlovén félnek javasolja, hogy újítsa fel a Szerdahely és Pártosfalva közötti utat.
5. A KVB mindkét kormánynak javasolja, hogy a Kisebbségvédelmi Egyezmény és az alkotmányos jogok értelmében tegyen meg mindent annak érdekében, hogy a nemzetiségileg vegyesen lakott területen a kétnyelvűség a törvény által biztosított módon a gyakorlatban is következetesen, minél teljesebb formában megvalósuljon, s ezzel hathatósan biztosítsa a kisebbségek anyanyelvének a mindennapi gyakorlatban, különösen a közigazgatás terén történő alkalmazását. Mivel a kétnyelvű területeken működő rábavideki önkormányzatok a kisebbségi nyelvhasználat gyakorlati megvalósítása tekintetében semmilyen kiegészítő támogatásban nem részesülnek, a KVB javasolja a MK Kormányának, hogy keressen megfelelő megoldást.

6. A KVB javasolja, hogy a Magyar Köztársaság Tudományos Akadémiája és a Szlovén Köztársaság Tudományos és Művészeti Akadémiája szervezzon közös tudományos tanácskozást a magyarországi szlovén nemzeti közösség és a szlovéniai magyar nemzeti közösség társadalmi-gazdasági helyzetéről.

Az oktatás területén

1. A KVB felhívja az érintett tárcákat, hogy a Rába-vidéki szlovén nemzetiségi iskolákban és a muravidéki kétnyelvű iskolákban továbbra is fokozottan érvényesüljenek az anyanyelvi oktatás minőségének javítására tett erőfeszítések. A KVB szorgalmazza, hogy az OSZÖ folytassa a felsőszőlőki nemzetiségi általános iskola átvételi eljárását és annak kétnyelvűvé történő alakítását. A szlovéniai oktatási szaktanácsadó továbbra is aktívan vegyen részt a folyamatban.
2. A KVB felhívja a magyar felet, hogy növelje a szlovén nemzetiségi-oktatási intézmények fenntartási támogatását. Kiemelten támogassa a felsőszőlőki és az apátistvánfalvi oktatási intézmények zavartalan és folyamatos működését. A KVB örömmel nyugtázza, hogy Muraszombaton a középiskolai szinten biztosítva vannak a megfelelő feltételek a magyar nyelv fakultatív tanításához, és javasolja a magyar félnek, hogy szintén biztosítsa a megfelelő feltételeket a szombathelyi középiskolai szinten a szlovén nyelv fakultatív tanításához.
3. A KVB javasolja a magyar félnek, hogy minél előbb juttassa el a felsőszőlőki általános iskola rekonstrukciójára biztosított pénzeszközöket.
4. A KVB javasolja, hogy minél előbb folytatódjon a rábavidéki nemzetiségi iskolákban a szlovén nyelv oktatásához szükséges tankönyvek kiadása. A nemzetiségi és a kétnyelvű iskolák részére szükséges tankönyvek további szakmai előkészítéséről és kiadásáról közvetlenül a minisztériumok állapodjanak meg.
5. A KVB örömmel állapítja meg, hogy a Maribori Egyetem Tanárképző Karának Magyar Nyelv és Irodalomtörténeti Tanszéken beindult a fordítói-tolmácsképző program. A KVB egyúttal javasolja a magyar kormánynak, hogy a Szombathelyi Tanárképző Főiskola Szlovén Nyelvi Tanszékén vizsgálja meg a lehetőségét egy fordítói-tolmácsképző program beindításának.

A művelődés és a tájékoztatás terén

1. A KVB javasolja a magyar kormánynak, hogy folytassa a Szentgotthárdi Rádió működésének támogatását, úgy, hogy a biztosított anyagi források az OSZÖ költségvetésében jelenjenek meg. A támogatás esetében vegyék figyelembe a Rádió heti 24 órás működésének igényét. Az érintett illetékes szervek folytassák az állandó rádiófrekvencia megadására tett erőfeszítéseket.
2. A KVB mindkét kormánynak javasolja, hogy vizsgálják meg egy lendvai székhelyű muravidéki magyar nemzetiségi és egy felsőszölnöki székhelyű rábavidéki szlovén nemzetiségi múzeum létrehozásának lehetőségét.
3. 3. A KVB javasolja, hogy a lendvai vár mint Szlovéniában a közös kulturális örökség jelentős műemlék-létesítménye megfelelő hasznosítása érdekében folytatódjon annak felújítása, valamint a szlovén-magyar munkacsoport keretében a magyar szakemberek kutató-feltáró és tervező tevékenysége. Egyúttal a magyar fél biztosítsa a szentgotthárdi kolostor mint a közös kulturális örökség úgyszintén jelentős műemlék-létesítménye teljes felújításának költségeit, amelynél szlovén részről közreműködik a Restaurációs Központ.
4. A KVB javasolja, hogy a Felek tegyenek meg mindent a dobronaki művelődési ház befejezése érdekében. (MMÖNK)
5. A KVB ismételten javasolja a magyar Kormánynak, hogy a 2006. évben biztosítson forrásokat a Rába-vidéki szlovén nemzetiségi közösség művelődési házainak felújításához.
6. A KVB ismételten javasolja, hogy a magyar fél támogassa a szentgotthárdi szlovén Kulturális és Információs Központ programjának megvalósítását.
7. A KVB javasolja a két kormánynak, hogy a művelődés területén jelentkező nyitott kérdések megvitatása érdekében az illetékes minisztériumok vezetői találkozzanak.
8. A KVB ismételten javasolja, hogy a Szlovén Köztársaság szentgotthárdi főkonzulátusának mintájára a Magyar Köztársaság is nyissa meg a lendvai főkonzulátusát.

9. A KVB javasolja a Nemzetiségi és Etnikai Kisebbségek Hivatalának, hogy biztosítson egy előadói munkahelyet, amely a magyarországi szlovén nemzeti kisebbség ügyeivel foglalkozna.

A Felek megegyeztek abban, hogy következő ülésüket 2006-ban Szlovéniában tartják, úgy időzítve, hogy arra a 2007. évi költségvetési tervezési folyamat előtt kerüljön sor.

A Jegyzőkönyv két példányban készült, magyar és szlovén nyelven. Mindkét változat egyaránt hiteles.

Budapest, 2006...

A Vegyes Bizottság
magyar tagozatának
elnöke

A Vegyes Bizottság
szlovén tagozatának
elnöke

JEGYZŐKÖNYV

a Magyar Köztársaság területén élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaság területén élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról szóló egyezmény figyelemmel kísérésére összehívott Magyar-Szlovén Kisebbségi Vegyes Bizottság IX. üléséről

A Magyar-Szlovén Kisebbségi Vegyes Bizottság (a továbbiakban KVB) IX. ülése 2007. szeptember 21-én Ljubljanában zajlott. A magyar küldöttséget Gémesi Ferenc, Kisebbség-és Nemzetpolitikai Ügyek szakállamtitkára, a szlovén delegációt Zorko Pelikán államtitkár, a Szlovén Köztársaság Kormánya Határon Túli Szlovénok Hivatalának vezetője, a KVB társelnökei vezették.

A KVB a Magyar Köztársaság területén élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaság területén élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról szóló Egyezmény (a továbbiakban Kisebbségvédelmi Egyezmény) alapelveit és rendelkezéseit szem előtt tartva a két országban élő magyar és szlovén kisebbség helyzetének időszerű kérdéseiről folytatott eszmecsere során egyetértett az alábbiakban:

1. A Magyar Köztársaság (a továbbiakban MK) területén élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaság (a továbbiakban SZK) területén élő magyar nemzeti közösség, valamint a két kisebbség tagjai különjogainak biztosításáról szóló, a két ország között 1992-ben megkötött Kisebbségvédelmi Egyezmény magas szinten biztosítja a magyar, illetve a szlovén kisebbség közösség hagyományainak, kulturális értékeinek és történelmi örökségének megőrzését, és ezzel hozzájárul a nemzeti azonosságtudatuk kiteljesítéséhez.
2. A KVB egyetért abban, hogy a szlovéniai magyarok és a magyarországi szlovénok szülőföldön való fennmaradásának és boldogulásának biztosítása, helyzetének javítása az Európai Unió keretei között az eddigieknél is fokozottabb állami és önkormányzati szintű odafigyelést, és a Kisebbségvédelmi Egyezménybe foglalt elvek és célok maradéktalan érvényesítését, illetve végrehajtását teszi szükségessé.

3. A Felek a kétoldalú Egyezményből eredően ajánlásokat fogalmaztak meg Kormányaik számára, melyeket Jegyzőkönyvben rögzítettek, és javasolják, hogy az ajánlásokat – az eddigi gyakorlatnak megfelelően – kormányhatározatban erősítsék meg, és tegyék azokat az egyes szaktárcák feladatává és kötelezettségévé.
4. Mindkét nemzetiség képviselői felhívják a KVB figyelmét arra, hogy az örvendetes eredmények ellenére a KVB korábbi ajánlásai egyes esetekben lassan, vagy egyáltalán nem valósultak meg.

A Vegyes Bizottság áttekintette a KVB korábbi ülésein elfogadott ajánlások teljesítését, az alábbiakat állapította meg:

Az általános kérdések terén

1. KVB megállapítja, hogy az Országos Szlovén Önkormányzatnak (a továbbiakban OSZÖ)¹ a magyar Kormány által nyújtott támogatás nem veszi figyelembe annak reális értékét, amely már öt éve nem növekedett. Üdvözli azonban a Radio Monošter működtetéséhez 2006-ban és 2007-ben pótlólag nyújtott költségvetési eszközök biztosítását.

A KVB üdvözli, hogy a szlovén kormány folyamatosan biztosít költségvetési eszközöket a muravidéki magyar nemzeti közösség számára, a vonatkozó jogszabályok következetes betartása mellett.²

2. KVB megállapítja, hogy az MK még nem hozta meg a nemzeti kisebbségek parlamenti képviseletéről szóló törvényt. Azonban figyelembe veszi, hogy megkezdődött a törvényi koncepció kidolgozása.
3. A KVB üdvözli a Vas Megyei Közgyűlés, a Zala megyei Közgyűlés és a Muravidéki Magyar Önkormányzati Nemzeti Közösség között kialakult sikeres együttműködést, továbbá az OSZÖ³ és a Magyarországi Szlovénok Szövetsége (a továbbiakban: MSZSZ) hasonlóan jó együttműködését a határ

¹ Lásd az I. jegyzőkönyv 2. lábjegyzet.

² A jegyzőkönyv magyar nyelvű változatában az 1. és a 2. pontot az 1. pontba vonták össze. Emiatt a magyar nyelvű jegyzőkönyvben a sorszámozás eltér a szlovén nyelvű jegyzőkönyv sorszámozásától.

³ Lásd az I. jegyzőkönyv 2. lábjegyzet.

menti Lendava/Lendva, Murska Sobota, Kuzma, Gomji Petrovci, Šalovci, Puconci, Grad és Moravske Toplice önkormányzataival.

4. A KVB megállapítja, hogy bár létrejöttek a Murska Sobota – Szentgotthárd/Monošter közötti menetrendszerű autóbuszjárat beindításának műszaki feltételei, arra még mindeddig nem került sor.
5. A KVB üdvözli, hogy a Magyar-Szlovén-Horvát INTERREG III/A projektek keretében támogatást kapott a felsőszölnöki/Gornji Senik ivóvízhálózat bővítése és a kétvölgyi/Verica művelődési ház felújítása. A KVB üdvözli az MK Kormányának vállalását, hogy rövid időn belül dönt a Rába-vidék két szélső pontját, Felsőszölnököt/Gornji Senik és Kétvölgyet/Verica összekötő közút nyomvonaláról, és biztosítja az annak megvalósításához szükséges pénzeszközöket.⁴
6. A KVB megállapítja, hogy 2006-ban is folytatódott a szlovén kisebbségi pályázatoknak a Kisebbségekért Közalapítvány keretein belüli támogatása. Kiemelt támogatást kapott a szentgotthárdi Szlovén Kulturális és Információs Központot üzemeltető MSZSZ és Apátistvánfalva/Števanovci szlovén közössége.

Az oktatás terén

1. Az OSZÖ,⁵ a szlovén kisebbségi szervezetek és a nemzetiségi iskolák döntése alapján megkezdődött a kétnyelvű oktatás Rába-vidéken, a felsőszölnöki nemzetiségi általános iskolában.⁶
2. Magyarországon a települési önkormányzatok törvény által előírt kötelező feladata a közoktatás, és ezen belül a nemzetiségi oktatás fenntartása. Az intézmények fenntartásáról a települési önkormányzatok gondoskodnak. Ehhez a központi költségvetés normatív alapon támogatást biztosít. Az állami költségvetés a Rába-vidéki két nemzetiségi általános iskola működéséhez, valamint a szentgotthárdi gimnázium nemzetiségi programjának megvalósításához a normatívák mellett, rendelet alapján, további külön támogatást biztosít. 2006-ban ezekből a forrásokból sikerült fedeznie az

⁴ A jegyzőkönyv szlovén változatában a magyar változat 5. pontja 6-7. pontként szerepel.

⁵ Lásd az I. jegyzőkönyv 2. lábjegyzet.

⁶ A jegyzőkönyv szlovén változatában az apátistvánfalvi általános iskola is szerepel.

apátistvánfalvai általános iskola és a felsőszölnöki iskola működési költségeinek túlnyomó részét.

A KVB megállapítja, hogy a szentgotthárdi iskolafenntartó a szlovén nemzeti közösség előzetes egyetértése nélkül a szentgotthárdi gimnáziumban változtatott a szlovén nyelvtanítási ill. a nemzetiségi programon.

KVB szintén megállapítja, hogy mindkét Rába-vidéki nemzetiségi iskola⁷ fenntartója továbbra is komoly pénzügyi gondokkal küszködik.

3. A KVB üdvözlí a Rába-vidéki kétnyelvű oktatáshoz szükséges szlovén nyelvi tanácsadó státusának rendezésével kapcsolatos szerződés aláírását, aki a jövőben az OSZÖ keretein belül tevékenykedik. Egyúttal megállapítja, hogy a finanszírozás már évek óta nem emelkedett.
4. A KVB megállapítja, hogy nem jött létre a nemzetiségi és a kétnyelvű oktatáshoz szükséges tankönyvek szakmai előkészítését és kiadását irányító bizottság.
5. A KVB megállapítja, hogy az MK Oktatási Oktatási és Kulturális Minisztériuma által kiírt pályázat eredményeképpen, a felsőszölnöki iskola rekonstrukciója befejeződött és az épület 2007 februárjában átadásra került.
6. A KVB megállapítja, hogy a nemzetiségi tankönyvek megújítása terén további intézkedésekre van szükség mindkét oldalon az illetékes minisztériumok részéről.
7. A KVB meglelégedéssel nyugtázza, hogy a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetemen a 2006/2007-es tanévtől, alapképzés keretében lehetőség nyílt szlovenisztikai tanulmányok folytatására, a Maribori Egyetem Bölcsészkarán pedig már folyik a magyar nyelv tanítása. Üdvözlí, hogy a Nova Gorica-i Egyetem és 3 magyarországi egyetem között kibontakozott együttműködést.

⁷ A jegyzőkönyv szlovén nyelvű változatában „kétnyelvű oktatási program” szerint működő nemzetiségi iskolák szerepelnek.

A művelődés és a tájékoztatás terén

1. 2000 júniusában megkezdte működését a szlovén nyelven sugárzó, kisebbségi önkormányzati tulajdonban lévő szlovén *Radio Monošter* és napi egy órát sugároz. Műsoridejének bővítése folyamatban van. A magyarországi szlovén nyelvű rádióadás Felsőszölnök térségében történő vételi lehetőségének javítása érdekében sikerült biztosítani az osztrák illetékes intézmények hozzájárulását a 97,7 MHz frekvencia használatához. Így 2006-tól már ott is jól hallható.
2. A KVB megállapítja, hogy a Rába-vidéki szlovén művelődési intézmények felújításához és programjuk megvalósításához, a rendelkezésre állók mellett, további forrásokra van szükség.
3. A KVB üdvözli a munkabizottság létrejöttét, amelynek célja pozitív megoldás felkutatása a lendvai könyvtár⁸ és múzeum státusára.
4. A KVB üdvözli, hogy a MK 2006-ban növelte a *Porabje* című lap kiadásának támogatását, amely 2005 júliusától nem kéthetente, hanem hetenként jelenik meg, de a magyar fél támogatása a költségvetés csupán 60%-át teszi ki.⁹ Ezért az SZK továbbra is támogatja a *Porabje* lap kiadását. A lap szerelmi állományát a jelenlegi feladatmennyiség és a rendszeres finanszírozás mellett sürgősen meg kell erősíteni.

A Magyar-Szlovén Kisebbségi Vegyes Bizottság IX. ülésének
AJÁNLÁSAI

A KVB a következő ajánlásokat teszi a két kormány számára:

I. Elsőbbséget élvező ajánlások

1. A KVB javasolja a Kisebbségvédelmi Egyezmény rendelkezéseinek és a KVB ajánlásainak következetes megvalósítását a két nemzetiség helyzetének javítása érdekében.

⁸ A jegyzőkönyv szlovén változatában a lendvai könyvtár „valamint a nemzetiségi múzeum” szerepel.

⁹ A jegyzőkönyv szlovén változatában a 60% nem szerepel, ehelyett „a költségvetés egy részét” megfogalmazást használja.

A KVB javasolja, hogy a Kormányok ösztönözzék a vegyes lakosságú területek önkormányzatait, kisebbségi közösségeit, hogy pályázzanak EU-s forrásokra, s az azokhoz szükséges saját forrás biztosításához nyújtsanak segítséget az önkormányzatoknak és kisebbségi közösségeknek.

A KVB javasolja, hogy a SZK-ban az új közigazgatási egységek kialakítását szabályozó törvénycsomag vegye figyelembe az őshonos kisebbségek kivételezett helyzetét, és ne csorbítsa szerzett jogait.

2. A KKB szorgalmazza a magyar félnél, hogy az Egyezmény alapján, valamint a nemzeti jogszabályok és választási jog megreformálási folyamával összhangban tegye lehetővé, hogy a MK-ban élő szlovén kisebbség a következő választásokon megválaszthassa saját képviselőjét a MK Országgyűlésébe.¹⁰
3. A KVB szorgalmazza a MK kormányánál, vizsgálja meg annak lehetőségét, hogy az OSZÖ további forrásokhoz jusson a többletfeladatok ellátásához.¹¹
4. A KVB olyan gazdasági programok bevezetését javasolja, amelyek a mindkét nemzeti közösség által lakott területen megoldja a foglalkoztatási, az infrastruktúra- és gazdaságfejlesztési nehézségeket. Mindkét Kormány serkentse a nemzetiségi közösségek által lakott régiók gazdasági és infrastruktúra fejlesztését, valamint közutak és vasutak építésével biztosítsa a közöttük és az országos központok közötti kapcsolatot az EU – INTERREG projektek révén is.
5. A KVB javasolja mindkét Kormánynak, hogy a Kisebbségvédelmi Egyezmény és az alkotmányos jogok értelmében tegyen meg mindent annak érdekében, hogy mindkét nemzetiségileg vegyesen lakott területen a kétnyelvűség a gyakorlatban is következetesen valósuljon meg.

A KVB üdvözlí a két Fél kezdeményezését, hogy megállapodást készítsenek elő a kétnyelvű területeken a közigazgatásban dolgozók továbbképzésének szervezéséről.

¹⁰ A szlovén változat fordítása. A szerkesztők rendelkezésére álló hivatalos magyar változatban ez a pont olvashatatlan.

¹¹ A szlovén változat fordítása. A szerkesztők rendelkezésére álló hivatalos magyar változatban ez a pont olvashatatlan.

A KVB továbbá javasolja a MK Kormányának, hogy a kétnyelvű területen működő Rába-vidéki önkormányzatoknak nyújtson külön támogatást a kétnyelvűség gyakorlati érvényesítéséből eredő többletköltségeik finanszírozására.

6. A KVB javasolja a magyar Félnek, hogy mielőbb kezdje meg a Felsőszölnök és Kétyölgy zsáktelepülések közötti közút kiépítését. A szlovén Félnek pedig javasolja, hogy újítsa fel a Središče/Szerdahely és Prosenjakovci/Pártosfalva közötti utat.

A KVB üdvözli a két Kormányt a Rédic és Lendava/Lendva közötti vasúti összeköttetés visszaállításának megvalósítására tett erőfeszítéseit.

A KVB szintén ismételten javasolja, hogy a két fél illetékes halóságai tegyenek meg minden annak érdekében, hogy beindulhasson a Szentgotthárd-Murska Sobota közötti autóbusszjárat.

7. A KVB felhívja az érintett tárcákat, hogy a Rába-vidéki szlovén nemzetiségi iskolákban és a muravidéki kétnyelvű iskolákban továbbra is történjenek erőfeszítések az anyanyelvi oktatás minőségének javítására.
8. A KVB javasolja, hogy főként a Rába-vidéki iskolákban a szlovén nyelvoktatás minőségének javítása érdekében az iskolafenntartók vizsgálják meg egy szlovéniai pedagógiai asszisztens foglalkoztatásának lehetőségét.

A KVB szintén javasolja, hogy a szlovéniai óvónők időszakos Rába-vidéki szakmai látogatásai helyett az intézmények fenntartói vizsgálják meg annak lehetőségét, hogy állandó óvónőasszisztentst alkalmazzanak a Rába-vidéki óvodákban.

A KVB ajánlja a szentgotthárdi gimnáziumban a szlovén nemzetiségi oktatás visszaállítását, a magyar jogszabályoknak megfelelően és a szülők igénye szerint.

9. A KVB felhívja a magyar Felet, hogy kiemelten támogassa a szlovén nemzetiségi oktatási intézmények fenntartását és működését. Kiemelten támogassa a felsőszölnöki és az apátistvánfalvi oktatási intézmények zavartalan és folyamatos működését.

A KVB javasolja továbbá, a magyar Félnek, vizsgálja meg az apátistvánfalvai általános iskola felújításának lehetőségét, mérje fel az elérhető forrásokat, és ezeknek fényében dolgozza ki a felújítás menetrendjét.

10. A KVB javasolja, a jelenlegi tankönyvsorozat mielőbbi befejezését. A nemzetiségi és a kétnyelvű iskolák részére szükséges tankönyvek további szakmai előkészítéséről és kiadásáról közvetlenül a minisztériumok állapodjanak meg.

A KVB javasolja, hogy az illetékes minisztériumok mérjék fel a kétnyelvű oktatáshoz szükséges magyarországi szlovén és szlovéniai magyar tankönyvek helyzetét, és dolgozzanak ki javaslatot a kérdés színvonalas megoldására.

11. A KVB javasolja a magyar Kormánynak, hogy – az egyetemi autonómia tiszteletben tartása mellett¹² – a szombathelyi Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola Szlovén Nyelv- és Irodalom Tanszékén vizsgálja meg a lehetőségét egy szlovén fordítói és tolmácsképző program beindításának.
12. A KVB ajánlja, hogy az illetékes tárcák – ugyancsak az egyetemi autonómia tiszteletben tartása mellett – mindkét országban támogassák a főiskolai intézményeket, hogy évente 5-6 nemzetiségi fiatal számára nyíljon lehetőség továbbtanulásra, illetve részképzésekre. A jelentkezési időpontok kitűzésében lehetőség szerint vegyék figyelembe a két ország között az érettségi időpontját illetően fennálló eltéréseket.
13. A KVB javasolja a magyar Kormánynak, hogy növelje a *Radio Monošter* támogatását a heti 24 órás működésre.
14. A KVB üdvözlí, hogy a SZK Kormányja kiemelt figyelmet fordít a Muravidéki Magyar Önkormányzati Nemzeti Közösség kulturális intézményeinek támogatására. Annak érdekében, hogy az intézmény regionális státust kapjon, a magyar és a szlovén Fél vizsgálja meg a lendvai Művelődési és Pro-

¹² A jegyzőkönyv szlovén változatában az egyetemi autonómia helyett „(...) a szak és az oktatók szakértelmének figyelembe vételével (...)” kifejezés szerepel.

móciós Központ további költségvetési¹³ támogatásának lehetőségét. Javasolja továbbá, hogy a Társalapítók közösen fogadják el a műsortervet.¹⁴

KVB szorgalmazza a MK kormányánál, hogy a muravidéki magyar kisebbségi intézményekkel egyeztetve, négy minőségi program finanszírozásával támogassa a színházi tevékenységet. A KVB javasolja a társalapítóknak, készítsenek közös javaslatot a SZK és a MK kormányának arra vonatkozóan, hogyan biztosítani a zavartalan működést.

15. A KVB javasolja mindkét kormánynak, hogy a Rába-vidéki szlovén nemzeti közösség néprajzi múzeuma kialakítása céljából, fogadjon el eszmei támogatói határozatot a felsőszölnöki plébánia épületének az OSZÖ részéről történő felvásárlásról.
16. A KVB felszólítja mindkét kormányt, közösen fogadjanak el intézkedéseket a domonkosfai / domanjševci középkori templom felújításával kapcsolatosan.¹⁵

II. Hosszú távú ajánlások¹⁶

1. A KVB ajánlja a Kisebbségvédelmi Egyezmény rendelkezéseinek és a KVB-ülések ajánlásainak következetes megvalósítását a két nemzeti közösség helyzetének javítása érdekében.
2. A KVB javasolja, hogy a magyar Fél mérje fel, miként növelheti a szentgotthárdi Szlovén Kulturális és Információs Központ programjainak megvalósítására fordított támogatását.
3. A KVB javasolja a magyar Kormánynak, hogy a Rába-vidéki szlovén nemzeti közösség művelődési házainak felújítását oly módon is támogassa, hogy segítségükre van színvonalas pályázatok elkészítésében, amelyekkel sikerrel pályázhatnak európai és hazai forrásokból elnyerhet.

¹³ A jegyzőkönyv szlovén változatában a „költségvetési támogatás” helyett „szubvenció” szó szerepel.

¹⁴ A jegyzőkönyv szlovén változata nevesíti az alapítókat, Lendva Községet és „a magyar nemzeti közösséget”.

¹⁵ A 15. és 16. pontok a szlovén változat fordításai. A szerkesztők rendelkezésére álló hivatalos magyar változatban ezek a pontok olvashatatlanok.

¹⁶ A jegyzőkönyv szlovén változata nem számozza meg itt az ajánlásokat.

4. A KVB javasolja a két kormánynak, hogy a kultúra és a kulturális örökség területén nyitott kérdések megvitatása érdekében még az idén találkozzanak az illetékes minisztériumok képviselői.
5. A KVB felhatalmazza a Társelnököket, hogy levélben felkérjék a Magyar Tudományos Akadémia és a Szlovén Tudományos és Művészeti Akadémiát, szervezzenek közös tudományos tanácskozást a magyarországi szlovén nemzeti közösség és a szlovéniai magyar nemzeti közösség társadalmi-gazdasági helyzetéről.
6. A KVB ismételten¹⁷ javasolja, hogy a MK, a SZK szentgotthárdi főkonzulátusának mintájára minél előbb nyissa meg lendvai főkonzulátusát.

A Felek megegyeztek abban, hogy következő ülésüket 2008 első felében Magyarországon tartják.

A Jegyzőkönyv két példányban készült, magyar és szlovén nyelven. Mindkét változat egyaránt hiteles.

Ljubljana, 2007. szeptember 21.

A Vegyes Bizottság
Magyar Tagozatának elnöke

A Vegyes Bizottság
Szlovén Tagozatának elnöke

¹⁷ A jegyzőkönyv szlovén változatában az „ismételten” szó nem szerepel.

JEGYZŐKÖNYV

a Magyar Köztársaság területén élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaság területén élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról szóló egyezmény figyelemmel kísérésére összehívott Magyar-Szlovén Kisebbségi Vegyes Bizottság X. üléséről

A Magyar-Szlovén Kisebbségi Vegyes Bizottság (a továbbiakban KVB) X. ülésére 2008. április 25-én Budapesten került sor. A magyar küldöttséget Gémesi Ferenc, a Magyar Köztársaság Miniszterelnöki Hivatalának kisebbség- és nemzetpolitikaiért felelős szakállamtitkára, a szlovén delegációt Zorko Pelikan államtitkár, a Szlovén Köztársaság Kormánya Határon Túli Szlovének Hivatalának vezetője, a KVB társelnökei vezették.

A KVB a Magyar Köztársaság területén élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaság területén élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról szóló Egyezmény (a továbbiakban Kisebbségvédelmi Egyezmény) alapelveit és rendelkezéseit szem előtt tartva a két országban élő magyar és szlovén kisebbség helyzetének időszerű kérdéseiről folytatott tanácskozása során egyetértett az alábbiakban:

- A Magyar Köztársaság (a továbbiakban MK) területén élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaság (a továbbiakban SZK) területén élő magyar nemzeti közösség, valamint a két kisebbség tagjai különjogainak biztosításáról szóló, a két ország között 1992-ben megkötött Kisebbségvédelmi Egyezmény magas szinten biztosítja a magyar, illetve a szlovén kisebbségi közösség hagyományainak, kulturális értékeinek és történelmi örökségének megőrzését, és ezzel hozzájárul nemzeti azonosságuk kiteljesítéséhez.
- A KVB megállapítja ugyanakkor, hogy a Kisebbségvédelmi Egyezménybe foglalt elveket és célokat a megváltozott körülmények figyelembevételével (európai uniós és NATO-tagság, teljes jogú schengeni tagságunk) – amelyek egyben további ösztönzést jelentenek az elvek és a Bizottság ajánlásainak gyorsabb teljesítéséhez – aktualizálni szükséges.

A Bizottság üdvözlöi a KVB korábbi ülésein elfogadott ajánlások teljesítésében elért sikereket, de egyben megállapítja, hogy az ajánlások egy részének teljesítése még nem történt meg, illetve folyamatban van. Felhívja a Feleket, hogy tegyenek erőfeszítéseket a korábbi ajánlások mielőbbi teljesítésére a jelen, X. Ülés jegyzőkönyvében foglalt ajánlásokkal egyetemben.

A Magyar-Szlovén Kisebbségi Vegyes Bizottság X. ülésének
AJÁNLÁSAI

Az általános kérdések területén

1. A KVB javasolja a Kisebbségvédelmi Egyezmény rendelkezéseinek és a KVB ajánlásainak következetes megvalósítását a két nemzetiség helyzetének javítása érdekében.
2. A KVB javasolja a magyar félnek, hogy a Kisebbségvédelmi Egyezmény alapján, valamint a nemzeti törvényalkotási és választójogi reformfolyamattal összhangban tegye lehetővé, hogy a magyarországi szlovén kisebbség saját parlamenti képviselőt választhasson, lehetőség szerint már a következő országgyűlési választásokon.
3. A KVB javasolja a szlovén félnek, hogy az új közigazgatási egységek kialakítását szabályozó törvénycsomag módosításának előkészítése során vonja be az együttműködésbe a nemzeti közösséget. A KVB javasolja, hogy a törvényelőkészítő munkacsoport munkájában – az előző bekezdés értelmében – vegyen részt a Muravidéki Magyar Önkormányzati Nemzeti Közöség (MMÖNK) szakértője.
4. A KVB ösztönözi a vegyes lakosságú területek önkormányzatait, kisebbségi közösségeit, hogy pályázzanak európai uniós forrásokra. A két fél továbbra is segítséget nyújt a nemzetiségi közösségeknek a pályázatokhoz szükséges saját forrás biztosításához.
5. A KVB üdvözlöi azt a magyar kezdeményezést, amely a "Helyi és regionális hatóságok közötti határ menti együttműködésről" szóló (a 2007. október 17-i magyar-szlovén együttes kormányülésen elfogadott) megállapodás alapján egy Magyar-Szlovén Határ menti Regionális Fórum létrehozását javasolja.

6. A KVB javasolja mind a két kormánynak, hogy az Egyezmény értelmében kövessenek el mindent annak érdekében, hogy a kétnyelvűség a gyakorlatban is megvalósuljon. A KVB ismételten javasolja, hogy a felek kössenek megállapodást a kétnyelvű területeken a közigazgatásban dolgozók továbbképzésének megszervezéséről, hogy előrelépés történjen a kétnyelvűség gyakorlati megvalósulásában.
7. A KVB rendkívül jelentős eseményként értékeli, hogy európai uniós tag-ságunkat követően 2008. január 1-jétől Magyarország és Szlovénia teljes jogú schengeni taggá váltak. Felhívja a felek figyelmét az uniós tagságban rejlő lehetőségek és a schengeni rendszerhez történt csatlakozás kínálta előnyök kihasználására. A magyarországi szlovén és szlovéniai magyar nemzeti közösség érdekében elengedhetetlen az infrastrukturális fejlesztések, az „egymás felé forduló régiók” kialakítása, és a szoros együttműködés – az európai uniós források igénybevételével.
8. A KVB a térség gazdasági fejlődése szempontjából üdvözli a két kormánynak és az illetékes tárcáknak a Rédics –Lendva (Lendava) közötti vasúti összeköttetés visszaállítása lehetőségeinek vizsgálata érdekében tett erőfeszítéseit.
9. A KVB üdvözli, hogy az illetékes szlovén közlekedési vállalat beszerezte a Szentgotthárd-Murska Sobota közötti autóbuszjárat beindításához szükséges engedélyeket. Felkéri a magyarországi üzemeltetőt (Vasi Volán), hogy szlovén partneréhez hasonlóan szerezze be a szükséges engedélyeket. A KVB javasolja, hogy ez a buszjárat a tervezett útvonalon, illetve az annak közelében lévő települések kiszolgálását is lássa el (minden – az útvonalon lévő – településen álljon meg), tehát ne hagyományos értelemben vett „nemzetközi járatként” működjön, hanem gyakorlati és idegenforgalmi célokat szolgáljon. A KVB javasolja, hogy a járat beindításához a Vasi Volán használja ki a Nyugat-Dunántúli Regionális Operatív Program nyújtotta lehetőségeket.
10. A KVB javasolja, hogy a Magyar Köztársaság Lendván nyisson főkonzulátust.

Az oktatás területén

1. A KVB felhívja az érintett szaktárcák figyelmét arra, hogy a jövőben is törekedjenek az anyanyelven folyó oktatás minőségének javítására a Rába

menti kétnyelvű szlovén nemzeti iskolákban és a muravidéki kétnyelvű iskolákban.

2. A KVB javasolja a magyar félnek, hogy ösztönözze a szlovén közösséget, kezdeményezzék további kétnyelvű iskolák és óvodák beindítását, kihasználva a törvény adta lehetőségeket. A KVB üdvözli, hogy a magyar fél kiemelten támogatja a már működő kétnyelvű szlovén nemzetiségi oktatási intézmények fenntartását és működését. A KVB javasolja, hogy folytassa ezt a gyakorlatot, ezzel is biztosítva a kétnyelvű szlovén oktatási intézmények zavartalan és folyamatos működését.
3. A KVB üdvözli azt a szlovén kezdeményezést, hogy az illetékes minisztériumok és az iskolát fenntartó önkormányzatok vizsgálják meg egy olyan rendszer kialakításának lehetőségeit, amely az iskolák igényei alapján a Rába-menti kétnyelvű nemzetiségi iskolák pedagógusai és a muravidéki kétnyelvű iskolák pedagógusai számára hosszabb időtartamú nyelvi-szakmai továbbképzési lehetőséget biztosítana az anyaországban. A továbbképzés ideje alatt a pedagógusok küldő iskolájuktól folyamatosan megkapnák fizetésüket és megtartanák munkahelyüket. A KVB üdvözli, hogy a szlovén fél kész átadni a hasonló területen megvalósuló szlovén-olasz együttműködés tapasztalatait.
4. A KVB üdvözli, hogy a magyar fél célzott pályázati lehetőséget biztosított a felsőszölnöki és az apátistvánfalvi Általános Iskola felújításához, így a kétnyelvű oktatás objektív feltételei javulnak. A KVB javasolja a magyar félnek, hogy tegyen erőfeszítéseket a két iskola felszerelésének korszerűsítése érdekében.
5. A KVB javasolja, hogy az illetékes minisztériumok közvetlenül állapodjanak meg a megfelelő tankönyvek biztosításáról a rábavidéki és a muravidéki nemzetiségi nyelvű oktatás igényei szerint.
6. A KVB javasolja, hogy a lendvai kétnyelvű szakközépiskolában¹ minden oktatási program valósuljon meg mindkét (szlovén és magyar) nyelven – az

¹ A jegyzőkönyv szlovén változata a „kétnyelvű középiskolát” említi. A lendvai kétnyelvű középiskolának gimnáziumi és szakközépiskolai osztályai is vannak.

„Őshonos magyar és olasz nemzeti közösség különjogairól” szóló törvény értelmében.

7. A KVB javasolja „az őshonos magyar és olasz nemzeti közösség különjogairól szóló törvény” 15. oktatásra vonatkozó paragrafusát autentikus és kötelező érvényű értelmezését.
8. A KVB javasolja, hogy az OSZÖ, a Szentgotthárdi Szlovén Nemzetiségi Önkormányzat együttműködve a szentgotthárdi gimnázium fenntartójával, a KVB XI. üléséig készítsen szakmai értékelést a szentgotthárdi gimnáziumban folyó szlovén nemzetiségi nyelvoktatás színvonaláról.

A kultúra és tájékoztatás területén

1. A KVB üdvözli, hogy a magyar Fél 2008-ban pályázati forrásból biztosítja a Radio Monošter műsoridejének 24 órára történő bővítéséhez szükséges pénzügyi fedezetet. Egyben javasolja, hogy a magyar fél a továbbiakban is biztosítsa a rádió folyamatos működését a heti 24 órás műsorszóráshoz szükséges költségek tervezésével. A Bizottság javasolja, hogy a magyar fél biztosítson kizárólagos frekvenciát a szlovén nyelvű műsorsugárzás céljára. A KVB javasolja, hogy a felek a hamarosan bevezetésre kerülő digitális műsorszórás lehetőségeinek a nemzeti kisebbségek érdekében történő kihasználása céljából vizsgálják meg az együttműködés lehetőségeit.
2. A KVB tudomásul veszi,² hogy az Országos Szlovén Önkormányzat (OSZÖ) a néprajzi múzeum kialakítása céljából – saját forrásaira támaszkodva – előszerződést köt a tulajdonosokkal a felszözlőki paplak megvásárlására. A KVB ösztönzi az OSZÖ-t, hogy a vételár fennmaradó részét az EMVA keretein belül rendelkezésre álló forrásokra benyújtott pályázattal fedezze. A KVB javasolja, hogy – a szükséges feltételek fennállása esetén, az arra megállapított eljárási rendben – a magyar Fél nyújtson támogatást az OSZÖ-nek a pályázathoz szükséges önrész biztosítása érdekében.
3. A KVB javasolja, hogy a magyar fél a Magyarországi Szlovén Szövetség, illetve a szentgotthárdi Szlovén Kulturális és Információs Központ programjainak finanszírozásához biztosítsa a szükséges eszközöket. A Magyar-

² A jegyzőkönyv szlovén változata szerint a „KVB javasolja....”.

országi Szlovének Szövetsége, illetve a szentgotthárdi Szlovén Kulturális és Információs Központ programjaik finanszírozásához nyújtsanak be pályázatokat az erre a célra létrehozott közalapítványokhoz. A KVB javasolja, hogy a Magyarországi Szlovének Szövetsége együttműködve az OSZÖ-tal, a Vegyes Bizottság XI. üléséig alakítson ki a Szlovén Kulturális és Információs Központ működtetésére azoknak az előírásoknak megfelelő konstrukciót, melyek lehetővé teszik a központ működési támogatását.

A Felek megegyeztek abban, hogy következő ülésüket 2008 szeptemberében vagy októberében Szlovéniában tartják.

A Jegyzőkönyv két példányban készült, magyar és szlovén nyelven. Mindkét változat egyaránt hiteles.

Budapest, 2008. április 25.

A Vegyes Bizottság
Magyar Tagozatának elnöke

A Vegyes Bizottság
Szlovén Tagozatának elnöke

JEGYZŐKÖNYV

A Magyar Köztársaság területén élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaság területén élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról szóló egyezmény figyelemmel kísérésére összehívott Magyar-Szlovén Kisebbségi Vegyes Bizottság XI. üléséről

A Magyar-Szlovén Kisebbségi Vegyes Bizottság (a továbbiakban: KVB) XI. ülésére 2009. november 17-én Lendván került sor. A magyar küldöttséget Gémesi Ferenc, a Magyar Köztársaság Miniszterelnöki Hivatalának kisebbség- és nemzetpolitikáért felelős szakállamtitkára, a szlovén küldöttséget dr. Boris Jesih államtitkár, a Szlovén Köztársaság Kormánya Határon Túli Szlovének Hivatalának vezetője, a KVB társelnökei vezették.

A KVB a Magyar Köztársaság területén élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaság területén élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról szóló Egyezmény (a továbbiakban: Kisebbségvédelmi Egyezmény) alapelveit és rendelkezéseit szem előtt tartva a két országban élő magyar és szlovén kisebbség helyzetének időszerű kérdéseiről folytatott tanácskozása során egyetértettek a következőkben:

- A Magyar Köztársaság (a továbbiakban: MK) területén élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaság (a továbbiakban: SZK) területén élő magyar nemzeti közösség, valamint a két kisebbség tagjai különjogainak biztosításáról szóló, a két ország között 1992-ben megkötött Kisebbségvédelmi Egyezmény magas szinten biztosítja a magyar, illetve a szlovén kisebbségi közösség hagyományainak, kulturális értékeinek és történelmi örökségének megőrzését, és ezzel hozzájárul a nemzeti azonosságtudatuk kiteljesítéséhez;
- A Magyar Köztársaság területén élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaság területén élő magyar nemzeti közösség kormányzati támogatása a jelenlegi kedvezőtlen gazdasági helyzet ellenére 2010-re sem csökken;
- Javasolja a Magyar Köztársaság Kormányának és a Szlovén Köztársaság Kormányának, hogy a kétoldalú egyezmény szellemében megtárgyalt és

jegyzőkönyvbe foglalt ajánlásai – az eddigi gyakorlattal összhangban – kormányhatározattal kerüljenek elfogadásra és megerősítésre.

A Bizottság üdvözli a KVB korábbi ülésein elfogadott ajánlások teljesítésében elért sikereket, egyidejűleg megállapítja, hogy az ajánlások egy részének teljesítése még nem történt meg, illetve folyamatban van. A KVB felkéri az ajánlásokban érintett, illetékes szerveket és intézményeket mind a korábban, mind a jelen ülés jegyzőkönyvében foglalt ajánlások teljesítésére.

A Magyar-Szlovén Kisebbségi Vegyes Bizottság XI. Ülésének AJÁNLÁSAI

AZ ÁLTALÁNOS KÉRDÉSEK TERÜLETÉN

1. A KVB javasolja a Kisebbségvédelmi Egyezmény rendelkezéseinek és a KVB ajánlásainak következetes megvalósítását a két nemzetiség helyzetének javítása érdekében.
2. A KVB üdvözli a Magyarországon hivatalosan elismert 13 kisebbséggel fenntartott parlamenti együttműködés új testületének, a Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségek Fórumának a megalakítását. A Bizottság a testület megalakítását előremutató első lépésnek értékeli a kisebbségek parlamenti képviselőinek megteremtésében, és javasolja a Magyar Félnek, hogy – a választójogra vonatkozó szabályozás átalakítására vonatkozó lépésekkel összhangban – tegye lehetővé a Magyarországon élő szlovén kisebbségnek a saját országgyűlési képviselő megválasztását.
3. A KVB javasolja a szlovén Félnek, hogy amennyiben ismételt sor kerülne a régiókról szóló törvény előkészítésére, úgy az együttműködésbe vonja be a magyar nemzeti közösséget.
4. A KVB javasolja, hogy minél előbb kezdődjön meg a Felsőszölnök/Gornji Senik és Kétvölgy/Verica közötti közút építése.
5. A KVB ösztönözi a vegyes lakosságú területek önkormányzatait, kisebbségi önkormányzatait és szervezeteit, hogy pályázzanak európai uniós forrásokra. A két Fél továbbra is segítséget nyújt a nemzeti közösségeknek a pályázatokhoz szükséges saját forrás biztosításához. Ennek érdekében a

KVB javasolja, hogy a két Fél úgy szabályozza az európai uniós fejlesztési pályázatait saját forrás kiegészítése támogatásáról szóló rendeleteit, hogy a kisebbségi önkormányzatoknak, és szervezeteknek lehetőségük nyíljon az európai uniós fejlesztési projektjeikhez szükséges saját forrás kiegészítésére pályázati úton. A KVB javasolja, hogy a 2. magyar-szlovén együttes kormányülés (2009. november 27.) ezt a kérdést is tűzze napirendre, vizsgálja meg a kisebbségi önkormányzatok és szervezetek európai uniós projektjeihez szükséges önrész biztosításának lehetőségeit mindkét oldalon.

6. A KVB üdvözlí, hogy a Szlovén Köztársaság Önkormányzati és Területfejlesztési Kormányhivatala és a Magyar Köztársaság Önkormányzati és Területfejlesztési Minisztériuma között a „Helyi és regionális hatóságok közötti határon átnyúló együttműködésről” szóló, a 2007. október 17-i magyar-szlovén együttes kormányülésen született megállapodás alapján hamarosan sor kerül a Magyar-Szlovén Határon Átnyúló Együttműködési Vegyes Bizottság alakuló ülésére.
7. A KVB javasolja a két Félnek, hogy a Magyar Köztársaság területén élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaság területén élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról szóló egyezmény értelmében továbbra is kövessen el mindent a törvények következetes alkalmazása érdekében, hogy a kétnyelvűség a gyakorlatban is jobban érvényesüljön. A KVB javasolja, hogy a közigazgatásban dolgozók továbbképzéséért felelős tárcák a 2. magyar-szlovén együttes kormányülésen fogadjanak el szándéknyilatkozatot a kétnyelvű területek közigazgatási dolgozóinak továbbképzéséről, még ebben az évben kössenek megállapodást a továbbképzés megszervezéséről.

A KVB javasolja a magyar Félnek, hogy fejlessze a kétnyelvű dokumentumok előállításához szükséges infrastruktúrát, első lépésként a nemzeti kisebbségek számára kiállítandó személyi igazolvány és vezetői engedély elkészítéséhez.

8. A MK területén élő szlovén nemzeti kisebbség és az SZK területén élő magyar nemzeti közösség érdekében az „egymás felé forduló régiók” kialakításának jegyében elengedhetetlen az infrastrukturális fejlesztés, és ennek érdekében a szoros együttműködés – az európai uniós források igénybevétele. A KVB javasolja a helyi önkormányzatoknak, hogy töre-

kedjenek arra, hogy az alábbi települések közötti összekötő utak ismét használhatók legyenek.

- Felsőszölnök/Gornji Senik – Čepinci
 - Orfalu/Andovci – Budinci
 - Kétvölgy/Verica – Čepinci
 - Genterovci/Göntérháza – Gáborjánháza
 - Žitkovci/Zsitkóc – Bödeháza
 - Domajševci/Domonkosfa – Kercaszomor
 - Čentiba/Csente – Tenke
 - Hodoš/Hodos – Szalafő
9. A KVB a térség gazdasági fejlődése szempontjából üdvözli a két kormány-
nak és az illetékes tárcáknak a Rédics -Lendva/Lendava közötti vasúti öss-
szeköttetés visszaállítása lehetőségeinek vizsgálata érdekében tett
erőfeszítéseit.
10. A KVB megismerkedett a két nemzeti közösségnek azokkal a gazdasági
létesítményekkel kapcsolatos aggodalmával, amelyeknek negatív hatásai
lehetnek a környezetre.

AZ OKTATÁS TERÜLETÉN

1. A KVB javasolja, hogy az érintett tárcák és a kisebbségi intézmények a
jövőben még jobban törekedjenek az anyanyelven folyó oktatás minőségé-
nek javítására a Rába-vidéki nemzetiségi és kétnyelvű, valamint a muravi-
déki kétnyelvű iskolákban. A KVB üdvözli a szlovén fél szándékát, hogy
támogatja a kisebbségi oktatás területén tevékenykedő szakemberek 2010
júniusára tervezett nemzetközi tanácskozásának előkészítését e terület nyi-
tott kérdéseiről, melyre meghívják a magyar szakembereket is.
2. A KVB üdvözli, hogy a magyar Fél finanszírozta az apátistvánfalvi általános
iskola felújítását, így a kétnyelvű oktatás objektív feltételei javulnak. A KVB
javasolja a magyar Félnek, hogy tegyen erőfeszítéseket a két nemzetiségi
iskola (Felsőszölnök és Apátistvánfalva) felszerelésének további korszerű-
sítése érdekében.
3. A KVB megállapítja, hogy az MK Oktatási és Kulturális Minisztériuma a
kétnyelvű nemzetiségi oktatáshoz szükséges közismereti tankönyvek for-

dításáról, kiadásáról és forgalmazásáról, a szlovén kétnyelvű iskolák igényeinek megfelelően, megállapodást kötött az Apáczai Kiadóval.

4. A KVB javasolja, hogy a lendvai kétnyelvű szakközépiskolában¹ minden oktatási program valósuljon meg mindkét (szlovén és magyar) nyelven, a Szlovén Köztársaságban élő őshonos magyar és olasz nemzeti közösség különjogairól szóló törvény alapján.

A bizottság üdvözlí, hogy a magyar fél kész a lendvai kihelyezett magyar nyelvtanfolyam megszervezéséhez segítséget nyújtani a muravidéki kétnyelvű oktatás területén tevékenykedő pedagógusok nyelvi-szakmai továbbképzése céljából.

5. A KVB javasolja a Szlovén Köztársaságban élő őshonos magyar és olasz nemzeti közösség különjogairól szóló törvény 15. paragrafusának autentikus és kötelező érvényű értelmezését.
6. A KVB javasolja a Rába-vidéki szlovén óvodák fenntartóinak, hogy a szlovén anyanyelvű foglalkozások hatékonyságának növelése érdekében – a nemzetiségi kiegészítő normatív támogatás felhasználásával – közösen alkalmazzanak szlovén anyanyelvű „utazó” óvodai asszisztentst.
7. A KVB javasolja a Feleknek, segítsék olyan oktatási programok kialakítását, amelyek – más magyarországi és szlovéniai egyetemen és főiskolán már megvalósult mintára – a különböző szakok hallgatóinak lehetővé teszik, hogy tanulmányaik befejeztével – a belső törvényi szabályozással összhangban – munkát vállalhassanak Muravidék és Rába-vidék kétnyelvű területein.²
8. A KVB üdvözlí, hogy a két oktatási minisztérium között rendszeres találkozó alakultak ki a Rába-vidéki kétnyelvű oktatás problémái megvitatása érdekében. Javasolja, hogy folytassanak hasonló találkozókat a muravidéki kétnyelvű oktatás problémái megvitatása érdekében is.³

¹ A jegyzőkönyv szlovén változata a „kétnyelvű középiskolát” említi. A lendvai kétnyelvű középiskolának gimnáziumi és szakközépiskolai osztályai is vannak.

² A jegyzőkönyv szlovén változata a 7. pontot a 6. pontba foglalta. Ezért a két jegyzőkönyv bekezdéseinek számozása eltér.

³ A jegyzőkönyv szlovén változata ezt a mondatot még az alábbival egészíti ki: „...valamint hasonló rendszerszintű megoldások és szttenderdek biztosítására mindkét ország nemzetiségileg

A KVB javasolja a nemzeti közösségeknek, hogy ösztönözzék a kétnyelvű oktatásban részt vevő pedagógusokat mindkét oldalon, hogy nagyobb mértékben éljenek a szakmai nyelvi továbbképzések és a terület egyetemei (Debrecen, Maribor) közötti kapcsolatok fennálló lehetőségeivel.

A KULTÚRA ÉS A TÁJÉKOZTATÁS TERÜLETÉN

1. A KVB javasolja a feleknek, továbbra is biztosítsanak forrásokat a kisebbségi szervezetek és intézményeik zavartalan működéséhez. Javasolja a magyar Félnek, vizsgálja meg, hogy a kisebbségi szervezetek és intézményeik finanszírozásában hogyan kaphatna nagyobb szerepet a normatív rendszer.
2. A KVB megállapítja, hogy a magyar Fél – költségvetési támogatásból és pályázati úton – biztosítja a *Radio Monošter* heti 8 órás műsoridőben történő működéséhez szükséges pénzügyi fedezetet. A KVB javasolja, hogy a magyar fél segítse elő a stúdió felszerelésének további korszerűsítését. A KVB javasolja a magyar Félnek, hogy biztosítson lehetőséget a műsoridő heti 24 órára történő növeléséhez, mellyel nagy mértékben segítené a szlovén nyelv megőrzését. Ennek érdekében – a rádió tulajdonosának bevonásával – készüljön a heti 24 órás műsoridőre történő áttéréshez szükséges tartalmi, pénzügyi és technikai feltételeket tartalmazó összefoglaló.
3. A KVB javasolja, hogy a magyar fél a Magyarországi Szlovén Szövetség, illetve a szentgotthárdi Szlovén Kulturális és Információs Központ programjainak finanszírozásához biztosítsa a szükséges eszközöket. Ennek érdekében a Magyarországi Szlovének Szövetsége, illetve a szentgotthárdi Szlovén Kulturális és Információs Központ programjaik finanszírozásához nyújtsanak be pályázatokat az erre a célra létrehozott közalapítványokhoz. A KVB javasolja, hogy a Magyarországi Szlovének Szövetsége együttműködve az OSZÖ-tal, a Vegyes Bizottság XII. üléséig alakítson ki a Szlovén Kulturális és Információs Központ működtetésére azoknak az előírásoknak megfelelő konstrukciót, melyek lehetővé teszik a központ működési támogatását.

A KVB üdvözlí, hogy a magyar fél egy 2010-ben a Szlovén Kulturális és Információs Központban – a hármas határ adottságait figyelembe vevő – interetnikus kulturális program szervezésébe kezd.

vegyesen lakott területén”.

4. A Szlovén Köztársaság Kormánya további pénzeszközökkel biztosította a Magyar Nemzetiségi Tájékoztatási Intézet zavartalan működését, illetve az egyetlen szlovéniai magyar hetilap (Népújság) kiadását. A KVB javasolja a Feleknek, hogy járuljanak hozzá a két nemzeti kisebbség újságjai (Porabje, Népújság) folyamatos megjelenésének pénzügyi fedezetéhez.
5. A KVB üdvözlí, hogy a magyar kormány – együttműködve a muravidéki magyar kisebbségi intézményekkel, külön megállapodás alapján – évi három minőségi színházi produkció költségeinek társfinanszírozásával segíti ezen intézmények kulturális tevékenységét.
6. A KVB üdvözlí, hogy a magyar fél pénzügyi segítséget nyújtott a felsőszlóníi paplak megvásárlásához, így a „Szlovén Tájház” megalapításához.
7. A KVB felkéri a magyar Felet, hogy a központi költségvetési támogatások soron következő évi tervezése során, attól az évtől, amikor a Szlovén Tájház a működéséhez szükséges engedélyeket megszerezte és a működését megkezdte, az OSZÖ vonatkozásában vegye figyelembe a Szlovén Tájház működtetéséből fakadó feladatok igazolt költségigényét.
8. A KVB a szlovéniai magyar nemzeti közösségnek és a magyarországi szlovén nemzeti kisebbségnek javasolja, hogy a Szlovénia-Magyarország Határon Átnyúló Együttműködési Program 2007-2013 következő pályázati kiírására nyújtsanak be közös projektet a *Népújság*, illetve a *Porabje* gyermekeknek készülő kétnyelvű újságmellékleteinek elkészítéséhez.
9. A KVB üdvözlí, hogy a magyar Nemzeti Kulturális Alapnál (NKA) létrejön a nemzeti és etnikai kisebbségek kultúráját támogató szakmai kollégium, amelynek tagja lesz az Országos Szlovén Önkormányzat elnöke is. E többletforrás elősegíti a magyarországi szlovén kulturális kezdeményezések megvalósulását.⁴

A Felek megegyeztek abban, hogy következő ülésüket 2010-ben Magyarországon tartják.

⁴ A jegyzőkönyv szlovén változatában a 8. és a 9. pont összevontan a 8. pont alatt szerepel.

A jegyzőkönyv két példányban készült, magyar és szlovén nyelven. Mindkét változat egyaránt hiteles.

Lendava/Lendva, 2009. november 17.

Gémesi Ferenc
a Vegyes Bizottság magyar tagozatának
elnöke

Boris Jesih
a Vegyes Bizottság
szlovén tagozatának elnöke

JEGYZŐKÖNYV

A Magyar Köztársaság területén élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaság területén élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról szóló egyezmény figyelemmel kísérésére összehívott Magyar-Szlovén Kisebbségi Vegyes Bizottság XII. üléséről

I. BEVEZETÉS

A Magyar-Szlovén Kisebbségi Vegyes Bizottság (a továbbiakban KVB) 2011. június 15-én tartotta ülését Budapesten. A magyar küldöttséget Répás Zsuzsanna, a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium nemzetpolitikaiért felelős helyettes államtitkár, a szlovén küldöttséget dr. Boris Jesih államtitkár, a Szlovén Köztársaság kormánya Határon Túli és a Diaszpórában Élő Szlovének Hivatalának vezetője, a KVB társelnökei vezették.

A KVB a Magyar Köztársaság területén élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaság területén élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról szóló egyezmény (a továbbiakban: Kisebbségvédelmi Egyezmény) alapelveit és rendelkezéseit szem előtt tartva a két országban élő magyar és szlovén kisebbség időszerű kérdéseinek áttekintése során az alábbiakat állapítja meg:

- A Magyar Köztársaság területén élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaság területén élő magyar nemzeti közösség, valamint a két kisebbség tagjai különjogainak biztosításáról szóló 1992. évi egyezmény magas szinten biztosítja a magyar és a szlovén kisebbségi közösség hagyományainak, kulturális értékeinek és történelmi örökségének megőrzését, és ezzel hozzájárul a nemzeti azonosságtudatuk kiteljesítéséhez.
- A Magyar Köztársaság területén élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaság területén élő magyar nemzeti közösség finanszírozása a kedvezőtlen gazdasági helyzet ellenére 2011-ben sem csökken.
- Javasolja a Magyar Köztársaság kormányának és a Szlovén Köztársaság kormányának, hogy a kétoldalú egyezmény szellemében tárgyaltsa és jegy-

zőkönyvbe foglalt ajánlások – az eddigi gyakorlattal összhangban – kormányhatározattal kerüljenek elfogadásra és megerősítésre.

A Magyar-Szlovén Kisebbségi Vegyes Bizottság üdvözli a két érintett nemzeti közösség intenzívebb együttműködésre irányuló szándékát, amelyet közös nyilatkozat aláírásával terveznek alátámasztani.

A Bizottság üdvözli a KVB korábbi ülésein elfogadott ajánlások teljesítésében elért sikereket, azonban egyidejűleg megállapítja, hogy az ajánlások egy részének teljesítése még nem történt meg, illetve folyamatban van. A Bizottság felkéri mindkét kormányt, hogy tegyen lépéseket a korábban, illetve a jelen, XII. ülés jegyzőkönyvébe foglalt ajánlások mielőbbi teljesítése érdekében.

A még fennálló problémák megoldása hozzájárul az országok közötti szorosabb együttműködéshez a kultúra, az oktatás, a tudomány, a gazdaság a fejlesztések és a közös környezetgazdálkodás területén.

II.

AZ ELŐZŐ ÜLÉSEN MEGFOGALMAZOTT AJÁNLÁSOK ÁTTEKINTÉSE, ÉS A VÉGREHAJTÁSSAL KAPCSOLATOS FELADATOK MEGFOGALMAZÁSA

A.) A LEGUTÓBBI ÜLÉS ÓTA MEGVALÓSULT AJÁNLÁSOK ÁTTEKINTÉSE

Az általános kérdések területén

1. A Szlovén Köztársaság Önkormányzati és Területfejlesztési Hivatala és a Magyar Köztársaság Önkormányzati és Területfejlesztési Minisztériuma között a „Helyi és regionális hatóságok közötti, határon átnyúló együttműködésről” szóló, a 2007. október 17-i magyar-szlovén együttes kormányülésen született megállapodás, valamint a 2009. évi KVB általános ajánlásainak 6. pontja értelmében 2009. november 26-án Lendván megalakult a Szlovén-Magyar Határ Menti Együttműködési Vegyes Bizottság. A vegyes bizottság 2010. december 16-án tartotta második ülését Nagykanizsán, ahol elfogadták a 2011. évre szóló kerettervet. A harmadik ülés megtartására, a tervek szerint, 2011 második félévében kerül sor Szlovéniában.

2. A Szlovén Köztársaság Kormánya 2011. március 3-i ülésén munkacsoportot nevezett ki a Szlovén Köztársaság területén élő őshonos olasz és magyar nemzetiségi közösségről szóló törvény előkészítésére. A kinevezés a KVB általános ajánlásainak 7. pontjával, valamint a Szlovén Köztársaság Országgyűlésének Nemzetiségi Bizottsága 2010. december 7-i ülésén elfogadott álláspontjával összhangban történt, mely szerint a Szlovén Köztársaság Kormánya az őshonos nemzetiségi közösségekkel, az olasz és a magyar képviselőcsoporttal együttműködve készíti elő az őshonos olasz és magyar nemzetiségi közösség jogainak megvalósulásáról szóló általános törvényjavaslatát.

Az oktatás területén

3. 1. A KVB megállapítja, hogy a Nemzeti Erőforrás Minisztérium jogelődje, a Magyar Köztársaság Oktatási és Kulturális Minisztériuma 2009-ben megállapodást kötött az Apáczai Kiadóval környezetismereti tankönyvek fordítása, kiadása és terjesztése céljából, a szlovén kétnyelvű iskolák igényei szerint. A tankönyveket és a munkafüzeteket (az 1., 2. és 3. osztályok részére) 2010-ben lefordították magyarra, szakmailag lektorálták, elvégezték a szükséges módosításokat és a kiadónál kinyomtatták. A KVB megállapítja, hogy a magyar Fél a KVB oktatási ajánlásai 3. pontjával összhangban 2011/2012-es tanévre biztosította az elkészült tankönyvek és pedagógusi példányok kiadásának és terjesztésének finanszírozását.

A KVB üdvözlí, hogy a nemzetiségi tanulók oktatásának, nevelésének segítésére a „Szlovén, bolgár és görög nemzetiségi oktatás fejlesztése új oktatási programok által” című pályázat került meghirdetésre európai uniós forrásokból a Társadalmi Megújulás Operatív Program (TAMOP) keretében. A pályázatot a magyarországi Országos Szlovén Önkormányzat, a Bolgár Országos Önkormányzat és az Országos Görög Önkormányzat alkotta konzorcium nyújtotta be, vezető partner a felsőszölnöki Kossics József Kétnyelvű Általános Iskola és Óvoda.

A projekt célja: a szlovén, a bolgár és a görög nemzeti kisebbséghez tartozó tanulók anyanyelvi kompetenciájának fejlesztése új tankönyvek, munkafüzetek és hanganyagok által. A pályázat a tanulók anyanyelven folyó minőségi oktatását hivatott biztosítani. A projekt várhatóan 2011 második felében új pályázati kiírással folytatódik, és 2012 szeptemberéig lezárul.

2. A KVB megállapítja, hogy a KVB javaslatainak 8. pontjával összhangban mindkét oldalon folyamatban van a kétnyelvű oktatásban résztvevő pedagógusok ösztönzése, hogy nagyobb mértékben éljenek a szakmai nyelvi továbbképzések és a terület egyetemei közötti kapcsolatok lehetőségeivel. Az egyetemek mellett, második idegen nyelv tanulására, felsőfokú képzést biztosít a Szlovén Köztársaság Oktatási Intézete és az Idegen Nyelvi Központ is.

A kultúra és a tájékoztatás területén

1. A KVB üdvözli, hogy a magyar Fél az Országos Szlovén Kisebbségi Önkormányzattal¹ együttműködve biztosította a felsőszölnöki (Gornji Senik) plébánia megvásárlásához szükséges anyagi eszközök egy részét (15 millió HUF, miközben az ESRR eszközeivel társfinanszírozott projekt teljes értéke 55 millió HUF-ot tett ki), és ezzel hozzájárult a „Szlovén Tájház” létrehozásához. A KVB üdvözli, hogy a Magyar Köztársaság az ajánlások 6. és 7. pontjával összhangban költségvetéséből további pénzeszközöket biztosított a „Szlovén Tájház” 2011. évi működéséhez. A KVB javasolja, hogy a magyar Fél a jövőben is nyújtson támogatást a tájház működéséhez.
2. A KVB üdvözli, hogy a magyar kormány, az ajánlások 5. pontjával összhangban – együttműködve a muravidéki magyar kisebbségi intézményekkel, külön megállapodás alapján – évi három minőségi színházi produkció költségeinek társfinanszírozásával segíti ezen intézmények kulturális tevékenységét.

B.) A MEGVALÓSÍTÁS ALATT LÉVŐ, ILLETVE RÉSZLEGESEN AJÁNLÁSOK ÁTTEKINTÉSE

Az általános kérdések területén

1. A KVB üdvözli a magyar Félnek a nemzetiségek – köztük a szlovén nemzetiség – parlamenti képvisellete megteremtésére irányuló törekvéseit.
2. Az ajánlások 4. pontjában foglalt Felsőszölnök/Gornji Senik és Kétvölgy/Verica közötti közút építése még nem kezdődött el, a szükséges pénzesz-

¹ A jegyzőkönyv szlovén változatában a szervezet neve helyesen Országos Szlovén Önkormányzatként szerepel.

közök biztosítása nem történt meg. A magyar Fél arról tájékoztat, hogy rendelkezésre állnak az építési tervek és engedélyek, valamint az előkészítési munkálatokhoz és a földterület megvásárlásához szükséges mintegy 75 millió HUF, azonban a tervek szerint a 2012-ben kezdődő építéshez szükséges összeg (körülbelül 500 millió HUF) még hiányzik. Az KVB azt javasolja a magyar Félnek, hogy minél előbb biztosítsa az útépítéshez szükséges pénzügyi eszközöket, és építse meg az utat.

3. A közigazgatásban dolgozók továbbképzésére vonatkozó, az ajánlások 7. pontja szerinti megállapodás még nem jött létre. A két ország kormánya a 2009. november 27-én megtartott második együttes kormányülésen-elfogadott közös nyilatkozatában vállalt kötelezettséget a kétnyelvű területek közigazgatási dolgozóinak továbbképzésére. 2010. március 22-én, Szentgotthárdon (Monošter) a szlovén Közigazgatási Minisztérium (a továbbiakban KM) és a magyar Kormányzati Személyügyi Szolgáltató és Közigazgatási Képzési Központ (a mai Nemzeti Közigazgatási Intézet jogelődje), valamint a magyarországi szlovén kisebbség képviselői megtartották első értekezletüket a szlovén-magyar határ menti helyi hivatalokban dolgozó magyar közalkalmazottak képzéséről. A szlovén Fél előkészítette annak a továbbképzési programnak a tervezetét, amely 2010 őszén a magyar oldal finanszírozásával valósult volna meg. A KVB javasolja a magyar Félnek, hogy a kétnyelvű területen dolgozó közalkalmazottak továbbképzését, melyet a szlovén KM a szlovén nemzetiség képviselőivel közösen dolgozott ki, 2012. év végéig valósítsák meg, és a magyar Fél vállalja annak finanszírozását. A KVB javasolja, hogy a Szlovén Köztársaság Közigazgatási Minisztériuma vizsgálja meg hasonló továbbképzési program megvalósítását a Muravidéken.
4. A Lendva és Rédics közötti vasúti összeköttetés újbóli megteremtésének lehetőségeiről, a KVB ajánlásainak 9. pontjával összhangban, 2010. november 22-én dr. Patric Vlačič, a Szlovén Köztársaság közlekedési minisztere és dr. Völner Pál, a Magyar Köztársaság Nemzeti Fejlesztési Minisztériumának infrastruktúráért felelős államtitkára tárgyalásokat folytatott. Mindkét ország vasúti közlekedési szakemberei és az illetékes minisztériumok képviselői 2011. május 10-én Ljubljanában találkoztak. Tárgyalásokat folytattak a Lendva-Rédics vasúti összeköttetés újbóli megteremtésével kapcsolatos javaslatról is. Miután megtörténik a tárgyalásról szóló feljegyzés egyeztetése és aláírása, annak tartalmával megismertetik a KVB-t is.

Az oktatás területén

1. A KVB megállapítja, hogy az ajánlások 1. pontja értelmében az anyanyelven folyó oktatás minőségének javítása a Rába-vidéki nemzetiségi és kétnyelvű, valamint a muravidéki kétnyelvű iskolákban nem valósult meg kielégítő mértékben. Ezzel a céllal összhangban 2010 júniusában Koperben nemzetközi szakértői értekezletet tartottak a kisebbségi oktatás nyitott kérdéseiről. A KVB javasolja, hogy az értekezlet megállapításai alapján a szlovén és a magyar szakértők folytassanak tárgyalást az érintett kisebbségekkel és határozzák meg a konkrét intézkedéseket (az iskolák anyagi helyzete és felszereltsége, szakmailag és nyelvvileg kompetens oktatók, a szülők tájékoztatása a kisebbségi nyelvvoktatás jelentőségéről).
2. Az Oktatási és Sportminisztérium keretében létrejött egy munkacsoport, amelynek feladata a kétnyelvű oktatási program megújítása a Muravidéken. A KVB javasolja a magyar Félnek, hogy a meglévő illetékes egyeztetési fórumokat működtetve foglalkozzon a Rába-vidéki nemzetiségi oktatás megújításával.
3. A KVB javasolja, hogy folytatódjon az ajánlások 1. pontja értelmében az anyanyelven folyó oktatás minőségének javítása a kétnyelvű programmal rendelkező szlovén nemzetiségi iskolákban a Rába-vidéken és a kétnyelvű iskolákban a Muravidéken. A KVB javasolja, hogy az illetékes szaktárcák a szlovén és a magyar szakemberek bevonásával határozzák meg a konkrét intézkedéseket, az érintett két kisebbség egyetértésével.
4. A KVB üdvözlöi a Muravidéken működő kétnyelvű óvodákat (napi 6 órában 2 nevelő: egy nyelvi és egy óvónő),² és azt ajánlja a magyar oldalnak, hogy az ajánlások 6. pontjával összhangban biztosítsa az eszközöket egy szlovén anyanyelvű „utazó” asszisztens részére a Rába-vidéki szlovén kétnyelvű és nemzetiségi óvodák számára.
5. A KVB javasolja a Feleknek, hogy a Rába-vidéken működő pedagógiai szaktanácsadóhoz hasonlóan, közös finanszírozás keretében tegyék lehetővé a magyar pedagógiai szaktanácsadó működését a Muravidéken.

² A jegyzőkönyv magyar nyelvű változatában hibásan szerepel a kétnyelvű óvodák működési elve, itt a személyhez kötött nyelvhasználatról van szó (egy nyelv, egy óvónő), azaz egy szlovén és egy magyar nyelvű óvónő dolgozik a csoporttal.

A KVB javasolja a magyar Félnek, hogy a szaktárca vizsgálja felül a Rába-vidéken működő szlovéniai pedagógiai szaktanácsadó részére a megállapított költségtérítés összegét.

6. A KVB üdvözlí, hogy az oktatási minisztériumok között rendszeres találkozó alakultak ki a Rába-vidéki kétnyelvű oktatás problémáinak megoldása érdekében. A KVB az oktatási ajánlások 8. pontja alapján ismételten javasolja, hogy folytassanak hasonló tárgyalásokat a kisebbségi szakemberek bevonásával, valamint vegyék figyelembe az MMÖNK által elkészített oktatási stratégiát, amelynek célja a muravidéki kétnyelvű oktatás problémáinak rendezése, megfelelő/adekvát megoldások keresése, valamint standardok kidolgozása a két ország nemzetiségileg vegyesen lakott teljes területére.

C.) A NEM TELJESÍTETT KÖTELEZETTSÉGEK ÁTTEKINTÉSE

Az általános kérdések területén

1. A KVB megállapítja, hogy a nemzetiségileg vegyesen lakott helyi önkormányzatok, a kisebbségi önkormányzatok és a civil szervezetek az ajánlások 5. pontjával összhangban egyre gyakrabban élnek azokkal a lehetőségekkel, amelyekkel pénzeszközöket szerezhetnek az EU alapjaiból. A KVB újból felhívja mindkét fél figyelmét a szlovén és magyar nemzeti közösség európai uniós projektjeihez szükséges önrész biztosításának szükségességére, valamint arra, hogy a szlovén és magyar nemzeti közösségnek segítséget kell nyújtani az önrész biztosításában, társfinanszírozás és előfinanszírozás formájában.

A KVB az EU fejlesztési projektjeire benyújtott pályázatoknál olyan Önrész társfinanszírozását javasolja, amely segítségével a kisebbségi önkormányzatok és kisebbségi civil szervezetek pályázatokon keresztül ki tudják egészíteni az EU- eszközökből finanszírozott fejlesztési projektekhez szükséges saját forrásait.

A KVB megfelelő előírások elfogadását javasolja az EU-eszközökből finanszírozott fejlesztési projektekhez szükséges önrész társfinanszírozására, valamint annak megvizsgálását, hogy van-e mód a projektek előfinanszírozására.

2. A KVB ismételten hangsúlyozza, hogy az általános ajánlások 8. pontjában felsorolt összekötő utak kiépítése alapvető a két érintett kisebbség által lakott terület infrastruktúrájának fejlesztése, társadalmi és gazdasági fel-emelkedése szempontjából.

Megállapítja, hogy a Rédic – Genterovci (Göntérháza) összekötő út a SI-HU European Territorial Cooperation 2007-2013 program 2. pályázati felhívása keretében kedvező elbírálásban részesült.

Sajnálatosnak találja viszont, hogy további 3 összekötő úti pályázat, Orfalu/Andovci – Budinci, Žitkovci/Zsitkóc – Bödeháza és Domajševci/Domonkosfa – Kercaszomor pályázatai hiányosságok és forráshiány miatt nem részesült támogatásban.

Megállapítja, hogy a 8. pontban felsorolt további utak (Kétyölgy/Verica – Čepinci, Felsőszőlők/Gorni Senik – Čepinci, Genterovci/Göntérháza – Gáborjánháza, Čentiba/Csente – Tenke és Hodoš/Hodos – Szalafő) kiépítése továbbra is támogatandó.

A KVB javasolja a Magyar Köztársaság Nemzeti Fejlesztési Minisztériumának és a Szlovén Köztársaság illetékes minisztériumának a projektek szakmai elő-készítése és támogatási lehetőségeinek megvizsgálása céljából egy külön érte-kezet összehívását.

Az oktatás területén

1. A KVB megállapítja, hogy évről évre folyamatosan zajlik a Rába-vidéki szlovén nemzetiségi általános iskolák technikai felszerelésének (interaktív táblák, számítógépek stb.) korszerűsítése a Társadalmi Infrastruktúra Operatív Program (TIOP) pályázat keretében. A KVB üdvözli, hogy a szlovén Fél közreműködésével folytatódik a tantermek felújítása is.
2. A KVB megállapítja, hogy a két szlovén iskola (Apátistvánfalva, Felsőszőlők) fenntartásának kiegészítő támogatása likviditási problémákat okoz az év első felében a fenntartó helyi önkormányzatoknak, ezért javasolja a magyar Félnek, hogy a készülő új jogszabályok keretében rendezze és gondolja újra a nemzetiségi oktatás támogatásának kérdéskörét, a Magyar Köztársaságban élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaságban élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról szóló egyez-ménnyel összhangban.

A kultúra és a tájékoztatás területén

1. A KVB megállapítja, hogy az (1., 3. és 4. pont) ajánlásai nem valósultak meg teljes mértékben. A szlovén kisebbségi szervezetek finanszírozása még mindig nem normatív módon rendezett, ami a kisebbségi médiának (*Rádió Monošter*, *Porabje* c. folyóirat) komoly pénzügyi gondokat okoz.
2. A KVB ajánlásainak 2. pontjában megfogalmazott, a szlovén nyelv megőrzéséhez nagymértékben hozzájáruló, a *Rádió Monošter* műsoridejének heti 8 óráról heti 24 órára történő emelése nem valósult meg. Az ORTT elkészítette a Rádió részére a két féle változatot tartalmazó javaslatot, ami alapján a *Rádió Monošter* heti 24 órás sugárzásra is jogosult lenne, azonban a *Rádió Monošter* anyagi helyzete miatt a Rádió egyelőre nem kívánt további lépéseket tenni az ügyben.

A KVB a magyar Félnek javasolja, hogy normatív módon oldja meg a Radio Monošter finanszírozását, és gondoskodjon a frekvencia megőrzéséről 2012 augusztusa után is, amikor lejár a rádió sugárzási engedélye.

A KVB megállapítja, hogy a magyar Fél 2011 folyamán 10 millió forinttal támogatja a Rádió működését és felszerelésének korszerűsítését.

A KVB megállapítja, hogy a rádió tulajdonosai a 24 órás műsorszolgáltatásra való áttérés miatt számba vették a lehetőségeket és a nyitott kérdéseket, s azokat tanulmányozásra elküldték a magyar Félnek. A KVB javasolja, hogy a jegyzőkönyv aláírásától számított három hónapon belül a rádió tulajdonosával együtt fogadjanak el egy végleges dokumentumot, amely tartalmazza azon lehetőségek és nyitott kérdések, pénzügyi és műszaki feltételek áttekintését, amelyek a 24 órás műsorszolgáltatásra való áttéréshez, stabil finanszírozáshoz és a rádiós program tartalmi fejlődéséhez szükségesek.

A KVB ugyancsak javasolja, hogy az Országos Szlovén Önkormányzat, mint a Rádió tulajdonosa és a Magyarországi Szlovének Szövetsége, mint a Szentgotthárdi Rádió helyiségeinek használója, rendezzék a formális viszonyokat.

3. A szlovéniai magyar nemzeti közösség és a magyarországi szlovén nemzeti kisebbség a KVB ajánlásai 8. pontjával összhangban közös pályázatot nyúj-

tott be az SI-HU 2007-2013 Operatív Programhoz a magyarországi *Porabje* és a szlovéniai *Népújság* című folyóirat ifjúsági mellékletének kiadása céljából, de a pályázat nem kapta meg a kellő támogatást, amit a Felek sajnálattal állapítottak meg. A KVB mindkét félnek javasolja, hogy próbálja meg biztosítani a szükséges pénzügyi támogatást.

4. A KVB üdvözlí, hogy a Hidak/Mostovi műsor sugárzása a továbbiakban is a Szlovén Televízió 1-es programjának a keretében történik.

III.

A MAGYAR – SZLOVÉN KISEBBSÉGI VEGYES BIZOTTSÁG XII. ÜLÉSÉNEK ÚJ JAVASLATAI³

Az általános kérdések területén

1. A KVB javasolja a két ország közötti együttműködés élénkítését a Magyar Köztársaság és a Szlovén Köztársaság közötti oktatási, kulturális és tudományos együttműködési megállapodás alapján létrejött vegyes bizottság munkájában és az együttműködés fejlesztése érdekében munkacsoportok létrehozását: kisebbségek, egészség, energetika, közlekedés, gazdasági tevékenységek, oktatás, tudomány és technológia, valamint határon átnyúló együttműködés.
2. A KVB felhívja a szaktárcák figyelmét az „Egyezmény a Szlovén Köztársaság és a Magyar Köztársaság közötti Kulturális, Oktatási és Tudományos Együttműködésről” című, 1992. szeptember 2-án kelt dokumentumban foglaltak áttekintésére.
3. A KVB javasolja mindkét Félnek, hogy az oktatás, a kultúra, a média ágazatát és a kisebbségek védelmét érintő törvények előkészítésébe vonja be a szlovén nemzetiséget, illetve a magyar nemzeti közösséget.
4. A KVB mindkét félnek javasolja (az állam és községek közötti köztes szint), hogy a régiókkal kapcsolatos törvények előkészítésébe vonja be a szlovén kisebbséget, illetve a magyar nemzeti közösséget.

³ A jegyzőkönyv szlovén változatában két cím szerepel itt, főcímként „Egyéb és új javaslatok”, ami itt hiányzik.

5. A KVB sajnálattal veszi tudomásul, hogy a magyar és a szlovén anyanyelvű lelkipásztorokat az illetékes egyházi hatóságok elhelyezték. A KVB javasolja a magyar és a szlovén történelmi egyházaknak, hogy tegyenek lépéseket a nemzetiségek nyelvét beszélő lelkipásztorok kinevezése érdekében.
6. A KVB javasolja, hogy az Szlovén Köztársaság Kormánya és a Magyar Köztársaság Kormánya segítse a szlovéniai magyar közösség és a magyarországi szlovén közösség önálló pénzügyi alapjának létrehozását, amely majd támogathatja a Közösségi ház (inkubátor ház) megalapítását. A KVB javasolja a magyar Félnek, hogy a Bethlen Gábor Alap határozzon meg keretösszeget a muravidéki magyar szervezetek és egyesületek programjai realizálására.
7. A KVB javasolja a magyar Félnek, hogy vizsgálja meg a Ljubljanei Magyar Nagykövetség rendszeres lendvai kihelyezett konzuli fogadóórái biztosításának feltételeit.

Az oktatás, a kultúra és a tudomány területén

1. A KVB üdvözlí mindkét Fél azon törekvését, hogy létrehozzanak egy új, magyar-szlovén és szlovén-magyar szótárat. A KVB javasolja mindkét Félnek, hogy próbáljanak meg pénzeszközöket biztosítani a projekt megvalósításához.
2. A KVB mindkét félnek javasolja, hogy dolgozza ki a meglevő tudományos intézetek illetve a Lendvai fiókintézet pénzügyi és személyi feltételeit, valamint tanulmányozza az első Rába-vidéki kulturális, oktatási és tudományos intézet megalapításának lehetőségét. A KVB javasolja a szlovén Félnek, hogy vizsgálja meg annak lehetőségét, hogy az MMÖNK társalapítója legyen a Nemzetiségi Kérdések Intézetének.
3. Mindkét Fél olyan hallgatói csereprogramok támogatására törekedjen, amely lehetővé teszi a magyar, illetve a szlovén nyelv egyetemi tanulásának megkezdése előtt az egyetemi előkészítést a magyarországi, illetve a szlovéniai egyetemeken. A KVB megállapítja, hogy a Maribori Egyetem és a Szombathelyi Egyetem közötti együttműködési program már létezik, és javasolja, hogy a két egyetem rektorai tartsanak találkozót, aminek alkalomával tárgyalást folytathatnának az együttműködés és a csere erősítésére vonatkozó kezdeményezésekről. A KVB javasolja a magyar Félnek, hogy a

készülő felsőoktatási felvételi eljárásról szóló kormányrendelet módosításának keretében vizsgálja meg annak a lehetőségét, hogyan tudja biztosítani a határon túli magyar diákok bármely magyarországi felsőoktatási intézménybe időben való jelentkezését.

4. A KVB javasolja mindkét félnek, hogy a saját területén érvényes jogszabályokkal összhangban megfelelő számú ösztöndíjat biztosítson mindkét nemzeti kisebbség tagjai számára.
5. A muravidéki kétnyelvű oktatás módszertanának erősítése érdekében a szlovén Fél a magyar közösség részére biztosítson egy további pedagógiai szaktanácsadót a kétnyelvű oktatásra és a magyar, mint környezetnyelv oktatására. Ugyanilyen módon a magyar Fél is biztosítson pedagógiai szaktanácsadókat a Rába-vidéki szlovén kisebbség részére.
6. A KVB azt javasolja, hogy a Muravidéken és a Rába-vidéken is történjen meg az oktatás minden szintjén a kétnyelvű oktatás felülvizsgálata, a hiányosságok feltárása, a tanórákon a szlovén/magyar nyelv vonzóbbá tétele, a szlovén/magyar nyelv presztízsének emelése.

IV. HATÁROZATOK

A Felek megállapodtak abban, hogy következő ülésüket 2012-ben Szlovéniában tartják, amely alkalommal az egyes területek bemutatják az ajánlások végrehajtása során elért eredményeiket, az esetlegesen felmerülő akadályokat, valamint a további tevékenységek ütemezésére és forrásaira vonatkozó terveiket. A jegyzőkönyv két példányban készült, magyar és szlovén nyelven. Mindkét változat egyaránt hiteles.

Budapest, 2011. június 15.

Répás Zsuzsanna
A Vegyes Bizottság Magyar Tagozatának
Elnöke

Boris Jesih
Vegyes Bizottság
Szlovén Tagozatának elnöke

JEGYZŐKÖNYV

A Magyar Köztársaság területén élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaság területén élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról szóló egyezmény figyelemmel kísérésére összehívott Magyar-Szlovén Kisebbségi Vegyes Bizottság XIII. üléséről

1.

Bevezetés¹

A Magyar-Szlovén Kisebbségi Vegyes Bizottság (a továbbiakban KVB) 2012. szeptember 26-án tartotta ülését Ljubljanában. A magyar küldöttséget Répás Zsuzsanna, a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium nemzetpolitikáért felelős helyettes államtitkára, a szlovén küldöttséget Matjaž Longar, a Szlovén Köztársaság Kormánya Határon Túli és a Diaszpórában Élő Szlovének Hivatalának államtitkára, a KVB társelnökei vezették.

A KVB a Magyar Köztársaság területén élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaság területén élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról szóló egyezmény (a továbbiakban: Kisebbségvédelmi Egyezmény) alapelveit és rendelkezéseit szem előtt tartva a két országban élő magyar és szlovén kisebbség időszerű kérdéseinek áttekintése során az alábbiakat állapítja meg:

A Magyar Köztársaság területén élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaság területén élő magyar nemzeti közösség, valamint a két közösség tagjai különjogainak biztosításáról szóló Ljubljanában, 1992. november 6-án aláírt egyezmény a továbbiakban is magas szinten biztosítja a magyar és a szlovén kisebbségi közösség hagyományainak, kulturális értékeinek és történelmi örökségének megőrzését, és ezzel hozzájárul a nemzeti azonosságtudatuk kiteljesítéséhez.

A KVB nagyra értékeli és üdvözli a Magyarország és a Szlovén Köztársaság közötti két évtizedes múltra visszatekintő kisebbségvédelmi együttműködést. Üdvözli továbbá a két érintett nemzeti közösség országos önkormányzatának azon kezdeményezését, hogy a kétoldalú kisebbségvédelmi megállapodás alá-

¹ A jegyzőkönyv szlovén változatában a „Bevezetés” rész bekezdései számozottak.

írásának 20. évfordulója alkalmából – a két külügyminiszter fővédnöksége mellett – díszülés és konferencia megtartását tervezi.

A Muravidéki Magyar Önkormányzati Nemzeti Közösség (továbbiakban MMÖNK) valamint az Országos Szlovén Önkormányzat (továbbiakban OSZÖ) és a Magyarországi Szlovének Szövetsége 2012. március 8-án, a két köztársasági elnök jelenlétében kötött megállapodása nagymértékben elősegíti a két érintett nemzeti közösség intenzívebb együttműködését.

A Magyarország területén élő szlovén nemzetiség és a Szlovén Köztársaság területén élő magyar nemzeti közösség finanszírozása a kedvezőtlen gazdasági helyzet ellenére 2012-ben sem csökken.

A Szlovén Köztársaság Kormánya és Magyarország Kormánya megerősítette a Magyar-Szlovén Kisebbségi Vegyes Bizottság Budapesten megtartott XII. ülésének jegyzőkönyvét.²

Bizottság üdvözli a KVB korábbi ülésein elfogadott ajánlások teljesítésében elért sikereket, azonban egyidejűleg megállapítja, hogy az ajánlások egy részének teljesítése még nem történt meg, illetve folyamatban van. A Bizottság felkéri mindkét kormányt, hogy tegyen lépéseket a korábban, illetve a jelen, XIII. ülés jegyzőkönyvébe foglalt ajánlások mielőbbi teljesítése érdekében.

II.

A felek a kisebbségi vegyes bizottság előző ülésén elfogadott ajánlások teljesítésének állásáról folytatott kölcsönös tájékoztatást követően az alábbi ajánlások fenntartásában állapodtak meg:

1. A KVB üdvözli, hogy a Magyar Országgyűlés 2011. december 11-én elfogadta a nemzetiségek jogairól szóló törvényt. A KVB javasolja a szlovén félnek, hogy a Szlovén Köztársaság őshonos olasz és magyar nemzeti közösségeiről szóló törvény készítésekor tekintse át azokat a törvényi kereteket és lehetőségeket, amelyek lehetővé teszik a magyar községi nemzeti önkormányzati közösségek közvetlen finanszírozását. (A KVB javasolja a szlovén félnek, hogy a törvényt mielőbb fogadja el.)

² A jegyzőkönyv szlovén változatában a XII. KVB ülés évszáma, azaz 2011 is szerepel.

2. A KVB javasolja, hogy európai uniós források felhasználásával folytatódjon a szlovén nemzetiségi oktatási tananyagok fejlesztése a Nemzetiségi tanulók nevelésének és oktatásának segítése II. című, Társadalmi Megújulás Operatív Program (TÁMOP) 3.4.1. A-11/1. kódszámú pályázat keretében.
3. A KVB megállapítja, hogy a felsőszölnöki Kühár Emlékház az Oktatási és Kulturális Minisztérium Közgyűteményi Főosztálya 2010. március 2-án kelt működési engedélyével (MK/8/2010.) közérdekű muzeális intézménynek ismerte el. A Szlovén Tájház működtetéséhez az Országos Szlovén Önkormányzat 2011-től közvetlen központi költségvetési támogatásban részesül. A KVB javasolja a magyar félnek, hogy biztosítsa a már megígért 2012. pénzeszközöket, valamint azt, hogy a Szlovén Tájház teljes működési támogatása 2013. évtől épüljön be az OSZÖ által fenntartott intézmények költségvetési támogatásába.
4. A KVB javasolja, hogy a magyar fél – együttműködve a muravidéki magyar kisebbségi intézményekkel – a továbbiakban is évi három minőségi színházi produkció költségeinek társfinanszírozásával segítse a muravidéki magyarság kulturális tevékenységét.
5. A KVB megállapítja, hogy a magyar fél – a 2011. évi CCIII. számú törvénnyel összhangban – lehetőséget teremtett a Magyarországon élő nemzetiségek parlamenti képviselőjére. A KVB megállapítja továbbá, hogy a törvényi feltételek a szlovén nemzetiség számára lehetővé teszik, de nem valószínűsítik a parlamenti képviselő sikeres megválasztását, hanem csak a nemzetiségi szószóló megválasztását. Figyelembe véve azt a tényt, hogy a szlovéniai magyar közösségnek választott képviselője van a Szlovén Parlamentben, a KVB javasolja a magyar félnek, törekedjen arra, hogy a magyarországi szlovén közösség rendelkezzen a lehető legszélesebb körű jogosítványokkal a Magyar Országgyűlés munkájában.
6. A KVB megállapítja, hogy a 2007-es közös kormányülésen született elhatározás ellenére a Felsőszölnök/Gornji Senik és a Kétvölgy/Verica közötti közút, ahol a magyarországi szlovén nemzetiség nagy része él, nem épült meg, ugyanakkor üdvözlí, hogy 2012. március 28-án megszületett a finanszírozáshoz szükséges magyar kormánydöntés. A KVB javasolja a magyar félnek, hogy gyorsítsa fel a közút mielőbbi megépítését elősegítő intézkedéseket, különös tekintettel arra, hogy a projektre érvényes építési engedély 2012. december 31-én lejár.

7. A KVB megállapítja, hogy a szlovén parlament Nemzetiségi Bizottsága 2012. szeptember 18-án határozatot fogadott el annak érdekében, hogy javítsa a nemzetiségileg vegyesen lakott területek kétnyelvű ügyintézését. A KVB megállapítja továbbá, hogy a két ország kormánya a 2009. november 27-én megtartott második találkozásán közös nyilatkozatban kötelezte magát, hogy folytatja az együttműködést a kétnyelvű területeken dolgozó közalkalmazottak képzése terén. A KVB megállapítja, hogy a szlovén fél az említett Rába-vidéki projekthez elkészítette a megfelelő programot, és kijelölte a program kivitelezőit, és a magyar félnek javasolja, hogy mielőbb tegye lehetővé a kétnyelvű területen dolgozó közalkalmazottak szakmai nyelvi képzését. A KVB javasolja a szlovén félnek, hogy vizsgálja meg annak lehetőségét, hogy hasonlóképp mielőbb biztosítsa a muravidéki kétnyelvű területen dolgozó közalkalmazottak nyelvi képzésének lehetőségét.
8. A KVB javasolja, hogy a két ország közlekedésért felelős minisztériumainak szakértői ismételten vizsgálják meg a Lendva-Rédics vasúti összeköttetés megteremtésének lehetőségét.
9. Az Országos Szlovén Önkormányzat 2012. július 1-én átvette a felsőszölnöki Kossics József Kétnyelvű Általános Iskola és Óvoda, illetve az Kéttannyelvű Általános Iskola és Óvoda Apátistvánfalva szlovén nemzetiségi oktatási intézmények fenntartói jogát. Az intézmény átvétellel járó többletköltséget a Magyar Kormány fedezi. A KVB javasolja a magyar félnek, hogy az oktatónvelő intézmények zökkenőmentes működése érdekében az intézményfenntartással járó többlettámogatás épüljön be az OSZÖ 2013. évi költségvetésébe, és biztosítsa a rendszeres és időben történő kifizetést. A KVB javasolja továbbá a magyar félnek, hogy nemzetiségi oktatási szakértők bevonásával folytassa a nemzetiségi oktatás kerettanterveinek megújítását.
10. A KVB megállapítja, hogy a magyar fél a Külhoni Magyar Óvodák éve 2012. elnevezésű program keretében szakmai-módszertani segítséget nyújtott a muravidéki kétnyelvű intézmények pedagógusai számára. A KVB javasolja a magyar félnek egy magyar pedagógiai szaktanácsadó Muravidékre történő kiküldését, aki tevékenységét az MMÖNK szervezeti keretei között végezné az illetékes minisztériummal egyeztetve. Javasolja a feleknek a szaktanácsadó zökkenőmentes működése érdekében a jogi és szakmai feltételek tisztázását.

11. A KVB szorgalmazza, hogy a magyar fél a Rába-vidéken működő szlovéniai pedagógiai szaktanácsadó részére a 2011/2012-es tanévre megállapított költségeket mielőbb biztosítsa, és kösse meg a 2012/2013-as tanévre vonatkozó támogatási szerződést.
12. A KVB javasolja a feleknek, hogy a 2014-2020 európai pénzügyi perspektíva figyelembe vételével, kétoldalú konzultációk keretében vizsgálja meg olyan feltételrendszert kialakításának a lehetőségét, amely a nemzetiségi önkormányzatoknak, civil szervezeteknek és intézményeknek a határon átívelő és határ menti együttműködés keretén belül közvetlenebb pénzhívást tesz majd lehetővé, valamint az EU fejlesztési projektjeiben biztosítja az önrész és az előfinanszírozás lehetőségét.
13. A KVB megállapítja, hogy a magyar fél elkészítette a Magyarország Kormánya és a Szlovén Köztársaság Kormánya között, az államhatáron átvezető közúti kapcsolatok fejlesztéséről szóló keret-megállapodás szövegtervezetét, amelyet 2012. július 24-én eljuttatott a szlovén félhez. A KVB javasolja a szlovén félnek a tervezettel kapcsolatos szakmai állásfoglalás mielőbbi elkészítését.³ A KVB javasolja a feleknek, hogy a tervezetről a két kisebb-iséget is tájékoztassa.
14. A KVB megállapítja, hogy a Szentgotthárdon működő Radio Monošter a Nemzeti Média Hatóság 2011. december 20-án közösségi médiaszolgáltatóvá nyilvánította és engedélyezte a napi 4 órás műsorszolgáltatásra való áttérést. A Szlovén Rádió Nonprofit Kft.⁴ médiaszolgáltatási jogosultságának helyzete 2012. december 31-ig rendezett, az ezt követő időszakra az előkészületek megkezdődtek. A rádió a 2012. évi folyamatos működéséhez a KIM egyszeri 15 millió Ft-os támogatást nyújtott. A többlettámogatással együtt a rádió 2012. évi költségvetési támogatása 31,9 millió Ft-ra emelkedett. A KVB javasolja a magyar félnek, hogy a Radio Monošter 2012. évi

3 A jegyzőkönyv szlovén változatában az „és erről tájékoztatja a magyar félt” szövegrész is szerepel.

4 A jegyzőkönyv magyar változatában a Radia Monošter helyett a „Szlovén Rádió Nonprofit Kft.” szerepel. Az Országos Szlovén Önkormányzat honlapján (www.slovinci.hu) a rádióról a következő olvasható: A Szlovén Rádió Szolgáltató Közhasznú Társaságot 1997. július 1. napján alapította három szervezet: Magyarországi Szlovének Szövetsége Országos Szlovén Önkormányzat Szentgotthárd-Rábatótfalu Szlovén Kisebbségi Önkormányzat A Közhasznú Társaságot a Vas Megyei Bíróság mint Cégbíróság jegyezte be 1997. július 3-án. A Társaság 2009. június 23.-án átalakult, az átalakulás után létrejött a Szlovén Rádió Közhasznú Nonprofit Kft.

többlettámogatását építse be az OSZÖ által fenntartott intézmények 2013. évi költségvetési keretébe.

15. A KVB a továbbiakban is fontosnak tartja – a magyar nemzeti közösség és a szlovén nemzetiség által kezdeményezett – a magyarországi Porabje és a szlovéniai Népújság című folyóirat közös ifjúsági mellékletének kiadását és az ehhez kapcsolódó ifjúsági programok EU-s forrásokból történő megvalósítását.
16. A KVB felhívja mindkét fél figyelmét arra, hogy az 1992. szeptember 2-án, Budapesten aláírt, a Magyar Köztársaság és a Szlovén Köztársaság oktatási, kulturális és tudományos együttműködésről szóló egyezmény hatálya lejárt. A KVB – tekintettel arra, hogy mindkét ország az Európai Unió tagja – javasolja, hogy a felek az oktatási, kulturális és tudományos együttműködés erősítése érdekében kezdeményezzék egy új egyezmény megkötését.
17. A KVB megállapítja, hogy a magyar fél a közigazgatási és igazságügyi miniszter és a nemzeti kisebbségi önkormányzatok elnökei által 2011-ben aláírt stratégiai partnerséggel összhangban a nemzeti kisebbségeket érintő törvények előkészítésébe bevonja az érintett közösségeket is. Magyarországon a szlovén nemzetiség javaslataival aktívan bekapcsolódott a Nemzeti kisebbségek jogairól, a Köznevelésről és a Helyi önkormányzatokról szóló törvény előkészítésébe.
18. A KVB javasolja, hogy mindkét fél a vonatkozó törvények előkészítésébe továbbra is vonja be mind a két kisebbséget.
19. A KVB fontosnak tartja mindkét érintett nemzetiség közösségként való megmaradásának érdekében az anyanyelven folyó hitélet biztosítását. A KVB javasolja a nemzetiségileg vegyesen lakott területeken a hitélet anyanyelven történő gyakorlása lehetőségének biztosítását.
20. A KVB megállapítja, hogy a szlovén fél ad hoc tárcaközi munkacsoportot hozott létre azzal a céllal, hogy a Muravidéken a nemzetiségileg vegyesen lakott területen meghatározza a fejlesztési és elsősorban gazdasági potenciálokat. A KVB a szlovén félnek javasolja, hogy a munkacsoport munkájában biztosítsa a MMÖNK aktív részvételét. A KVB mindkét félnek javasolja, vizsgálja meg annak lehetőségét, hogy a két nemzeti közösség

tagjai számára a határ mindkét oldalán biztosítsa a gazdasági alapot megteremtő rendszer kialakítását az európai uniós erőforrások bevonásával.

21. A KVB a továbbiakban is javasolja a magyar félnek, hogy a Ljubljnai Magyar Nagykövetség kihelyezett konzuli fogadónapokat biztosítson Lendván, rendszeres jelleggel, az igényeknek megfelelően.
22. A KVB sajnálattal állapítja meg, hogy a magyar-szlovén és szlovén-magyar szótár megalkotása tekintetében, a szükséges pénzeszközök hiányában, nem történt érdemi előrelépés. A KVB javasolja a feleknek, hogy tegyenek lépéseket európai uniós források bevonására.
23. A KVB javasolja a szlovén félnek, hogy az MMÖNK-val és az illetékes tudományos kutatóintézetekkel együttműködve tegye lehetővé az MNMI keretein belül egy tudományos-kutató tevékenységet végző egység megalapítását.
24. A KVB javasolja a magyar félnek a szlovén közösség által kidolgozott javaslat alapján vizsgálja meg annak lehetőségét, hogy egy ilyen jellegű kutatóintézet létrejöhön a Rába-vidéki szlovén nemzetiségnél.
25. A KVB megállapítja, hogy a Nemzeti Felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény végrehajtásával kapcsolatban jelenleg is folyamatban van a felsőoktatási felvételi eljárásról szóló kormányrendeleti szabályozás kidolgozása. Javasolja a magyar félnek, hogy ennek keretében biztosítsa az adott évben érettségiző szlovéniai magyar diákok számára a következő tanévre a felsőoktatási intézménybe történő bejutás lehetőségét, a hiánypótlás határidejének esetenkénti kitolásával.
26. A KVB továbbra is szorgalmazza, hogy az érintett felek a saját területükön érvényes jogszabályokkal összhangban megfelelő számú ösztöndíjat biztosítsanak mindkét nemzeti közösség tagjai számára.

A KVB javasolja a szlovén félnek, hogy a muravidéki kétnyelvű oktatás módszertanának erősítése érdekében a magyar közösség részére biztosítson egy pedagógiai szaktanácsadót a kétnyelvű oktatásra és a magyar, mint környezetnyelv oktatására. Javasolja továbbá utazó pedagógiai asszisztensek biztosítását a Rábavidéken. A KVB javasolja a feleknek, vizsgálják meg annak

lehetőségét, hogy a muravidéki magyar nemzeti közösség és a Rába-vidéki szlovén nemzetiség iskoláikban anyaországi vendégtanárokat fogadhasson.

III.

A KVB a következő új ajánlások elfogadásában állapodott meg:

1. A KVB javasolja, hogy a felek élesszék újra szakmai kapcsolataikat az épített kulturális örökség védelme terén. Hívják újból életre a korábban működött közös szakmai munkacsoportot az elakadt munkák és programok folytatásának előkészítésére, koordinálására. Támogassák, illetve tegyenek lépéseket, hogy a határ menti települések épített, kulturális örökségének felmérését és megismertetését célzó programok (újra) indulhassanak. Működjenek együtt a felek újból Lendva és Lendva-vidék (Muravidék) értékes épített örökségének számbavétele, dokumentálása és megóvása érdekében. Javasolja továbbá a KVB, hogy a felék a megújításra váró kétoldalú, kulturális együttműködési programjukban is szerepeltessék ezeket az örökségvédelmi vállalásokat.
2. A KVB javasolja a feleknek, hogy dolgozzanak ki közös magyar-szlovén szakmai programot a lendvai vár és az ott működő múzeum kutatására és felújítására, továbbá közös szakmai programot a szentgotthárdi apátság felújítására, és ezeket közös erővel, EU-s források bevonásával valósítsák meg.
3. A KVB kéri a magyar felet, hogy a régió és a Rába-vidéki szlovén kisebbség fejlődése érdekében a szlovén közösség központi kulturális intézményének, a Lipa Kulturális Központ számára kulturális és nonprofit tevékenységeihez biztosítson eszközöket.
4. A KVB a szlovén félnek javasolja, hogy az SZK Parlamentje Nemzetiségi Bizottsága határozata értelmében hajtsa végre a kérdőíves adatgyűjtés kísérleti projektet a Muravidék egyes településein.
5. A KVB javasolja a feleknek, hogy a magyarországi őshonos szlovén nemzetiség minőségi média ellátottsága érdekében mindkét fél illetékesei tekintsék át a Murski val rádió vételi lehetőségeit a Rába-vidéken.
6. A KVB a magyar félnek javasolja, hogy bocsásson az MMÖNK rendelkezésére egy Zala György szobrot, amelyet Lendván lehetne felállítani.

7. A KVB javasolja a magyar félnek, hogy az MNMI – a Balassi Intézettel megkötött megállapodás értelmében – külhoni Magyar Intézet szerepet is betöltsön Szlovéniában. A KVB javasolja a szlovén Félnek, hogy vizsgálja meg egy magyarországi szlovén kulturális intézet megalapításának lehetőségét.
8. A KVB javasolja a magyar félnek – tekintettel a jelentősen megnövekedett többletfeladatokra és további feladatok átvállalására – hogy az elmúlt időszakhoz viszonyítva megfelelő mértékben emelje meg az OSZÖ működési és intézményi költségvetési támogatását.
9. A KVB javasolja, hogy a szlovén fél – tekintettel arra, hogy az Országos Szlovén Önkormányzat 2012. július hó 1. napjától átvette a felsőszölnöki Kossics József Kétnyelvű Általános Iskola és Óvoda, illetve a Kéttannyelvű Általános Iskola és óvoda Apátistvánfalva fenntartói jogát – biztosítsa közvetlenül az intézmények részére az iskolán kívüli anyanyelvi kulturális tevékenységek finanszírozását (szlovén mentorok, illetve csoportvezetők).
10. A KVB javasolja, hogy a magyar fél tegyen intézkedéseket annak érdekében, hogy a benyújtott nemzetiségi pályázatok lebonyolítása egyszerűsödjön, és az elnyert támogatások időben kifizetésre kerüljenek, éspedig még abban a költségvetési évben.
11. A KVB javasolja a magyar félnek a szentgotthárdi Pável Ágoston Múzeum, mint a szlovén nemzeti közösség elsődleges és központi múzeuma jogi státuszának rendezését és folyamatos működtetését, továbbá a szakszemélyzet és a működési költségek biztosítását.
12. A KVB javasolja a szlovén félnek olyan feltételek megteremtésének megkezdését, amelyek között a magyar nyelvű központi könyvtári státuszt a Lendvai Könyvtár, a magyar nemzetiségi múzeumi státuszt pedig a lendvai Galéria-Múzeum kaphatná meg.
13. A KVB ajánlja a szlovén félnek, hogy a Közalkalmazottak bérezéséről szóló törvény azon része módosításának előkészítésébe, amely a kétnyelvű területen dolgozó közalkalmazottak kétnyelvűségi pótlékára vonatkozik, aktívan vonja be a MMÖNK-et. A KVB javasolja a feleknek a kétnyelvűség erősítését a nemzetiségileg vegyesen lakott területeken.

14. A KVB javasolja a szlovén félnek, hogy „A magyar, mint második nyelv külső differenciálása a lendvai kétnyelvű középiskolában” elnevezésű kísérleti projekt⁵ lezárulta után is biztosítsa a lendvai kétnyelvű középiskolában, hogy a szlovéniai egynyelvű iskolákból érkező tanulók a magyar nyelvet (magyar, mint második nyelv) külön csoportban tanulhassák. A KVB javasolja a szlovén félnek, hogy az „Egyidejű írás- és olvasástanítás magyar és szlovén nyelven a kétnyelvű általános iskolában” elnevezésű kísérleti projekt feltételeit a jövőben is biztosítsa. A KVB javasolja továbbá a szlovén félnek annak megvizsgálását, hogy milyen módon lehetne további európai uniós forrásokat bevonni mindkét projekt folytatásához.
15. A KVB javasolja, hogy a magyar fél biztosítson a szlovén nemzetiségi diákok számára államilag finanszírozott helyeket a szombathelyi Nyugat-Magyarországi Egyetem Savaria Egyetemi Központ Szlovén nyelv és irodalom tanszékén és a budapesti ELTE- n.
16. A KVB javasolja a feleknek, hogy fordítsanak kiemelt figyelmet a Rába-vidéki és muravidéki közúti infrastruktúra fenntartására és rekonstrukciójára, különös tekintettel a turizmus és egyéb gazdasági tevékenységek fejlesztésének szempontjaira.
17. A KVB mindkét félnek javasolja, hogy ismerte el az egymás országaiban akkreditált szakmapedagógiai továbbképzéseket, és építse be a pedagógusok minősítési rendszerébe.
18. A KVB mindkét félnek javasolja, hogy 2013-ban a kisebbségeknek szánt eszközök ne csökkenjenek az előző évhez képest.

IV. HATÁROZATOK

A felek megállapodtak abban, hogy következő ülésüket 2013-ban Magyarországon tartják, amely alkalommal az egyes területek bemutatják az ajánlások végrehajtása során elért eredményeiket, az esetlegesen felmerülő akadályokat, valamint a további tevékenységek ütemezésére és forrásaira vonatkozó terveiket.

⁵ A projekt helyes, hivatalos megnevezése: »Részbeni külső differenciáció a magyarnál mint második nyelvnél a Lendvai Kétnyelvű Középiskolában« (*»Delna zunanja diferenciacija pri madžarščini kot drugem jeziku v Dvojezični srednji šoli Lendava«*), röviden DIFER.

A jegyzőkönyv két példányban készült, magyar és szlovén nyelven. Mindkét változat egyaránt hiteles.

Ljubljana, 2012. szeptember 26.

Répás Zsuzsanna
a Vegyes Bizottság
Magyar Tagozatának elnöke

Matjaž Longar
a Vegyes Bizottság
Szlovén Tagozatának elnöke

JEGYZŐKÖNYV

A Magyar Köztársaság területén élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaság területén élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról szóló egyezmény figyelemmel kísérésére összehívott Magyar-Szlovén Kisebbségi Vegyes Bizottság XIV. üléséről

I.

Bevezetés¹

A Magyar- Szlovén Kisebbségi Vegyes Bizottság (a továbbiakban: KVB) 2013. október 2-án tartotta ülését Szentgotthárdon. A magyar küldöttséget Répás Zsuzsanna, a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium nemzetpolitikáért felelős helyettes államtitkára, a szlovén küldöttséget dr. Boris Jesih államtitkár, a Szlovén Köztársaság Kormánya Határon Túli és a Diaszpórában Élő Szlovének Hivatalának vezetője, a KVB társelnökei vezették.

A KVB a Magyar Köztársaság területén élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaság területén élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról szóló egyezmény (a továbbiakban: Egyezmény) alapelveit és rendelkezéseit szem előtt tartva a két országban élő magyar és szlovén nemzetiségű kérdéseinek áttekintése során az alábbiakat állapítja meg:

- A KVB nagyra értékeli a Magyarország és a Szlovén Köztársaság közötti, két évtizedes múltra visszatekintő eredményes együttműködést a nemzeti kisebbségi jogvédelem területén. Az együttműködés elmélyítésének szellemében üdvözlí a két kormányfő 2012. novemberi találkozóját, amelyen érintették a két nemzeti közösség számára fontos fejlesztési projekteket is. A KVB üdvözlí továbbá a két nemzeti közösség kezdeményezését, miszerint a két külügyminiszter részt vesz a kétoldalú kisebbségvédelmi egyezmény 20. évfordulója alkalmából Szentgotthárdon és Lendván szervezett ünnepi rendezvényen és annak védnökségét vállalja.

¹ A jegyzőkönyv szlovén változatában a „Bevezetés” rész bekezdései számozottak.

- A Magyarország területén élő szlovén nemzetiség, és a Szlovén Köztársaság területén élő magyar nemzeti közösség finanszírozása a két országban uralkodó kedvezőtlen gazdasági helyzet ellenére 2013-ban sem csökkent.
- A két nemzeti közösség fennmaradása szempontjából fontos tartja az anyanyelven folyó hitélet biztosítását.
- A Szlovén Köztársaság és Magyarország kormánya jóváhagyta a KVB 2012. szeptember 26-án, Ljubljanában megtartott XIII. ülésének jegyzőkönyvét.

A Bizottság üdvözlöi a KVB korábbi ülésein elfogadott ajánlások teljesítésében elért sikereket. Megállapítja ugyanakkor, hogy az ajánlások egy részének teljesítése még nem történt meg, illetve megvalósításuk folyamatban van. A Bizottság felkéri a két kormányt, hogy törekedjen a korábbi, illetve a jelen, XIV. ülés jegyzőkönyvébe foglalt ajánlások mielőbbi teljesítésére.

II.

A felek, miután kölcsönösen tájékoztatták egymást a Kisebbségi Vegyes Bizottság legutóbbi ülése ajánlásainak megvalósulásáról, az alábbi ajánlások fenntartásában állapodtak meg:

1. A KVB üdvözlöi a Társadalmi Megújulás Operatív Program (TÁMOP) keretén belül megvalósuló, a Nemzetiségi tanulók nevelésének és oktatásának segítése II. tárgyú projektet, amelynek vezető partnere az apátistvánfalvai kétnyelvű általános iskola, valamint számít a projekt megvalósításának zavartalan folytatására és befejezésére.
2. A KVB megállapítja, hogy a Szlovén Köztársaság Alkotmánya 8o. cikkelye harmadik bekezdése értelmében a szlovén parlamentbe minden alkalommal a magyar nemzeti közösség egy képviselőjét is megválasztják. A KVB javasolja,² hogy Magyarország a szlovén nemzetiség számára tegye lehetővé, hogy a magyar Parlamentben nemzetiségi szószólója legyen.

² A jegyzőkönyv szlovén változata szerint a KVB nem „javasolja”, hanem „megállapítja”, hogy Magyarország lehetővé teszi a szlovén nemzetiségi szószóló részvételét a magyar Parlament munkájában. („*Madžarska slovenski narodni skupnosti na Madžarskem omogoča narodnostnega zagovornika v okviru dela parlamenta Madžarske.*”)

3. A KVB megállapítja, hogy a magyar fél tájékoztatta a szlovén felet arról, hogy a Kétyölgy és Felsőszölnök közötti út kiépítésben az előző évhez viszonyítva jelentős előrehaladás történt, a műszaki tényezők alapján az út építése 2013. november 30-ig megvalósítható.

A KVB megállapítja, hogy a Pesti Központi Kerületi Bíróság döntése váratlanul elrendelte az útépítéssel kapcsolatos munkálatok leállítását. A magyar fél megerősítette, hogy elkötelezett az útépítés mielőbbi megvalósítása mellett és ehhez minden törvényes eszközt biztosít.

A KVB szorgalmazza, hogy a magyar fél – elkötelezettségének megfelelően – minden törvényes eszközzel segítse elő, hogy az útépítés a kitűzött határidőig befejeződjön.

4. A KVB üdvözlöi a szlovén félnek az olasz és a magyar nemzeti közösségről szóló törvény előkészítésébe fektetett eddigi törekvéseit. A KVB javasolja a szlovén félnek, folytassa a törvény előkészítésével kapcsolatos tevékenységeit, és a törvény előkészítése során tekintse át azokat a törvényi kereteket és lehetőségeket, amelyek lehetővé teszik a magyar községi nemzeti önkormányzati közösségek közvetlen finanszírozását.
5. A KVB megállapítja, hogy a két ország kormánya, 2009. november 27-ei, második találkozóján elfogadott közös nyilatkozatban kötelezettséget vállalt a kétnyelvű területek közigazgatási dolgozói továbbképzésében történő további együttműködésre. A KVB tudatában van annak, hogy mindkét országban romlottak a gazdasági pénzügyi körülmények, így a kérdés rendezése érdekében mindkét félnek javasolja, hogy biztosítsa a kiemelt munkahelyeken dolgozó közalkalmazottak nemzetiségi nyelvi történő továbbképzését, és azt mindkét oldalon a nemzetiségi közösség országos önkormányzataival egyeztetve, a járási hivatalok és a Nemzeti Közigazgatási Intézet közreműködésével valósítsa meg.³

A KVB kéri a szlovén felet, hogy a Közalkalmazottak bérezéséről szóló törvény módosítása előtt kérje ki az Muravidéki Magyar Önkormányzati Nemzeti Közösség véleményét.

³ A jegyzőkönyv szlovén változatában a „járási hivatalok és a Nemzeti Közigazgatási Intézet” nem szerepel.

6. A KVB megállapítja, hogy az Országos Szlovén Önkormányzat által fenntartott nevelési-oktatási intézmények zavartalan működése érdekében, a magyar fél az intézmények fenntartásához szükséges további támogatási forrásokat az Országos Szlovén Önkormányzat 2013-as évi költségvetésében biztosítja. A KVB javasolja a magyar félnek az intézmények fenntartásához szükséges költségvetési források hosszú távú és idejében történő biztosítását 2014-től is.
7. A KVB megállapítja, hogy a magyar fél, a 2012/2013-as tanévre biztosította a forrásokat a Rába-vidéki szlovén pedagógiai szaktanácsadó működéséhez, és üdvözli a 2013/2014-es tanévre szóló támogatási szerződés aláírását is.

A KVB javasolja a magyar félnek, hogy keressen hosszú távú megoldást a Rába-vidéki szlovén pedagógiai szaktanácsadó működésének finanszírozásához. A KVB javasolja a Muravidéki Magyar Önkormányzati Nemzeti Közösség égisze alatt működő magyar nyelvi szaktanácsos biztosítását.

8. A KVB üdvözli a Szlovénia-Magyarország Határon Átnyúló Együttműködési Program készítését, amely lehetővé teszi közös fejlesztések, együttműködések, partnerségek és stratégiai projektek összekapcsolását. A KVB javasolja a feleknek, hogy a 2014-2020 közötti európai pénzügyi perspektíva figyelembevételével törekedjenek arra, hogy a nemzetiségi önkormányzatok, civil szervezetek és intézmények a határ menti együttműködés keretében fenntartható együttműködések tudjanak kialakítani, és az uniós fejlesztésű projektekben számukra is biztosított legyen az önrész és az előfinanszírozás lehetősége. A KVB üdvözli a Szlovén Köztársaság Kormányának döntését, amellyel 2013 júniusában jóváhagyta a Szlovén Köztársaság Regionális- és Vidékfejlesztési Közalapja Általános Működési Szabályzatának módosításait és kiegészítéseit.

A KVB javasolja a nemzetiségi közösségek aktív bevonását a pályázati bírálóbizottság munkájába.

A KVB üdvözli a szlovén félnél elért eredményeket az EU projektekhez szükséges önrész biztosításánál, hiszen az Endogén regionális politikai intézkedések megvalósításáról szóló rendelet 2013-ban közzétett, 13. cikkelye úgy rendelkezik, hogy a regionális fejlesztési megállapodások keretén belül, a közvetlenül az EU forrásokból támogatott, a nemzeti közösségek gazda-

sági alapjaival kapcsolatos megoldásokat biztosító regionális projekteknel, a Gazdasági Fejlesztési és Technológiai Minisztérium költségvetési forrásai önrész biztosítására is fordíthatók.

9. A KVB üdvözlí a két kormányfő által 2012. november 26-án, Ljubljanában aláírt, a Szlovén Köztársaság Kormánya és Magyarország Kormánya közötti, határon átnyúló közúti kapcsolatok fejlesztéséről szóló Keretegyezményt. A KVB támogatja, hogy a két ország közlekedésért felelős minisztériumainak képviselői a két nemzeti közösség javaslatainak figyelembe vételével mielőbb kezdjék el a szakértői egyeztetéseket a Keretegyezmény melléklettel történő kiegészítéséről. A melléklet tartalmazná a meglévő és a tervezett közúti kapcsolatok listáját különös tekintettel a 2014 és 2020 között megvalósításra javasolt új határkeresztező közúti kapcsolatokra.
10. A KVB mindkét félnek javasolja, hogy segítse elő a 2014-2020. közötti európai uniós finanszírozási keretből, illetve a saját költségvetéséből a szlovéniai *Népújság* és a magyarországi *Porabje* lapok közös ifjúsági mellékletének kiadását.
11. A KVB ismételten felhívja mindkét fél figyelmét, hogy lejárt az 1992. szeptember 2-án, Budapesten aláírt, „Egyezmény a Szlovén Köztársaság és a Magyar Köztársaság közötti Kulturális-, Oktatás- és Tudományos Együttműködés” hatálya. A KVB javasolja mindkét félnek, hogy a magyar-szlovén kulturális, oktatási és tudományos együttműködés elmélyítése érdekében tegyen lépéseket az új egyezmény megkötése érdekében.
12. A KVB továbbra is javasolja a magyar félnek, hogy a Ljubljanai Magyar Nagykövetség, a felmerülő igények alapján biztosítson rendszeres konzuli fogadónapokat Lendván.
13. A KVB javasolja a magyar félnek, hogy adományozzon a Muravidéki Magyar Önkormányzati Nemzeti Közösség részére egy Zala György szobrot.
14. A KVB javasolja a magyar félnek, hogy vizsgálja meg – a szlovén nemzetiség igénye alapján – egy kutatóhely létesítését. A KVB javasolja a szlovén félnek, hogy a meglévő lendvai kutatási infrastruktúra keretén belül, biztosítsa a kutatási tevékenység zavartalan működésének lehetőségeit.

15. A KVB megállapítja, hogy a Szlovén Köztársaság már megfelelő számú ösztöndíjat biztosít a magyar nemzeti közösség tagjai részére. A KVB üdvözlí, hogy a magyar állam által a középiskolások számára biztosított nemzetiségi tanulmányi ösztöndíjban részesülők között 2013-tól szlovén nemzetiségi diákok is vannak.
 16. A KVB javasolja a szlovén félnek, hogy a muravidéki kétnyelvű oktatás módszertanának erősítésére a magyar közösségnek biztosítson pedagógiai szaktanácsost a kétnyelvű oktatáshoz és a magyar nyelv, mint környezeti nyelv tanításához. A KVB javasolja a magyar félnek, hogy vizsgálja meg a Rába-vidéki mobil pedagógiai asszisztensek alkalmazásának lehetőségét.⁴ Ezen kívül javasolja, hogy a szlovén fél továbbra is biztosítsa a Rába-vidéki mobil pedagógiai asszisztensek alkalmazását. A KVB javasolja a feleknek, hogy vizsgálják meg – a magyarországi szlovén nemzeti közösség és a muravidéki magyarság igényeinek megfelelően – anyaországi vendégtanárok fogadásának lehetőségeit iskoláikban.
 17. A KVB javasolja a kétoldalú kulturális örökségvédelmi szakmai kapcsolatok felújítását, valamint közös szlovén-magyar szakmai program kidolgozását az épített kulturális örökség kutatására, ápolására és megőrzésére, bevonva a két nemzetiségi közösség képviselőit.
- A KVB mindkét félnek javasolja, hogy a közös célok elérése érdekében folyamodjanak európai forrásokért is.
18. A KVB üdvözlí a szlovén közösség központi kulturális intézménye, a szentgotthárdi Szlovén Kulturális és Információs Központ működésének támogatásáról szóló döntést. Az Országos Szlovén Önkormányzat, és a Magyarországi Szlovének Szövetsége között kötött megállapodás alapján a KVB javasolja a magyar félnek, hogy hosszútávon is tegye lehetővé a finanszírozás biztosítását, amely lehetővé teszi a központ kulturális és nonprofit tevékenységének folytonosságát.
 19. A KVB megállapítja, hogy a szlovén fél elkészítette a Szlovén Köztársaságban élő olasz és magyar nemzeti közösség tagjai nemzetiségi és nyelvi meghatározásáról szóló tanulmány tervezetének javaslatát. A KVB javasolja to-

⁴ A jegyzőkönyv szlovén változatában ez a mondat nem szerepel.

vábbá mindkét félnek egy olyan határon átnyúló EU-s projekt kidolgozását, amely lehetővé tenné a Muravidék egyes településein élő magyarok nemzeti és nyelvi hovatartozásáról a kérdőíves felméréssel történő adatfelvételt.

20. A KVB üdvözli, hogy a magyar fél támogatásának köszönhetően a Radio Monošter finanszírozásában és az adásidő emelkedésében jelentős előrelépést történt. A KVB megállapítja, hogy a magyar fél által biztosított 2012. évi többlettámogatás beépült az OSZÖ 2013. évi költségvetési támogatásába, aminek köszönhetően a Radio Monošter alapvető működési költségei biztosítottak. A KVB javasolja a magyar félnek, hogy a jövőben is biztosítson elegendő forrást a Radio Monošter zavartalan működéséhez.
21. A KVB üdvözli az Országos Szlovén Önkormányzat felsőszölnöki székháza felújítási támogatásának I. ütemére vonatkozó döntést. A KVB javasolja a magyar félnek, hogy 2014. évben biztosítsa a szükséges felújítási munkálatok II. ütemének elvégzését finanszírozó forrásokat a megnövekedett feladatellátás feltételeinek biztosítása céljából.

22. A KVB üdvözli a szentgotthárdi Pável Ágoston Helytörténeti és Szlovén Nemzetiségi Gyűjtemény, mint a szlovén nemzetiség bázismúzeuma jogi státusának rendezését, és a működéshez szükséges szakmai személyzet és források biztosítását.

A KVB üdvözli a szlovén fél nyitottságát, hogy megoldást találjon a Lendvai Könyvtár és a lendvai Galéria-Múzeum központi magyar nemzetiségi státusának rendezésére.

23. A KVB javasolja a szlovén félnek, hogy a „Magyar nyelv, mint második nyelv külső differenciálása a Lendvai Kétnyelvű Középiskolában” című kísérleti projekt befejezését követően is tegye lehetővé a lendvai kétnyelvű középiskolában a szlovéniai egynyelvű iskolákból érkező diákok számára a magyar nyelv külön csoportban történő tanulását (a magyar, mint második nyelv).

A KVB javasolja a szlovén félnek, hogy a jövőben is biztosítsa a feltételeket a „Egyidejű írás- és olvasástanítás magyar és szlovén nyelven a kétnyelvű általános iskolában” kísérleti projekt megvalósításához. A KVB javasolja, hogy vizsgálja meg a két projekt folytatásához további európai források bevonásának biztosítását.

24. A KVB javasolja a magyar félnek, biztosítson állami ösztöndíjas hallgatók számára betölthető kapacitást a szlovén nemzetiségű hallgatóknak a Nyugat Magyarországi Egyetem keretében működő, szombathelyi Savaria Egyetemi Központ Szlovén Nyelv és Irodalom Intézeti Tanszékén és a budapesti ELTE-n.

A KVB mindkét félnek javasolja évfolyamonként egy beiratkozott hallgató (magyar és szlovén nyelv tanulása) esetén is a tanulmányi lehetőségek feltételeinek megvizsgálását.

A KVB mindkét félnek javasolja, hogy továbbra is tegye lehetővé az anyanyelv ingyenes tanulását az egyetemek nappali tagozatos hallgatói számára.

25. A KVB javasolja a feleknek a nemzetiségileg vegyesen lakott térség úthálózatának minőségi javítását, felújítását és karbantartását a két nemzetiségi közösség javaslatai figyelembe vételével.⁵

26. A KVB javasolja mindkét félnek a két országban folyó akkreditált pedagógiai továbbképzés kölcsönös elismerését és a pedagógusok minősítési rendszerébe történő bevonását.

27. A KVB javasolja, hogy a szlovén fél a továbbiakban is – és megfelelő időbeni ütemezéssel – biztosítsa a Rába-vidéki kétnyelvű iskolák iskolán kívüli szlovén anyanyelvi kulturális tevékenységének finanszírozását (szlovén mentorok, illetve csoportvezetők).

A KVB javasolja a magyar félnek, hogy az eddigi gyakorlatnak megfelelően továbbra is biztosítsa a muravidéki kétnyelvű iskoláknak az iskolán kívüli magyar anyanyelvi kulturális tevékenység finanszírozását (magyar mentorok, illetve csoportvezetők).

28. A KVB mindkét félnek ismételten javasolja vizsgálja meg annak lehetőségét, hogy a két nemzeti közösség tagjai számára a határ mindkét oldalán biztosítsa a gazdasági alapot megteremtő rendszer kialakítását az Európai Unió források bevonásával.

⁵ A jegyzőkönyv szlovén változata szerint a KVB nem a „feleknek”, hanem az „útfenntartóknak” tesz erre itt javaslatot.

III.

A KVB az alábbi új ajánlások elfogadásában állapodott meg:

1. A KVB javasolja a feleknek, hogy vizsgálják meg egy multimédiás kulturális intézmény létrehozásának lehetőségét a szlovén nemzetiség számára, amelyben művészeti galéria, könyvtár és olvasóterem is működik.
2. A KVB mindkét félnek javasolja, hogy a folyó és a jövő évben, ne csökkenjen a nemzetiségeknek szánt források mértéke az előző évekhez viszonyítva.
3. A KVB javasolja a szlovén félnek, hogy a nemzetiségileg vegyesen lakott területen a községek esetleges átszervezése, összevonása esetén kérje ki a Muravidéki Magyar Önkormányzati Nemzeti Közösség véleményét.
4. A KVB ajánlja a feleknek, hogy vizsgálják meg az önkéntes és kötelező továbbképzések anyanyelven történő biztosításának a lehetőségét a muravidéki magyar és a Rába-vidéki szlovén gazdák számára.
5. A KVB javasolja a magyar félnek, hogy a következő nemzetiségi helyi választások során keresse a szlovén nemzetiségi önkormányzat megalapításának lehetőségét Orfaluban.

HATÁROZATOK

A Felek megállapodnak abban, hogy következő ülésüket 2014-ben, Szlovéniában tartják, és ezen az egyes területek bemutatják az ajánlások végrehajtása során elért eredményeiket, a megvalósítás során esetlegesen felmerülő akadályokat, valamint a további tevékenységek ütemezésére és forrásainak biztosítására vonatkozó terveiket.

A felek megállapodtak, hogy mindkét küldöttség tagjai a következő ülést megelőzően meglátogatják a muravidéki magyarság és a Rába-vidéki szlovének intézményeit és szervezeteit.

A jegyzőkönyv két példányban készült, magyar és szlovén nyelven. Mindkét változat egyaránt hiteles.

Szentgotthárd, 2013. október 2.

Répás Zsuzsanna
a Vegyes Bizottság Magyar Tagozatának
elnöke

dr. Boris Jesih
a Vegyes Bizottság Szlovén
Tagozatának elnöke

JEGYZŐKÖNYV

A Magyar Köztársaság területén élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaság területén élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról szóló egyezmény figyelemmel kísérésére összehívott Magyar-Szlovén Kisebbségi Vegyes Bizottság XV. üléséről

I.

Bevezetés

A Magyar-Szlovén Kisebbségi Vegyes Bizottság (a továbbiakban: KVB) 2015. november 18-án tartotta ülését Lendván. 2015. november 17-én a két ország küldöttsége megtekintette a Rába-vidéki szlovén nemzetiség és a muravidéki magyarság intézményeit. A magyar küldöttséget Kalmár Ferenc, a Külgazdasági és Külügyminisztérium Magyarország szomszédságpolitikájának fejlesztéséért felelős miniszteri biztosa, a szlovén küldöttséget Gorazd Žmavc, a Szlovén Köztársaság határon túl és a diaszpórában élő szlovénekért felelős kormányhivatal minisztere, a KVB társelnökei vezették.

A KVB a Magyar Köztársaságban élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaságban élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról szóló Egyezmény (a továbbiakban: Egyezmény) alapelveit és rendelkezéseit szem előtt tartva a két országban élő magyar és szlovén nemzetiség időszerű kérdéseinek áttekintése során az alábbiakat Alapítja meg:

- A KVB nagyra értékeli a Magyarország és a Szlovén Köztársaság közötti, két évtizedes múltra visszatekintő eredményes együttműködést a nemzeti kisebbségi jogvédelem területén.
- A KVB üdvözli, hogy a magyar és a szlovén kormányfő 2015. november 6-i informális találkozásán a Magyarországon élő őshonos szlovén nemzetiséget és a Szlovén Köztársaságban élő őshonos magyar nemzeti közösséget a kétoldalú kapcsolatok pilléreiként ismerték el.
- A KVB fontosnak tartja, hogy a 2016. januárjában megrendezésére kerülő magyar-szlovén kormányzati csúcstalálkozón egyeztetésre kerüljenek azok

a gazdasági és infrastrukturális beruházások, amelyek meghatározóak a közös határ két oldalán élő magyar és szlovén közösségek jövője szempontjából is.

- A KVB elismeri, hogy a két érintett közösség saját gazdasági és kulturális elképzelései megvalósításával hozzájárul az egész régió fejlődéséhez, ami rámutat az őshonos nemzeti közösségek pozitív szerepére a közös európai térben.
- Megelégedettséggel nyugtázzák, hogy a kölcsönös bizalmon, a megértésen és a párbeszédén alapuló baráti kapcsolatok lehetővé tették a nemzeti kisebbségeket érintő lényegi kérdéseknek a kormányközi kisebbségi bizottság keretén belüli nyílt és őszinte légkörben történő – az esetek többségében eredményes – megvitatását.
- A KVB megállapítja, hogy a Szlovén Köztársaság Alkotmánya 8o. cikkelye 3. bekezdésének értelmében a Szlovén Parlamentben minden alkalommal a magyar nemzeti közösség egy képviselőjét is megválasztják. A KVB üdvözlí, hogy a 2014. évi országgyűlési választások alkalmával a szlovén nemzetiség is megválasztotta országgyűlési szíszólóját.
- A KVB üdvözlí, hogy 2014. január 10-én a magyar és a szlovén miniszterelnök átadta a Kétvölgy és Felsőszízlínek közítti közíztat.
- A két nemzeti közösség fennmaradása szempíntjából fontosnak tartja az anyanyelven folyó hítelét bízíósítást.
- A KVB üdvözlí, hogy a Rába-vidéki szlovének rínikhúzása, mint megírzendí értéí, 2015 szeptemberében felkerült az UNESCO Szellemi Kultúrális írökség Nemzeti Jegyzékére.
- A Szlovén Köztársaság és Magyarország Kormánya jóváhagyta a KVB 2013. október 2-án, Szentgotthárdon megtartott XIV. ílésének jegyzíkönyvének ajánlásait.

A Bizottság üdvözlí a KVB korábbi ílésein elfogadott ajánlások teljesítésében elért sikereket. Megállapítja ugyanakkor, hogy az ajánlások egy részének teljesítése még nem történt meg, illetve megvalósításuk folyamatban van. A Bizott-

ság felkéri a két kormányt, hogy törekedjen a korábbi, illetve a jelen, XV. ülés jegyzőkönyvébe foglalt ajánlások mielőbbi teljesítésére.

II.

A felek, miután kölcsönösen tájékoztatták egymást a Kisebbségi Vegyes Bizottság legutóbbi ülése ajánlásainak megvalósulásáról, az alábbi ajánlások fenntartásában állapodtak meg:

1. A KVB üdvözli a Társadalmi Megújulás Operatív Program (TÁMOP) keretén belül megvalósuló, a Nemzetiségi tanulók nevelésének és oktatásának segítése II. tárgyú projektet, amelynek vezető partnere az apátistvánfalvai kétnyelvű általános iskola, valamint számít a projekt sikeres megvalósításának befejezésére.
2. A KVB megállapítja, hogy a Szlovén Köztársaságban az olasz és a magyar nemzeti közösségről szóló törvény a Szlovén Köztársaság Kormánya 2015-ös évi Normatív munkatervébe került besorolásra, hogy a törvénytervezet munkaváltozata elkészült, és ennek kidolgozásában a magyar nemzeti közösség is közreműködik.

A KVB javasolja a szlovén félnek, hogy tekintse át azokat a törvényi kereteket és lehetőségeket, amelyek lehetővé teszik a magyar községi nemzeti önkormányzati közösségek közvetlen finanszírozását.

3. A KVB megállapítja, hogy a két ország kormánya, 2009. november 27-ei, második találkozásán elfogadott közös nyilatkozatában kötelezettséget vállalt a kétnyelvű területek közigazgatási dolgozói továbbképzésében történő további együttműködésre.

A KVB mindkét félnek javasolja, hogy biztosítsa a kiemelt munkahelyeken dolgozó közalkalmazottak nemzetiségi nyelven történő továbbképzését, és azt mindkét oldalon a nemzetiségi közösség országos önkormányzataival egyeztetve valósítsa meg.

4. A KVB javasolja a magyar Félnek, hogy az Országos Szlovén Önkormányzat által fenntartott nevelési-oktatási intézmények zavartalan működése érdekében továbbra is gondoskodjon a köznevelési szerződés keretében

nyújtott kiegészítő támogatás folyamatos biztosításáról. Ennek érdekében javasolja a magyar félnek, hogy a köznevelési szerződés hosszabb időre, lehetőség szerint öt évre kerüljön megkötésre, illetve a lejáró köznevelési szerződés megújítására mindig a hatályvesztést megelőző hónapban kerüljön sor.

5. A KVB továbbra is szorgalmazza a magyar-szlovén Oktatási, Tudományos és Kulturális Együttműködési Program mielőbbi aláírását, amely rendezi az egymás országába kiküldött nyelvi pedagógiai szaktanácsadók, anyaországi vendégtanárok és pedagógiai, óvodai asszisztensek küldésének, fogadásának részletes feltételeit.
6. A KVB üdvözli a Szlovénia-Magyarország Határon Átnyúló Együttműködési Program jóváhagyását, amely lehetővé teszi közös fejlesztések, együttműködések, partnerségek és stratégiai projektek összekapcsolását. A KVB javasolja a feleknek, hogy a 2014-2020 közötti európai pénzügyi perspektíva figyelembevételével törekedjenek arra, hogy a nemzeti és önkormányzati, civil szervezetek és intézmények a határ menti együttműködés keretében fenntartható együttműködések tudjanak kialakítani, és az uniós fejlesztési projekteken számukra is biztosított legyen az önrész és az előfinanszírozás lehetősége.
7. A KVB üdvözli Magyarország és a Szlovén Köztársaság közötti közúti kapcsolatok átfogó fejlesztésére vonatkozó szándéknyilatkozat aláírását, amely alapján az aláírók a 2014-2020-as időszakban hat, a szakértői csoport által azonosított közúti kapcsolatot kívánnak létrehozni a két ország között.

A KVB javasolja a feleknek, hogy a projektlista esetleges frissítése során a továbbiakban is vegyék figyelembe a két érintett nemzeti közösség véleményét.

8. A KVB mindkét félnek javasolja, hogy segítse elő a 2014-2020 közötti európai uniós finanszírozási keretből, illetve a saját költségvetéséből a szlovéniai *Népújság* és a magyarországi *Porabje* lapok közös ifjúsági mellékletének kiadását.
9. A KVB üdvözli, hogy Magyarország 2014. február 4-én konzuli irodát nyitott Lendván. A KVB javasolja a magyar félnek a Lendvai Konzuli Iroda főkonzulátussá minősítését.

10. A KVB javasolja, hogy a Ljubljana Nemzetiségi Kutatóintézet és a magyarországi szlovének szervezetei (Országos Szlovén Önkormányzat, Magyarországi Szlovének Szövetsége, szlovén nemzetiségi szószóló) készítsenek elő egy együttműködési megállapodás tervezetét a kutatási lehetőségek feltérképezésére és dolgozzák ki a kivitelezés feltételeit.

A KVB javasolja a szlovén félnek, hogy a meglévő lendvai kutatási infrastruktúra keretén belül, a Muravidéki Magyar Önkormányzati Nemzeti Közöség véleményének figyelembe vételével, biztosítsa a kutatási tevékenység zavartalan működésének lehetőségeit.

11. A KVB megállapítja, hogy a Szlovén Köztársaság pályázatok alapján ösztöndíját biztosít a magyar nemzeti közösség tagjai részére is. A KVB kéri a szlovén felet, hogy az ösztöndíjpályázat kiírása és az elbírálás kritériumrendszerének kialakítása során vegye figyelembe a Muravidéki Magyar Önkormányzati Nemzeti Közöség javaslatait.

A KVB üdvözlí, hogy a magyar állam által a középiskolások számára biztosított nemzetiségi tanulmányi ösztöndíjban részesülők között 2013-tól folyamatosan szlovén nemzetiségi diákok is vannak.

12. A KVB javasolja a kétoldalú kulturális örökségvédelmi szakmai kapcsolatok felújítását, valamint közös szlovén-magyar szakmai program kidolgozását az épített kulturális örökség, így pl. a lendvai vár és a szentgotthárdi ciszterci kolostor kutatására, ápolására és megőrzésére, bevonva a két nemzetiségi közösség képviselőit.

A KVB mindkét félnek javasolja, hogy a közös célok elérése érdekében folyamodjanak európai forrásokért, amelyek között a Szlovénia-Magyarország határon átnyúló operatív programok által nyújtott lehetőségek is szerepelnek.

13. A KVB javasolja a magyar félnek, hogy hosszútávon is biztosítsa a Szentgotthárdon lévő Szlovén Kulturális és Információs Központ kulturális és nonprofit tevékenységének támogatását.
14. A KVB üdvözlí, hogy a szlovén fél elkészítette a Szlovén Köztársaságban élő olasz és magyar nemzeti közösség tagjai nemzetiségi és nyelvi megha-

tározásáról szóló stratégiát, és javasolja a szlovén félnek, hogy kísérje figyelemmel annak megvalósítását.

A KVB javasolja továbbá mindkét félnek egy olyan projekt kidolgozását, amely lehetővé tenné a Muravidék településein élő magyarok nemzeti és nyelvi hovatartozásáról a kérdőíves felméréssel történő adatfelvételt.

15. A KVB javasolja a magyar félnek a Radio Monošter zavartalan működéséhez szükséges támogatás fenntartását és műszaki fejlesztési igényeinek biztosítását.
16. A KVB szorgalmazza a magyar félnél a szentgotthárdi Móra Ferenc Városi Könyvtár és Múzeum Pável Ágoston Helytörténeti és Szlovén Nemzetiségi Gyűjteménye, mint a szlovén nemzetiség bázismúzeuma működéséhez szükséges források fenntartását.

A KVB üdvözi a szlovén fél nyitottságát, hogy megoldást találjon a Lendvai Könyvtár és a lendvai Galéria-Múzeum központi magyar nemzetiségi státusának rendezésére a szlovén rendelkezésekkel összhangban.

17. A KVB megállapítja, hogy a DIFER („Magyar nyelv, mint második nyelv külső differenciálása a Lendvai Kétnyelvű Középiskolában”) és az HOP „Egyidejű írás- és olvasástanítás magyar és szlovén nyelven a kétnyelvű általános iskolában” című kísérleti projekt sikeresen lezajlott.

A KVB megállapítja és üdvözi, hogy a kísérleti projektek lezárulta után is az abban biztosított lehetőségeket alkalmazzák.

KVB javasolja a szlovén félnek, vizsgálja meg annak lehetőségét, hogy a kísérleti projektek lezárultát követően is biztosítsa ezen lehetőségeknek a kétnyelvű oktatási rendszerbe történő beépülését Muravidéken.¹

18. A KVB javasolja a magyar félnek, vizsgálja meg annak lehetőségét, hogyan tud állami ösztöndíjas hallgatók számára betölthető kapacitást biztosítani a szlovén nemzetiségű hallgatóknak a Nyugat Magyarországi Egyetem ke-

¹ A jegyzőkönyv szlovén változatában ez a mondat a 18. pont alatt szerepel.

retében működő, szombathelyi Savaria Egyetemi Központ Szlovén Nyelv és Irodalom Intézeti Tanszékén és a budapesti ELTE-n.

A KVB továbbra is javasolja a feleknek évfolyamonként egy beiratkozott hallgató (magyar és szlovén nyelv tanulása) esetén is a tanulmányi lehetőségek feltételeinek megvizsgálását.

A KVB mindkét félnek javasolja, hogy továbbra is tegye lehetővé az anyanyelv ingyenes tanulását az egyetemek nappali tagozatos hallgatói számára.

19. A KVB a továbbiakban is javasolja a feleknek a nemzetiségileg vegyesen lakott térség úthálózatának minőségi javítását, felújítását és karbantartását a két nemzetiségű közösség javaslatai figyelembe vételével.
20. A KVB továbbra is javasolja mindkét félnek a két országban folyó akkreditált pedagógiai továbbképzés kölcsönös elismerését és a pedagógusok minősítési rendszerébe történő bevonását.

A KVB javasolja, hogy a szlovén fél a továbbiakban is – és megfelelő időbeni ütemezéssel – biztosítsa a Rába-vidéki kétnyelvű iskolák tanításán kívüli szlovén anyanyelvi kulturális tevékenységének finanszírozását (szlovén mentorok, illetve csoportvezetők).

21. A KVB javasolja a magyar félnek, hogy az eddigi gyakorlatnak megfelelően továbbra is biztosítsa a muravidéki kétnyelvű iskoláknak az iskolán kívüli magyar anyanyelvi kulturális tevékenység finanszírozását (magyar mentorok, illetve csoportvezetők).
22. A KVB ismételten javasolja mindkét félnek, hogy vizsgálja meg annak lehetőségét, hogy a két nemzeti közösség tagjai számára a határ mindkét oldalán biztosítsa a gazdasági alapot megteremtő rendszer kialakítását az európai uniós források bevonásával is.

A KVB javasolja a feleknek, hogy segítsék elő a két térség gazdasági fejlődésének alapját képező ipari-mezőgazdasági-idegenforgalmi vállalkozásoknak a térségben történő telepítését állami segítséggel.

A KVB javasolja a feleknek, hogy támogassák a két ország közötti EGTC-k kialakítását, működését a határ két oldalán a két őshonos nemzeti közösség szervezeteinek (Országos Szlovén Önkormányzat, Muravidéki Magyar Önkormányzati Nemzeti Közösség) bevonásával.

23. A KVB javasolja a feleknek, hogy vizsgálják meg a Magyarországi Szlovének Szövetsége és Szentgotthárd város önkormányzatának bevonásával egy galéria létrehozásának lehetőségét Szentgotthárd központjában.
24. A KVB üdvözli a nemzetiségek részére biztosított magyarországi és szlovéniai támogatás növekedését, és mindkét félnek javasolja, hogy folyamatosan biztosítsák a nemzetiségek támogatásának legalább jelenlegi szintjét.
25. A KVB ajánlja a feleknek, hogy vizsgálják meg az önkéntes és/vagy kötelező továbbképzések anyanyelven történő biztosításának a lehetőségét a muravidéki magyar és a Rába-vidéki szlovén gazdák számára.
26. A KVB üdvözli a Magyar-Szlovén, Szlovén-Magyar Nagyszótár készítését és javasolja a munkacsoportoknak a tevékenység folytatását.

III.

A KVB az alábbi új ajánlások elfogadásában állapodott meg:

1. A KVB javasolja a feleknek európai uniós források lehívásával a határ két oldalán élő őshonos nemzeti közösségek oktatási, kulturális, turisztikai projekteinek megvalósítását.
2. A KVB javasolja a feleknek, hogy vizsgálják meg, milyen módon tudják a Szentgotthárdon működő Szlovén Kulturális és Információs Központ felújításához szükséges forrásokat egyenlő arányban 2016-ban biztosítani.²
3. A KVB üdvözli a Rába-vidéki Ifjúsági Egyesület létrejöttét és javasolja a feleknek a szervezet programjainak pályázat útján és lehetőségeik keretein belül történő támogatását.

² A jegyzőkönyv szlovén változatában még az alábbi mondat is szerepel: „A KVB megállapítja, hogy a szentgotthárdi Szlovén Kulturális-információs Központ finanszírozását többnyire a szlovén fél biztosította.” Ez a jegyzőkönyv magyar nyelvű változatából hiányzik.

4. A KVB javasolja mindkét félnek, hogy vizsgálja meg a Beltinci-Lendva-Rédics vasúti összeköttetés visszaállítására vonatkozó megvalósíthatósági tanulmány készítésének, valamint a Muraszombat (Mačkovci) Szentgott-hárd vasúti kapcsolat létesítésének lehetőségét.
5. A KVB javasolja a feleknek, hogy vizsgálják meg a TV és rádió tudósítók kölcsönös küldésének lehetőségét egymás országába.
6. A KVB javasolja a magyar félnek, hogy vizsgálja meg a multimédiás kulturális intézmény továbbfejlesztését a szlovén nemzeti közösség részére.
7. A KVB javasolja a magyar félnek vizsgálja meg a rábavidéki mozgókönyvtár támogatásának lehetőségét.
8. A KVB javasolja a feleknek, vizsgálja meg európai vagy hazai források biztosításának lehetőségét a Rába-vidéki és a muravidéki kétnyelvű oktatás színvonalának emelése érdekében és ennek részeként a Rába-vidéki és muravidéki kétnyelvű iskolák pedagógusai nyelvi kompetenciáinak továbbfejlesztését célzó projekt megvalósítását a két érintett nemzetiségi közösség igényeinek megfelelően.
9. A KVB ösztönzi mindkét felet a Rába-vidék és a Muravidék kétnyelvű iskoláiban tanító pedagógusok nyelvi és szakmai továbbképzésére. Felkérlik az illetékes szakértőket, hogy erről készítsenek javaslatokat.
10. A KVB javasolja a magyar félnek, hogy azokon a területeken, ahol a Rába-vidéki szlovén nemzetiség él – a települési önkormányzatok ösztönözésével – biztosítsa a látható kétnyelvűséget, hasonlóan a muravidéki magyarság által lakott települések gyakorlatához.
11. A KVB üdvözlí, hogy a szlovén fél a 2016-2017-es szlovén költségvetésben biztosította az őshonos magyar és olasz nemzeti közösség gazdasági alapjának létrehozásához szükséges forrásokat.
12. A KVB javasolja a szlovén félnek, hogy az MMÖNK-val közösen találja meg a megfelelő módot a két nemzeti közösségnek szánt források elosztására.

13. A KVB javasolja a feleknek, hogy vizsgálják meg lendvai székhellyel egy középiskolai kollégium létrehozásának lehetőségét.

HATÁROZATOK

A Felek megállapodnak abban, hogy következő ülésüket 2016-ban, Magyarországon tartják, és ezen az egyes területek bemutatják az ajánlások végrehajtása során elért eredményeiket, a megvalósítás során esetlegesen felmerülő akadályokat, valamint a további tevékenységek ütemezésére és forrásainak biztosítására vonatkozó terveiket.

A jegyzőkönyv két példányban készült, magyar és szlovén nyelven. Mindkét változat egyaránt hiteles.

Lendva, 2015. november 18.

Kalmár Ferenc
a Vegyes Bizottság
Magyar Tagozatának elnöke

Gorazd Žmavc
a Vegyes Bizottság
Szlovén Tagozatának elnöke

JEGYZŐKÖNYV

A Magyar Köztársaság területén élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaság területén élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról szóló egyezmény figyelemmel kísérésére összehívott Magyar-Szlovén Kisebbségi Vegyes Bizottság XVI. üléséről

I.

Bevezetés

A Magyar-Szlovén Kisebbségi Vegyes Bizottság (a továbbiakban: KVB) 2016. november 16-án tartotta ülését Budapesten. A magyar küldöttséget Kalmár Ferenc, a Külgazdasági és Külügyminisztérium Magyarország szomszédságpolitikájának fejlesztéséért felelős miniszteri biztosa, a szlovén küldöttséget Gorazd Žmavc, a Szlovén Köztársaság a határon túl és a diaszpórában élő szlovénekért felelős kormányhivatal minisztere, a KVB társelnökei vezették.

A KVB a Magyar Köztársaságban élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaságban élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról szóló Egyezmény (a továbbiakban: Egyezmény) alapelveit és rendelkezéseit szem előtt tartva a két országban élő magyar és szlovén nemzetiség időszzerű kérdéseinek áttekintése során az alábbiakat állapítja meg:

- A KVB nagyra értékeli a sokéves múltra visszatekintő jószomszédi kapcsolatokat, a kölcsönös tiszteletet, valamint az őshonos nemzeti közösségek jogvédelmének biztosítását. A KVB üdvözli a gyakori, magas szintű találkozókat, valamint a két ország közötti intenzív politikai és szakmai kapcsolatokat. A KVB üdvözli, hogy a 2016 januárjában megtartott magyar-szlovén kormányzati csúcstalálkozó alkalmával a Szlovén Köztársaságban élő őshonos magyar nemzeti közösséget és a Magyarországon élő őshonos szlovén nemzetiséget a kétoldalú kapcsolatok fontos pilléreiként ismerték el, valamint hogy a kormányzati csúcstalálkozó keretében több jelentős kétoldalú megállapodás került aláírásra, köztük a 2015 és 2017 közötti időszakra szóló Oktatási, Tudományos és Kulturális Együttműködési Program.
- A KVB üdvözli, hogy 2016. január 22-én megnyílt Ljubljanában Magyarország Nagykövetségének Kulturális Központja, amely lehetőséget biztosít a

muravidéki magyarság és a Rába-vidéki szlovének kultúrájának bemutatására a szlovén fővárosban.

- A KVB üdvözli, hogy 2016. szeptember 5-én megnyílt Magyarország Lendvai Főkonzulátusa.
- A felek egyetértenek abban, hogy a szlovén nemzetiségi szószóló tevékenysége a Magyar Országgyűlésben kiemelkedő jelentőségű. Üdvözlük a szlovén nemzetiségi szószóló asszonyt a Magyar Országgyűlésben Szlovénia önálló államisága 25. évfordulója alkalmából szlovén nyelven mondott napirend előtti felszólalását. A felek egyetértenek abban, hogy azáltal, hogy a Szlovén Köztársaság a magyar nemzeti közösség képviselőjének a szlovén parlamentben helyet biztosít, lehetővé teszi, hogy a képviselő tevékenységével jelentősen hozzájárul a Szlovén Köztársaságban élő magyar nemzeti közösség helyzetének erősítéséhez.
- A KVB a két őshonos nemzeti közösség fennmaradása szempontjából fontosnak tartja az anyanyelven folyó hitéletet.
- A regionális együttműködés szempontjából fontos, hogy a felek a közlekedési és energetikai fejlesztésekre is nagy hangsúlyt fektetnek, s ennek kapcsán a KVB üdvözli, hogy 2016. június 10-én a szlovén miniszterelnök és a magyar külgazdasági és külügyminiszter közösen adta át a Pragersko és Hodoš/Hodos (Örihodos) közötti villamosított vasútvonalat.
- A felek üdvözlük Magyarország Kormánya által a muravidéki magyarság részére nyújtandó gazdaságfejlesztési támogatást, valamint a Szlovén Kormány által 2017-től biztosítandó, az őshonos nemzeti közösségek gazdasági alapjául szolgáló forrást. A felek bíznak abban, hogy a magyarországi és a szlovéniai fejlesztési támogatás nagymértékben hozzájárul a muravidéki magyarság egzisztenciális megerősítéséhez, szülőföldön való megmaradásához és gazdasági felzárkózásához, valamint közvetlenül vagy közvetett módon valamennyi, a Muravidéken élő szlovén állampolgár érdekeit szolgálja.

A KVB üdvözli a szlovén fél által nyújtott gazdasági támogatást a Rába-vidéki szlovén nemzetiség részére.

- A KVB megállapítja, hogy a szlovén kormány 2015. december 1-jén elfogadta a Szlovén Köztársaság küldöttségének a KVB XV. üléséről szóló 51003-15/2015/7. számú beszámolóját, és jóváhagyta a jegyzőkönyvbe foglalt ajánlásokat.
- A KVB megállapítja, hogy Magyarország Kormánya 1266/2016. (VI. 7.) számú kormányhatározatában jóváhagyta a KVB XV. jegyzőkönyvébe foglalt ajánlásokat, és meghatározta a végrehajtás rendjét.

A Bizottság üdvözli a KVB korábbi ülésein elfogadott ajánlások teljesítésében elért sikereket. Ugyanakkor megállapítja, hogy az ajánlások egy részének teljesítése még nem történt meg, illetve megvalósításuk folyamatban van. A Bizottság felkéri a két kormányt, hogy törekedjen a korábbi, illetve a jelen, XVI. ülés jegyzőkönyvébe foglalt ajánlások mielőbbi teljesítésére.

II.

A felek, miután kölcsönösen tájékoztatták egymást a Kisebbségi Vegyes Bizottság legutóbbi ülése ajánlásainak megvalósulásáról, az alábbi ajánlások fenntartásában állapodtak meg:

1. A KVB javasolja a szlovén félnek, hogy, az MMÖNK együttműködve módosítsa vagy egészítse ki az őshonos magyar nemzeti közösségre vonatkozó ágazati jogszabályokat. Annak keretében – egyebek mellett – találjon megoldást a magyar nemzeti önkormányzati közösségek közvetlen finanszírozására.

A KVB megállapítja, hogy a nemzetiségileg vegyesen lakott területeken működő helyi önkormányzatok társfinanszírozásáról szóló rendeletjavaslat (*Uredba o sofinanciranju občin na narodnostno mešanem območju*) előkészítése, amely tartalmazni fogja a pénzösszeg meghatározásának részletes céljait és a kritériumok kialakítását, folyamatban van. A KVB javasolja a szlovén félnek, hogy ennek elkészítése az MMÖNK előzetes beleegyezésével történjen meg.

2. A KVB mindkét félnek javasolja az együttműködést a kiemelt munkahelyeken dolgozó közalkalmazottak nemzetiségi nyelven történő továbbkép-

zési programjának előkészítése és végrehajtása során a kétnyelvű területeken.

A KVB javasolja, hogy a nemzeti közösségek mindkét oldalon határozzák meg igényeiket a továbbképzést illetően, és a továbbképzési program előkészítése és megvalósítása során való együttműködési módot.

3. A KVB a továbbiakban is javasolja a magyar félnek, hogy az Országos Szlovén Önkormányzat által fenntartott nevelési-oktatási intézmények zavartalan működése érdekében továbbra is gondoskodjon a köznevelési szerződés keretében nyújtott kiegészítő támogatás folyamatos biztosításáról. Ennek érdekében javasolja a magyar félnek, hogy a köznevelési szerződés hosszabb időre, lehetőség szerint öt évre kerüljön megkötésre, illetve a lejáró köznevelési szerződés megújítására mindig a hatályvesztést megelőző hónapban kerüljön sor.
4. A KVB megállapítja, hogy az Interreg V-A Szlovénia-Magyarország Együttműködési Program első kiírására a muravidéki magyar nemzeti közösség és a Rába-vidéki szlovén nemzetiség által benyújtott közös pályázat sikertelen volt.

A KVB a csalódottság ellenére javasolja mindkét félnek, hogy a továbbiakban is ösztönözze a két nemzeti közösséget közös pályázatok benyújtására.

A KVB megállapítja, hogy Magyarországon külön forrás áll rendelkezésre a nemzetiségi önkormányzatok uniós pályázati önrészenek és előfinanszírozásának biztosítására. A KVB megállapítja továbbá, hogy a szlovén fél a Szlovén Regionális Fejlesztési Alap pályázati kiírásán keresztül lehetőséget biztosít az önrész finanszírozására és az előfinanszírozásra mindazon pályázók számára, akik sikeresek voltak az európai uniós pályázatokon és pozitív elbírálásban részesültek, valamint aláírt támogatási szerződéssel rendelkeznek. A KVB javasolja a szlovén félnek, vizsgálja meg az uniós fejlesztésű projektek önrész és előfinanszírozás biztosításának lehetőségét a muravidéki magyarság számára a magyarországi gyakorlathoz hasonlóan.

5. A KVB megállapítja, hogy a Magyar Kormány elfogadta a 2014-2020. évek közötti határ menti közúti infrastruktúra-fejlesztésekről szóló 1007/2016.

(1. 8.) Kormányhatározatot. A KVB javasolja a szakértői csoport szintjén kijelölt közúti összeköttetések létesítésével kapcsolatos tevékenységek fokozását.

Ennek értelmében a KVB javasolja a feleknek, hogy a következő közúti kapcsolatok megvalósítása élvezzen prioritást: Lendvadedes-Dedeskecskés-Dolga vas/Hosszúfalu (Lendvahosszúfalu), Orfalu/Andovci-Budinci (Büdfalva) és Bödeháza-Žitkovci/Zsitkóc.

6. A KVB továbbra is javasolja mindkét félnek, hogy segítse elő a 2014 és 2020 közötti európai uniós finanszírozási keretből, illetve a saját költségvetéséből a szlovéniai Népújtság és a magyarországi Porabje lapok közös ifjúsági mellékletének kiadását.
7. A KVB megállapítja, hogy a Szlovén Köztársaság pályázatok alapján ösztöndíjat biztosít a magyar nemzeti közösség tagjai részére is. A KVB kéri a szlovén felet, hogy az ösztöndíjpályázat kiírása és az elbírálás kritériumrendszerének kialakítása során vegye figyelembe a Muravidéki Magyar Önkormányzati Nemzeti Közösség javaslatait.

A KVB üdvözlí, hogy a magyar állam által a középiskolások számára biztosított nemzetiségi tanulmányi ösztöndíjban részesülők között 2013-tól folyamatosan szlovén nemzetiségi diákok is vannak.

A KVB javasolja a magyar félnek, hogy biztosítson ösztöndíjakat azon muravidéki magyar diákok számára, akik középiskolai tanulmányaikat Magyarországon végzik.

8. A KVB mindkét félnek javasolja a szorosabb együttműködést a kulturális örökség védelme területén.

A KVB mindkét félnek javasolja, hogy a közös célok elérése érdekében folyamodjanak európai forrásokért, beleértve az európai területi együttműködési és egyéb programokat.

A KVB üdvözlí a magyar fél nyújtotta támogatást a szentgotthárdi ciszterci kolostor (Nagyboldogasszony-templom) felújítására.

A KVB javasolja a feleknek, hogy mielőbb készüljön el a lendvai vár helyreállítási programja a két ország kulturális örökségvédelmi szakmai szervezeteinek és a muravidéki magyarság képviselőinek bevonásával, közös munkacsoport keretében. A program, amelybe kulturális örökségvédelemmel foglalkozó szakemberek bevonása is szükséges, foglalja magába a vár képzőművészeti és történeti értékeinek (például a város felőli homlokzaton egykor látható Fekete Madonna-ábrázolásnak) a kutatására, feltárására, restaurálására vonatkozó intézkedéseket is, valamint a helyreállításra, restaurálásra vonatkozó szakmai követelményekkel/szabványokkal összhangban. A felújított vár a muravidéki magyarság gyűjteményeinek, valamint a magyar közösséghez köthető intézmények tevékenységének adjon otthont.

9. A KVB üdvözlí, hogy a magyar fél biztosítja a Szentgotthárdon lévő Szlovén Kulturális és Információs Központ kulturális és nonprofit tevékenységének támogatását, valamint javasolja, hogy ezt továbbra is hosszú távon biztosítsa.
10. A KVB megállapítja, hogy 2015-ben elfogadásra került a Szlovén Köztársaság Kormányának Intézkedési terve a kétnyelvűségről szóló jogszabályok végrehajtásáról a 2015 és 2018 közötti időszakra vonatkozóan (Načrt ukrepov Vlade Republike Slovenije za izvajanje predpisov na področju dvojezičnosti 2015-2018). A KVB javasolja a szlovén félnek, hogy az MMÖNK-val való együttműködésben segítse elő az Intézkedési terv gyakorlati megvalósítását a kétnyelvűség helyzetének javítása érdekében.
11. A KVB javasolja a magyar félnek a szentgotthárdi Móra Ferenc Városi Könyvtár és Múzeum Pável Ágoston Helytörténeti és Szlovén Nemzetiségi Múzeumának szlovén nemzetiségi bázismúzeumként való fenntartását, valamint a budapesti Országos Idegennyelvű Könyvtár Szlovén Nemzetiségi Gyűjteménye működéséhez szükséges források fenntartását.

A KVB megállapítja, hogy intézményfenntartási problémák miatt Lendvai Könyvtár és Kulturális Központ (LKKK) névvel összevonásra került a Lendvai Könyvtár és a Lendvai Művelődési és Promóciós Intézet. A KVB javasolja a szlovén félnek, hogy lehetőségeihez mérten – az MMÖNK kezdeményezésére – támogassa a Lendvai Könyvtár és Kulturális Központ magyar tartalmainak megvalósítását.

A KVB megállapítja, hogy a Szlovén Köztársaság könyvtárákról szóló törvénye nem teszi lehetővé a Lendvai Könyvtár központi magyar nemzetiségi státusát.

A KVB javasolja a szlovén félnek, hogy a szlovén rendelkezésekkel összhangban vizsgálja meg – az alapítóval és a társalapítóval egyeztetve – a Lendvai Galéria és Múzeum központi magyar nemzetiségi státusa rendezésének lehetőségét.

A KVB javasolja a szlovén félnek, hogy lehetőségeihez mérten – az MMÖNK kezdeményezésére – támogassa Lendva Község területén a magyar nemzeti közösség kulturális örökségére vonatkozóan állami közszolgálati hatáskörrel rendelkező Lendvai Galéria és Múzeum kulturális tartalmainak további megvalósítását.

12. A KVB üdvözlí, hogy a HOP (*A szlovén és a magyar írás-olvasás egyidejű tanítása a kétnyelvű általános iskolákban*) című kísérleti program az 1-3. osztályban beépült a muravidéki kétnyelvű oktatási rendszerbe, és javasolja a szlovén félnek, hogy a 2017/2018-as tanévtől a DZD/DIFER (*A magyar nyelv mint második nyelv részleges külső differenciálása a Lendvai Kétnyelvű Középiskolában*) is épüljön be a kétnyelvű oktatási rendszerbe a Muravidéken.

A KVB üdvözlí, hogy a Muravidéken európai uniós támogatással megkezdődött a harmadik oktatási projekt megvalósítása *A szlovéniai magyar nemzeti közösség és a magyarországi szlovén nemzeti közösség nemzetiségi oktatása minőségének növelése* címmel, amelyhez újra csatlakozhatnak a Rába-vidéki szlovének is.

A KVB szorgalmazza a szlovén félnél, hogy a tanulmányaikat a HOP programban elkezdett tanulók számára a második és harmadik harmadban is biztosítsa a kétnyelvűség 50-50%-os nyelvarányát a közismereti tantárgyaknál.

13. A KVB javasolja a magyar félnek, vizsgálja meg annak lehetőségét,¹ hogyan tud állami ösztöndíjas hallgatók számára betölthető kapacitást biztosítani a szlovén nemzetiségű hallgatóknak a jövőben az Eötvös Lóránd Tudo-

¹ A jegyzőkönyv szlovén változatából a „vizsgálja meg annak lehetőségét” kitétel nem szerepel.

mányegyetem keretében működő, szombathelyi Savaria Egyetemi Központ Szlovén Nyelv és Irodalom Intézeti Tanszékén és a budapesti ELTE-n.

A KVB továbbra is javasolja a feleknek évfolyamonként egy beiratkozott hallgató (magyar és szlovén nyelv tanulása) esetén is a tanulmányi lehetőségek feltételeinek megvizsgálását, és az azzal járó többletköltségek biztosításának a lehetőségét az érintett intézmény (Savaria Egyetemi Központ) számára.

A KVB javasolja a magyar félnek, hogy továbbra is tegye lehetővé az anyanyelv ingyenes tanulását az egyetemek nappali tagozatos hallgatói számára. A KVB javasolja a szlovén félnek, hogy vizsgálja meg az anyanyelv ingyenes tanulásának lehetőségét az egyetemek nappali tagozatos hallgatói számára.

A KVB megállapítja, hogy az *Ösztöndíjak odaítéléséről szóló törvény* 2013. évi módosítása következtében Szlovéniában csökkent a Rába-vidéki szlovén hallgatók ösztöndíja. A KVB javasolja a szlovén félnek, hogy vizsgálja meg a kiegészítő ösztöndíj további biztosításának lehetőségét a Rába-vidéki hallgatók számára.

A KVB javasolja továbbá a szlovén félnek, hogy vizsgálja meg a Szlovéniában felsőfokú tanulmányokat folytató Rába-vidéki szlovén hallgatókkal való megállapodás kötésének lehetőségét, amely tanulmányaik befejezését követően garantálja a szülőföldre való visszatérésüket.

14. A KVB a továbbiakban is javasolja a feleknek a nemzetiségileg vegyesen lakott térség úthálózatának minőségi javítását, felújítását és karbantartását a két nemzeti közösség javaslati figyelembe vételével.

A KVB javasolja a magyar félnek, vizsgálja meg, milyen forrásból biztosíthatóak a szükséges pénzeszközök a Rába-vidék úthálózatának fejlesztéséhez, különös tekintettel a magyar-szlovén határt átlépő útszakaszokra.

Tekintettel arra, hogy a Hármashatárkö (*Tromejnik / Dreiländerecke*) és az Almalak (*Hiša jabolk*) turisztikai, illetve gazdaságfejlesztési szempontból a Rába-vidéki szlovén közösség számára kiemelt jelentőséggel bír, a KVB javasolja a magyar félnek, hogy a két turisztikai ponthoz vezető, Felsőszőlők községi Hampó-völgy útszakasz fejlesztése prioritást élvezzen. A KVB

javasolja továbbá a magyar félnek a Szlovén Mintagazdasághoz² vezető aszfaltozott út megépítéséhez szükséges finanszírozási források biztosíthatóságának vizsgálatát is.

A KVB javasolja a feleknek, vizsgálják meg a Lendava/Lendva (Alsólendva)-Pince/Pince-Tornyiszentmiklós kerékpárút kiépítésének lehetőségét, ami nagymértékben hozzájárul a határon átívelő turisztikai kapcsolatok fejlesztéséhez a nemzetiségileg vegyesen lakott területen.

15. A KVB továbbra is javasolja mindkét félnek a két országban folyó akkreditált pedagógiai továbbképzés kölcsönös elismerését.

A KVB javasolja mindkét félnek, hogy továbbra is biztosítsa a Rába-vidék és a Muravidék kétnyelvű iskoláiban tanító pedagógusok nyelvi és szakmai továbbképzésének finanszírozását.

A KVB javasolja továbbá a szlovén félnek, hogy a muravidéki kétnyelvű nevelési oktatási intézmények szakmai munkatársai továbbképzési programjainak teljes mértékű finanszírozását.

16. A KVB javasolja, hogy a szlovén fél a továbbiakban is – és megfelelő időbeni ütemezéssel – továbbra is biztosítsa a Rába-vidéki kétnyelvű iskolák tanításon kívüli szlovén anyanyelvi kulturális tevékenységének finanszírozását (szlovén mentorok, illetve csoportvezetők).

A KVB javasolja a magyar félnek, hogy az eddigi gyakorlatnak megfelelően továbbra is biztosítsa a muravidéki kétnyelvű iskoláknak és óvodáknak az iskolán és óvodán kívüli magyar anyanyelvi kulturális tevékenység finanszírozását (magyar mentorok, illetve csoportvezetők).

17. A KVB javasolja a magyar félnek, hogy vizsgálja meg a gazdasági alapot megteremtő rendszer létrehozásának lehetőségét a Rába-vidéki szlovén nemzetiség számára európai uniós források bevonásával is.

A KVB reményét fejezi ki, hogy 2017-ben az őshonos nemzeti közösségek gazdasági alapjául szolgáló szlovéniai költségvetési források – a hatályos

² A jegyzőkönyv szlovén változatában pusztán „Mintagazdaság” szerepel.

törvénnyel összhangban – vissza nem térítendő támogatásként az illetékes nemzetiségi szervezetek programjai alapján kerülnek felhasználásra.

18. A KVB javasolja mindkét félnek olyan tevékenységek tervezését, amelyek lehetővé teszik a gazdasági fejlődés alapjait képező ipari, mezőgazdasági és idegenforgalmi vállalkozások alapítását a két nemzeti közösség által lakott térségében.
19. A KVB támogatja a két őshonos nemzeti közösség szervezeteinek (Országos Szlovén Önkormányzat, Muravidéki Magyar Önkormányzati Nemzeti Község) bevonásával létrejövő MURABA ETT megalapítását és működését.
20. A KVB továbbra is javasolja a feleknek, hogy vizsgálják meg a Magyarországi Szlovének Szövetsége és Szentgotthárd város önkormányzatának bevonásával egy galéria létrehozásának lehetőségét Szentgotthárd központjában.
21. A KVB üdvözli a Szlovén Köztársaság és Magyarország által a nemzetiségeknek biztosított támogatások növekedését, és mindkét félnek javasolja, hogy továbbra is biztosítsák a nemzetiségek támogatásának és a nemzetiségi közösségek fejlődésének lehetőségét.

A KVB javasolja a szlovén félnek, vizsgálja meg a nemzetiségi önkormányzatok és intézmények finanszírozása növelésének lehetőségét.

22. KVB javasolja a feleknek, tegyenek lépéseket annak érdekében, hogy az önkéntes és/vagy kötelező továbbképzések anyanyelven is megvalósuljanak, valamint a két Agrárkamara az anyanyelven elvégzett továbbképzéseket kölcsönösen elismerje a muravidéki magyar és a Rába-vidéki szlovén gazdák számára.
23. KVB javasolja a Magyar-Szlovén, Szlovén-Magyar Nagyszótár magyar és szlovén munkacsoportja megkezdett tevékenységének folytatását és összehangolását.
24. KVB ajánlja mindkét félnek, hogy lehetőségeikhez mérten továbbra is támogassák a Rába-vidéki Ifjúsági Egyesület programjainak megvalósítását

25. A KVB újra javasolja a magyar félnek, hogy azokon a területeken, ahol a Rába-vidéki szlovén nemzetiség él – a települési önkormányzatok és más illetékes hatóságok ösztönzésével – biztosítsa a látható kétnyelvűséget.

A KVB javasolja a szlovén félnek, hogy a kétnyelvű Muravidéken a magyar nyelvű földrajzi nevek a magyar helyesírás szabályai szerint egységesen és következetesen jelenjenek meg.

26. A KVB ismételten javasolja a feleknek, hogy vizsgálják meg lendvai székhellyel egy középiskolai kollégium létrehozásának lehetőségét.

27. A KVB javasolja mindkét félnek, hogy a Beltinci-Lendava/Lendva (Alsó-lendva) – Rédics vasúti összeköttetés visszaállítására vonatkozó kétoldalú szakmai egyeztetések a két szaktárca bevonásával intenzíven folytatódjanak, valamint kerüljön sor egyeztetésre a részletes megvalósíthatósági tanulmány finanszírozásához szükséges források biztosításáról is.

28. A KVB üdvözli a magyar fél részéről a Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap (MTVA) nemzetiségi műsorkészítés javítására tett erőfeszítéseit, és szorgalmazza e feltételek további javítását, különös tekintettel a Magyar Televízió és Rádió Archívumában fellelhető szlovén nemzetiségi anyagok digitalizálására és internetes hozzáféréseinek biztosítására.

A KVB javasolja mindkét félnek a személyes és technikai együttműködési lehetőségek további erősítését a nemzetiségi műsorkészítés területén.

29. KVB javasolja a magyar félnek, találjon megoldást a Rába-vidéki mozgókönyvtár („bibliobus”) finanszírozásának módjára.

III.

A KVB az alábbi új ajánlások elfogadásában állapodott meg:

1. A KVB javasolja a szlovén félnek, hogy a folyamatban lévő *Az olasz és a magyar nemzeti közösség nevelés-oktatásra vonatkozó különjogairól szóló törvény* módosítása során vizsgálja meg a muravidéki magyar közösség javaslatait is. A KVB javasolja továbbá, hogy a nemzetiségi oktatásra vonatkozó módosítások során, valamint a *Felsőoktatásról szóló törvény* keretében

vizsgálja meg a Maribori Egyetem Bölcsészettudományi Karán működő Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék státusa rendezésének lehetőségét.

2. A KVB javasolja a magyar félnek, hogy az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet EFOP- 3.2.2-VEKOP-15-2016-00001. kódszámú kiemelt projekt pályázat keretein belül, vagy más EU-s projekt részeként, esetleg nemzeti forrás terhére nyíljék lehetőség a szlovén nemzetiség számára is a digitális taneszköz-fejlesztésre.
3. A KVB üdvözlí, hogy az Oktatási, Tudományos és Kulturális Együttműködési Program nyomán a szlovén Rába-vidéken két iskolai és két óvodai asszisztens segíti a nevelőoktató munkát. A KVB javasolja a szlovén félnek, hogy vizsgálja meg egy további szlovén pedagógiai asszisztens küldésének a lehetőségét a szentgotthárdi általános iskolák és középiskolák részére. A KVB javasolja továbbá a szlovén félnek, vizsgálja meg az asszisztensekkel való hosszú távú szerződés megkötésének lehetőségét.
4. A KVB javasolja mindkét félnek, vizsgálja meg annak lehetőségét, hogy több forrást biztosítson a fiatal muravidéki magyar és Rába-vidéki szlovén szakkörvezetők, szakmai együttesvezetők és egyéb kulturális területen tevékenykedő szakemberek munkájához.
5. A KVB javasolja mindkét félnek, vizsgálja meg Magyarországról érkező óvodapedagógusok alkalmazásának lehetőségét a muravidéki kétnyelvű óvodákban. A KVB javasolja továbbá mindkét félnek, vizsgálja meg a muravidéki és a Rába-vidéki kétnyelvű óvodák és iskolák tevékenységének alapfokú művészeti oktatással (képzőművészet, kézművesség, népi ének, népzene, néptánc) való kiegészítését, valamint annak finanszírozási lehetőségét.
6. A KVB javasolja mindkét félnek, hogy anyagi eszközökkel is támogassa *A Rába-vidéki szlovének népköltészete (Pripovedno izročilo Slovencev v Pohorlju)* című könyv Rábavidéki tájnyelven és szlovén irodalmi nyelven történő közös kiadását.
7. A KVB javasolja, a két kormány közös megállapodásban nyilvánítsa ki, hogy a Rábavidéket és a Muravidéket olyan területi egységnek tekinti, amely számos közös sajátossággal és társadalmi, gazdasági, kulturális kohéziós

kötőerővel bír. Továbbá közösen forduljon az Európai Unióhoz, Bizottsághoz, hogy az a „Mura-Rába-vidéki határon átnyúló régió”-t iktassa jogrendjébe mint határon átnyúló régiót, és amelyet az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés 174. cikke alapján, azzal összhangban kiemelt figyelemmel kezeljen kohéziós politikája keretében.

A KVB javasolja a feleknek, vizsgálják meg annak lehetőségét, hogy a „Mura-Rábavidéki határon átnyúló régió” a nemzeti közösségek gazdasági és kulturális fejlődését segítő NUTS₃-as egység minősítést kapjon (Statisztikai Célú Területi Egységek Nomenklatúrája – kódjegyzéke).³

IV. HATÁROZATOK

A felek megállapodtak abban, hogy következő ülésüket 2017-ben Ljubljanában tartják, és ezen az egyes területek bemutatják az ajánlások végrehajtása során elért eredményeiket, a megvalósítás során esetlegesen felmerülő akadályokat, valamint a további tevékenységek ütemezésére és forrásainak biztosítására vonatkozó terveiket.

A jegyzőkönyv két példányban készült, magyar és szlovén nyelven. Mindkét változat egyaránt hiteles.

Budapest, 2016. november 16.

Kalmár Ferenc
a Vegyes Bizottság Magyar Tagozatának
elnöke

Gorazd Žmavc
a Vegyes Bizottság Szlovén
Tagozatának elnöke

³ A jegyzőkönyv magyar változatában a 8. pontot a 7. ponthoz csatolták. A jegyzőkönyv így a 7. ponttal zárul.

1996. évi VI. törvény

a Magyar Köztársaságban élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaságban élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról szóló, Ljubljánában, 1992. november 6-án aláírt Egyezmény kihirdetéséről

1. § Az Országgyűlés a Magyar Köztársaságban élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaságban élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról szóló, Ljubljánában, 1992. november 6-án aláírt Egyezményt e törvénnyel kihirdeti. (Az Egyezmény megerősítéséről szóló okiratok cseréje 1994. április 29-én lezajlott, és az Egyezmény két hónappal ezután, 1994. június 29-én hatályba lépett.)

2. § Az Egyezmény magyar nyelvű szövege a következő:

„Egyezmény a Magyar Köztársaságban élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaságban élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról

A Magyar Köztársaság és a Szlovén Köztársaság (a továbbiakban: Szerződő Felek)

- attól a szándéktól vezérelve, hogy a Magyar Köztársaságban élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaságban élő magyar nemzeti közösség (a továbbiakban: kisebbség) számára minél magasabb szintű jogi védelmet, valamint nemzeti identitásuk megőrzését és fejlesztését biztosítsák;
- meggyőződve arról, hogy a szlovén, illetve a magyar kisebbség tényleges egyenlősége, a saját identitás megőrzése egyéni és közösségi különjogokkal érhető el;
- kiindulva a nemzetközi emberjogi és szabadságjogi dokumentumok, valamint a nemzetközi kisebbségvédelmi dokumentumok elveiből, különösen pedig: az emberi jogok egyetemes nyilatkozata, az állampolgári és politikai jogok egyezségokmánya, a gazdasági, szociális és kulturális jogok egyezségokmánya, a faji megkülönböztetés valamennyi formájának megszüntetésére vonatkozó egyezmény, a gyermekek jogairól szóló ENSZ-egyezmény, a Helsinki Záróokmány, az Új Európáról szóló Párizsi Charta, az EBEÉ emberi dimenziókról rendezett párizsi, koppenhágai és moszkvai

konferenciája az emberi jogok, valamint szabadságjogok biztosításáról szóló európai egyezmény, a regionális vagy kisebbségi nyelvek európai konvenciója alapelveiből;

- abból a tényből kiindulva, hogy a kisebbségek teljes körű fejlődése, különösen azokon a területeken, ahol őshonos módon élnek a Magyar Köztársaságban a Rába-vidéken és a Szlovén Köztársaságban a Muravidéken, gazdagítja a kulturális életet és a két ország közötti sokoldalú kölcsönös együttműködést, az alábbiakban állapodtak meg:

1. Cikk

A Szerződő Felek biztosítják a kisebbségek és hozzájuk tartozó személyek számára a kultúra, a nyelv, a vallás és a teljes szlovén, illetve magyar identitás megőrzésének és fejlődésének, valamint szabad kinyilvánításának a lehetőségét. Ennek érdekében az oktatás, a kultúra, a tömegtájékoztatás a kiadói és tudományos kutatási tevékenység, a gazdaság és egyéb területeken olyan megfelelő intézkedéseket és mechanizmusokat hoznak létre és valósítanak meg, amelyek elősegítik a kisebbségek sokoldalú fejlődését.

2. Cikk

A Szerződő Felek megkülönböztetett figyelemmel támogatják a két országban élő nemzeti kisebbségek intézményes anyanyelvű és anyanyelvi oktatását az óvodákban, az általános iskolákban, illetve a közép- és felsőfokú oktatási intézményekben, az anyanemzet, valamint a kisebbségi közösség kultúrájának, történelmének és jelen valóságának megismerését.

E célból szorgalmazza a kisebbségi iskolarendszerrel, különösképpen a két nyelvű oktatással kapcsolatos tapasztalatok cseréjét és egymás tankönyveinek alternatív használatát.

Elősegítik továbbá a diák- és tanárcserét, tankönyvek, oktatási segédletek és eszközök küldését, tanfolyamok és szakmai gyakorlatok szervezését, állami és alapítványi ösztöndíjak kölcsönös adományozását, teljes, rész- és posztgraduális képzés céljából, különösképpen a pedagógus- és teológusképzést is.

Emellett az oktatás minden szintjén ösztönzik a kisebbségek és azok anyanemzetei nyelvének, kultúrájának és történelmének megismerését és tanulását a többségi nemzethez tartozók számára is.

3. Cikk

A Szerződő Felek ösztönzik a nemzeti kisebbségek kulturális és művelődési igényeinek maradéktalan teljesítését.

Elősegítik kulturális intézményeik, szervezeteik, egyesületeik és alapítványaik létrehozását és működését.

E célból különösen támogatják könyvek és folyóiratok, hang- és képhordozók nem kereskedelmi jellegű (vám- és illetékmentes) küldését, a nemzeti kisebbségek saját kiadói tevékenységét, hivatásos és amatőr művészeti együttesek vendégszereplését, valamint minden olyan kulturális és művészeti rendezvény megszervezését, amely a két országban élő nemzeti kisebbség kultúrájának és identitásának gazdagítását szolgálja.

4. Cikk

A Szerződő Felek a kisebbségek tagjai számára a magán- és közéletben biztosítják a saját nyelv, így az eredeti vezeté- és utónevek szabad használatát és anyakönyveztetését.

A Szerződő Felek kötelezik magukat, hogy az őshonos nemzetiségek által lakott területeken biztosítják mindkét nyelv egyenlő használatát, különösképpen a földrajzi nevek és nyilvános feliratok vonatkozásában a helyi önkormányzatok szerveiben, az írásos és szóbeli kommunikációban, a közigazgatási és igazságügyi szervek előtt, valamint egyéb közintézményekben.

5. Cikk

A Szerződő Felek elismerik a két kisebbség jogát az anyanyelvükön való tájékoztatásra a sajtó, a rádió és a televízió útján.

Ennek érdekében biztosítják a kisebbségek saját információs tevékenységét és annak fejlesztését. Támogatják a kisebbségek nyelvén történő szabad információáramlást, valamint a kisebbségek és a többségi nemzet tömegtájékoztatási eszközei közötti együttműködést.

A Szerződő Felek gondoskodnak a hazai és anyanemzeti rádió- és televízióműsorok vételi lehetőségeiről, az anyanyelvű rádió- és televízióadások rendszeres és megfelelő műsoridejéről.

6. Cikk

A Szerződő Felek támogatják a kisebbségek jogainak, múltjának és jelen helyzetének a tudományos kutatását és tanulmányozását. Ebből a célból támogatják a kisebbségek részvételét a kutatásokban, a Szerződő Felek és a kisebbségek tudományos intézményeinek a létrehozását, működését és együttműködését, valamint lehetővé teszik a Felek területén a kisebbségkutatást.

7. Cikk

A Szerződő Felek kötelezik magukat, hogy területi és gazdasági fejlesztési terveikben figyelembe veszik a kisebbségek külön érdekeit, és az őshonos kisebbségek által lakott területeken biztosítják a gazdasági és társadalmi fejlődést, amely lehetővé teszi a kisebbségek társadalmi és gazdasági egyenjóságát.

A Szerződő Felek kisebbségeik érdekében támogatják a határon átnyúló együttműködés minden formáját, különös tekintettel a gazdasági együttműködésre. A Szerződő Felek olyan regionális gazdasági fejlesztést támogatnak, amely megakadályozza a lakosság elvándorlását és az őshonos területek etnikai összetételének az erőszakos megváltoztatását.

8. Cikk

A Szerződő Felek belső jogrendjükkel összhangban biztosítják a kisebbségek megfelelő részvételét a kisebbségek és azok tagjainak jogaira és helyzetére vonatkozó helyi, területi és országos szintű döntések esetén.

9. Cikk

A Szerződő Felek kötelezik magukat, hogy az állam, valamint a helyi önkormányzat közigazgatási és területi szervezeteit nem alakítják ki a kisebbségek kárára. Törekedni fognak, hogy a közigazgatási, a választóköri és a két kisebbség által lakott területek minél inkább egybeessenek.

Belső jogrendjükkel összhangban biztosítják a kisebbségek országos érdekképviselői szervezeteinek a működési feltételeit.

10. Cikk

A Szerződő Felek biztosítják a kisebbségek számára a sokoldalú szabad és közvetlen kapcsolatok lehetőségét az anyanemzetek polgáraival, állami és köztisztviselőivel. Ebből a célból elsősorban újabb határátkelőket nyitnak,

gondoskodnak a közlekedési összeköttetésről, támogatják a gazdasági és kulturális kapcsolatokat és a szakemberek cseréjét.

11. Cikk

A Szerződő Felek kötelezik magukat, hogy ebből az Egyezményből eredő kötelezettségeiket a kölcsönös megállapodások és együttműködési programok megkötésekor figyelembe veszik.

A Szerződő Felek biztosítják a kisebbségek képviselőinek közreműködését azon szerződések kötésekor, amelyek jelen Egyezményből adódóan közvetlenül a helyzetükre és jogaikra vonatkoznak.

12. Cikk

A Szerződő Felek a jelen Egyezményben meghatározott kötelezettségek megvalósításához megfelelő anyagi és egyéb támogatást biztosítanak.

13. Cikk

Ennek az Egyezménynek egyetlen pontja sem értelmezhető vagy végrehajtható úgy, hogy ezzel a biztosított és már elért jogok szintje csökkenjen.

14. Cikk

A jelen Egyezmény egyetlen rendelkezése sem értelmezhető úgy, hogy bármely Szerződő Fél területi integritását védené.

15. Cikk

A Szerződő Felek külön kormányközi kisebbségi bizottságot hoznak létre, amely figyelemmel kíséri a jelen Egyezmény rendelkezéseinek a megvalósítását. Ebbe a bizottságba mindkét Szerződő Fél kormányai minden ülés alkalmával megfelelő számú tagot neveznek ki. A bizottság kisebbségi tagjait a kormányok kisebbségi szervezetek javaslatára nevezik ki.

A kormányközi bizottság évente legalább kétszer ülésezik, felváltva mindkét szerződő országban.

A kormányközi bizottság feladatai a következők:

- megvitatja a két kisebbség időszerű kérdéseit;
- értékeli az Egyezményből eredő kötelezettségek megvalósítását;

- ajánlásokat készít elő és fogad el saját kormányai számára az Egyezmény megvalósításával, szükség esetén módosításával kapcsolatosan.

A bizottság állásfoglalásait egyhangúlag fogadja el.

16. Cikk

A jelen Egyezményt a Szerződő Felek saját belső jogszabályaikkal összhangban ratifikálják.

A jelen Egyezmény a ratifikálásról szóló okirat kicserélését követő két hónap múlva lép hatályba, a 15. Cikk szerinti bizottság az aláírást követően azonnal kinevezhető.

17. Cikk

A jelen Egyezmény öt évig marad hatályban. Ha a Szerződő Felek egyike sem mondja fel írásban az Egyezményt annak mindenkori lejártá előtt hat hónappal, annak hatálya további öt-öt évre meghosszabbodik.

Az Egyezmény Ljubljánában, 1992. november 6-án, két eredeti példányban, magyar és szlovén nyelven készült, mindkettő egyaránt hiteles.

3. § E törvény a kihirdetését követő 8. napon lép hatályba, rendelkezéseit azonban 1994. június 29-től kell alkalmazni.

Térképek

DELEŽ PREBIVALSTVA GLEDE NA NARODNOSTNO PRIPADNOST V PORABSKIH VASEH IN MONOŠTRU ZA LETO 2001

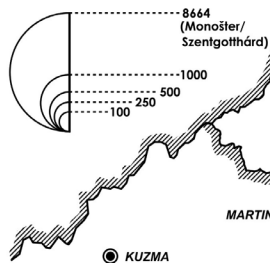
A LAKOSSÁG ARÁNYA NEMZETISÉGI MEGOSZLÁS SZERINT A SZLOVÉN RÁBA-VIDÉK TELEPÜLÉSEIN ÉS SZENTGOTTHÁRDON 2001-BEN

Legenda / Jelmagyarázat:

Merilo / Mérték:

0 1 2 3 4 5 10 km

Občina/Község	SKUP.ŠTEV.PREB.	LAK. SZ. ÖSSZES	1970	1980	1990	2001
Andovci/Orfalu	ŠTEV.SLOVENCEV	SZLOVÉNEK SZ.	-	-	60	51
	% SLOVENCEV	SZLOVÉNEK %	-	-	77.92	92.72
Dolnji senik/Alsószőlő	SKUP.ŠTEV.PREB.	LAK. SZ. ÖSSZES	547	497	451	424
	ŠTEV.SLOVENCEV	SZLOVÉNEK SZ.	-	121	39	47
	% SLOVENCEV	SZLOVÉNEK %	-	24.34	8.64	11.08
Gornji Senik/Felsőszőlő	SKUP.ŠTEV.PREB.	LAK. SZ. ÖSSZES	1094	922	756	682
	ŠTEV.SLOVENCEV	SZLOVÉNEK SZ.	-	792	665	451
	% SLOVENCEV	SZLOVÉNEK %	-	85.90	87.96	66.12
Monošter/Szentgotthárd	SKUP.ŠTEV.PREB.	LAK. SZ. ÖSSZES	8018	8515	8664	9043
	ŠTEV.SLOVENCEV	SZLOVÉNEK SZ.	-	44	221	503
	% SLOVENCEV	SZLOVÉNEK %	-	0.51	2.55	5.56
Sakalovci/Szakonyfalva	SKUP.ŠTEV.PREB.	LAK. SZ. ÖSSZES	512	462	386	366
	ŠTEV.SLOVENCEV	SZLOVÉNEK SZ.	-	154	228	101
	% SLOVENCEV	SZLOVÉNEK %	-	33.33	59.06	27.59
Slovenska ves/Rábatótfalu	SKUP.ŠTEV.PREB.	LAK. SZ. ÖSSZES	-	-	-	-
	ŠTEV.SLOVENCEV	SZLOVÉNEK SZ.	-	-	-	-
	% SLOVENCEV	SZLOVÉNEK %	-	-	-	-
Števanovci/Apátistvánfalva	SKUP.ŠTEV.PREB.	LAK. SZ. ÖSSZES	605	517	438	404
	ŠTEV.SLOVENCEV	SZLOVÉNEK SZ.	-	215	190	271
	% SLOVENCEV	SZLOVÉNEK %	-	41.58	43.37	67.07
Verica - Ritkarovci/Kéthölg	SKUP.ŠTEV.PREB.	LAK. SZ. ÖSSZES	284	226	160	140
	ŠTEV.SLOVENCEV	SZLOVÉNEK SZ.	-	173	128	110
	% SLOVENCEV	SZLOVÉNEK %	-	76.54	80.00	78.57

Viri / Forrás:

- 1990. évi népszámlálás. A nemzeti népesség száma egyes községeként (1960-1990). Budapest. Központi Statisztikai Hivatal, 1991.
- 1990. évi népszámlálás 20. Vas megye adatai. Budapest. Központi Statisztikai Hivatal, 1992.
- 1990. évi népszámlálás. Anyanyelv, nemzetiség településenként 1980, 1990. Budapest. Központi Statisztikai Hivatal, 1993.
- Népszámlálás 2001. 4. Nemzetiségi kötet. A nemzeti, etnikai kisebbségek adatai. Budapest. Központi Statisztikai Hivatal, 2002.

Vesebina / Tartalom:

dr. MIRAN KOMAC,
dr. KATALIN MUNDA HIRNÖK

Risal / A térképet rajzolta:

ZMAGO DROLE

Priredba / Adaptálás:

MIHA BRVAR

Inštitut za narodnostna vprašanja
Institute for Ethnic Studies
Ljubljana 2002 / 2018

NARODNOSTNO MEŠANA OBMOČJA V PREKMURJU (2002) A MURAVIDÉK NEMZETISÉGILEG VEGYESEN LAKOTT TERÜLETE (2002)

Vsebina/Tartalom: dr. MIRAN KOMAC
Risa/Térkép: ZMAGO DROLE
Priredba/Adaptálás: mag. MIHA BRVAR

ŠTEVILO IN DELEŽ MADŽAROV PO OBČINAH NA NARODNOSTNO MEŠANEM OBMOČJU
V PREKMURJU, 1971 - 2002
A MAGYAROK SZÁMA ÉS ARÁNYA A NEMZETISÉGILEG VEGYESEN
LAKOTT TERÜLETEN LÉVŐ KÖZSÉGEK BEN 1971-2002

občina/község			1971	1981	1991	2002
Dobrovnik/ Dobronak	SKUP.ŠTEV.PREB.	LAK. SZ. ÖSSZES	1.790	1.690	1.561	1.301
	ŠTEV.MADŽAROV	MAGYAROK SZ.	1.104	1.019	931	616
	% MADŽAROV	MAGYAROK %	61,67	60,30	59,64	47,35
Hodoš/ Hodos	SKUP.ŠTEV.PREB.	LAK. SZ. ÖSSZES	610	495	459	356
	ŠTEV.MADŽAROV	MAGYAROK SZ.	479	360	248	159
	% MADŽAROV	MAGYAROK %	79,70	72,73	54,03	44,66
Lendava/ Lendva	SKUP.ŠTEV.PREB.	LAK. SZ. ÖSSZES	12.328	12.613	12.322	11.151
	ŠTEV.MADŽAROV	MAGYAROK SZ.	6.209	6.026	5.323	3.917
	% MADŽAROV	MAGYAROK %	50,37	47,78	43,20	35,13
Moravske Toplice	SKUP.ŠTEV.PREB.	LAK. SZ. ÖSSZES	7.709	7.236	6.798	6.151
	ŠTEV.MADŽAROV	MAGYAROK SZ.	646	691	514	351
	% MADŽAROV	MAGYAROK %	8,38	9,55	7,56	5,71
Šalovci	SKUP.ŠTEV.PREB.	LAK. SZ. ÖSSZES	2.877	2.584	2.147	1.718
	ŠTEV.MADŽAROV	MAGYAROK SZ.	366	318	244	169
	% MADŽAROV	MAGYAROK %	12,72	12,30	11,36	9,83

Inštitut za narodnostna vprašanja
Institute for Ethnic Studies
Ljubljana 2008 / 2018

L'Harmattan France
5-7 rue de l'Ecole Polytechnique
75005 Paris
Tel.: 33.1.40.46.79.20
Email: diffusion.harmattan@wanadoo.fr

L'Harmattan Italia SRL
Via Degli Artisti 15
10124 TORINO
Tel.: (39) 011 817 13 88 / (39) 348 39 89 198
Email: harmattan.italia@agora.it

Borítóterv: Kára László
Nyomdai előkészítés: Kállai Zsanett
Nyomdai munkák: Primerate Kft.
Felelős vezető: Tomcsányi Péter